Telugu Classics — Popular Edition Series

శ్రీమత్

306 3-75

ఆంధ్ర మహాభారతము

(అశ్వమేధ ఆశ్రమవాస మౌసల మహా
ప్రస్థానిక స్వర్గారోహణ పర్వములు)

తిక్కన ప్రణీతము

పరిష్కర్త :

మహాకవి, సరస్వతీ పుత్ర

పద్మశ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్ హైదరాబాదు - 500004.

Telugu Classics—Popular Edition Series

శ్రీమత్

ఆంధ్ర మహాభారతము

(అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల
మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు)

తిక్కన ప్రణీతము

పరిష్కర్త :
పద్మశ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి
కళాభవన్ – హైదరాబాదు – 500004.

ప్రదమ ముద్రణ :

ఆనంద 1974

ప్రతులు 1500

Acc No
3055

వెల; రు. 5.00

294.592
TIK

ముద్రణ :

లలితా ప్రెస్

ఖైరతాబాదు, హైదరాబాదు-4.

తొలి పలుకు

ఆంధ్రప్రదేశ్ మాజీ మంత్రివర్యులు శ్రీ యం. ఆర్. అప్పారావుగారు చేసిన సూచన ననుసరించి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ తెలుగు భాషలోని ప్రాచీన సాహిత్యము అందరికి అందుబాటులో నుండునట్లుగా ముద్రించి ప్రకటింపవలె నని నిశ్చయించినది. తెలుగుభాషలోని పూర్వగ్రంథ సముదాయము యీనాడు పాఠకునకు సక్రమముగా సరసమైన ధరకు లభ్యమగుటలేదు. ఈలోటును తీర్చి ప్రాచీనగ్రంథ సంచయము విడివిడిగా ప్రకటించుటకు సాహిత్య అకాడమీ ఒక ప్రణాళిక సిద్ధము చేసినది. ఈ ప్రణాళిక ప్రకారము యీ కార్యక్రమము మూడు తరగతులుగా విభజించనైనది. మొదటిది ప్రాచీన ప్రబంధాల ప్రకటన ; రెండవది మహాభారతము ప్రచురణ ; మూడవది హరివంశము, భాస్కరరామాయణము, బసవపురాణము, భోజరాజీయములను సంగ్రహించి ప్రకటించుట. పై ప్రణాళిక ప్రకారము ప్రచురింపబడు ప్రతిగ్రంథములో గ్రంథ కర్తనుగూర్చి, గ్రంథ ప్రాశస్త్యమును గూర్చి వివరించు సుమారు 40 పేజీల పీఠికను చేర్చవలెనని నిశ్చయించనైనది

ఈ కార్యక్రమములో ప్రాచీన ప్రబంధాల ప్రకటనము పూర్తియైనది. సంక్షిప్తగ్రంథ ప్రచురణ కార్యక్రమములో బసవపురాణ, భాస్కరరామాయణ, హరివంశ, భోజరాజీయములు ప్రచురింపబడినవి. ప్రస్తుతము ఆంధ్ర-మహాభారత ప్రకటనము చేపట్టనైనది. ప్రసిద్ధులైన విద్వాంసులచే భారత సంపుటముల పరిష్కారము నిర్వహింపబడుచున్నది.

ఆంధ్ర మహాభారత సంపుటములలో తుదిదైన యీ సంపుటమును పరిష్కరించి, పీఠిక వెలయించి మాకందజేసిన మహాకవి సరస్వతీ పుత్ర, పద్మశ్రీ శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణచార్యులుగారికి అకాడమీ పక్షాన కృతజ్ఞతలు.

పైన పేర్కొనబడిన గ్రంథ సంపుటాల వ్రాతప్రతులను సిద్ధము చేసి ముద్రించుటకు అవసరమైన డబ్బును పూర్తిగా అకాడమీకి యిచ్చుటకు కేంద్ర రాష్ట్రప్రభుత్వాలు వాగ్దానము గావించి అందులో చాలవఱకు డబ్బును విడుదలకూడ చేసినవి. అందుకు అకాడమీ పక్షాన కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ధన్యవాదాలు. సాధ్యమైనంత త్వరలో మహాభారత సంపుటముల నన్నింటిని సిద్ధము చేసి, ఆంధ్ర పాఠకలోకానికి అందజేయుట జరుగగలదని విశ్వసించుచున్నాను.

హైదరాబాదు
1-5-74

దేవులపల్లి రామానుజరావు
కార్యదర్శి

వి ష య సూ చి క

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

విషయము	పుట
శోకమగ్నుండగు ధర్మజుని గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట	1
వేదవ్యాసమునీంద్రుఁడు ధర్మజునకు మరుత్తుని చరితంబు చెప్పుట	6
మరుత్తుఁడు సంవర్తుని దన యజ్ఞంబున కుపద్రష్టగా వరియించుట	10
సంవర్తుఁడు మరుత్తునియజ్ఞంబున కుపద్రష్ట యగుట	13
అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట	15
మరుత్తుని యజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట	21
శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు చేయుట	23
వ్యాస నారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట	28
ధర్మజుఁడు ధరణిఁ బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము	29
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకు దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము చేయుట	32
శ్లేష్మాదిరోగ వికారంబుల నిరూపించుట	34
తత్త్వజ్ఞాన విశేషప్రవర్తనము	39

అశ్వమేధపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

బ్రాహ్మణగీతలు	47
అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట	49
ఇంద్రియ మనః పరస్పర సంవాదప్రకారము	52
జీవాత్మ స్వరూప నిరూపణప్రకారము	57
జనకునకు విప్రరూపధరుండైన యమునితో నైన సంవాదము	63
గురుశిష్య సంవాదంబు కృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట	66
మనోబుద్ధ్యహంకారాది తత్త్వప్రకారము	72
అవ్యక్తనామతత్త్వ నిరూపణప్రకారము	77
సత్త్వం బవశ్యానుష్ఠేయంబుగా నిరూపించుట	83

అశ్వమేధపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునుని గృష్ణుఁడడుగుట	91
కృష్ణార్జును లింద్రప్రస్థముననుండి హస్తిపురంబునకు వచ్చుట	93

విషయము	పుట
శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమంబునకు బోవుట	96
శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దన విశ్వరూపంబుఁ జూపుట	98
జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకునిచరితంబు చెప్పుట	102
ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట	107
ఉదంకుండు కుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱుచుట	111
వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట	115
వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట	118
శ్రీకృష్ణుండు సకలబంధుసహితుండై కరినగరంబునకు వచ్చుట	120
పరీక్షిత్ప్రాణదానంబుకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుం బ్రార్థించుట	122
కృష్ణుండు మృతజాతుండైన పరీక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట	126
వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితులై యున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	129
ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వ రక్షణంబునకు నియోగించుట	132
అశ్వమేధపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము	
ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిఁ దిరుగ విడుచుట	135
అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధంబు చేయుట	136
అర్జునుఁడు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు చేయుట	141
బభ్రువాహనుం డర్జునితో యుద్ధంబు చేయుట	145
అర్జునుఁడు బభ్రువాహనునిశరంబుచేతఁ బుడమిం ద్రెళ్లుట	146
ఉలూపి సంజీవనిమణిచేత నర్జును బ్రతికించుట	149
ఉలూపి యర్జునునితో వసువుల కోపప్రసాదంబుల నెఱింగించుట	151
అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్త్రుని యుద్ధంబుచేసి యోడించుట	154
అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుని యుద్ధంబు చేసి జయించుట	157
కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునుసందేశంబు చెప్పుట	162
అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట	164
ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట	167
ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దన రాజ్యంబంతయు నిచ్చుట	170
ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చిన రాజులనెల్ల సత్కరించి పంపుట	173
సక్తుప్రస్థ చరిత్రంబు బ్రాహ్మణులకుం జెప్పుట	175
యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథియై వచ్చుట	176
యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట	179
సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోవుట	180
అగస్త్యమహాముని ద్వాదశవార్షిక యజ్ఞప్రభావము	183
జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతల శాపంబున నకులంబై పుట్టిన కథ	185

ఆశ్రమవాసపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

విషయము	పుట
యుధిష్ఠిరాదులను గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడ నడచికొనిన ప్రవర్తనము	189
ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దన మనోరథంబు తెలుపుట	193
వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రు వనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట	198
ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మజునకు రాజనీతి విశేషంబులు చెప్పుట	201
ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజునకు శత్రురాజుల జయించు తెఱంగు చెప్పుట	205
ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచేత ననుజ్ఞ గొనుట	207
ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వను విప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి చెప్పుట	210
భీముఁడర్జునునితో ధృతరాష్ట్రు నుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించిచెప్పుట	214
ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీ సహితుండై వనంబునకుం బోవుట	218
ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట	221
ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట	226

ఆశ్రమవాసపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

విషయము	పుట
ధృతరాష్ట్రునిపాలికినారదుండు మునులతోవచ్చియత్తపోవనమహిమచెప్పుట	229
నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు తెఱంగు చెప్పుట	231
పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట	234
పాండవులు కురుక్షేత్రంబుననున్న ధృతరాష్ట్రు గాంధారీకుంతులదర్శించుట	236
విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలయుట	242
వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుండైన ధృతరాష్ట్రు నాశ్రమంబునకువచ్చుట	244
కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు తనకు జన్మించిన తెఱఁగెఱింగించుట	249
వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల రావించి	254
ధృతరాష్ట్రుఁడు భాగీరథీ తీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట	256
నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్యాణంబు చెప్పుట	260
ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతులగుటకు శోకించుట	264
యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు చేయుట	265

మౌ స ల ప ర్వ ము

విషయము	పుట
ధర్మరాజు రాజ్యంబున నుత్పాతంబులు తోఁచుట	269
మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట	272
ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట	273
యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితులై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట	275
సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగిన సంవాదము	278
మద్యపానమత్తుఁడైన సాత్యకి కృతవర్మ తల నఱకుట	279

విషయము	పుట
యాదవులెల్ల మడసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట	282
బలరాముఁడు శరీరంబు విడచి యనంతునియందుఁ గలయుట	285
శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట	287
దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు చెప్పుట	289
అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయ దుఃఖితుండగు వసుదేవునిం గాంచుట	291
వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశంబు తెలియం గెలిఁగించుట	292
వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట	298
అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట	301
అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల కళేబరంబులు చూచి వలవించుట	303
అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్ని సంస్కారంబు చేయుట	304
ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునిఁగి పోవుట	306
బోయలర్జును నోర్చి యాదవాంగనల సొమ్ముల నపహరించుట	307
అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల నిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱింగించుట	310
రుక్మిణీదేవి మొదలగు కృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశంబు చేయుట	311
అర్జునుఁడు వేదవ్యాసు నొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు చెప్పుట	312
వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము చేయుట	314
మహాప్రస్థానిక పర్వము	
అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతి గాండీవంబు సముద్రంబున వైపించుట	322
ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట	323
ఇంద్రుఁడు రథంబుఁగొని ధర్మరాజు నెదురుకొనుట	326
ధర్మరాజ సురరాజులకుఁ గుర్కుర విషయముగా జరిగిన వివాదము	327
సారమేయరూపంబున వచ్చిన ధర్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట	329
స్వర్గారోహణపర్వము	
ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుఁ జూచి యసూయాపరుండైన నారదుఁ డతనిం దేర్చుట	324
ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేఁడుకొనుట	335
ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ముల నెఱిఁగి పరితపించుట	338
ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్న ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట	339
యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభావించుట	343
ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట	344
ఇంద్రుండు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందిన స్వజనంబులఁ జూపిచెప్పుట	345
ఫలశ్రుతి	352

పీఠిక

తిక్కనామాత్యుఁడు భారతము వ్రాయుట తెలుఁగువారి యదృష్టము! అతని మనస్తత్వమునకు, సర్వరీతుల సరిపోయిన దీరచన. భారతమున కచ్చొత్తినట్లుండిన చిత్తవృత్తి యతనిది. తిక్కన్న భాగవతమును, పోతనామాత్యుఁడు భారతమును రచియించియున్నచో—నవి యెట్లుండెడివో చెప్పలేము. భారతము వ్రాయునాటికి అమాత్యుఁడు యజ్ఞముచేసి సోమయాజియైనాఁడు. "నాసాగ్ర విహార రసికుఁడు"-ను, "నాదామృత ధారాసార రూపుఁడు"ను అయిన హరిహరనాథుని కైవసమొనర్చికొన్నాఁడు. ఇవి, యాతఁడాంతరికముగ సంపాదించుకున్న యోగ్యతలు. బాహ్యముగ 'బుధారాధన విరాజితుఁ'డయ్యెను. "ఉభయ కవిమిత్రు"డై నాడు అతనికి తెనుఁగు పలుకుబడులపై ప్రీతి. దానికప్పుడు వెన్నుబలము లేదు. కన్నడమునుండి, తమిళమునుండి, యనేక శబ్దములను-మట్టసముగా తలలుమార్చి - "తెలగు"-లు చేసికొన్నాడు. ఆనాటికి వాడుకలోనున్న ప్రతి తెనుఁగు పదమును మెలకువతో గ్రహించినాఁడు. దానిని వితసేయక - ప్రయోగ స్వాతంత్ర్య మలవఱచికొని - యవసరములలో వాడికొన్నాఁడు. ఒకరీతిగా తిక్కన తెలుగు భాషను సంస్కరించి - గొప్పస్వరూపమిచ్చినవాఁడని చెప్పవచ్చును. నన్నయవలెనే యితఁడును - శబ్దశాసనుఁడు. అతనివలె నీతఁడు వ్యాకరణము వ్రాయలేదంతే. బ్రహ్మాండమైన నిష్ఠాశీలి. నిష్ఠగుదరని వాడంతపని చేయలేఁడు. శ్రీనాథాదులకా యదృష్టము లేదు. పాదరసము వలెఁ బారాడు బ్రతుకు. అందుచే వారు - ఏకధారగా - తిక్కనవలె పని చేయలేక పోయినారు. వారి రచనలు - అందదుకులుగా నుండిపోయినవి. పూర్వకవులు చాలమందిలో - "వీరి చదువులెక్కువ. వారి చదువులు తక్కువ" అని వితర్కించుట మన యవివేకము. వారు ప్రతిభాశాలురు గాకపోవచ్చును, గాని యవ్యుత్పన్నులుగారు. ఒకటి - రెండు శాస్త్రములు వెన్నుబలముగా నుండెడివి. బహుగ్రంథ ద్రష్టలు, లోకజ్ఞులు, నాఁడును—నేటివలెనే స్పర్థలు, అసూయలు, సత్యప్రతారణములు కొల్లలు కాని యవి తాత్కాలికములు. కాలములో విలువలేనివి. అది యట్లుండె కాఁగా - మన మిప్పుడు - పెద్దన్న చదువెక్కువా - రామకృష్ణుని చదువెక్కువా యని - కూర్చున్నచో - నెవరు

తేల్చువారు? పెద్దన్నగారి మనుచరిత్రనే దీసికొందము. అతని శైలినిబట్టి వారి యభిమాన కవులను మన మూహింపవలెను. వ్యుత్పత్తిలోని లోతు నంచనా వేయవలెను: హృదయసాంక్యమును గమనింపవలెను. పైగా - వారిలో సంయమన మెక్కువ. వచ్చిన చమకంతయు నొక మనుచరిత్రలోనే యెట్లు చూప గలరు? ప్రతి కవియు నింతే శ్రీనాథాదులుకూడ నింతే తిక్కన్నలో నీ సంయమనము మరియు నెక్కువ. జీవితములో, రచనలో; కాని - యతడు దాని మితినెఱిగిన వాడు. మొండి సంయమనముగాదు విశృంఖలతయుగాదు. "మాలకరి పుష్పములు గోయు మాడ్కి" జీవితము ననుభవించెను. వలదని భీష్మించికొనలేదు "బొగ్గులకువోలె మొదలంట బొడుపను లేదు." అతని మనస్తత్త్వమున కన్నిరీతుల సరిపోయినది విరాటము. అది హృదయాహ్లాది. ఊర్జితకథోపేతము. నానారసా భ్యుదయోల్లాసి అందుకే యాతడు దానినట్లు నడిపినాడు. అనాగరకుడైన కీచకుని నాగరకుడనిపించెను. వారి దుర్వ్యవసాయమునకు గారణమైన సుదేష్ణపై గూడ మనకు సానుభూతియే గలుగును. మఱల నాతని సమగ్ర స్వరూపము మనకు గనిపించునది - ఉద్యోగ - శాంతి పర్వములలో, తక్కిన భాగములలో - హిడింబ వధ - అభిమన్యు సంహారము - దుశ్శాసన వధ - కర్ణ సంహారము - దుర్యోధనుని చావు - మొదలైనవి. మనకు గింగవెఱ్ఱు లెత్తించును. ఈ ఘట్టములలో తిక్కన్న కలమునకు మూపులు మూడైనవి సంభాషణలను - అమాత్యులవలె నడప గలుగువాడు - సంస్కృత మందైననెంతమందియున్నారో చెప్పుట గష్టము. యుద్ధపంచకములో చాల భాగ మస్త్రముల చిట్టా. వాని నాతడెంతో మెలకువతో తీర్చిదిద్దెను వింతలైన నవ్వులు, వివిధములైన కోపములు - బలే-యనిపించు సంభాషణా చాకచక్యము. భారతములో నానుశాసనికము మొదలు - చాలబల్పజమైన పదార్థము. తిక్కన్న చిత్రవృత్తికి - చాకచక్యమునకు - కల్పనాశక్తికి - సరిపోవు సందర్భములు చాల తక్కువ అయిన నేమి? వానిలోc గూడ నీతడు తిక్కనామాత్యుడు గాకపోలేదు. గంభీరములైన యాధ్యాత్మిక చర్చల నాతడు - కమ్మని తెనుంగుబాసలోనే "జన సంప్రార్థ్యములు"గా వివరించెను. సంస్కృతములో వ్యాసుడు, విశ్వరూపము; గుణమునుబట్టియు - సంపత్తినిబట్టియు వారి రచన. "వ్యాసో నారాయణో హరిః" - అంతే వారి రచనాశక్తి - విజ్ఞానసాగరము - భారత భాగవతములలో - సమగ్రముగా నిక్షిప్తమైనదని చెప్పవచ్చును. వేదము లొకవైపు - భారతము నొకవైపు పెట్టి చూచినచో భారతమే బరువయ్యెనట!

అది యాఖ్యానవరిష్ఠము. విశిష్టపద పర్వము. "వేదైశ్చతుర్భిస్సహితా" - అని, వ్యాసుడే యన్నాఁడు. ఈ పురాణం పూర్ణచంద్రునిచేత "శృతి జ్యోత్స్నలు"- ప్రకాశించినవట ! భారత సూర్యుఁడు లేకున్నచోఁ బ్రపంచమంతయుఁ జీకటి యగును. ఇది సర్వకవి ముఖ్యుల కుపజీవ్యము. దీనిలో లేని కథ లేదు. నల చరిత్రమునకుఁ గొందరు పాశ్చాత్య పండితులు మరులు వోయిరి. భారతము విన్నచో - మఱి వినదగినవి లేవనుచున్నాఁడు వ్యాసుఁడు.

అంతమాత్రమె గాదు ఇది యర్థశాస్త్రము-కాదు కామశాస్త్రమట ? ధర్మశాస్త్రము, కామశాస్త్ర మెఱుఁగవలెనన్నను - భారతము జదువవలెను. ఇంతేనా ! వ్యాసభగవానుఁడు భారతమును గూర్చి చేసిన కైవారములు చాల గలవు. కొన్ని యీ క్రిందివి :

శ్లో॥ ఇతిహాస ప్రదీపేన మోహావరణ ఘాతినా
లోకగర్భ గృహం కృత్స్నం యథావ త్సంప్రకాశితం॥

శ్లో॥ నవనీతం యథా దధ్నః, ద్విపదాం బ్రాహ్మణో యథా
ఆరణ్యకంచ వేదేభ్య, శ్చౌషధిభ్యోఽ మృతం యథా॥

శ్లో॥ హ్రదానాముదధిశ్శ్రేష్ఠో. గౌర్వరిష్ఠా చతుష్పదాం
యథైతానీతిహాసానాం, తథాభారతముచ్యతే॥

శ్లో॥ అనాశ్రిత్యేదమాఖ్యానం కథాభువి నవిద్యతే
ఆహార మన పాశ్రిత్య శరీరస్యేవ ధారణం॥

శ్లో॥ యోవిద్యాచ్చతురోవేదాన్ సాంగోపనిషదో ద్విజః
నచాఖ్యాన మిదం విద్వాన్, నైవ సస్యాద్విచక్షణః॥

భారత భాగవతములు వ్యాసభగవానుని యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు. చంద్రసూర్యనాడులు. చాలమంది - వ్యాసునితోఁ దిక్కన్ననుఁ బోల్చి వెర్రి వెర్రి విమర్శలు చేయుదురు. వ్యాసుని స్వరూపము ముందుఁ బ్రపంచమంతయు పిపీలిక. తిక్కనామాత్యుఁడు - వ్యాసునకుఁ దనశక్తి కొలఁది సేవ చెల్లించెను. ఆ విద్వత్సంస్తవనీయ భవ్యకవితావేశి" యొక్క జ్ఞానసాగరమునందోపిక కొలఁది మునుకలు వేసెను. అందినన్ని రత్నములు దెచ్చెను. కాని యా మునుకలు - మరే తెలుఁగువాఁడును వేయలేనంత గొప్పవి. దాక్షిణాత్యభాష

లలోఁ దిక్కన భారతమువంటిది మరిలేదు. ఉత్తర భాషలలోఁగూడ లేదు. భారత భాగవతములు చేతఁబట్టికొని-తెలుఁగువాఁ డెవ్వరియెదుట నైనను-ధైర్యముగ నిలబడవచ్చును. ఈ భాగములయందుఁ గూడఁ దిక్కన-వ్యాసుని, — సముచితముగనే సేవించినాఁడు. అక్కడక్కడ వంకలు. దిద్ద యత్నించెను. వర్ణలేపములు గమనించెను.

వ్యాసభారతమొక యుత్తాలమగు ప్రవాహము. దానిని శరత్కాల ప్రవాహముగా మార్చుటకు యత్నించినవాఁడు తిక్కన్న. ఆయత్నించుటలో- వింత వింతవింతలగు సందములు చిత్రములైన కొలఁకులు ద్రవ్వెను మలుపులు ద్రిప్పెను. కొన్నిచోట్ల నీరు తగ్గించెను. 'అయ్యో! యిక్కడ మరి కొంతజలమున్న బాగుండెడిదిగదా!' యనిపించుటలో నన్యాయములేదు. అతఁడు చేసినపని సర్వోత్కృష్టమైనది. కాని - యింత మాత్రముతో-వ్యాసులనెత్తిపైఁ జేతులు పెట్టఁబూనుట యేటికి? యుద్ధము ముగిసినది. భీష్మునివంటి వాఁడు దెలచెను. ధర్మరాజుమనస్సు శాంతింపలేదు. మరల "సుమ్మలికంబున న్బొగులు నల్లము;" లోచన ములగ్రమ్మిన యశ్రువారి. కృష్ణుఁడుచితవచనములఁ బ్రబోధించినాఁడు. కాని-శాంతి స్వప్నలబ్ధధనమైనది అందియునందదు. ధర్మరాజు- "ధూమంబు వొదివిన యనల"మయ్యెను ఈ "పంకమైన తలపెట్టు"మార్చుట! దీనిచే - ధర్మరాజుని కర్మానుష్ఠానముగూడ - నిర్మలముగా నడపబడుటలేదు. అది "యీఁడతాఁడు"లగుచున్నది కృష్ణుఁడు—"ధర్మరాజా! నీ నంతశ్శత్రువుల జయింపు"- మని, యొక యితిహాసము జెప్పెను. అది వృత్రకథ. "భీష్మాది యుద్ధతంత్ర మారయంగ [illegible]"యని — పిండితార్థము. అది మిథ్యా యుద్ధము. సత్యయుద్ధము వేఱు. "మమ" —యను రెండక్షరములు మృత్యువు. "నమమ"యనునదే బ్రహ్మము. ఈ రెంటికిని— నిరంతర యుద్ధము ఆ ఐదు భూతములచేతఁ గానఁబడదు. ఈ సందర్భమున—కృష్ణుఁడు — కొన్నిమాటలు చెప్పెను అవి యీ క్రిందివి

శ్లో॥ అథవా వసతః పార్థ! వనే వన్యేన జీవతః
మమతా యస్య ద్రవ్యేషు మృత్యోరాస్యే స వర్తతే॥

శ్లో॥ బాహ్యాంతరాణాం శత్రూణాం స్వభావం పశ్య! భారత!
యన్న పశ్యతి తద్భూతం ముచ్యతే స మహాభయాత్॥

పై శ్లోకములను—మట్టసములైన మాకందముల వంటి కందములలోఁ దిక్కన దెనిగించెను ఆతని కందము లందమైనవి

కం॥ వనమున, వన్యాహారం
బున వర్తించిన పదార్థములపై మమతన్
మనమున విడకుండిన, న
మ్మనుజుఁడు మృత్యుముఖవర్తి మనుజాధీశా! ॥

కం॥ వెలి పగఱగెలుపు గెలుపే?
యలఘుమతిన్ గెలువవలయు, నభ్యంతరశ
త్రుల, దద్విజయము మోక్షము
నలవరుపంజాలు, నొంట నమ్మేలగునే ॥

పై పద్యము "యన్నపశ్యతి తద్భూతం" — అనుదానికి చక్కని వ్యాఖ్యానము

కం॥ విను! మంతశ్శ్రుతులలో
ఘనుఁడగు గాముఁడు, నిరస్తకామంబగు వ
ర్తనము విరల. మధ్యయనము
జనదానంబులును గామ సహితములు గదా! ॥

ఈ సందర్భములో—నింకను మూడు శ్లోకములున్నవి. వాని యర్థము నంతయుఁ గంద పద్యపాదములో నిమిడ్చివేసినాఁడు బాగున్నదనుకొందము. ఈ పట్టున—"కామగీత"లు—కృష్ణుఁడుట్టంకించెను అవి యారేడు శ్లోకములు. వ్యాసుని కూర్పు-యెంతో ముచ్చటగా యున్నది అర్థ పుష్కలమైయున్నది అవి యీ క్రిందివి.

1. అత్ర గాథాః కామగీతాః కీర్తయంతి పురావిదః
శృణు సంకీర్త్యమానాస్తా అఖిలేన యుధిష్ఠిర! ॥

2. నాఽహం శక్యోఽనుపాయేన హంతుంభూతేన కేనచిత్
యోమాం ప్రయతతే హంతుం జ్ఞాత్వాప్రహరణే బలం
తస్య తస్మిన్ ప్రహరణే పునః ప్రాదుర్భవామ్యహం ॥

3. యోమాం ప్రయతతే హంతుం యజ్ఞైర్వివిధదక్షిణైః
జంగమేష్వివ ధర్మాత్మా పునః ప్రాదుర్భవామ్యహం ॥

4. యోమాం ప్రయతతే నిత్యం వేదైర్వేదాంతసాధనైః
స్థావరేష్వివ భూతాత్మా తస్య ప్రాదుర్భవామ్యహం ॥

5. యోమాం ప్రయతతే హంతుం ధృత్యా సత్యపరాక్రమః
భావో భవామి తస్యాహం సచమాం నావ బుధ్యతే ॥

6. యోమాం ప్రయతతే హంతుం తపసా సంశ్రితవ్రతః
తతస్తపసి తస్యాథ పునః ప్రాదుర్భవామ్యహం ॥

7. యోమాం ప్రయతతే హంతుం మోక్షమాస్థాయ పండితః
తస్యమోక్షరతి స్థస్య నృత్యామిచ హసామిచ ॥
అవధ్యః సర్వభూతానా మహమేకః సనాతనః

8. తస్మాత్త్వమపి తంకామం యజ్ఞైర్వివిధ దక్షిణైః
ధర్మేకురు మహారాజ ! తత్రతే స భవిష్యతి ॥

పై శ్లోకములకుఁ దిక్కనామాత్యుఁ డొనర్చిన తెనుఁగుసేత యిది—

కం. అన పాయుండగున్వేవం
డను-నను బాధింపఁజాలఁడు ప్రయత్నమునా
ధన మగునె ? వేద వేద్యం
బయిన పరఁగుచున్న నా యెడను విహతికినై ॥

కం. ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుంబ్రవి
హతుఁ జేయఁగఁ జూచు భావమగుదు నతనికే
నతఁడది యెఱుఁగఁడుగాన, వి
హతి బొంకై పోవఁగా జయము లేకుండున్ ॥

కం. నను దపమునఁ బ్రహరించెద
నని, యెవ్వఁడు దొడఁగు నతనికాతపముఫలం
బున దెసఁగోరికనై, యే
జనియింతుం జెఱపఁగా వశమె యెవ్వరికిన్ ॥

కం. ననుమోక్షమూది చెఱచెద
నని, యెవ్వఁడు దలఁచు వానియందే మోక్షా
ర్థనమై యునికినవధ్యుఁడ
సనాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడు జాలఁడునన్నున్ ॥

వ్యాసరచనములోని వాడిమి- తెనుఁగు దనములోని పోడిమి, మీ కర్థమగును, గంభీరార్థములను తెనుఁగు మెల్మితోఁ బొందించుటలోఁ దిక్కన దక్షుఁడు, కాని_యీ సందర్భమున నొండు రెంటిని - అమాత్యుఁడు వదలెను, వానినిఁ గూడ - తెనుఁగులో పోతబోసియున్నచో బాగుండెడిదని మన కనిపించుటలో న్యాయములేదు, మరి - వ్యాస మనస్తత్త్వవేదులలో నగ్రగణ్యుఁడైన తిక్కనామాత్యుఁడు - వానినెందుకు వదలెనోయేమో :, "తిక్కన కంటె సమర్థముగా నీవు వ్రాయగలవా"— అని మీరడుగ వచ్చును. ఇది యావేశముతో వేయు ప్రశ్న. దీనికి సమాధానము చెప్పకుండుటయే యుచితము, తిక్కన్న లలితమైన తెనుఁగుతోను - మహాగంభీరమైన సంస్కృతమును సవాలుచేసిన ఘట్టములును లేకపోలేదు, వ్యాసభగవాను ని యీ క్రింది శ్లోకము జూడుఁడు—

శ్లో॥ యథాప్స్వకోష్ణే ప్రక్షిప్య భాండం భాండమనా భవేత్
తథా స్వకాయే ప్రక్షిప్య మనోద్వారైరనిశ్చలైః
ఆత్మానం తత్ర మార్గేత ప్రమాదం పరివర్జయేత్ ॥

పైశ్లోకమునకుఁ దిక్కన తెలుఁగు సేత యిది—

ఆ॥ పాఁకడవ పెస్క పసులలో డించిన
యాతఁడెట్లు దాని నరసి కొనుచు
నుండు, నట్లు లోన నుసిచిన మనసు నే
మఱక, యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు ॥

వ్యాసుని శ్లోకమున కేమాత్రము తీసిపోవని పద్యమిది, "ప్రీతాత్మా"— అను శబ్దమునకు- "తెలివందిన మనంబు"— అను తెలుఁగుసేత - యెంతయో ముచ్చటైనది. అట్లే - వ్యాసుని యీ క్రింది శ్లోకము.

శ్లో॥ సర్వేక్షయాంతా నిచయాః పతనాంతాః సముచ్ఛ్రయాః
సంయోగాశ్చ వియోగాంతా మరణాంతంచ జీవితం ॥

తిక్కన తెనుఁగుసేత—

తే॥ పొదలుఁ దఱుఁగుటకై, పొడవొదవుపడుట
కై, కదనుజేరుఁ, బాయుటకై, జనించు
బొలియుటకు నైసుఖంబును బొందు, దుఃఖ
మందుటకునై పదార్థముఃఖిలములును ॥

"యది పాపమపాపంవా"— అన్న వ్యాసునకు "పాపమయ్యో గాకుండె"— అని - తెనుఁగుఁదనమిచ్చిన తిక్కనామాత్యుని రచనాశక్తికి మనమాశ్చర్యపడుదుము, వ్యాసుని యీ క్రింది శ్లోకములు—

శ్లో॥ ఆత్మవత్ సర్వభూతేషు యశ్చరేన్నియతశ్శుచిః
అమానీ నిరభిమానః సర్వతోముక్త ఏవ సః ॥

శ్లో॥ జీవితం మరణం చోభే సుఖదుఃఖేతథైవచ
లాభాలాభే ప్రియద్వేషే యస్సమః సచముచ్యతే ॥

శ్లో॥ నకస్యచిత్ స్పృహయతే నావజానాతి కించన
నిర్ద్వంద్వో వీతరాగాత్మా సర్వథా ముక్త ఏవ సః ॥

శ్లో॥ అనమిత్రశ్చ నిర్బంధు రనపత్యశ్చయః క్వచిత్
త్యక్త ధర్మార్థకామశ్చ నిరాకాంక్షీచ ముచ్యతే॥

శ్లో॥ నైవధర్మీన చాధర్మీ పూర్వోపచిత హాయకః
ధాతుక్షయ ప్రశాంతాత్మా నిర్ద్వంద్వస్సవిముచ్యతే॥

పై యైదు శ్లోకములకును క్రింది సీసపద్యము పరివర్తనము

సీ. ఒలయు లాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబు
లును, సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని, కానపాటును-నవ
జ్ఞతయు నెందునులేక సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును ధర్మశీలుండుగా
డెవ్వఁడు, గూర్చువారొవ్వకుంతు
వారని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివ
ర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత నీడవిడువఁ

తే॥ బడు, నకర్మ భావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్య సుస్థిరత్వమునుగల్గు
నరయనెవ్వని యందేని నతఁడు, నతఁడు
నతఁడును, నతఁడును, గందురస్పృయపదంబు॥

పైదానిలోని క్రమాలంకారమెంత సామర్థ్యముతో నిర్వహింపఁబడినదో—కవితా శిల్పులు గ్రహింపఁగలరు. ఆతని భారతరచన—అనాలోచితముగా—వ్రాసికొనిపోవుటగాదు. ఎన్నియోసారులు భారతమును మననజేసి — దిద్ది తీర్చిన శిల్పము. ఈ క్రింది శిల్పము మఱియొకటి—

సీ॥ వల్లభుఁడొక్క సద్వ్రతముఁ బూనినదాను
తద్వ్రతమూని గాంధారియతని
పోయినగతిఁ బోయె, నాయమకైయంత
వగవఁ బుత్రుల రాజ్యవైభవంబు
విడిచి, మేయోమక యడవికిఁ బోయిన
తల్లికి వగచెద ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును భీభత్సుఁడును దన
కడుపునఁ బుట్టిన కొడుకులట్టె!

తే॥ యెగ్గతంబునఁ దానుఁగారగ్గిఁ గాలె
నటె! యనాథయై దీనికి నంతరంగ
మలఁదురక—తల్లడిల్లక యారటమున
నుడుక కలమట బడక యెట్లుండుఁ జెపుమ॥

పై పాదములలోఁ గుంతీ దేవినిగూర్చి—తాను దుఃఖించుటకు గల కారణములు చెప్పినాఁడు. తేట గీతియందు నాలుగుక్రియాపదములు. వరుసగా వేసినాఁడు. క్రమముగా నన్వయించుకొనవలె. అతని దృష్టిలోఁ బద్యమునుగట్టుట యాదేశముగాదు. శబ్దజాలముగాదు. మరి—నిలుకడగా దిద్దితీర్చిన శిల్పము. వ్యాసభగవానుని.

శ్లో॥ యథాలోహస్య నిష్యందో నిషిక్తో బింబవిగ్రహం
ఉపైతి తద్విజానీహి గర్భే జీవప్రవేశనం॥

అనుశ్లోకమున కనువాదముండియున్న చో బాగుండెడిది. ఎందుకో తిక్కనామాత్యుఁడు విడిచిపెట్టినాఁడు. వీనిలోఁగూడఁ దిక్కన మూఁడుదాహరణములు విడిచినాఁడు. అమాత్యుల కీపర్వములు వ్రాయునాటికిఁ గొంత విసుగయ్యెనేమో! వయస్సుపైకొన్నదేమో! రాజ్యములోని యలజడులు మనస్సును గలఁచినవేమో చెప్పలేము.

వ్యాసుఁడనవసరముగా విపులీకరించినాఁడని తోచినచోటఁ దిక్కన సంకు చించుటయుఁగద్దు, ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మరాజు నూరార్చుటకుఁ బూనుకొన్నాఁడు. ఈ సందర్భములో - మూలమున సుమారు పదిశ్లోకముల వరకున్నవి. వీనిలోఁ గొన్ని సందర్భశుద్ధి లేనివిగాఁదోచునవి. మరికొన్ని యనవసరమైన విపులీకరణము. ఈ శ్లోకములనన్నింటిని-తిక్కన-యీ క్రింది పద్యముతోఁదేల్చి వేసినాఁడు.

సీ॥ క్షత్రధర్మంబున గైకొంటి మేదిని
యుమ్మలికింపక లెమ్ము! వత్స!
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము, శోక
కాలంబుగాదిది యేఁపగవ
నసిపల్కి—విదురహితాలాపములు, దన
వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁదాననుసరింపఁగ ధర్మ
మెడలిన కతమున నింతపుట్టె

ఆ॥ ననియుఁ, దెలియనాడి, తనకు గాంధారికి
వగలు మిగుల బొగుల వలయుటయును
నగ్గడించి, మమ్ము నొందిపగ్గుఁబగనుం
గౌనుము!, ఎంత దీర్పుమనియె నధిప! ॥

ఈ సందర్భములో

శ్లో॥ శోచితవ్యం మయాచైవ గాంధార్యాచమహీపతే।
యయోః పుత్రశతం నష్టం స్వప్నలబ్ధం యథాధనం॥

అనునది సందర్భమునఁ దగనిమాటగాఁ గనుపించుచున్నది. దీని పైన విదురబోధయొక్క విపులీకరణమున్నది. దీనినంతయుఁ దిక్కనామాత్యుఁడు "తెలియనాడి"-యని యొకమాటతో ముగించివేసినాఁడు

తిక్కన మహాలోకజ్ఞుఁడంటేమి వ్యాసుడుకాఁడా!, కాఁదనుట దురాగతము, వ్యాసునకునుఁ - దిక్కనకును - యుగముల యంతరమున్నది, జాతులు మారినవి, నాగరికత లెన్నియో వచ్చినవి పోయినవి అభిరుచులు తారుమారై

నవి, ఆచార వ్యవహారములు మారినవి; ఇన్ని వేల సంవత్సరములైనను వ్యాసుఁడు-జీవించి యుండుటయే యాతడవతారపురుషుఁడనుటకు నిదర్శనము. అమాత్యులతో మనకంతరము గొన్ని వందల యేండ్లు. ఒకరీతిగా మనకుఁ దోడివాఁడు. అతని రాగద్వేషములు మనవేమో యనిపించును అతని హృదయము మనలోఁ బ్రతిస్పందించును. ధర్మరాజునందఱునూరార్చిరి, పారాశర్యునకుఁగూడ విసుగైనది, "నిష్ఠించి నీకేము సెప్పిన వాక్యంబులెల్లను— వఱదఁగలసిపోయెనే"—యని విసుగు కొనుచున్నాఁడు. కాని - యేమిసేయును, మరల బ్రాతపాట, మరల యూరార్పు, అశ్వమేధ మధికదక్షిణాన్వితముగఁ జేయుమన్నాఁడు, బాగున్నది, ధనమేదీ? కయ్యంబునఁ బ్రసిద్ధులైన రాజులందఱును జచ్చిరి. వారి సుతులున్నారు, వారా! శిశువులు, పితృవియోగ దుఃఖితులు, వారి నుండి ధనము వసూలుసేయుట యకరణీయము బండారము వట్టిది, దుర్యోధనుఁడుఁ బాండవులలోడి యీసుతో ననేక రాజులను గూడఁబెట్టికొనెను, పుక్కడి మూకలను జేర్చెను. భూమి పాడైనది. ఈ సందర్భముననే వ్యాసుఁడు మరుత్తుని ధనము వాడుకొమ్మన్నాఁడు, అతఁడెవరు? మరుత్తుని కథ జెప్పవలసివచ్చినది, ఈ ఘట్టములో వ్యాసుడు నరమేధమున గూడ జేయుమనెను. తిక్కన దానినిఁ దొలఁగించెను కృతయుగమున మనువుండెను. అతఁడు దండనీతి ప్రవర్తకుఁడు. ఆ వంశమట్లే జరుగుచుఁబోయినది. అందులో వివిశుఁడు జనియించెను అతనికిఁ బది యేవురు గొడుకులు. వారిలోఁ బెద్దవాఁడు ఖనీనేత్రుఁడు. వీరందఱికినిఁ గలిపి - వ్యాస భగవానుఁడీ క్రింది విశేషణములు వేసినాఁడు.

శ్లో॥ సర్వేధనుషి విక్రాంతాః బ్రహ్మణ్యాస్సత్యవాదినః
దాన ధర్మరతాశ్శాంతాః, సతతం ప్రియవాదినః ॥

ఇన్ని సుగుణములతోడ వీరు సాధించినదేమి? "ఖనీనేత్రుఁడధిక బల శౌర్యుండు. అకార్యపరుడు" వాఁడు దమ్ములతో జగడించెను. పదునలువురన్జెఱచి-సామ్రాజ్యము గైకొనెను తిక్కనామాత్యులకుఁ బై విశేషణములలో సందర్భశుద్ధి గన్పింపలేదు. అతఁడు ముక్తసరిగాఁ - "బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి" — అని యన్నాఁడు ఖనీనేత్రుఁడు రాజ్యమునకువచ్చినాఁడు. వాని పరిపాలనముఁ బ్రజలకు గిట్టలేదు "నాఽన్వరజ్యంత తం ప్రజాః"- ఆ ప్రజలు ఆరాజును దొలఁగించి-వాని పుత్రునభిషేకించిరి. ఇక్కడ-దిక్కనామాత్యుఁడొక చిన్న మార్పును జేసెను ఖనీనేత్రునిఁ దొలఁగించినది ప్రజలుగాదు మంత్రులు

సీ॥ మంత్రి విద్వేషంబు మాన్యపరా భవం
బును, ప్రజాపీడనంబులును గలిగి
మొక్క లీడగుటయు మ్రుచ్చిలి మంత్రులా
తనిబాపి యతనినందనుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టము గట్టికొనిరి—

(అశ్వ. 1.1౮)

రాజ్యమునుండి దొలఁగింపుటకుఁగల కారణములలో ముఖ్యమైనది—మంత్రులతోడి ద్వేషము. తరువాతి కారణములు-మాన్యపరాభవము - ప్రజాపీడ మంత్రులు వానిని—"మ్రుచ్చిలి" - రాజ్యమునుండి దొ గించిరట। ఇట్టి రాజకీయములలోఁ దిక్కన-సిద్ధహస్తుఁడు. తరువాత వానికొడుకు - రాజ్యమునకు వచ్చెను. మూలానుసారముగ నాతఁడు ధర్మప్రవృత్తుఁడు, ధర్మముతో ధనమెట్లు జెడును? అమాత్యుఁడు దానికొక చేర్పును జేర్చినాఁడు,-"సతతదాన తత్పరుఁడై కలధనము లెల్ల విప్రులకు నిచ్చినాఁడు అతఁడే కాలాంతరమునఁ" గరంధముఁడయ్యెను. శాత్రవులొడిచిన రాజ్యమును దపశ్శక్తితో సంపాదించినాఁడు. తెనుఁగు భారతము ననుసరించి-'కరంధముని'-మనుమఁడే-మరుత్తు సంస్కృతమున మరి యిద్దరు రాజులున్నారు. కరంధముని కొడుకు - కారంధముఁడు. వికుక్షియాతని కుమారుఁడు. కనుక — కరంధముఁడు - మరుత్తునకు ముత్తాత. మూలములోఁ గరంధముఁ డశ్వమేధము జోలికిఁ బోలేదు ఇంద్రునితో స్పర్థయు నాతనికిలేదు. కారంధముఁడుకు జన్నములు వేల్పలేదు. ఇంద్రాదనవరః - యను విశేషణము మాత్రమే యాతనికున్నది యజ్ఞములు దలపెట్టిన రాజు అవిక్షి. అతని కుపద్రష్ట యంగిరసుడు, ఆ మహారాజు నూఱు యజ్ఞములు జేసెను. తెనుఁగులోఁ-గరంధముఁడే యజ్ఞములారంభించెను అవి పెక్కులు, ఉపద్రష్ట యంగిరసుఁడే కనుక కరంధముని జన్నములే వాసవునితోడి పగకు దారితీసినది. కారంధమునకు వేసిన-'యింద్రాదనవరః' అను విశేషణము-అమాత్యుని యూహకు బలమిచ్చెనేమో? కనుక యింద్రునితో పగ యమాత్యుని కవిత ననుసరించి-కరంధముని నాటినుండి; మూలమున వికుక్షి నాడనుండి; మరుత్తుడు-దనయజ్ఞము కుపద్రష్టగానుండమని బృహస్పతిని ప్రార్థించియుండెను. - "వత్తు" నని యాతఁడు మాట చెప్పినాఁడు. ఇంతలో-వాసువునకు రిమ్మ రేగినది. అతఁడు మరుత్తుని యజ్ఞము జేయింపరాదని - బృహస్పతిని నిర్బంధించెను. వీరి పగలు

రెండు-నాల్గు తరములనుండియున్న విగదా! అంతేగాదు. మరుత్తు, వంశకీర్తిని బోగొట్టలేదు. వాసవతుల్యుఁడైనాఁడు. వారిర్వురినడుమ సామాన్యముగ గీచులాట లుండెడివి - "వాసవోఽపి మరుత్తేన స్పర్థతే", ఎట్లైనను మరుత్తునకన్న దాను గొప్పవాఁడ ననిపించి కొనవలెనని బలవైరి ప్రయత్నము, అందుకై యాతఁడు యతమానుఁడగుచుండెను. కాని, సాధ్యమగుటలేదు. ఇది యాతని మనస్సులో మెఱమెఱ, అపుడు - బృహస్పతినింటికి బిలిపించికొన్నాఁడు: - "సమాహూయ బృహస్పతిం-", తెనుఁగులో నతనియింటికే దేవేంద్రుడువోయినట్లున్నది. మంత్రి నివాసమునకుఁ బోవుట యనుచితముగదా!, కాని-వాసవుఁడు 'చింతాసక్తుఁడు,' అది తరతమభావముల గమనింప నిచ్చుటలేదు.

పైఁగా - బృహస్పతితోఁ బని. ఈ మాటలన్నియు 'తచ్చింతాసక్తుండై'- అన్న దాని పొట్టలోనున్నవి, మూలమునందు - వారి సంభాషణ - సుమారు పది శ్లోకములవరకున్నది, మరుత్తునకు - దైవకర్మలుగాని - పిత్ర్యములుగాని - చేయింపరాదని దేవేంద్రుఁడు షరతు పెట్టినాఁడు. అది - తిక్కన కంతగా గిట్టి నట్లులేదు. దానినిఁ దొలఁగించెను. పైఁగా - మూలములో దేవతల నందరిని దోడు తీసికొనిపోయినట్లున్నది, ఏకాంతమున సంభాషించినట్లు అమాత్యుఁడు మార్చెను. ఇదియే యుచితముగఁగనుపించుచున్నది. మూలమున వారి సంభాషణ మీ క్రిందిది.

శ్లో॥ అహంహి త్రిషులోకేషు సురాణాంచ బృహస్పతే
ఇంద్రత్వం ప్రాప్తవానేకో మరుత్తస్తు మహీపతిః॥

శ్లో॥ కథంహ్యమర్త్యం బ్రహ్మంస్త్వం యాజయిత్వాసురాధిపం
యాజయేర్మృత్యు సంయుక్తం మరుత్తమవిశంకయా॥

శ్లో॥ మాంవావృణీష్వ భద్రంతే మరుత్తంవా మహీపతిం
పరిత్యజ్య మరుత్తంవా యథాజోషం భజస్వమాం॥

శ్లో॥ ఏవముక్తస్స కౌరవ్య దేవరాజ్ఞా బృహస్పతిః
ముహూర్తమివ సంచింత్య దేవరాజాన మబ్రవీత్॥

శ్లో॥ త్వం భూతానా మధిపతి స్త్వయిలోకాః ప్రతిష్ఠితాః
నముచే ర్విశ్వరూపస్య నిహన్తా త్వంబలస్యచ

శ్లో॥ త్వమా జహర్థం దేవానా మేకో వీరశ్రియం పరాం
త్వం బిభర్షి భువం ద్యాంచ సదైవ బలసూదన॥

శ్లో॥ పౌరోహిత్యం కథంకృత్వా తవ దేవగణేశ్వర!
యాజయేయమహం మర్త్యం మరుత్తం పాకశాసన! ॥

శ్లో॥ సమాశ్వసిహిదేవేంద్ర! నాహంమర్త్యస్యకర్హిచిత్
గ్రహీష్యామి స్రుపంయజ్ఞే శృణుచేదం వచోమమ॥

తిక్కన యీ సంభాషణమునంతయు నొక్క సీసపద్యములోఁ జెప్పినాఁడు. అది యీ క్రిందిది ——

సీ॥ అనఘ మరుత్తుండు నినువరింపఁదలంచుఁ
దనయజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతియగు నట్టి నాకును, జేసి
యుపదర్శనంబింక నొక్క మర్త్యు
నకుఁజేఁత నీ పెంపునకు హానిగాదె, నన్
విడిచి యాతని యజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మదాప్తత మెఱయు పె
క్కాఁడంగనేటికి ననుడు సతని

తే॥ పలుకులకునవ్వి, యా బృహస్పతి మహాత్మ!
యెఱుఁగనే నిన్ను, నన్ను నీ వింతసెప్ప
నేల, సర్వలోకముల కధీశుఁడైన
నీ గురుండొరు నాసించునే మహేంద్ర! ॥

"నీ పెంపునకు హానిగాదె!" అని యారంభించి-బృహస్పతిని కొండపై కెక్కించి నాఁడు, దేవరాజు మాటలు విని— "ముహూర్తమివ సంచింత్య" అని మూల మందున్నది తెలుగువాఁడైన బృహస్పతి - యతని పలుకులకు నవ్వినాఁడు, సంస్కృతములో వాసవుఁడు గూడఁ దన్ను పొగడుకొనెను. బాలని దానికి - బృహస్పతియుఁ బ్రస్తుతించెను. ఈ భాగము లన్నియుఁ దిక్కన్న తీసివేసినాఁడు. "మహాత్మ! యెఱుఁగనే నిన్ను" అని, యొక్కమాటతో ముందునకుఁ బోయి నాఁడు, "నన్ను నీ వింత చెప్పనేల" అని, యాత్మవికత్థనమును నియమించి కొన్నాఁడు ఈ సందర్భమందే.

శ్లో॥ హిరణ్యరేతానోష్ణస్స్యాత్ పరివర్తేత మేదినీ
భాసంతు న రవిః కుర్యాత్, నతు సత్యం చలేన్మయి॥

యీ శ్లోకమును - అందమైన తెనుంగు బాసలోఁ దిక్కన పరివర్తించెను. ఆ పద్యమిది—

ఆ. వె॥ అగ్ని సల్లనైన, నబ్జమిత్రుఁడు మైల
పడ్డ నుర్వి నొరగఁబడిన, మేరు
నగము సంచలించినను, బొంకువొరయునే
నాదుపలుకు నెమ్మనమున నమ్ము॥

తర్వాత - వ్యాసశక్రుఁడు విగతమత్సరుఁడై పోయెనట! మాత్సర్య మెట్లుపోవును? అది యెప్పటి కుండనేయున్నది. తాత్కాలికముగా - బలవైరికొక తృప్తి యేర్పడినది. అందుచేత- "ప్రమదంబున దేలిన చిత్తముతోడ - సమదలీలతోఁ బోయినాఁ" డట!

మరుత్తుఁడు బృహస్పతిని సమీపించెను. అతఁడు వాగ్మి, "భగవన్! నిన్ను పూర్వమభిగమించియే యజ్ఞమేర్పాటొనర్చికొంటిని. యజ్ఞమునకభిసంధి సమస్తమును ముగిసినది. దయచేసి - యుపద్రష్టగా రావలిసినదని- "ప్రార్థించినాఁడు, ఈ సంస్కృతమును తెనుఁగులో - మరి కొంత స్పష్టీకరించినాఁడు తిక్కన్న, "నీకు నెఱిఁగించి నీ పంపున యేను సంభారములనెల్ల సంఘటించి - యజ్ఞాచరణమున కమరియున్నాఁడ" ననుచున్నాఁడు "నీ పంపునన - అను నర్థము - క్రొత్తదేమియుఁగాదు "పూర్వమభిగమ్య" అను దానియందే యా భావమున్నది, కాని - యిక్కడ - వాచ్యముగ విప్పిచెప్పుటలోఁ దిక్కన్నగారి గడుసుఁదనమున్నది. అటుతరువాత బృహస్పతి- "వృతోఽస్మి దేవరాజేన" అన్నాఁడు ఎప్పుడు వృతుఁడైనాఁడు?. మరుత్తుఁడు - యజ్ఞసంభారములు గూర్చి కొనుటకుముందా! తరువాతనా? ఇంద్రుఁడేమన్నాఁడు- "అనఘ! మరుత్తుండు నినువరింపఁదలంచు" నని. అనగా - మరుత్తుఁడు జన్నమునకు సిద్ధపడుచున్న పుడు - వృద్ధశ్రవునకు సవసవగా వార్తలు వెళ్ళినవి. కరంధమున కంగిరసుఁ డొనర్చిన పౌరోహిత్యమింద్రునకుఁ దెలియును కనుక - మరుత్తుఁడు-బృహస్పతి నడుగును. ఇది వడనివ్వరాదు. తర్వాత నింద్రుఁడు బృహస్పతితో మాటాడినవి, అందుచే - బృహస్పతి మరుత్తునితోనన్న "వృతోఽస్మి" అనుమాట-దుర్బలము. తిక్కన- "మున్నవరియించినవాఁడ" ని స్పష్టము చేసినాఁడు, దీనితో బృహస్పతి

చేసిన ప్రతారణమునకొక బలము వచ్చినది. అంతతో నాగలేదు. మాటలలో "బొమ్మగద్దకు" వచ్చినది, బృహస్పతి యన్నాఁడు:—

శ్లో॥ అమర్త్యం యాజయిత్వాఽహం యాజయిష్యే కథంనరం
మరుత్త! గచ్ఛ! వా, మావా, నివృత్తోస్మ్యద్యయాజనాత్

మూలములో దేవగురుని యుత్తరము గట్టి తెగవేసినట్లున్నది. తానింద్రునకు జంకి మరుత్తుని బ్రతారించెను అది యతఁడెఱుఁగును మరి - కదినోత్తరముదన వ్యక్తిత్వముపై దెబ్బదీయును. తిక్కన దీనిని గొంత మృదువుగాఁ బ్రవర్తింపఁ జేసినాఁడు.

చ॥ విని ధిషణుండమర్త్యులకు విన్ననువొప్ప గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జగాగ జా
ల నిదినిజంబ, యింక ననులాప మొనర్పకపొమ్ము. వేఱయొ
క్కని నుపదర్శనంబునకు గైకొనుమారసి నీవు నావుడున్॥

మరుత్తున కాసలుడిగిపోయెను. దేబెమొగముతో వచ్చుచున్నాఁడు. నారదుఁడు గలిసి-సంవర్తుని వరియింపుమనెను. అతఁడెక్కడుండును? ... వారాణసిలో. "పురద్వారంబునందు శవంబు నిడికొనియుండుము. దానినిఁజూచి, నివర్తించువానిని సంవర్తుగా నెఱుఁగు" - మని నారదుఁడు జెప్పినయుపాయము. "సరే" - యని, మరుత్తుఁడు సమ్మతించినాఁడు. అతఁడువారాణసి జేరెను. పురద్వారమునఁగాచి కొన్నాఁడు. శవమునొక దానిని దెచ్చికొని సంవర్తునిరాకకై గాచికొన్నాఁడు. మూలములో "కుణపంస్థాపయామాస"-అని మాత్రమేయున్నది. ఎంత కాశియైనను - అడిగినవెంటనే శవము నెవరిత్తురు? తిక్కన్న - "దిక్కుమాలిన పీనుగొక్కచోబడి యున్న, గని-దాని బట్టించికొని," పురద్వార ప్రదేశంబు సేరనరిగి - "అని-శవలాభమునకొక కారణముజెప్పినాఁడు. సంవర్తుఁడు వచ్చెను. వ్యాసుఁడు—"కుణపం దృష్ట్వాసహసా సన్న్యవర్తత"—అన్నాఁడు సంవర్తుఁడు శవమును జూచి పరువెత్తుటెందులకు? అమాత్యుఁడాతనిని—"వెఱ్ఱివాఁడ" ని కొంత కారణమును సూచించెను. అతఁడు—శవమును జూచి - వాటువడ్డపసరము వలె బరుగెత్తినాఁడట! ఈ యుపమాన మాతలఁగుటలోని - తీవ్రతను దెలుపుచున్నది. 'సన్న్యవర్తత'-యనునది దుర్బలమైనమాట! సన్నివేశమునుమన. కన్నుల యెదుటఁ జప్పగా నిలుపును. అజ్ఞనపతి యతని పజ్జనఁజనినాఁడు. ఎంతకును సంవర్తుఁ డాగలేదు. ఆగువఱకును మరుత్తుడు వెంటఁబడినాఁడు

శ్లో॥ సచతం విజనే దృష్ట్వా పాంసుభిః కర్దమేనచ
శ్లేష్మణాచైవ రాజానం ష్ఠీవనైశ్చ సమాకిరత్॥

శ్లో॥ సతథా బాధ్యమానోవై సంవర్తేన మహీపతిః
అన్వగాదేవ తమృషిం ప్రాంజలిస్సంప్ర సాదయన్॥

శ్లో॥ తతో నివృత్య సంవర్తః పరిశ్రాంత ఉపావిశత్
శీతలచ్ఛాయమాశ్రిత్య న్యగ్రోధం బహుశాఖినం

ఈ ఘట్టమున కమాత్యుని తెనుఁగుసేత యిది. "అతండు మరలిచూచి, పై ధూళిసల్లియు, నుమిసియు, వేదురుచందంబు భావింప, నా భూవల్లభుండు"

కం॥ వినయముతో గేల్మోగుచుచు
ననుగమనంబుడుగ కరుగ, నాతండును, ని
ర్జనమగు ప్రదేశమున కు
న్జని యొక వటవిటపి నీడ జతికిలఁబడియెన్॥

"పరిశ్రాంతః"-అనుట - తెనుఁగులో-"జతికిఁ బడుట"-గానైనది. ఈ పదము సంస్కృతమునకు గేవలమనువాదముగాదు. మరి సందర్భశుద్ధిగలిగిన పదప్రయోగము. అటు తర్వాత - వ్యాసుఁడు-"తతోమరుత్తమున్మత్తో వాచా నిర్భర్త్స్యయన్నివ"

రూక్షయాబ్రాహ్మణోరాజన్! పునః పునరథాబ్రవీత్॥

శ్లో॥ వాతప్రధానేనమయా స్వచిత్త వశవర్తినా
ఏవం వికృత రూపేణ కథం యాజితుమిచ్ఛసి॥

శ్లో॥ భ్రాతామమ సమర్థశ్చ; వాసవేనచ సంగతః
వర్తతే యాజనేచైవ తేన కర్మాణి కారయ! ॥

శ్లో॥ పూర్వజేన మమాక్షిప్తం శరీరం వర్జితం త్విదం
నాऽహంతేనాऽనను జ్ఞాతః త్వామావిక్షిత కర్హిచిత్
యాజయేయం కథంచిద్వై సహిపూజ్య తమోమమ॥

శ్లో॥ సత్వం బృహస్పతింగచ్ఛ! తమనుజ్ఞాప్యచావ్రజ!
తతోऽహం యాజయిష్యే త్వాం యదియష్టు మిహేచ్ఛసి॥

ఇట్లు సంవర్తునిచే ననిపించినాఁడు "పూర్వజేన మమాక్షిప్తం" - అను నర్థమును - "తన తపోబలంబున నన్ను నవమానించిన"-అని తిక్కన స్పష్ట

నుడివెను." వాసవేన చ సంగతః" - "భ్రాతా మమ సమర్థశ్చ" - ఇత్యాదులు ప్రకృతమునకు ననవసరము. వానినన్నిఁటిని దిక్కనామాత్యుఁడు వదలివేసెను.

ముంజవంతమను నొక పర్వతమున్నది. హిమవంతంబున కుత్తర భాగమున. అక్కడ ధనము కుప్పలు తెప్పలుగనుండును. ఆ ధనమును నీవు తెచ్చి కొమ్మని సంవర్తుఁడన్నాఁడు. ఎందుకీమాట చెప్పెను? నరపతి శుద్ధభావంబున కాతఁడు సంతోషించినాఁడు. నిన్ను ధనవంతునిగాఁ జేసి యజ్ఞమును నడిపింతునని పలికెను. తిక్కన్న-"మహేంద్రుకంటెను, ధనవంతునిగానొనర్చి క్రతువు నడపుదు"-నని చెప్పించినాఁడు. మూలములో "విప్రియంతు కరిష్యామి భ్రాతుశ్చేంద్రస్య చోభయోః" - అని గలదు. దానికిముందే - "భ్రాతాపూజ్యతమో మమ"-అన్న సంవర్తుఁడు-యిప్పుడన్నను జేర్చికొనుటలో న్యాయములేదు. ఈ కథనే దెసఁగులో నింద్రుఁడొక్కఁడే యగపడుచున్నాఁడు. ముంజవత్పర్వతమందు-శివుఁడు విహరించుచుండును. అది యిట్లు.

శ్లో॥ ... ..
తప్యతే యత్ర భగవాన్ తపోనిత్య ముమాపతిః॥

శ్లో॥ వనస్పతీనాం మూలేషు శృంగేషు విషమేషుచ
గుహాసు శైలరాజస్య యథాకామం యథాసుఖం॥

శ్లో॥ ఉమాసహాయో భగవాన్ యత్ర నిత్యం మహేశ్వరః
ఆస్తే శూలీ మహాతేజా నానాభూతగణావృతః॥

శ్లో॥ తత్ర రుద్రాశ్చ సాధ్యాశ్చ విశ్వేఽథ వసవ స్తథా
యమశ్చ వరుణశ్చైవ కుబేరశ్చ సహానుగః

శ్లో॥ భూతాని చ పిశాచా శ్చ నాసత్యావపిచాశ్వినౌ
గంధర్వాప్సరసశ్చైవ యక్షాదేవర్ష యస్తథా॥

శ్లో॥ ఆదిత్యా మరుతశ్చైవ యాతుధానాశ్చ సర్వశః
ఉపాసంతే మహాత్మానం బహురూప ముమాపతిం॥

శ్లో॥ రమతే భగవాం స్తత్ర కుబేరానుచరైస్సహ
వికృతై ర్వికృతాకారైః క్రీడద్భిః పృథివీపతే॥

శ్లో॥ శ్రియాజ్వలన్ దృశ్యతే వై బాలాదిత్య సముద్యుతిః
నరూపం శక్యతే తస్య సంఖ్యానం వా కదాచన॥

శ్లో॥ నిర్ద్వేష్టుం ప్రాణిభిః కైశ్చిత్ ప్రాకృతైర్మాంసలోచనైః
నోష్ణంన శిశిరంతత్ర నవాయుర్నచ భాస్కరః॥

శ్లో॥ న జరా క్షు త్పిపాసేవా నమృత్యుర్న భయం నృప
తస్యశైలస్య పార్శ్వేషు సర్వేషు జయతాంవర॥

శ్లో॥ ధాపతో జాతరూపస్య రశ్మయ స్సవితుర్యథా
రక్ష్యంతే తే కుబేరస్య సహాయైరుద్యతాయుధైః॥

శ్లో॥ చికీర్షద్భిః ప్రియంరాజన్ కుబేరస్య మహాత్మనః
తత్రగత్వాత్వ మన్వాస్య మహాయోగేశ్వరం శివం
కురుప్రణామం రాజర్షే! భక్త్యా పరమయాయుతః,
తస్మై భగవతే కృత్వా నమశ్కర్వాయ వేధసే॥

వ్యాసుఁడు వర్ణించిన శివవిహారము గొప్పగనే యున్నది. కాని-ప్రకృత మున కనవసరము. కథకంటె-యుపకథ పెద్దగ నగును. ఈ సందర్భము నంతయు నమాత్యుఁడు——

"శివుండు శివా సహాయుండై-సురసిద్ధ గరుడ గంధర్వాది-సమస్తభూత జలంబు సేవింప విహరించుచుండు. (1-58)

కం॥ మరణ జరారోగముల
గ్గిరి యెడిరవులను లే వఖిలగుల్మలతా
తరువులగు సుమఫలంబులు
గర మొప్పుచు నుండునెల్ల కాలములందున్॥ (1-59)

తే॥ అనగంబు పార్శ్వంబుల నరుణ కిరణ
రుచివితానంబు ననుకరించుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయ శిలాస్థూలవాలు
కాప్రభాజాల మాశ్చర్యకారియగుచు॥ (1-60)

అని! యెక్కువగా సంకుచించినాఁడు. మూఁడవపద్యము ప్రకృతోపయోగి, ఈ ఘట్టమున వ్యాసుఁడొక యష్టోత్తరశతమును వ్రాసెను. దానిపై - మరికొన్ని ప్రార్థనా శ్లోకములు. తెనుఁగులో నీ విస్తృతియంతయు నొక సీసపద్యమై నిలిచి నది. సంవర్తుఁడు - మరుత్తుఁడును భారవహులతోఁ బసిడి - త్రవ్వితండవములు దెచ్చిరి, ఈవార్తబృహస్పతికిఁదెలిసెను, ఆతనికి దుఃఖమైనది "అంగంబుకృశంబై

వెలరు వారునట్టివగ" ను బొందినాఁడు, మూలములో "సంవర్తోవసుమానితి" యని దుఃఖకారణము చెప్పఁబడినది. బృహస్పతి వంటివానికిఁ బీనుఁగైయున్న తమ్ముని యందు "వాఁడు భాగ్యవంతుఁడగునేమో!" యని దుఃఖించుట సముచిత ముగాలేదు, తిక్కన్న దానిని తొలఁగించెను, సంక్రందనుఁడు - బృహస్పతి దుఃఖమును గమనించినాఁడు, అతఁడడిగెను.

ఆ॥ తెలివునొంది యున్నదియె నీదుచిత్తంబు
సురల బ్రదుకు తెరువు సరసినడపు
చున్నవాడవే! సముత్సాహమున వారు
నీకుఁ బ్రియమొనర్చి నేర్చిమంద్రె॥ (1-15)

అని యడిగెను, బృహస్పతి ముక్తసరిగా - "సర్వంబుసంపన్నంబ" అన్నాఁడు! ఆతనికి చిత్తశాంతిలేదు, తన దుఃఖమునకెల్ల నొకరీతిగా నింద్రుఁడీ కారణము ఎట్లుచెప్పును? మరల నింద్రుఁడు——

కం॥ నీయొడలు డస్సి వెలవెల
నై యున్నది, నీకునిట్టి యధికపువగపుం
జేయఁగ వెఱవని నీచుల
జేయుదు దండితులఁగాగఁ జెప్పుముప్రీతిన్॥

అన్నాఁడు, అప్పుడు తన విరోధియైన సంవర్తుఁడు-మరుత్తునకు యజ్ఞమొనరించు చున్నాఁడు ఆ ప్రయత్నమును నిలుపవలె" నని వచించెను, ఈ సందర్భమున నున్నమూలమిది——

శ్లో॥ కచ్చిత్సుఖం స్వపిషిత్వం బృహస్పతే!
కచ్చిన్మనోజ్ఞాః పరిచారకాస్తే
కచ్చిద్దేవానాం సుఖకామోఽసి విప్ర
కచ్చిద్దేవాస్త్వాం పరిపాలయంతి॥

శ్లో॥ సుఖం శయే శయనేదేవరాజః
తథా మనోజ్ఞాః పరిచారకామే
తథాదేవానాం సుఖకామోఽస్మినిత్యం
దేవాశ్చమాం, సుభృశంపాలయంతి॥

శ్లో॥ కుతోదుఃఖం మానసందేహజంవా
పాండుర్వివర్ణశ్చకుతస్త్వమద్య

ఆచక్ష్వమే బ్రాహ్మణ యావదేతాన్
నిహన్మిసర్వాంస్తవ దుఃఖకర్తృకాన్॥

ఇంద్రుఁడు వేసిన ప్రశ్న - బృహస్పతిని వేయవలసినదిగాదు. అట్లే యింద్రుని వచనములను వదిలించి-బృహస్పతి జవాబుచెప్పుటయును. దేవగురుని మనోగాంభీర్యమును గించపఱచుచున్నది.—"సర్వంబు సంపన్నంబు" - అను నతని మితవాక్యములలో నెంతయో శోభయున్నది. మరుత్తుని యజ్ఞమునుండి మరల్చుటకు - అగ్నిదేవుఁడు వచ్చెను — "బృహస్పతి యే నీ యజ్ఞమును జేయించును సంవర్తుని విడువు"—మని యాతఁడు చెప్పినమాట. ఈ పథకము సంవర్తుని విభేదింపఁజేయుటకు, మరుత్తుఁడు యింతకుముందు-తాను బృహస్పతిని బ్రార్థించుటయు-నాతఁడు దిరస్కరించుటయు - "బృహస్పతే రంజలిరేషః"- అన్నాఁడు. తిక్కన దీనిని.

ఆ॥ "అనఘ! యేడు మ్రొక్కులా బృహస్పతికి మ్రొ
క్కెదనతండు నన్ను నదయవృత్తి
నపహసించి, తాను యాజకత్వమునకు
నెట్లు జొరకయున్న నేను బోయి"

అన్నాఁడు, కోపముతోడి విసుగేర్పడినప్పుడు ఆంధ్రులు నీ కేడు మ్రొక్కులు నాయనా!—"యనుట పరిపాటి, తిక్కన్న దానినట్లే పెట్టినాఁడు. ఇది యొక కథ!,

ఇంతకును దిక్కన్న శిల్పమేమి! మూలకథను పూర్తిగా విడిచిపోఁడు, అధికప్రసంగములు సేయఁడు, ఆతని రచనలో అవసరమైన తీర్పులు తీర్చును కావలసిన చేర్పులు చేర్చును. అంతేఇట్లే — తక్కిన కథలలోను జూచికొన వచ్చును.

ఒక్కొక్కరి దొక్కొక్కశైలి, మొదలుపెట్టిన వెంటనే-'వ్యావృత్తవదన' మైన పెద్ద సమాసముతో-శ్రీనాథు డు సాక్షాత్కరించును. "కొంటె కోణంగి"- పదములతో-రామకృష్ణుఁడు; 'అలతియలతి కునియ-లతో-కాహళ సంధించినట్లు తిక్కన; అతఁడు సంస్కృతమును వాడఁడు. వాడినను-అవి, తెలుఁగులవలెనే యుండును. నన్నయ యక్షర రమ్యతయుఁ గొట్టవచ్చినట్లగుపించును. నన్నయ శ్రీనాథులిర్వురును-గీర్వాణ ప్రియులైనను-వారి సంస్కృతములో భేదమున్నది. నన్నయ సంస్కృతము - వాసంతవనము. శ్రీనాథుని వాక్కు భేరి. శైలిలోఁ

దిక్కన్నయే సేయఁగల కొన్ని చమత్కారములున్నవి. వానినట్లే గ్రహింపవలె నంతే. తత్సజాతీయము లేర్పఱచికొన్నను - యీ సంతాన మమాత్యులదని వెంటనే దెలియును. చూడుఁడు.

చ॥ మనసునుదానవాయువును మానిచిఁ గూడి వెలార్చువాక్కునా
త్మనివలనన్ భవద్వచనమున్, జనతాసుభవంబు చొప్పయై
నను వినుకార్యమున్ గుఱిచినందగ వాగను వర్తనంబుసే
యన వలసెన్, మనంబునకు నమ్మెయిగగ్గుట నట్లు సెప్పితిన్॥
(అ. 2-17)

ఇందలి "అమ్మెయిగగ్లుట నట్లుసెప్పితిన్" అనునది అమాత్యులశయ్య, అట్లే—

చ॥ అనివసుదేవసూనుఁడు సమాదరమేదురచిత్తవృత్తిఁజె
ప్పిన విని వారి యుల్లముల పెంపిటులుండునె, వారలెవ్వరో
వినుటకు నాదు డెందమున వేడ్కజనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచినవ్వుచున్॥
(అ. 2-221)

అను పద్యమందలి వారి యుల్లముల పెంపిటులుండునె!" అనునదియును "నాదు కనుమనంబుదనిపె" కన్నొకటి దనిసిన నాతనికిఁ దృప్తిలేదు. మనసును దనియవలెను. ఇట్లే - యనుకూలమున్న చోట నంతయు-నాతఁడు రెండుమూఁడింద్రియములఁగూడ గట్టికొనుచుండెను, ఉదంకుఁడు-తాను చెప్పినట్లే - కుండలములు గొనిపోయి, గురుపులకు సమర్పించినాఁడు, అప్పుడాతని గురువు గౌతముఁ డిట్లనెను—

ఉ॥ నీ చరితంబు చిత్రమహనీయము, మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతబాప, నాగమపనీతము సేసిన కుండలద్వయం,
బాచతురత్వ, మాబలిమి, యాదృఢనిశ్చయమట్టులొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁదేర నొరుఁడోపునె! యేనునిజంబపల్కితిన్॥
(అ. 3-117)

పై పద్యమందలి "ఆ చతురత్వము - ఆబలిమి - ఆ దృఢ నిశ్చయము" మన యూహకే వదలివేసినాఁడు, చెప్పిన కథనుబట్టి మన మూహించికొనవలెనన్న మాట, ఉదంకుని చరిత్ర నన్నభట్టులు గూడ వ్రాసిరి. ఈ యిర్వురికిఁ బోల్చికొని చూచినప్పుడు-మనకు వారి మనస్తత్వములు - అద్దములోపలెఁ బ్రత్యక్షమగును,

వృత్తరచనలో నిర్వహించుటకుఁ గష్టములైనవి యతిప్రాసలు! ఎంతసమర్థుఁడైనను-యెక్కడో యొకచోటఁ గుంటువడును. 'యతిప్రాసలు లెమ్మ'ని సరిచేసికొందుము, అమాత్యులలోనట్టి యదుకులు-లేనేలేవనునంత తక్కువ, సమయమునకు సరిగా నవి 'సిటీబస్సు' వలె గనుపించి యదుకుకొనును

కథచెప్పికొని పోవునపుడు వ్యాసునకుఁ బూర్తిగా దానిపైననే చూపుండును. చిన్నచిన్న విషయములపై మనసుంచడు. తిక్కన వీనినన్నిటిని గమనించును, ధర్మరాజు దుఃఖముతో నేలకు వాలినాఁడు ఎట్లు? "వ్యాధవిద్ధఇవద్విపః" అని వ్యాసుఁడు అజాతశత్రువునకు వ్యాధునితోడి సంబంధము దిక్కన్నకు నచ్చలేదు, "మహోగ్రబాణపాతంబున మ్రగ్గునేనుంగు విధంబున" అని వ్యాధుని వెనుకకు నెట్టివేసినాఁడు, ధర్మరాజుతో మాట్లాడఁదలఁచి "కదిసికూర్చున్నవాడు-తెనుఁగులోని ధృతరాష్ట్రుఁడే. జనకునికాలములో – నొకబ్రాహ్మణుడు తప్పుచేసెను." "నీవునా విషయమున నుండఁదగ"- వని నృపు నాజ్ఞాపించినాఁడు.—"నీ విషయమెంతవట్టు?"-తెలిపినచో వేరుకడ కేగెదనని-విప్రుని యుత్తరము, జనకుఁడు మూర్ఛవోయెను" ఈ భూమిపై నాకు మమత్వమేర్పడినదే – అని యాతని బాధ అప్పుడు – బ్రాహ్మణప్రవరుఁ "డల్లననవ్వినాఁడ"ట. ఈ నవ్వు తిక్కన నవ్వినది, ధర్మరాజు అశ్వమేధ యాగమొనరించెను. రివాజుప్రకారము-అర్జునుఁడశ్వ రక్షకుఁడుగా వెడలినాఁడు, త్రిగర్తదేశాధీశ్వరులతో యుద్ధము జరుగుచున్నది. వెనుకకుఁ బొమ్మని కవ్వడి సలహాచెప్పెను. వారు వినలేదు. సూర్యవర్మ బాణప్రయోగ మొనర్చెను, ఆ బాణపాతమునకు – "ప్రజహాస ధనంజయః" – అని మూలము.

ఇది తెనుఁగులో-చక్కని యలంకారమైనది—

చ॥ "వఱవడు పొందఁగఁ నిలుపంబక కేపున సూర్యవర్మ య
బ్బలియుని మీఁద గ్రూరశర పంక్తి నిగిచ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిప్పుమ
మ్ముల, నది, యెట్టనవ్వు తనమోమును తమ్మికి లేతయెండయై
చెలువముచెన్ను పింతలుగఁజేయఁగ నా విజయుండు భూవరా!"
(అశ్వ 4-8)

ఉదంకునకుఁ గృష్ణుఁడు దన విశ్వరూపమునుఁ జూపెను. వ్యాసరచన "విస్మయంచయ యోవిప్రః తంద్రుష్ట్వా పరమేశ్వరం"– అని గలదు. తిక్కన యుదంకునికి సంభ్రమోదము గల్గినది. భీతి యేర్పడినది.

విస్మయోదయమయ్యెను — "ఈ మూఁడుభావములును బెనఁగొని" — నమః పురుషోత్తమాయతే - "యను నుద్గారమ.లైనవి. పరీక్షిత్తునకు సంవత్సరము గడచినది. బంధుగులందఱు గలసికొన్నారు, వారు - "సౌహార్దంబును - సౌఖ్యంబును. సౌజన్యంబును" – మెరయఁగలిసికొనిరట! "పట్టణమభినవోదార చారుత్వ"మున నున్నది. ఇట్టి చేర్పులన్నియు నమాత్యుఁడే చేయుచుండును. అర్జునుఁడు హయముతో – హస్తినాపురికి వచ్చినపుడు - జనులాతని బొగడుచు "నఖ్ఖులెత్తి"చూచిరట!, ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుఁడై యదవులకుఁ బోవుచున్నాఁడు. కుంతియు వెంటనున్నది పాంచాలీ ప్రభృతులైన స్త్రీలందరేడ్చుచున్నారు.

"అయ్యవస్థ జూదంబునాడు పాండవులు పురంబువెలువడిన దశం బోలియున్నది" ఇట్టి చేర్పులెన్నియో-మనకడుగడుగునను గన్పించును కాశ్యపుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁడుండెను. అతఁడొక సిద్ధునాశ్రయించినాఁడు. శిష్యత్వము మొదలుపెట్టెను. ఆ గురు వాతని "వినయసుందరా!" – యని సంబోధించెను. అనఁగా - నితని వినయమతని కర్థమైనదన్నమాట!, భగదత్తుని కుమారుఁడు అర్జునిపై శరమువేసెను అప్పుడాత "డల్పకోపసుందరుఁ" -డైనాఁడట!, నన్నయ భట్టులును — "పురందర! సర్వలోకసుందర!" అని యొక్క చోనన్నారు. అల్పాల్పమైన లింగానది - తిక్కన మనసుకే భాసించెనేమో! దానిని వారికంటెను-సార్థకముగా సాధించినాఁడు "సౌఖ్యంపునిట్ట "మీదట తనువు" - ఇత్యాదులీతని శబ్దజాలము, లసామాన్యములు. అతని రచనయే యట్టిపదముఁతోఁ బుట్టినది "అద్భుతమున బొంద" - "గారవమున పేర్మి మొదలైన చిత్రకారకములాతని సొత్తు. ఒకటి రెండు చోటులమాత్రము నాకు నవ్వు వచ్చినది. ఒకానొక బ్రాహ్మణుఁడు అతఁడు సామాన్యుఁడు. భార్య" యధ్యాత్మికబోధగావింపు - "మని యాతని సమీపించినది. బాగున్నది. ఆమె మందహాస విభాసియై" - వచ్చినదట! సరే! ఎంత చిన్న సంసారమైనను గృహిణికామాత్ర మలంకారముండదా" - యనుకొన్నాను. "చారుముఖీ!" అని యాతఁడు సంబోధించెను. "ఈ పాటిసరసము గూడ దగునులే"-యనుకొంటిని - "వనజనిభలోచనా" - అనసరికి-ఫక్కుమని నవ్వువచ్చినది. యతి ప్రాసల అచ్చు కట్టులో సాగవలసిన కవిత్వములోనే యీ రోగమున్నది. దాని కెంత సమర్థుఁడైనను - తిక్కన్న మాత్రమేమందు వాడగలఁడు?

2-8-74
హైద్రాబాదు

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీనామకపార్వత్యభి
ధానక మాధుర్య ధుర్యతత్త్వాశ్లేషో
పానీతనిరంతర సాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా.

—: శోకమగ్నుండగు ధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట :—

నం. 14-1-1

2\. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లమరనదీనంద
నున కుదక కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రి పురస్స
రంబుగ భాగీరథి యుత్తరించి తత్తీరదేశంబున.

3\. ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగులుచుల్లముతోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్రబాణ పా
తమ్మున మ్రొగ్గనేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టి వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్.

4\. ఆ. పట్టి యతఁడు దనదుపైచీర యాస్తర
ణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁదురి
యర్జునాదిసోదరాలి వొదివె.

5\. వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృత
రాష్ట్రుండు గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ.

౬. సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని
యుమ్మలికింపక యెమ్మె వత్స
ననుజస్వర్గము నీవు ననుభవింపుము శోక
కాలంబు గా దిది యేల వగవ
నని పల్కు విదురహితాలాపములు దన
వినకుండుటయు సుయోధనుని కీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ దా ననుసరింపఁగ ధర్మ
మెడలినకతమున నింత పుట్టె

ఆ. ననియుఁ దెలియ నాడి తనకు గాంధారికి
వగలు మిగులఁ బొగుల వలయుటయును
నుగ్గడించి నమ్మ నొంటి వగ్గులఁ గనుం
గొనుము వంత దీర్పు మనియె నధిప.

7. వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కౌరవపతితో బంధువులు శోకంబు నొందిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరంబున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోకవర్తు లైరి వారికి శోకింపం బనియేమి శోకించిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు.

8. క. విన వలయు వాని నెల్లను
జననాయక వింటి వీవు శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మిఁక దుర్మతి
యును బోలెను వగచుచుండు టుచితమె నీకున్.

9. వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము.

10. చ. అతులిత దక్షిణాన్వితమహాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరము ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు ముర్విఁ బ్రజఁజేకొని రక్ష ఘటింపు బంధు సు
స్థితు లొనరింపు మెప్డు నతిథివ్రజపూజ లొనర్పు భూవరా.

11. వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్యవతేయుమొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయ దయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ బెక్కుభంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం బరుగని యట్లయినం బితామహాకర్ణులం జంపించిన క్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె.

12 సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి నీ కేముచెప్పిన
వాక్యంబు లెల్లను వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీదగుబుద్ధి యిం తొప్పదో
కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు కర్త యీశ్వ
రునినియోగమున మేలును గీడు నొనరించుఁ
గాన నీమదిఁ బాపకర్మశంక
గలిగె నేనియును యాగముల దానంబుల
నదివాపికొన రాదె యశ్వమేధ

తే. మధిక దక్షిణాన్వితముగ ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయ చిత్తాను తాప
మంతయును బాయు రఘురామునట్లు పూరు
భరతులును బోలె దానతత్పరుఁడ వగుము.

13. చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున కాన్నృపుఁ డి ట్లను నశ్వమేధ యా
గనిరతి భూమిపాలు గతకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నును వెద వింటి సజ్జనమనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు చె
ప్పిన పలు కూఁది యాక్రతువు ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్.

14. వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్క విన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు వాన తిచ్చితిరి నా కర్థంబు లేదు కయ్యంబున మృతులయిన నరపతుల సుతులు శిశువులును శోకాకాంతులునుం గావున వారలవలన

ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయంబును దుర్లభంబును నైనది తొల్లి దుర్యోధనుండు మాతోడియాసునంజేసి పెక్కండ్రు రాజులను బ్రుక్కడిమూఁకలనుం గూడఁబెట్టి ధనంబు వ్యయవెట్టి భూమియు బండారంబునుం బాడు చేసె నివ్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె ధనార్జనంబునకు నొండొక వెరవు దొరకొన దిట్టిది కర్తవ్యం బని యెఱుంగ కున్నవాఁడ మంత్రులరై నాకుఁ గార్యం బెఱింగింప వలయు నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండమ్మహీపతిం బరమాదరం బున నాలోకించి కొండక విచారించి.

15. సీ. అనఘ మరుత్తుండు యజ్ఞంబు సేసి మ
హాధనరాసుల నవనిసురుల
కిచ్చె వా రవి గడు నెక్కుడై యుండుటఁ
బ్రవ్వి తంతంబులు దమగృహముల
నిడికొని పెఱధన మెల్లను నిధియుఁగా
నిమ్మైన నెలవున నిడుచు నుండి
యంచు నేకవాక్యత దీని నెవ్వరు
గనినను నిది వారిధనము యనిరె

ఆ. మానవేంద్ర యమ్మహానిధానము దెచ్చి
వలసినట్లు నీవు వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుఁ డతఁ డెట్లుపార్జించె
నంతకాంచనము మహాత్మ చెపుమ.

16. క. అనుటయు నాసత్యవతీ
తనయుండు మరుత్తుపుణ్యతరచరితంబున్
వినఁ గోరుట మే లెంతయు
వినిపించెద నీను లలర వినుము నరేంద్రా.

17. వ. అని పలికి యి ట్లనియెఁ గృతయుగంబున దండనీతిప్రవర్తకం డగు మనువునకుఁ బ్రజాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించెనాతనికి నిక్ష్వాకుండు ప్రభవించె నాభూపతికి నూర్వురు

సుతు లుదయించి రం దగ్రజుండగు వింశునకు వివింశుం డుదయించె నప్పుడమితేనికిం బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబల శౌర్యుండును నకార్యపరుండును నై సోద రులం గలపికొని నడవక పదునలువురం బెఱచి సామ్రాజ్యంబుఁ గైకొని యుండి.

18. సీ. మంత్రి విద్వేషంబు మాన్యపరాభవం
బును బ్రజాపీడనంబులును గలిగి
మొక్కలీఁ డగుటయు బ్రుచ్చిలి మంత్రు లా
తనిఁ బాపి యతని నందనుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టము గట్టికొని రక్కుమారుండు
దమయయ్యచేటు చిత్తమునఁ దలఁచి
సచివప్రభృతు లగు సర్వజనంబుల
యాత్మల ననురాగ మావహిల్ల

తే. సత్యమును బాడియును నొప్పి నిత్యధర్మ
పరత వర్తిల్లె నమ్మహీశ్వరుఁడు సతత
దానతత్పరుఁ డై కలధనము లెల్ల
విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్య వికలుఁ డయ్యె.

19. క. దానఁ గడు డస్సె నాతని
సేన యరాతు లది యెఱిఁగి చెచ్చెర బలసం
తానముతోడం బైకొని
యానరపతిఁ జెఱిచి రాతఁ డాప్తులుఁ దానున్.

20. క. వనమునకు నేఁగె సంయమి
జనములు నచ్చెరువు నొందు చందంబున న
జ్జనవిభుఁడు నియతి నట తప
మొనరించి మహాప్రభావ మొంది కడంకన్.

21. క. అమలమతిఁ గరముఁ గ్రోలుగ
నమరించి మానితతపోమయాధికశక్తిన్

దమనక్రియ యొనరించిన
సమితంబునఁ జెప్పఁ జిట్టి లయ్యెను దానన్.

22. వ. ఆకర్ణింపుము.

23. క. భట తురగ సామజరథో
త్కటసేనాసముదయములు బహుళరుచిసము
త్కట కాంచనరాసులు న
త్కటిఁ బొడమెం జూడ నక్కజం బగుభంగిన్.

24. వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును.

25. క. ఆనరపతి రయమున రిపు
భూనాథుల మీఁద నడచి పోరుల వారిన్
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ
గానలకుం దోలియును బ్రకాశత నొందెన్.

26. క. కరధమనంబున నాతఁడు
కరంధముఁ డనంగఁ బరఁగి గౌరవమున వి
స్ఫూర్జనము విభవము శౌర్యముఁ
గుణమును స్థైర్యంబు వెలయఁగా నిల యేలెన్.

27. తే. శమము దమమును సత్యశౌచములుఁ గలిగి
యజనశీలత నశ్వమేధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుండై నయింపఁ
బెక్కొనర్చె లోకములు సంప్రీతిఁ బొగడ.

-: వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తుని చరితంబు సెప్పుట :-

సం. 14-4-28

28. క. అతనికిఁ దనయుఁడు మరుత్తుం
డతులయశుఁడు విష్ణుసదృశుఁ డనఁ దగునాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వ
స్థితివిదుఁడు సమిద్ధ బహుళతేజుం డధిపా.

౨౯. ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభవాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధ మ్మొనరించుచుండి వివిధ స్ఫురితాలయముల్ ప్రదీప్త భాం
డమ్ములు సత్పదార్థము లిడం దగు తక్కును గల్గు సిద్ధపా
త్రమ్ము లసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ బ్రస్తుతి కెక్క ఘటించె భూవరా.

౩౦. వ. అట్లు సమకట్టి యతండు.

౩౧. చ. హిమగిరిసాను దేశమున నెక్కుడు వైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము తగఁ జేసి భూమిసురసంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొసఁగెఁ గుప్పఁ గూరలు సమగ్ర కుతూహలుఁ డై కనత్సువ
ర్ణమయ గృహక్రియోపకరణ ప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్.

౩౨. వ. అని చెప్పి యిడి మరుత్తుని యాభిజాత్యంబును దదీయవిత్తవిశేషంబును నెఱింగించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱింగించెదఁ దదంచితక్రతు క్రియాప్రకారంబునుం జెప్పెద విను మట్లు కరంధముఁడనం బరఁగి మనువంశ దీపకుం డై పేర్చినయాభూపతి నిజతపఃప్రభావంబున మహానుభావుం డగునంగిరసుండు దన కుప ద్రష్ట మయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుటం జేసి యావహిల్లిన మాహాత్మ్యంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువం బూజ్య సామ్రాజ్యం బను భవించి తనవలచినయప్పుడ తనువుతోడన యూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియె నమ్మనుజపతితనయుం డవిక్షిన్నామధేయుండు ధరాభార ధౌరేయుం డై యతనిన పోలి ప్రజలం బాలించె.

౩౩. చ. అతని సుతుండు సూవె మనుజాధిప సత్తమ యమ్మరుత్తుఁ డా
పతి తనతండ్రిపిమ్మట గృపారతుఁ డార్యుఁడు దండనీతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కె తదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁగొందె వాసవునిఁ జీరికిఁ జేకొనఁ డీసు పెంపునన్

౩౪. క. వాసవుఁడును నవ్విభునెడ
నీసు గలిగి తన్ను మిగుల నీ నని తచ్ఛిం
తాసక్తుండై మంత్రిని
వాసమునకుఁ జనియెఁ బూరువంశప్రవరా.

౪౫. వ. అని యతనితోడ.

౪౬. సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁ దలంచుఁ
దన యజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతి యగునట్టినాకును జేసి
యుపదర్శనం బింక నొక్కమర్త్యు
నకుఁ జేత నీ పెంపునకు హానిగాదె నన్
విడిచి యాతని యజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ బొఱఁగి మదాప్తత మెఱయు పె
క్కాడంగ నేటికి నతని

తే. పలుకులకు నవ్వి యాబృహస్పతి మహాత్మ
యెఱుఁగనే నిన్ను నన్ను నీ వింత సెప్ప
నేల సర్వలోకముల కధీశుఁ డైన
నీ గురుం డౌదు నాసించునే మహేంద్ర.

౪౭. వ. అని వెండియు.

౪౮. ఆ. అగ్ని చల్లనైన నబ్జమిత్రుఁడు మైల
పడ్డ నుర్వి పొరలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించినను బొంకు పొరయునే
నాకు నాకు నెమ్మనమున నమ్ము.

౪౯. క. అన విని ప్రమదంబునఁ దే
వనమిత్రముతోడ సమదలీలం జనియెం
దన మందిరంబునకు సుర
లసురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా.

౫౦. సీ. అని యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు ప్రతిద
శాచార్యు కడ కేఁగి యతనితోడ
నీకు నెఱింగించి నీపంపునన యేను
సంభారముల నెల్ల సంఘటించి

యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ
వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్మ
నావుడు నింద్రుండు నను(దన యాగము
నకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు

తే. నెట్లు రావచ్చు ననియె నా యింద్రమంత్రి
యట్లు పలికిన మాతాత కనఘ నీదు
తండ్రి సంప్రీతితో నుపద్రష్ట యయ్యె
నట్ల కృప సేయు మని పల్కె నవ్విభుండు.

41. చ విని ధిషణుం డమర్త్యులకు విన్నను వొప్పఁ గ్రతు ప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యుని యాగము నొజ్జఁ గాఁగఁ జా
ల నిది నిజంబయిఁక నచులాప మొనర్పక పొమ్మ వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్.

42. వ. అజ్జనపతి లజ్జితుండై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ వినతుండై నిలిచిన నమ్ముని యతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చె దేల విన్ననై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మెవ్విధంబున నైన నీ విషాదంబు మాన్చెద ననుటయు నమ్మనుజ వరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపాధ్యాయుంగా వరియింపం బోయితి నద్దేవగురుండు నన్ను దూషించి పరిత్యజించె నింక నేటి(బదు కని పలికిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమితేనితో బృహస్పతి ని న్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసుని పిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిషణుచేత ధిక్కరింపం బడి సకలంబును విడిచి వెడలి వైరాగ్యంబు పెంపున దిగంబరుఁ డయి తిరుగుచున్నవాఁ డతనిపాలికి నరుగు మమ్మహాత్ముండు భవన్మఖంబునకు నుపదర్శనం బాచరించు ననవుడు సంతసిల్లి యాభూవరుం డిట్లనియె.

48 క. మునివర బ్రదికితి సంవ
ర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెప్పరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు ద్రోపు సేయక
ననుఁ గైకొను నెఱుఁగఁ జెప్పు నాకుం గరుణన్.

44. వ. అని ప్రార్థించినయప్పార్థివోత్తమునకు సత్తపోధన సత్తముం డిట్లనియె.

45. సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక
వర్తించు నున్మత్తవర్తనమున
నతని నెఱింగెడు నట్టియుపాయంబు
వినుము పురద్వారమున శవంబు
నిడికొని నీ వుండు మేతెంచి చూచి ని
వర్తించు వాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి య ట్లేఁగంగ వెనుకన
పొమ్ము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ

ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన
శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాదుగుఱుతు సెప్పి నా రెవ్వ రనినను
జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము.

-:మరుత్తుఁడు సంవర్తునిఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టఁగా వరియించుట.-

నం. 14-6-27.

46. సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెం దున్న వాఁడని
యడిగిన యట్లైన నతఁడు నాకు
ని న్నెఱింగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె
ననుము శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి
దిక్కుమాలినపీనుఁ గొక్కచోటఁ
బడియున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పుర
ద్వారప్రదేశంబు సేర నరిగి

తే. యచట నక్కుణపము నిడి యంతనంత
వేచికొని యుండఁగా నొక్క వెఱ్ఱివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొని వాటువడ్డ
పసరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱి పాఱుటయును.

47. వ. వాని సంవర్తుంగా నెఱింగి యజ్ఞపతి యతనిపజ్జన చనంజన నతండు మరలిచూచి పై ధూళి సల్లియు నుమిసియు వేఁదుఱు చందంబు భావింప నా భూవల్లభుండు.

48. క. వినయముతోఁ గేల్మొగుచుచు
నను గమనం బుడుగ కరుగ నాతండును ని
ర్జనమగు ప్రదేశమునకుం
జని యొక వటవిటపినీడఁ జదికిలఁ బడియెన్

49. వ. డప్పి భావించుకొని యమ్మహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు

50. సీ. ఆ రాజు సేరి సాష్టాంగప్రణామంబు
సేసి నిల్చిన ననుఁ జెప్పి నన్ను
ననఘ పుత్తెంచిన యతనిపే రెఱిఁగింపు
నిజమైన సిద్ధించు నీమనోర
థంబు బొంకగునేనిఁ దల యేడు వ్రయ్యలై
పడు దని యమ్ముని వలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు మి మ్మని నిజ
మాడిన సంవర్తు డాతఁ డెచట

తే. నేమి తెఱఁగున నున్నవాఁ డెఱుఁగవలయుఁ
జెప్పు మనుడు మీ తెఱఁగెల్లఁజెప్పి నన్ను
నిందుఁ బుత్తెంచు నపుడ యయ్యాద్యధర్మ
పరుఁడు సొదఁ జొచ్చె నని చెప్పె నరవరుండు.

51. వ. చెప్పిన నప్పరమముని యప్పుడమిఱేని యాననం బాలోకించి.

52. క. ననుఁ గానఁగ నీ వచ్చిన
పని యెయ్యది యనిన నాన్నృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృప మీర ఋపద
ర్శనముం జేయంగ వలయు సంయమినాథా.

53. వ. ఏను మరుత్తుం డనువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండుగాఁ గ్రతుకర్త యైన కరంధముని పౌత్రుండ ననుటయు సంవర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నాతెఱంగు వినుము మాయన్న యగు బృహస్పతి దనతపోబలంబున నన్ను నవ మానించిన మదీయగృహధనాదివస్తువు లెల్లను విడిచి యిట్లు దిరిగెద ననుఁబోఁటి పేద నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యేడు పెంపునుం గలదె యమ్మ హాత్ము నీవు వరియింపు మట్లుగాక యేన కావలయు ననుతలంపు గలదేని.

54. ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ డాతండు వనుపంగ
నాచరింతు నీదు యాగమునకు
నౌజ్జతనము వేగ మర్వీశ యగ్గురుఁ
గని యనుజ్ఞ వడయు మనిన విభుఁడు.

55. సీ. అతనికడకు మున్నరిగితిఁ గృపవుట్టఁ
బలికితి నతఁడు నాపలుకు సరకు
గొనక యమర్త్యయాజనము ననుష్ఠించు
నేను మర్త్యుని యొజ్జ నేల యగుదు
ననియె నాతోడి యీసున వాసవుఁడు గురు
నుడిపినకతనమునఁ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నిం కనఘ యందేమని
పోదు మీ మాహాత్మ్యమునను వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు నని నమ్మి యున్నాఁడఁ
గైకొనంగవలయుఁ గరుణ వెలయ
ననిన మునియు నట్ల యయ్యేడుఁగా కని
పలికె మఱియు నానృపాలుతోడ.

56. తే. అయ్యేడుం గాక యిపుడు నీ కనుచు నీవు
సంచలించినయప్పుడు శాప మిత్తు
నీకుఁ గీడును బాటిల్లు నింత దలఁచి
సుస్థిరుండవు గావలె సుజనవర్య.

57. వ. ఏను నీయధ్వరంబున కుపదర్శనంబు సేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ బ్రద్వేషించి రోషంబు వాటింతురు దానికి నులికి నీవు సంచలించిన మదీయశాపంబునం గీడు వచ్చు నింతదలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచారించుకొమ్మనిన నమ్మహసీ యుతో నమ్మహీనాథుండు.

:- సంవర్తుండు మరుత్తునియజ్ఞమున కుపద్రష్ట యగుట :-
సం. 14-7-28

58. సీ. నీకృప గాంచితి నాకు నింకొండు వి
చారంబు లేటికి సంయమీంద్ర
యాదివస్పతియు బృహస్పతియును నేల
పశుపతి విద్వేషపరతఁ గలఁచె
నేనియుఁ గలఁగుదునే యని పలికి మీ
సంగతి వాసిన సరసిజాప్త
చంద్రతారక కులాచలములు గల యంత
కాలంబు బుణ్యలోకములు లేక

తే. పోవు నని శపథము శుద్ధభావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్మునిపతి మహేంద్రు
కంటె నిను ధనవంతునిగా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పి ప్రమద మెసఁగ.

59. వ. మఱియు నిట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతుండ నగుదు నంటేని వినుము హిమవంతంబునుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బను పర్వతంబు గలదందు శివుండు శివాసహాయుండై సుర సిద్ధ గరుడ గంధర్వాది సమస్తభూతజాలంబు సేవింప విహరించుచుండు.

60. క. మరణ జరారోగము ల
గ్గిరి యేడికువులను లే వఖిలగుల్మలతా
తరువులఁ గుసుమఫలంబులు
గర మొప్పుచు నుండు నెల్లకాలములందున్.

61\. తే. అనగంబుపార్శ్వంబుల నరుణ కిరణ
రుచివితానంబు ననుకరించుచు వెలుఁగు
శుద్ధకాంచన మయ శిలాస్థూలవాలు
కాప్రభాజాల మాశ్చర్యకారి యగుచు.

62\. వ. మన మయ్యెడకుం బోయి.

63\. సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని శివుఁ బూషదంతఘ్ను
హరునిఁ గపర్ది శంకరుని నంత
కాంతకు వరదుని నాదిదేవునిఁ ద్రిలో
చను సహస్రాక్షుని శాంతమూర్తిఁ
జీరవాసుని ధన్విసిద్ధు దండధరు మృ
గవ్యాధునుష్ణీషిఁ గనక బాహుఁ
బశుపతి వృష భూతపతి మాతృభక్తుని
నజు నగ్నివక్త్రుని నభవు భవుని

ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి ప్రణతులఁ దేల్చి త
త్కరుణ వడసి పసిఁడి ద్రవ్వి తండ
ములు నృపాల పెక్కు మోపులు దెత్తము
రమ్ము భారవహులఁ దెమ్ము చాల.

64\. క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు
గొనిపోవఁగఁ బోయి శివునకుం దత్కరుణం
గనక మసంఖ్యము మోపులు
గొని వచ్చె నతండు మంచుకొండ యివులకున్.

65\. వ. ఇట్లు మహాధనవంతుండై మరుత్తుండు సువర్ణ మయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును భాండప్రముఖసకలక్రియా సాధనంబులును శయ్యాసనాదులుంగావించుకొని తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగు విభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించుటయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు గృశంబై వెలరువాఱునట్టి వగం బొందిన సంక్రందనుండు సూచి యవ్వాచస్పతి కిట్లనియె.

66. ఆ. తెలివు వొంది యున్నదియె నీదు చిత్తంబు
సురల బ్రదుకుతెరువు లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే సముత్సాహమున వారు
నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి నేర్చి మంద్రె.

67. వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబ యనిన ననిమిషపతి యతనితోడ.

68. క. నీ యొడలు డస్సి వెలువెల
నై యున్నది నీకు నిట్టి యధికపు వగపుం
జేయఁగ వెఱవని నీచులఁ
జేయుదు దండితులఁ గాఁగఁ జెప్పుము వారిన్.

69. వ. అనవుడు నాచార్యుం డట్టిది లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగు మఖంబొనరింప నుద్యోగించినవాఁ డతనికి మద్విరోధియగు సంవర్తుండు యాజకుం డయి యది నడపు వాఁడయ్యెనని వింటి మద్విషాదంబునకు మూలం బిది యట్లు గా కుండం జేయవలయు నజ్జననాయకు నియమించి సంవర్తుని యాజకత్వంబు నవశ్యంబును మాన్పు నవి యది పలికినం బాకశాసనుండు పార్శ్వంబున నున్న యగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తు పాలికిం బొమ్మతండు క్రతుకరణంబున కుత్సహించినవాఁడు తదీయం బగు నుపదర్శనంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడుగా సంఘటించి రమ్మని నియోగించిన.

70. ఆ. అట్లు సేయువాఁడ నని యగ్ని నిజతను
స్ఫురణ మతిశయిల్ల నరుగుటయును
నుల్లమచ్చెరువున నూన మరుత్తుండు
ప్రణతి యాచరించి భక్తితోడ.

-: అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట :-

సం. 14-9-11

71. సీ. సంవర్తుఁ బిలిచి యాసనపాద్యముఖ్యోప
చరణముల్ నడిపించి పరిసరమున

నన్న నయ్యనలుఁ దయ్యుర్వీశ్వరుని తోడ
బలవైరి వనుప నీపాలి కనఘ
యరుగుదెంచితి దూతనైయన్న నవ్విభుం
డవ్వాసవుండు సౌఖ్యమున వెలుఁగు
చున్నాఁడె యమరసముత్కరం బతనికిఁ
బ్రియ మాచరించి వర్తించుచున్నె

ఆ. యాదరంబు గలదె నాదెస నాసహ
స్రాక్షునెమ్మనంబునందు హవ్య
వాహ యనుడు నతఁడు వసుమతీ పతికి ని
ట్లనియెఁ గౌరవాన్వయాగ్రగణ్య.

72. క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి
సుర లాతనికిం బ్రియంబు సొలయక యొనరిం
తురు నీదెస నాదర మ
వ్వురుషవరున కగ్గలంబు భూపవరేణ్యా.

73. వ. నా వచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము.

74. క. నీజన్నమునకు ధిషణుఁడు
యాజకుఁడై మర్త్య నిన్ను నమరత్వదశా
భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి
రాజితముగ నాచరింపు క్రతు కార్యంబున్.

75. వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్నకార్యం బనుటయు నవ్వసుధా
నాథుం డమ్మహాత్ము తోడ.

76. ఆ. అనఘ యేడు మ్రొక్కు లాబృహస్పతికి మ్రొ
క్కెద నతండు నన్ను నదయవృత్తి
నపహసించి తాను యాజకత్వమునకు
నెట్లుఁ జొరక యున్న నేను బోయి.

77. క. అనుజుం డతనికి ననుపెను
పొనరిన సంవర్తు భక్తి నొదఁ బిలిచి తగం

గొనివచ్చితి మత్క్రతు యా
జన మీ యోగీశ్వరుండ చాలుం జేయన్.

78. ఆ. అనిన నగ్ని దేవుఁ డమరగురుం డుప
ద్రష్ట యైన వజ్రధరుఁడు నీకు
నలఘు పుణ్యలోకములు సులభ్యములుగ
లీలఁ జేయునట్లు మేలు గాదె.

79. క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ
గనలి యనలుతోడ నిట్టిగతి నీ వింకా
డిన మద్దారుణ దృష్టిని
నినుఁ గాల్తున్ మగుడు మిప్పనికిఁ దిరుగకుమీ.

80. చ. అనుటయు భీతి నగ్ని యమరాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మరు
త్తునిఁ గని నెమ్మి నీ దగుక్రతుక్రియకున్ గురు యాజకుండుగాఁ
గొను మని చెప్పితిన్ విని యకుంఠితనిశ్చయుఁ డైనయవ్విభుం
డనిమిషమంత్రికిన్ వెఱతు నాతని తమ్మునిఁ గోరి తెచ్చితిన్.

81. వ. ఈ యోగీశ్వరుండు మదీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డను పలుకు
పలికి సంవర్తుం జూపె నే నంత నిలువక పురుహూతునకుం బ్రియం
బొనరించిన నీకుం బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించునట్లు చేసిన మే లని
తఱిమి చెప్పినను నప్పుడమితేఁ డొడంబడండ.

82. చ అన విని యింద్రుఁ డి ట్లనియె నగ్నికి నిమ్మరి వోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు సమ్మతిఁ జేయక తక్కె నేని నేఁ
బనిచెద వజ్రమున్ జమునిపాలికి నన్నర నాథు వేగమే
యనుచుట కింత యెల్లిదమె యాతనికిన్ మనయాజ్ఞ యారయన్.

83. వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి.

84. సీ. ఇంక వచ్చిన దారుణేక్షణదగ్ధుఁ గా
వింతుఁ జుమ్మీ యని విపుల కోప

మూర్తియె పలికె సంవర్తుండు గావున
వెఱతు నే నటవోవ వే ఱొకండు
పోవుఁ గా కనవుడు దేవేంద్రుఁ డన్యుల
నీవు దహింతు గా కేవిధమున
నొరులు నిన్ను దహింతురో పేదమాట యి
ట్లాడుదే యనుటయు నగ్ని వలుకు

ఆ. మూఁడు లోకములును వాఁడిమఁగంటిమి
నేలుచున్నవాని నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను నదియును గాక ప
ర్జన్య మఱియు వినుము బ్రహ్మబలము.

85. సీ. సర్యాతిక్రతువున నర్యాశ్వినుల సోమ
పానంబు నీ కొదఁబాటు గాక
పాయంగఁ బెట్టిన భార్గవచ్యవనుండు
వారికిఁ గా సురవర్గ సహిత
ముగ నిన్ను బాధితుండుగఁ జేసె నిజమంత్ర
బలమున దాని కీవలిగి వజ్ర
మే త్తెఱఁగొని యమ్మునీశ్వరు సాధింపఁ
గడఁగిన నగుచు బెట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడు నీరనయప్పు డతనిఁ
దెలచి సోమమాశ్వినులకుఁ గలుగఁ జేసి
తరయ నెందుకు బ్రహ్మబలాతిశయముఁ
గడచి నట్టిబలంబులుఁ గలవె యనఘ.

86. క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు
ఘనమగు బెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ గాఱియఁబెట్టం
జనదే నా కని శక్రుఁడు
పనిచెను గంధర్వలోకపతి ధృతరాష్ట్రిన్.

87. వ. పనుచునప్పు డతని కి ట్లనియె.

88. తే. నీవు వోయి మరుత్తుని నెమ్మిఁ గాంచి
గురుని నీకు యాజకుఁడుగఁ గొనఁగవలయు
నట్లు చేయక యున్న వృత్రారి క్రోధ
దీప్తుఁడై కులిశంబుఁ బుత్తెంచు ననుము.

89. వ. ఈ మాట సంవర్తుని సన్నిధిన యాడు మని పలికిన నా ధృతరాష్ట్రుం డియ్యకొని చని సంవర్తసహితుండై యున్న మరుత్తునిం గని తాను గంధర్వేంద్రుఁడనియును ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియునుం జెప్పి యప్పుడమిఱేనితో మఱియు నిట్లనియె.

90. చ. వినుము మదీయబుద్ధి పృథివీవర యాజకుఁగాఁగ నీమఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి కవ్విధంబు ప్రీ
తి నొసఁగు నట్లుసేయ కవధీరణ చేసిత యేని వజ్రముం
బనుచు నతండు నీవయి సభాసదులున్ వినఁ జాటి చెప్పితిన్.

91. సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నా
యాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రాకున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి
నింక నట్టులు సేయ కెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్త్రద్రోహ మధికపాపముగాదె
యిది నీవెఱుంగు దయ్యింద్రుఁ డెఱుఁగు
సిద్ధ సాధ్యాది ప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు
రిమ్మాట గురునకు నియ్యకోల

తే. యనుడు గంధర్వుఁ డదె విన నయ్యె వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీకోర్వఁ గొలఁది యగునొ
కాదొ నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున.

92. వ. సంవర్తు నాలోకించి.

93. క. కులిశము వచ్చుచునున్నది
యలు కొందెదు నా మనంబు ననఘచరిత స

భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి
తలకొని రక్షింపవలయు దయ మ మ్మెల్లన్.

94. వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు.

95. సీ. ఇంద్రుని దెస భయం బించు కేనియు వల
దతఁడు న న్నెఱుఁగఁడే యధిప వినుము
సంస్తంభవిద్యా ప్రశస్తవైభవమున
వజ్రంబు నతఁడు నవ్యాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నాచేతఁ
బ్రతిహతిం బొందు దుష్పవనచండ
వృష్టి ప్రముఖ మహావికృతుల బాధింతు
ననుడు మ్రోయుచు నిదె యరుగుదెంచె

ఆ. భిదుర మెవ్విధమున భీతి దొఱంగుదు
ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని సరకుగొనకు తగువర మడుగు నా
తపముపేర్మి నిత్తు ధరణినాథ.

96. చ. అనిన మరత్తుఁ డి ట్లనియె నాతనితో భయమెల్లఁ బాసె నే
నిను వర మర్థివేఁడెద మనీష విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతవిభుండు నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడు నట్లుగాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే.

97. క. తమ భాగంబులు దక్కిన
యమరులునుం బ్రీతిఁగొనఁగ యాగంబు ప్రయో
గము సుప్రణీత మయి లో
క మనోజ్ఞము గాఁగ వలయుఁ గారుణ్యనిధీ.

98. క. అనుటయును మదాహ్వానం
బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
జనుదెంతు రతనితోఁ ద
క్కిన యమరులుఁ దొడఁగు యజ్ఞకృతికి నరేంద్రా.

—: మరుత్తుని యజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట :—

సం. 14-10-19

౯0. వ. అని పలికి దవ్వులన యవ్వజ్రంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు
సేయించి యయ్యోగీంద్రుండు దేవేంద్రుని దేవతలనుం బిలచె నమ్మ
హాత్ముని మహనీయ మంత్రశక్తి నాహూతులైన యప్పురుహూత
ప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మునిపతి యనుజ్ఞ
నజ్జనపతి వారల నెదుర్కొను తెఱంగు నడపి తానును గూడ నడచి
వారికి నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబులు విధివిహిత ప్రకారంబునం జెల్లించె
నమ్మరుత్తుండును మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవు విజయంచేసి
నా జన్మంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండనైతిం గృపాధామ
నామీఁది యలుక మాని నన్నుం జల్లనిచూడ్కిం జూడుమని ప్రార్థించి
సంవర్తుం జూపి యిత్తాపసపతి బృహస్పతి స్వరూపంబ కావునం
గ్రతుయాజకుండు గాఁ బ్రతిగ్రహించితి నని విన్నవించుటయు నని
మిష నాథుండు నీవలనం బ్రీతిం బొందితి నీతం డయ్యమరగురు
ననుజుండతని యట్లగుటకు సందియం బేమియనుచు వికచవదనుండై
కనుంగొనిన నమ్మునివరుం డా దివిజవరున కిట్లనియె.

100. ఆ. అఖిలలోక భర్త వమరేంద్ర నీ విట్టు
లాదరమున వచ్చు టరయ నాత
పంబు ఫలముగాదె పావనమూర్తి యీ
రాజుక్రతువుఁ బుణ్యరాశి యయ్యె.

101. చ. సకల విధానదక్షుఁడవు సర్వము నారసి చేయఁబంపు నీ
సకృప విలోకనంబులను సార్థములై క్రతుమంత్రతంత్రముల్
వికలత లేక చెల్లు జనవిశ్రుతుఁ డీనృపుఁడున్ భవద్దయన్
సుకృతులలోనఁ బెంపు గని చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్.

102. వ. అని యిట్లు నిభృతుండై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం
బాచరించిన.

103. సీ. భూరిహర్షంబునఁ బొంది పురందరుం
డమృతాశనులఁ గలయంగఁ జూచి

యజ్ఞవాటం బుదాత్తాభిరామంబుగఁ
జేయింపుఁ డప్సర స్త్రీజనంబు
నాట గంధర్వులపాటఁ జెల్లింపుఁడు
నావుడు వా రట్ల నడపి మఱియు
సకల కర్మములకు సాహాయ్య మాచరిం
పంగ వే తొకయగ్ని భంగి వెలిఁగి

తే. లసిత సముచిత పీఠ మలంకరించి
వేడ్క సంవర్తముని హవిర్విధి యొనర్ప
యాగ ముజ్జ్వలమును సుప్రయోగకంబు
నగుచు నొప్పారె భరతకులాగ్రగణ్య.

104. తే. ప్రీతి బేర్వేరఁ బిలిచి చేసేత సోమ
మమ్మహాయోగి యంది యా నెమ్మిఁ బాన
మాచరించి సహస్రనేత్రాదు లైన
యమరు లానందమునఁ దేలి రధిపముఖ్య.

105. వ. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పంక్తికిం బరమ తృప్తి గావించి యామంత్ర
ణంబు సేయ నయ్యందఱు నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని
రజ్జననాథుండు.

106. చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తతఁ బొందిననాఁడు తద్దయ
క్కజ మగుభంగిఁ బ్రస్ఫురిత కాంచనరాసు లనేకముల్ బహ
ద్విజులకు భక్తియుక్తియును వేడుకయున్ వినయంబు నొప్ప సం
భజన పరాత్ముఁడై యొసఁగెఁ బౌరవవంశ పయోధిచంద్రమా.

107. తే అంతఁ బోవక హేమమయత్వ మహిత
యజ్ఞవాట భాండాది పదార్థములను
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు
హిమగిరి ప్రాంతమునఁ గ్రతు వెలమిఁ జేసి.

108. వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వార్ధివేష్టి
తవసుంధరావలయంబునం బుణ్యపరత వెలయం బాలించె బ్రాహ్మ

ములుఁ దమ యోపినంతయుం బసిండి ద్రవ్వి తండంబులు దెచ్చుకొని తక్కినదాని నచ్చట నొక్కెడ నిధిగా నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రిది యక్కినవారి ధనంబ యని రమ్మహా కాంచన సంచయంబు గొని వచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున సకల దేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాస మునీశ్వరుండు సెప్పిన వచనంబులు వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దలివి నొందియు నొందక ధూమంబు వొదివిన యనలంబునుం బోలె నున్న పాండవాగ్రజుం గనుంగొని కమల నాభుండు.

109\. తే. వంకయైనతలంపెల్ల వసుమతీశ
యరయ మృత్యుపదం బగు నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత తథ్యమేల
యీఱతాఱ తలంపుల బీఱువాఱ.

110\. క. కర్మానుష్ఠానంబును
నిర్మలముగ నడపఁ బడదు నీచే విను మో
ధర్మతనూభవ వగయును
నిర్మూలముసేయ విది మనీష గలిమియే.

111\. వ. వగ నిర్మూలము సేయమి యెట్లంటేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున నేతద్విధయుం బైన యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట :-

నం. 14-11-7

112\. సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁ డాక్రమించి తదీయ
గుణ మగుగంధంబు గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు వైవఁ గ్రమంబున
నంబుతేజః పవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి యందుల రస రూప
సంస్పర్శ శబ్దముల్ చందవిక్ర

ముందైన యతఁడు సముద్ధతిఁ గొనఁగొనఁ
దోడ్తోడ నమ్మహేంద్రుండు గులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప నిర్భరవేగుఁ డై
యతనిలోను సొచ్చె నసుర దాన
మూర్ఛ వోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ
జేసె మంత్ర విధి వసిష్ఠుఁ డతని.

113. వ. అట్లు వసిష్ఠప్రయుక్త మంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుం డైన వృద్ధశ్రవుండు
శరీరాంతర్గతుండైన వృత్రు నదృశ్యుండైన వజ్రంబున వధియించె
నవ్వాసవుఁడీధర్మరహస్యంబు తెఱంగు మునుల కెఱింగించె మునులు
నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు దెలిసికొను మని పలికి
యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు నిట్లనియె.

114. సీ. శారీరమును మానసంబును నారెండు
దెఱఁగు లై వ్యాధి వర్తించు నందు
వినుము వాతమును బిత్తమును సమ
త్వంబుఁ బొందిన యప్పు స్వస్థు డగు న
రుం డవి మూఁడునొక్కండైన వికృతి నొం
దిన శరీరవ్యాధి యనఁగఁ బరఁగు
సత్త్వ రజస్తమస్సమత సుస్థితి విష
మత మనోవ్యాధి యీ ద్వితయమునకు

ఆ. నొంటి దోఁచు టెపుడు నొదవ దన్యోన్య సం
జనక జన్యభావ సత్తఁ జేసి
వికృతికాల మొకటి నొకటి దోఁచునది వా
తాదులందు గుణములందు నధిప.

115. వ. ఇది సూక్ష్మ కర్మానుష్ఠాన ప్రకారంబు దీని నీ వలవరింపవు గావునం
గర్మానుష్ఠానంబును నిర్మలంబుగా నడపం బడ దంటి నని పలికి
మఱియును.

116. క. వాతాదులందు గుణములు
నీతెరువునఁ దక్కువగుట యెక్కుడగుట నీ
చేతఃప్రసక్తిఁ దోఁచి నృ
పా తెలియఁగ వలయు సమత పరశాంతికినై.

117. సీ. అమ్మెయి గాక వాతాదులు సత్త్వము
ఖ్యములును దివిచినఁ గలఁగు దేని
నది నీ స్వభావ మే మనఁగల దింకను
జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ
గొని రాక మఱపు కాననములోన
నిడుములు గుడుచుట నెద్దఁ బెట్టకు జటా
సురసైంధవాదుల దురితకృతులు

తే. తలఁపకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట
బుద్ధి సేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారఁగంగ యుద్దంబు గా దందుఁ బుట్టు
కీడు మే లేమియును జిత్తగింపకుండు.

118. వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గాదనియె దంటేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు
సత్యయుద్ధం బాకర్ణింపుము.

119. ఉ. అమ్మెయి బంధు మిత్త్రుల సహాయత కల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహనీయ యుద్ధమున కాత్మయ తోడు మనంబు శత్రుఁడీ
వెమ్మెయి నైన శాంతి ఘటియింపుము లోపగఁ దీర్పుమెందు శాం
తమ్మ చుమీ మనోజయము దాన వెలుంగుము శాంతబుద్ధివై.

120. తే. అంతరం బగు నిక్కయ్య మధిప గెలువ
కిట్లు యేగతిఁ బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనికొని సద్బుద్ధి నిశ్చయ ప్ర
వీణుఁడవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల.

121. వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు నిట్లను
రెండక్షరంబులు మృత్యువు మూఁ డక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి
యెయ్యవి యంటేని వినుము మమ యను నవియును నమమ యను
నవియును నైయుండు భూతంబులచేతం గానం బడక యా బ్రహ్మ
మృత్యువులు పోరుచుండు.

122. క. తత్త్వ మనశ్వర మశరీ
రత్వంబునఁ బరఁగు భూతరాశి నియతనా
శిత్వంబు హింసకత్వము
వాత్త్వికమై లేదు దేహ దళమున నృపా.

123. క. శరధి పరివేష్టిత క్షితిఁ
బరిపాలించినను దానిపై దృఢ మమతం
బొరయక వర్తించిన న
ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు పొందఁగ నేర్చున్.

124. క. వనమున వన్యాహారం
బున వర్తించినఁ బదార్థములపై మమతన్
మనమున విడకుండిన న
మ్మనుజుఁడు మృత్యు ముఖవర్తి మనుజాధీశా.

125. క. వెలిపగఱగెలుపు గెలుపే
లఘుమతిన్ గెలువవలయు నభ్యంతర శ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము
నలవఱుపం జాలు నొంట నమ్మెఁ గనే.

126. క. విను మంతశ్శత్రులలో
మసుఁ డగుఁ గాముఁడు నిరస్తకాముం బగువ
ర్తనము విరళ మధ్యయనయ
జనదానంబులును గామసహితములు గదా.

127. వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లనువాక్యంబులు గలవు వాని
నాకర్ణింపుము కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

128. క. అనపాయుం డగునెవ్వం
డును నను బాధింపఁజాలఁడు ప్రయత్నము సా
ధన మగునె వేదవేద్యుం
డ నయి పరఁగుచున్న నాయెడను విహతికి నై.

129. క. ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రవి
హతుఁ జేయగఁజూచు భావ మగుదు నతని కే
నతఁ డది యెఱుఁగఁడు గాన వి
హతి బొం కైపోవఁగా జయము లేకుండున్.

130. క. ననుఁ దపమునఁ బ్రహరించెద
నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతని కాతపము ఫలం
బునదెసఁ గోరికనై యే
జనియింతుం జెఱుపఁగా వశమెయెవ్వనికిన్.

131. క. నను మోక్ష మూఁ ది చెఱచెద
నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానియందే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ
సనాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్.

132. క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు
దనుఁ జెఱుపఁగ రామిఁ జెప్పు తలఁపొందినఁ జె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను
విను మవధానమునఁ బాండవేయప్రవరా.

133. చ. పనివడి పూఁచి పట్టుమి సుబంధుర ధైర్యము నిర్వహింతునే
ననుమతి సొన్నకుండుట సమగ్రతపంబున తత్త్వశేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణ భర మొందమికాము నడంచుఁ గాన ని
య్యనువులు లేమి సువ్వె యనపాయత గా నతఁ డాడె భూవరా.

134. క. విను పెక్కు లేల కోరిక
మనమునఁ జొరనీకయున్న మడియుం గాముం

దనవద్య యశ్వమేధం
బొనరింపుము గోరకుండు మొక్కటియు మదిన్.

185. ఆ. అశ్వమేధ మఖమునం దట్ల యనఘ య
లోలుపత్వ గుణవిశాలబుద్ధి
కాలి వై ఫలాభిసంధి లే కక్కామ
ధర్మగాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ.

186. క. చచ్చిన బంధులఁ గొని రా
వచ్చునె తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము నిను
మెచ్చు జగంబు సమకూరు మీఁద సుగతియున్.

187. వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండు నారదుండును హితవచనంబు లుపదేశించిరి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగినమాటలు సెప్పిరి శాస్త్రచక్షుర్మహితు లైన మహీసురులు యోగ్యవచనంబు లుపన్యసించి రివ్విధంబున నందఱ వాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి యాభూకాంతుండు ధరణీపాలనాధ్వర కర్మంబుల కియ్య కొని యశుచిత్వనివృత్తి కై గంగాతీరంబునఁ గొన్ని దినంబులు నిలుచు వాఁడయి మునివర్గంబునకు బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం జేసి.

188. క. మీ కారుణ్యంబున నా
శోకం బంతయును బాసె సుమనస్కృత సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెన్
నాకున్ విచ్చేయుఁ డింక నను మఱవకుఁ డీ.

-:వ్యాస నారదాది మునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట:-
సం. 14-14-8

189. వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాస మునివరు పాదంబుల కెఱఁగి తత్ప్రసాదంబునం గందువ గనిన కనకమ్ము మిమ్ముఁ బురస్క

రించుకొనిపోయి చేకొనంగలవాఁడ నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయం బైన హిమగిరి మహీధరంబులలోన నెల్లను బరమాశ్చర్య నిధి యని చెప్పుదురు గావున భవదీయ రక్షగానియె చుండీ యందు నాపోవుటయని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపైఁ బెక్కులు కళ్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్య వంతులకుఁ గాక యిట్టివారి కారుణ్యంబు దొరకొనునె మీ కరుణయ నన్ను భాగ్యవంతుం దని తెలిపెడు నని బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసెనట్లామంత్రితులై యమ్మహాత్ములందఱుఁ గృష్ణార్జునామంత్ర ణంబు గైకొని యంతర్ధానంబు సేసిరి పదంపడి భీష్మునకుం బరలోక క్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుండై యాచరించి కర్ణప్రభృతి కురు ప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోక సాంద్రసౌఖ్య సిద్ధ్యర్థంబుగా నానావిధ దాన విధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై కవవయ దినంబుల కచ్చోటు గదలి పాండవాగ్రజుండు పాండునృపాగ్రజు నగ్రేసరుం గావించుకొని కరినగరంబున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమాద్యనుజులు మోదంబునొంద జనులు నభినందింపఁ బెంపారి వసుంధరాపరిపాలన ధురంధరుండయ్యెనని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె.

-:ధర్మజుఁడు ధరణిం బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించు విధము:-

సం. 14-15-1

140\. తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం డెలమి ధరణి
పాలనము సేయఁగాఁ గృష్ణపార్థు లెట్టి
తెఱఁగువార లై యెచట వర్తించి రెఱుఁగఁ
జెప్పవే నాకు సజ్జనసేవసీయ.

141\. వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

142\. సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి ధర్మజీఁ బాలింపంగ
నసఘ యింద్రప్రస్థమున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియు గ్రీడాపరత సరి
త్కానన పర్వత సానుదేశ

ములఁ జరించుచు విప్రపూజలఁ బుణ్య క
థాశ్రవణముల సత్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దువుచ్చుచుఁ దమ పూర్వవృత్తము లైన
సమరతంత్ర ప్రముఖములఁ జెప్పి

తే. కొనుచు నుండుదు రాత్మీయతనయు నరుఁడు
దలఁచి వగచిన శోకంబు దలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణివరుఁడు దేర్చు
సముచితోక్తుల ధర్మజుశాంతి వొగడు.

143. క. విను మయకృతసభఁ బ్రొత్తగఁ
గని యచ్చో నొక్కయెడ సకౌతుకనానా
జనపరివృతు లైయుందుదు
రనూనవిభవమునఁ బ్రమద మారఁగ వారల్.

144. వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె.

145. సీ. సమరంబు ధర్మవిజయ పరికీర్త్యంబు
గాఁ జేసి భూమి నిష్కంటముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ప్రజ ప్రీతి నొందంగ
విద్వజ్జనంబులు వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను వినుతింప నెగడెడు
శాంతియు సమతయు సకలజనముఁ
గొనియాడు సిద్ధులు మునులు సేవింతురు
ధర్మనందనుఁ డి ట్లుదాత్తుఁ డగుటె

తే. యతని కున్నతి గావించి రనిలజుండుఁ
గవలు నెంతయు నీచేతి గాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మశాలి సత్య
నిత్యుఁ డమ్మహీపతి గృతకృత్యుఁ డయ్యె

146. వ. అని యగ్గించి యతని యాననం బాలోకించి.

147. ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను నిర్భరచిత్తుఁడ నైతిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్రభూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్

దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసుదేవుని మద్గతరాగసాంద్ర స
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ బార్థ ననుం దగ నన్పి వుచ్చవే.

148. క. ద్వారకకుఁ బోయి వచ్చెదఁ
గౌరవపతికి త్తెఱంగు కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగు నీ వొచి
త్యారూఢము గాఁగఁ జెప్పు మగుసమయమునన్.

149. అట్లు గావున ధర్మరాజానుమతంబునం జనువాఁడఁ గావలయు
వినుము.

1 0. తే. అవ్విభుఁడు వోయి వత్తుగాకనక పోను
మేనుఁ బ్రాణంబుఁ దనయులు మిత్త్రగణము
బంధులును నర్థచయము నప్పార్థివేంద్రు
సొమ్ము తదనువర్తనము వ్రతమ్ము నాకు.

151. వ. కావున.

152. క. మనము కరినగరమునకుం
జని పుణ్యాత్ముని నజాతశత్రుని నెలమిం
గని తగునవసరమున ని
ప్పని విజ్ఞాపించి యతని పనిచిన భంగిన్.

153. క. నడతము పోద మనుడుఁ గ
వ్వడి గొండొకవడి విచారవన్మానసుఁ డై
కడుమే లటు సేయుద మని
యొడఁబాటుం బలుకు వలికి యొయ్యన పిదపన్.

154. వ. అమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె.

155. చ. అనికిఁ దొడంగునప్పుడు మహాత్మ గలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యము లుదాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పి తే
మనమున వానియర్థములు మాధవ నిల్పఁగఁ జాల నైతి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము వీనుల నింకొక మాఱు నింపవే.

156. క. అనిన నగుచు నొకకేల న
తనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధి తత్త్వవిహీనుం
డును శ్రద్ధారహితుఁడునై
తని చూచి ముకుందుఁ డిట్టు లను నాతనితోన్.

157. తే. బ్రహ్మపదసాధనమునకుఁ బరమహేతు
భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధిఁ దన్మ
హార్థములు నిల్పవైతి శక్యంబె యింక
నవ్వచనములు సెప్పంగ నలఘు శౌర్య.

-: శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము చేయుట :-

సం. 14-16-12

158. వ. ఏతద్విషయం బగునది యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాకడకు నొక్క విప్రోత్తముండు వచ్చిన నేనును దత్త్వజ్ఞానంబు తెలంగుపదేశింపవే యనుటయు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగు నొక్క ధరాసురుం డొక్కెడ విజితేంద్రియుండును జ్ఞాన విజ్ఞాన శాలియుఁ ద్యక్త సంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధసేవితుండును నగు నొక్క సిద్ధునిం గాంచి సంభృత వినయుండై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయించిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహనీయుండు సెప్పిన వాక్యంబులు సెప్పెద నవధానంబుతో వినుమని పల్కి మదీయ వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె.

159. ఆ. అట్టి భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి
త్యాగశీలుండు నిర్మలాత్మకుండు
నఘుఁ డనఘు వరుఁడు నగు విప్రవరుని వీ
క్షించి యిట్లు లనియె సిద్ధవరుఁడు.

160. సీ. పుణ్యంబు లగు కర్మముల నెప్పుడును జేసి
యింపారుచుండు నైహికసుఖంబుఁ
బ్రీతిమెయిఁ బడసితి ధీయుత యత్యంత
యత్నలబ్ధం బైన యట్టి పదము

పడపడి యొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కా
మక్రోధ ముఖచిత్త మలవిశేష
ములఁ బొరిఁబొరి జన్మమును మరణంబును
గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు

తే. లను సహోదరులను బుత్త్రిలను ననేక
జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగుల వావి ద్రావితి సుహృద్వి
యోగధననాశదుర్దశ లొందెఁ బెక్కు.

161. క. మానసశారీరము లగు
నానా వేదనల వివిధనరక గతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చు వి
మాననవధ బంధన ప్రమర్దన కృతులన్.

162. వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకమంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ
బదంపడి యాత్మ ప్రసాదంబున నిట్టి సిద్ధి వడసితివనింక లోకంబుల
నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గల యంత గాలంబును శుభంబ
నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంతకంతకు నెక్కుడు లెస్సయగు
దశలన పొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి
మఱియును.

163. ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బరిస్ఫుటభంగిని జెప్ప మెద్ది నా
చేత నుపాస్తిమైఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లుగాఁ
జూతు నవశ్యమున్ వినయసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వ తెలి వస్మదీయ మతి కెక్కిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్.

164. క. అనుడు నతఁడు హర్షించుచు
ననుఁ బరతత్త్వ ప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతి దుః
ఖనిరాస మొనర్పు పరమకారుణ్యనిధీ.

165. వ. అనుచుం దచ్చరణంబులు కరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి
కేలు మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసిద్ధసత్తముండు

నీకుం బరిపాటిం జెప్పెద సావధానమానసుండవై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

166. ఆ. ధర్మసాధనంబు దనువు ధర్మము పరి
జ్ఞానదాయి యట్లు గాన తనువు
నోమవలయు మర్త్యుఁడేమిట నేమఱ
కాత్మ హితము గోరి యనఘచరిత.

167. వ. ఏమఱుటలతెఱంగు వివరించెద.

168. సీ. తన సత్త్వమును బలంబును దన కయ్యెడు
కాలంబు నారయఁగాఁ దలంపఁ
డాహారములుగొను నవియుసు నగునవి
గానివి యను వివేకంబు బుద్ధిఁ
జొనుపఁడు బహుళ భోజన మొకమరిసేయు
నొకమరి దుర్నిష్ఠ నుపవసించు
గితకాలమును నపక్వంబును గురుదుష్ట
విషమ విరుద్ధము విపులరస ము

తే. నైన యన్నము దా నరయక భుజించుఁ
గుడుపుపైఁ గుడ్చు దివ దిద్ర గూరు సురత
పరత నొందుఁ బె ల్లాయాసపడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్రయంబుఁ గెరలి.

169. వ. అని చెప్పి.

-:శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపింపుట:-
సం. 14-17-14.

170. ఆ. అర్థకర్మలోప మవచయ మొనరించు
ననఘ దేహమున కనర్థవేగ
ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁజేయుఁ
గామరోషములను గాయమెదలు.

171\. క. అత్యంత ప్రబలంబులు
పైత్య వికారములు రేఁగి ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముం జేయు మహా
ద్ధత్యంబున నెలవు వెడల దఱిమి సుచరితా.

172\. తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై యదరి యెచ్చ
టెచటు భిన్నంబు సేయు నయ్యెడలు మర్మ
నామకంబులు మర్మ భిన్నత్వమెట్లు
సేయ కుండుఁ బరిచ్యుతి జీవమునకు.

173\. క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం
బనుదోషం బారఁ బరఁగి యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుగాఁ జే
యును లోపలిబయలునెల్ల నొయ్యన కప్పున్.

174\. వ. పదంపడి

175\. క. కుత్తుకకు నడ్డుపడు నూ
ర్పొత్తిలి పోనీక యాఁగు నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తగఁ జేయును జీవం
బత్తనువున నుండ నేర కంతట వెడలున్.

176\. క. స్రోతోమార్గంబులఁ జూ
వే తమ కర్హంబు లైన విషయంబులఁ బ్ర
స్ఫీతమతిం జాతుర్యో
పేతము లై యింద్రియంబు లేనును బట్టున్.

177\. క. స్రోతోమార్గములు గఫము
చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ జెడు నింద్రియ జా
తాతతశక్తులు దానను
పీతము లగుఁజేష్టితములు విను మనుజులకున్.

178\. తే. వాయు పంగంబులందు దుర్వ్యాప్తిఁగదిరి
నొవ్వుఁ దెవులును బుట్టించుఁ గ్రొవ్వు సెఱచు

సందు వెడలించుఁ గ్రమమున నెందుఁ బరఁగి
తనువు ప్రాణుగఁ జేసి జీవుని వెలార్చు.

179. క. నాలుక యాడుట కేలుం
గాలు ముడుఁపఁ జాఁప నగుట కాయంబున యం
దీలీలలు వాయుగతుల్
మే లే నివి గలుగుఁ దక్కు మే లమలాత్మా.

180. క. ఎక్కటి యిట్టివి దోషము
లొక్కొక్కమరి రెండు మూఁడు నొదవి పెరయుఁగా
నక్కీడు సన్నిపాతం
బక్కజముగఁ దనువుఁ బాపు నది జీవాత్మున్.

181. క. ఈవిధమున వెడలి చనిన
జీవుడు నిజకర్మజాలసిద్ధగతులకుం
బోవుం దద్భవ సుఖదుః
ఖావేశముఁ బొందు చుండు నయ్యైయెడలన్.

182. క. కృతకర్మఫలము దెగఁ దుడి
చి తనకుఁ దగి నట్టిపుట్టువెందు మగుడ ని
ట్టి తెఱంగున జీవాత్ముఁడు
గతాగతము లనుభవించుఁ గల్మషరహితా.

183. క. పాపాత్ములు నరకముఁ బు
ణ్యోపేతులు దివము విధనియుక్తి నవశతం
బ్రాపింతురు గావున ని
ర్లేపం బగు మోక్ష మొంద తేరట్టిజనుల్.

184. తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగుమానవు లుండునట్టి
నెలవు లార్యులు శాస్త్రము నిశ్చయమునఁ
గని యెఱింగింతు రవి నీవు వినుము నీకుఁ
దెలియ నట్లుగఁ జెప్పెద ధీసమగ్ర.

185. తే. సోముఁ డనఁ దారకము లన సూర్యు డనఁగఁ
గలుగు తేజస్విమూర్తుల నెలవులందు
ధర్మపరు లుండుదురు తారతమ్యములకు
మనసు లెరియునట్టివి గడు మంచి వగునె.

186. క. ఆదియును గాక ఫలంబులు
దుది ముట్టఁగఁగుడిచి వెడలఁ ద్రోవఁ బడుదు ర
ట్టిది సౌఖ్య మగునె శాశ్వత
పదంబు మోక్షంబ కాక భవ్యవిచారా.

187. వ అని చెప్పి గర్భావాప్తి ప్రకారం బెఱింగించెద నిను మని వలికి
సిద్ధుండా భూసురున కి ట్లనియె.

188. తే. అశుభములును శుభమ్ములు నైన కర్మ
ములఫలంబులు గుడువక పోవఁగాదు
మన్యు వశగత మైనయాత్మకు నుదాత్త
చరిత యది కారణము సువ్వె జన్మమునకు.

189. క. ఎనయఁగ శుక్లము శోణిత
మును బెరసి వెలందిగర్భమున నెలకొను న
ప్పని బ్రహ్మశక్తి బీజ
త్వనిరూఢిం బొనరు నవి వొదలుఁ బిండం బై.

190. క. విను మా బీజము పిండము
తనువునఁ జైతన్యరూపతం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం
బు నురము వెన్నునను నంగముల నేర్పఱుచున్.

191. వ. అని చెప్పి

192. క. జననార్హవేళ వెలువడి
తన తొల్లిటి కర్మములకుఁ దగిన వివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నని దెగినఁ
జని మఱియుం బుట్టుఁ గర్మసంతతికిఁ దగన్.

193. క. నరుఁ డెంతకాల మేనిం
బరమం బగు ముక్తి పదముఁ బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ
బొరిఁ బొరి నిబ్బంగిఁ జావుఁ బుట్టువు నొందున్.

194. సీ. కావున ముక్తికిఁ గారణంబు దాని
నేర్పడఁ జెప్పెద నెఱిఁగికొనుము
దానంబు శమమును దమమును బ్రహ్మ
చర్యంబును వ్రతపరిరక్షణంబు
దయయును బరధన దారవర్జనమును
నియమయమేంద్రియ నిగ్రహములు
జననీజనక గురుజన పూజలును దేవ
తాతిథి పితృ దేవతార్చనములు

తే. సత్యమును శౌచమును శుభసంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గ్రౌర్యనిరసనమ్ముఁ
గలిమి పుణ్య వృత్తం బిది గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని మోక్షమునకు.

195. క. పదపడి ధర్మాచరణము
మొదలుం దత్సూక్ష్మవిధము బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన
విదితం బగు వారిశీలవృత్తములఁ గడున్.

196. క. వారలు చెప్పెడి శాంతో
దారవచనసమితి వినఁగఁ దగ్గత బహుగం
భీరార్థము లంతఃకర
ణారూఢము లైనఁ బొరయ వాపద లెందున్.

197. సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై వర్తించుచుండి యిం
ద్రియవిజయమును శాంతియును గలిగి
బ్రహ్మైక భజన తత్పరుఁ డగుచుండెడు
నతనికి బ్రహ్మంబు హస్తగతంబు

సంస్తవంబును యోగ్యనమిధలు జలమును
మంత్రంబు గురుడు బ్రహ్మంబ యిట్టి
సచ్చరణంబు సూక్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు
దీనియం దుత్తమస్థిరత గలుగు

తే. వాఁడు హర్షశోకోద్దామ వాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదుర మోహాంధకారమున వె
డంగుపడఁడు సంసారనిస్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున నప్పురుషవరుఁడు.

198. వ. అని చెప్పి మఱియును.

-: తత్త్వజ్ఞాన విశేష ప్రదర్శనము :-
సం. 14-18-25.

199. సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన మనుతత్త్వ మంబుజా
సనుఁడు గల్పించి చేతన మొనర్చె
క్షర మంద్రు దానిఁ దత్పర మగుతత్త్వంబు
నక్షర మనియును నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు రమ్మిథునంబున
యందు సంపన్నంబు లఖిలభూత
జాలంబులకును సంజనకంబు లైన బీ
జము లివి ప్రతివాక్యసంభృతార్థ

తే. మతఁడు గలిగించె గమనము నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున నావిధమున
నది భ్రమించుచు నుండుఁ బున్యాతిశయము
కతన జీవాత్ముఁ డొకఁడు దన్ గాంచినపుడు.

200. క. విను సుఖదుఃఖము లచిరము
లనియుం దను వశుచి యనియు నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గ
ర్మనిరూఢత జాడ్య మనియు మది నూహించున్.

201. క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు
మోహావేశంబు ద్రోచి మోక్షపద ప్రా
ప్తీహను సంసారాబ్ధ్యవ
గాహనముం జేయ కుండు గతకల్మషుఁ డై.

202. వ. అని పలికి వెండియు.

203. క. జనిరుగ్జరామరణములు
గని ప్రకృతివిధంబు లెన్నగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనితక్లేశమునకు విసి
వినమర్త్యులు పరమపదము వెదకుదు రనఘా.

204. సీ. అట్టివా రిట్టివా రగుట మేల్ గనికొని
యజనంబుఁ బూతంబు నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింత
యును లేక యూఱడి యుండి యదరి
తోఁచుతోఁపులనెల్లఁ ద్రోచి నడంచి ని
రాలంబనుం డైన యతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును సర్వ సహుండును
నిర్జితేంద్రియుఁడును నిర్భయుఁడును

తే. గామ కోపహీనుఁడు శమఘనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వ దర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు రనఘ ముక్తి.

205. సీ. ఒలయు లాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబు
లును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లైయుండు నెవ్వని కాసపాటును నవ
జ్ఞతయు నెందును లేక సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును ధర్మశీలుండుఁ గాఁ
డెవ్వఁడు గూర్చు వారొవ్వకుండు

వారని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివ
ర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత నీడ విడువఁ

తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్య సుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియందేని యతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు.

20?. క. అసమాలంబ మశబ్దము
రస గంధ స్పర్శ రూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగు వెలుఁగు న
ఖ్యసననియతి పరుఁ డొకండు వడయుం బుత్రా!.

207. తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ
బరమశాంతి చిత్తంబునఁ బట్టికొల్పు
నతఁ డనింధనానలమునట్లలఁ బొందు
వికృతివర్జిత యైననిర్వృత్తి గృతాత్మ.

208. వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యంబైన నెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగులు దాననాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె

209. ఆ. అనఘ ముంజగర్భ మగు నిషీక నిదర్శ
నంబుగాఁగఁ గనుఁగొనంగ వలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ దదిషీక నిష్కర్ష
విధము సుమ్ము యోగవిదుని నెరవు.

210. క. తనువు వలన నిష్కర్షం
బొనర్చి జీవాత్ముఁ గాంచు యోగివరుం డ
య్యను వొదవి యట్లు దన్నుం
గనినప్పుడు జనన మరణ గతులం దొఱఁగున్.

211. క. ముక్తుండు జరామరణ వి
యుక్తుం డై హర్ష శోకయోగ మెడలి న

దృక్షులకును నప్పుద మీ
శక్తుం డగుఁ జువ్వె బ్రహ్మచర్యముపేర్మిన్.

212. ఆ. ఒడలి యస్థిరత్వ మూహించి యాత్మయం
దధికనిష్ఠ గలుగునతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా
గాది దుఃఖములకు నగపడండు.

213. క. విను యోగయుక్తునకు శ
స్త్రనిహతి జలబాధ యగ్నిదాహము మొదలై
చను నవ్వికారములు లే
వనఘ యతఁడు గోరఁ డైంద్ర మగుపద మైనన్.

214. క. తనయంద తన్ను లెస్సగఁ
గనుటం గడిచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు
వినుతానుష్ఠానమునకు విసువమి వలయున్.

215. వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దనిన.

216. క. తన యెఱిఁగినతెరువున నె
మ్మన మంతర్వర్తిఁ జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జన నీ కుండఁగ నది యెం
దనువునఁ బడు నిలుపవలయు నచ్చట నానన్.

217. వ. అది యె ట్లనిన.

218. తే. దంతములు జిహ్వ గుత్తుక తాలుతలము
కంఠనాళంబు హృదయంబు గణ్యచరిత
మఱియు లోపల నెచటికి మనసు మెలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగ వలయు.

219. వ. అని చెప్పెనని చెప్పి (నవిని) నాతో శిష్యుం డని మఱపునం బలికి
తలంచికొని కొండొక (విచారించి) నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నామొగంబు
సూచి యచ్యుతా యాసిద్ధుం డనువాఁడ నేన కదా నీ యెఱుంగని

యదియునుం గలదె మఱియు నక్షాశ్యపనామధేయుం డడిగిన తెఱంగు దానికి నుత్తరంబు నా యిచ్చిన విధంబును విను మని యి ట్లనియె.

220. ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి
విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణ పరిణతం బైన యు
దాత్మ సూక్ష్మ సుకర ధర్మ మనియె.

221. వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లంటి.

222 ఆ. పాలకడవ పెక్కు పసులలో డించిన
యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండునట్లు లోన నునిచినమనసు నే
మఱక యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు

223. క. ఈ తెఱఁగు న నుద్యుక్తుం
డై తెలి వొందిన మనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరిగించి శశ్వ
ద్ద్యోతిత మగుబ్రహ్మముం జతురయోగి గనున్.

224. తే. అయ్యనాదితత్త్వము చక్షురాదికంబు
లైన యింద్రియములకు గ్రాహ్యంబు గాదు
సకల మలనిరాసాజ్య ప్రసన్నతర మ
నఃప్రదీపంబు తద్దర్శనం బొనర్చు.

225. క. కలయంగ నెల్లయెడలం
దలలును లోచనములును బదంబులు హస్తం
బులునై యాతత్త్వం బు
జ్జ్వల భంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్.

226. క. తను వేర్పరించి కేవల
మును శాంతము నైన తత్త్వమును సంతతమున్
గనుచున దన్ను నెఱుఁగం
గనుఁ జీఁకటిఁ బాపు వెలుఁగు గలుగుం బుత్త్రీ.

227. వ. బ్రహ్మవిద్యా రహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీ వింక సుఖివి
గమ్ము పొమ్ము నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన
నపాస్తసంశయుం డయి యా శిష్యుం డరిగె నిట నిన్ను దర్శింప
వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బరమ
హితం బైన యీ వాక్యసంతానంబు సమవధానంబున వినంబడియెనే
పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయిన నిన్ను నే తదీయం
బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితి నని యప్పురుషవరుతోడం బురు
తోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె.

228. సీ. వ్యామిశ్రమతి యగునతనికి నకృతాత్ముఁ
డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పఁ గాదేఁ దొల్లి
దెలియంగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండివి నీవు దక్కఁగ నమర్త్యు లా
కర్ణింపఁ దగువారు గలరె యొరులు
పరమరహస్య మీ పరిపాటిదీనవ
య్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ

ఆ. ములుఁ దొఱంగి నిత్యముక్తత వెలుఁగొందు
నరుఁడు వైశ్యు లైన నాతు లైన
శూద్రు లైనఁ గంద్రు సువ్వె యిమ్మెయి ముక్తి
బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకు రాజులకును.

229. క. వినిపించితి నిను బోధం
బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని
క్కనుట గడవ సుఖము లొండు గలవే యరయన్.

230. ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహసంగంబు
నీద విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
ముల భజించువాఁడు మోక్షలక్ష్మికిఁ బతి
యగు నొకింత సందియంబు వలదు.

231\. క. చెప్పం గలయది యెల్లను
జెప్పితి నీ కింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
డిప్పాట నెలల నాటిటఁ
జొప్పడు యోగంబు నియతి శుద్ధాత్మునకున్.

232\. వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిషయంబు లగు వాక్యం
బులు సెప్పెనని చెప్పిన విని యన్నరనారాయణులు మఱియు
నెవ్విధంబున వర్తించి రని యడుగుటయు

233\. చ. గుణసమతానుభూతిహృతికోవిదసారవివేక భవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్య ఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనా కృతార్థ మునిసార్థ బహుస్తుతి వాక్య రత్న భూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గ కృపాకృతలోకపాలనా.

234\. క. నవ్యత్వ పురాణత్వద
శావ్యపనయదుర్నిరూప సౌందర్యా వే
దవ్యాస వాక్ప్రకాశిత
దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా.

235\. మాలిని. భువన భవన దీపస్ఫూర్తి తేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్వికాసా
వివిధ నిగమవిద్యా వేదసూక్ష్మప్రభాసా
పవన విజయలీలా ప్రౌఢ చేతో నివాసా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున
నశ్వమేధ పర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము-ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీసుఖ నిష్పాదన కే
లీసక్తపదారవింద లీలాసతతా
భ్యాసవికాసిసమాధి స
మాసాదితకాంతిలోల హరిహరనాథా.

-: బ్రాహ్మణ గీతలు :-

సం. 14-20-1

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

3. ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు నంచితబ్రహ్మవి
ద్యాప్రబోధకంబు లైన యట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ విని
పించి యతనివలని ప్రీతిఁ జేసి.

4. వ. వెండియు నిట్లని బోధించు.

5. సీ. భర్తృభార్యాకృత భవ్యసంవాదంబు
నభయ నామకము నై యతిశయిల్లు
నట్టిది యొక యితిహాసంబు విను పార్థ
జననుతసమధికజ్ఞానవర్తి
తాత్మకుఁ డైనమహాద్విజుఁ డొకఁడు వి
విక్తప్రదేశసేవిత్వ నిరతి
నున్నెడ నల్లి నాసన్నయై వినయంబు
భక్తియు నెసఁగఁ దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యధ్యాత్మబోధ
భరితఁగాఁ జేయవే నన్నుఁ గరుణ పల్ల
వింప నని దయ పుట్టంగ వేఁడుటయును
మందహాసవిభాసి యై మగువఁ జూచి

6. క. ఈమాటకుఁ జారుముఖీ
నామది ముద మందెఁ గాన నాతికి నిది యే
లా మేటి తలం పను్రతో
పేమియు లే దోపి వినుము హితవచనంబుల్.

7. వ. నాయెఱింగిన భంగిఁ జెప్పెద నని పలికి యయ్యతులవ్రతుం
డాపతివ్రత కిట్లనియె.

8. సీ. వినను గానను జేయ వెరవైన యవి కర్మ
ములు వానిఁ గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని చెప్పుదు రజ్ఞాన
తిమిరాంధు లై విను ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మెందేనిఁ
గలిగె నేనియును మౌర్ఖ్యముగ దాని
నెందెంతు రెక్కుడునెల వది యాత్మనేఁ
గందు బ్రహ్మంబు నిష్కలత నందు

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు గలసి మిథున
ధర్మమం దెప్డు నడపి భూతములఁ బాల్చు
నజుఁడు మొదలుగ నక్షరోపాస్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియ జిత్త్వ మొంది.

9. వ. అక్షరంబుతెఱం గెఱింగించెద.

10. సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు
గంధంబుఁగా కున్కి కారణముగఁ
ద్వక్కున జిహ్వ నేత్రమున శ్రోత్రంబున
ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహ విధాన

మాచరించుటకు లో నైయుండ దాతత్త్వ
మమలిన బుద్ధ్యవగమము దానిఁ
బ్రాపించుఁ బ్రాణాది పంచవాయువులును
విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు

తే. నంద డిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మాన నామకవ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు శ్రుతి యిట్లు దేటపఱిచె.

11. క. నెలకొని ప్రాణాపానం
బులఁ బురుషుఁడు సుప్తుఁ డైనఁ బొలఁతి విలీనం
బులగు సమానవ్యానం
బులు యోగులు సంశయంబుఁ బొందరు దీనన్.

12. క. విను తెలియంగ నుదానం
బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబున్
వనజనిభలోచనా పురు
షుని విడువవు యోగిజనులచూ పి ట్లుండున్.

-:అంతర్యాగ ప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట:-

సం. 14-20-18

13. వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నీయేడును వైశ్వా
నరునకు జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణుల దేహంబులం దగ్ని
రూపంబున వెలుంగుచున్న యాత్ముండు ఘ్రేయంబును భక్ష్యంబును
దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రావ్యంబును మంతవ్యయంబును బోద్ధ
వ్యంబును నగునీ సప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాతయు భక్షయితయు
ద్రష్టయు స్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయినయా
యేడ్వురును వరుసన ఘ్రేయాదు లయిన హవిస్సు లేడింటిని వేల్చు
ఋత్విజు లిది సప్తహోతృ విధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు
పదియు దిగ్వాయు సూర్య చంద్ర పృథివీ పావక శక్ర విష్ణు

ప్రజాపతి మిత్త్రాత్మకంబులు శబ్ద స్పర్శరూప రస గంధ వక్తవ్య కర్తవ్య గంతవ్య విసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదింటిని గ్రమంబున నాహుతులు సేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ వా క్పాణి పాద పా .యూపస్థంబు లయిన దశేంద్రియంబు లిత్తెఱంగు దశ హోతృవిధి యీ రెంటిని నెఱింగి యిందేవిధంబున నేనియు జీవాత్ముం డుపద్రష్టగా నంతర్యాగంబు నడపుయోగిజనంబులు జననమరణ విముక్తు లగుదురు బహిర్యజ్ఞపరులు గమనాగమనద్రమణంబులం బొందుచుండుదు రని చెప్పి వెండియు.

14\. క. విను ప్రణవాదికరూప
త్వనిరోధిం బుట్టు వాక్కు దానివెనుచనున్
మనము పురుషార్థబుద్ధిం
బను పడి యని చెప్పె సతికి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా.

15\. క. విని యావిప్రునితో ని
ట్లను నయ్యెలనాగ మన మనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు తదనువ
ర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగున్.

16\. వ. అనవుడు నతండు.

17\. చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని కూడి వెలార్చు వాక్కు నా
త్మనివలనం భవద్వచనముం జనతానుభవంబుచొప్ప యై
నను విను కార్యముం గుఱిచినం దగ వాగనువర్తనంబు సే
యన వలసెం మనంబునకు నమ్మెయి గ్గలుట నట్లు సెప్పితిన్.

18\. వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డి ట్లనియె.

19\. క. మనసును వాక్కును మాలో
ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు
మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవుతోడన్.

20\. వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ న న్నెట్లు తక్కువగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండు మనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీ కడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీ వెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాడం గలదానవు గా వని నిర్దేశించె.

21\. క. విను మమ్మెయినిర్దేశం
బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛ వోయినయ ట్లే
మిని బలుక కుండి పదపడి
వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగీ.

22\. వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమి టం దేఱె నని యగిడిన బ్రాహ్మణుం డి ట్లనియె.

23\. క. ప్రాణాపానంబులయెడ
వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్క్షీణత్వ ముడిపె నది గీ
ర్వాణ జ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్.

24\. వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనఃప్రకారంబు లెఱుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సుల తెఱంగు సెప్పెద వినుము.

25\. తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తాను దాన భూతాత్మ యై తనువు విడిచి
వ్యానచేష్టిత సర్వసంవ్యాప్తి నొంద
మనసు సుస్థితి నొందు సమానునందు.

26\. వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు.

27\. సీ. ఘోషిణి నాఁగ నఘోషిణి యన రెండు
దెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి వరఁగు
నందఘోషిణి గరీయసి యుత్తమరసంబు
గోవుచందంబునఁ గురియుచుండు

సవ్యయరూపదివ్యప్రభావోజ్జ్వల
బ్రహ్మవాదిని యిట్లు బ్రాహ్మివిధము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి య
విప్రుండు మఱియు నవ్వెలందితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు మనసు బుద్ధి
యొకయధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వబల యొండొంటివిషయంబు నలమికొనఁగ
ననిన వివరింపు మాతెఱం గనియె నింతి.

28. వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కి ట్లనియె.

29. సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ కాని తక్కినయాఱు
నధిగమింపఁగ నోప వధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరము లాపనికిఁ గావు
రూపంబుఁ జక్షుస్స యోపు నెఱుఁగఁ
జెఱయవి యెఱుఁగఁవు తెఱవ సంస్పర్శంబుఁ
గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ జాలుఁ బట్టంగ శ్రో
త్రంబ యన్యములు దత్కారణమునకు

తే. వెరవు లేవు సంశయిత సంవేదనంబు
మనసు కృత్యంబ యిక్కార్యమునకు నొండ్లు
సొరవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున కపరంబు లెఱిఁగికొనుము.

-: ఇంద్రియమనః పరస్పర సంవాదప్రకారము :-
సం. 14-2?-13

30. వ. అని చెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగిన సంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూపయనుటయు మనస్సు వాని కి ట్లనియె.

31. చ. చన దిటు లంట గం పెఱుఁగఁజాలదు నాసిక జిహ్వయుం జవుల్
గొన వెర వేదు రూపు గనుఁగొంటకుఁ గన్ను వలంతి గాదు సో
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్పు మేనియును నే ర్పొదఁ గూడదు నేఁ దొఱంగినన్.

32. వ. నిజంబుగా నేను దొఱంగితి నేని.

33. ఆ. అప్రయోజనంబు లై యుండు నాజీన
నిప్పులట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె మీస్వరూపములు గాన మనలోన
నెక్కు డేన చూవె యింత నిజము.

34. వ. అనిన విని యింద్రియంబులు మనంబున కి ట్లనియె.

35. సీ. ఇంతవ ట్టిట్టిద యి ట్లైనయంతన
కలుగ నేర్చునె యధికత్వ మేము
వెలి గాఁగ నీ వొకవిషయంబు నేనియు
ననుభవించితయేని నధిక మగుట
గానంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన
ననుభవింపుము తదీయార్థ మట్లుఁ
గాక ఘ్రాణంబున గంధంబ జిహ్వ ర
సంబ చక్షువున రూపంబ వినుము

ఆ. చర్మశక్తిఁజేసి సంస్పర్శవిషయంబ
శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబ
కాని యొంట నొంటిఁ గబళింపఁ జాల వె
ట్లధికతానిరూఢి కాసపడితి.

36. క. మును మే మాలంబించిన
వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా నీ వెంగిలి కా
దనుమా యవ్విషయ మెక్కు డయ్యెడు మనలోన్.

37. క. నీ వడఁగిననుం బ్రాణముఁ
గావఁగ మాయందు బోధకం బగుద్రవ్యం
బావర్తింపఁగఁ జేయుట
గావించును నీకుఁ దెలివుఁ గనికొను మిదియున్.

38. సీ. అట్లుగా దిట్లని యనుశాసనము సేయఁ
గడునేర్చుశిష్యులకడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యవ్వినుతార్థములు వార
లుగ్గడింపఁగఁ గనునొజ్జవోలె
మము గొని విషయోత్కరము నీవు భోగ్యంబు
గాఁ జేసికొందు నీకలలు గన్న
యప్పుడు మాలేమి నవ్విషయంబు బొం
కైన వాకిలి లేనియాలయంబుఁ

ఆ. జెంది మరలినట్లు సేడ్పాటు వొరయుదు
గాక సత్యభుక్తి గలదె నీకు
నింతవట్టు గాన్పు మేమును నీవును
గలసి పరఁగ భోగకలన గలుగు.

39. వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని యప్పురుషవరుం డావరవర్ణినితో వే ఱొక్కండు విను మని యిట్లనియె.

40. సీ. ప్రాణప్రభృతు లగుపవను లంభోరుహ
గర్భుని నొక్కఁటఁ గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన నెవ్వఁడు నావుడు
నవ్విభుం డెవ్వార లడఁగ నడఁగు
దురు పెఱవార లెవ్వరికిఁ బ్రవర్తన
మొందిన నెల్లవారును జరింతు
రధికు లందఱకును నట్టివారలుమీరు
సనుఁ డని పలికినఁ జనక నిలిచి

ఆ. ప్రాణుఁ డాదిగాఁగ బవనులందఱుఁ దమ
వలన నవ్విధంబు గలుగఁ దెలుప
నాతఁడే నెఱుంగనా యది యట్టిద
వినుఁడు మీవిశేష వృత్తిభంగి.

41. తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నేచొప్పు గలుగు
నపుడ వా రెక్కు డగుదు రన్యోన్యమిత్త్రి
భావమునఁ దాల్పుఁ డొండొరుఁ బవనులార
పొరిఁ బరస్పర భావనాపరుల రగుఁడు.

42. వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం దని పుచ్చె న ట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయు విషయం బైన యది నారదదేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి కిట్లనియె.

43. తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుఁడు దేవమునివ
రేణ్యుఁ డగునారదుని నొక్కపుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుఁ డై యాతనికరుణ వడసి
భక్తిరసము పొంగారఁ దత్ప్రాంతమునకు.

44. సీ. అల్లన చన నాతఁ డాదరంబున నిందు
రమ్మంచు మనుచు గరమునఁ జూపు
నెడ సమాసీనుఁ డై కడువినయంబున
హస్తముల్ మొగిచి దయాసమగ్ర
యెఱిఁగింపు పవనంబు లేనింటియందును
జాయమానం బగుజంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దాఁ దొడఁగు వర్తింపంగ
ననవుడు నారదుం డతనితోడ

తే. వాయు వెయ్యది గర్భసంవాసమునకుఁ
జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజననవేళఁ
దొలుత దాని కనంతరకలిత మైన
మారుతంబు ప్రవర్తించు మఱియు వినుము.

45. తే. పురుషునందు సమానంబుఁ బొలఁతియందు
వ్యానమును జుప్పెఁ బొడమించు వరుస ననఘ
శుక్లమునకు శోణితంబునఁ జాలు గల్గు
నయ్యుగంబును విధిచెయ్ది నమరఁ బొంద.

46. క. విను సృష్టశోణితంబునఁ
బనుగొనుశుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు దగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము
లనూనహేతువులు గా నపానుఁడు నడచున్.

47. క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి నూ
ర్ధ్వనిరూఢి నపాఁ డివిఁధము గలయిూ రెం
టను నగ్నిమయోదానం
బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్.

48. ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రా
ణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగునాభవ్యమూర్తియు
దానరూప మండ్రు తజ్జ్ఞజనులు.

49. సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైనద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరములు దదీయ
మధ్యవర్తిత నొప్పు మహనీయ వహ్ని యు
దానంబు దానినిర్ద్వంద్వభావ
మాంతర యోగవిద్యాప్రవీణులు గండ్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ

తే. నరయ ఖేదంబు లే దన్నయట్టు లుండు
నమ్మహావస్తువును నుదానాకృతియ య
నంగఁ దెలియార విందుము నలినగర్భు
చేత నని దివ్యముని యిట్లు సెప్పెఁ గరుణ.

50. వ. అని చెప్పి యింద్రియమనఃపవనంబులభంగులు గనుంగొనుట యా
తత్త్వంబులకుఁ బరమం బయినతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బై
యుండు నని పలికి యద్ధరామరుం డారామారత్నంబును సదయంబుగా
నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని
యిట్లనియె.

-: జీవాత్మస్వరూపనిరూపణప్రకారము:-

సం 14-25-3

51. సీ. కరణంబు కర్మంబు కర్త యన్నేతద్వి
రాజితకారకత్రయముచేత
నఖిలంబు సంవ్యాప్తమై యుండు ఘ్రాణాదు
లును మనంబును బుద్ధియును బ్రవరులు
కరణహేతువు లండ్రు గంధాదివిషయసం
తతియు మంతవ్యబోద్ధవ్యములును
గర్మహేతువు లగుఁ గంపు కొనఁగ నానఁ
గాన ముట్టఁగ వినఁగాఁ దలంప

తే. నిశ్చయము దగఁ జేయంగ నేర్పు లేదు
గలవు జీవాత్మునకు నవి కర్తృహేతు
భూతములు వాన విషయానుభూతి నతఁడు
దొఱఁగునిష్ఠలు మోక్షహేతువులు సుమ్ము.

52. వ. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుం డగుజీవాత్ముండు భోక్త యగుట
దక్కి వివిధవిషయమూర్తు లగుహవిస్సుల నుదాసీనత్వ స్రుగ్గతంబులు
సేసి వేల్చునిష్ఠ నాత్మస్వరూపం బగుననలంబు ప్రజ్వలితం బయి
యవిద్యాధూమరహితం బగుచుం బొలుచు నది మోక్షప్రకారం బట్లు
గాక భోక్త యగునేని నట్టిద బంధప్రకారం బని నిర్దేశించి ముక్త
భావంబునకు మూలంబయిన యోగయజ్ఞంబునం దేను బ్రవృత్తుండనై
యున్నవాఁడ దానికి సర్వపరిత్యాగంబు దక్షిణదానసకలాత్ముం డగు
నారాయణుండు ప్రీతుండై స్వీకరించు నద్దశ పేరు మునులు ముక్తి
యని చెప్పుదు రని చెప్పి యవ్విప్రుండు వెండియు.

53. సీ. శాస్త్ర యొక్కండ తచ్ఛాసనంబునన యేఁ
జరియింతు నొక్కండ గురుఁ డతండు
సెప్పినయర్థంబు చిత్తంబులో నుంతు
శ్రోత యొక్కండ తజ్జాతబుద్ధి
నెగడుదు నొక్కండ వగవంగ విద్వేష్ట
వాని ప్రాల్చినదిక్క ప్రాలి యెవరుఁ
గడపుదు గడవంగ గారణ మయ్యెడు
తెఱఁగు పెద్దలచేత నెఱిఁగినాఁడ

ఆ. వినుము దేవతలును మునులును బరమేష్ఠి
యొద్ద కరిగి మాకు నెద్ది హితము
యనిన నావిధాత యక్షరోపాసన
మనియెఁ గాన దుర్గ మబల కడతు.

54. వ. ఇంక నెక్కడ గడచెద మున్న కడచితిఁ గ్రోధతిమిరంబును లోభ
వ్యాళంబును గామదస్యుదూషితంబును నగుదుర్గంబు గడచి యొక
వనంబు ప్రవేశించితి ననిన విని యవ్వనిత యవ్వనం బెట్టి దని
యడిగిన నమ్మహాద్విజుం డి ట్లనియె.

55. ఉ. అంతకుఁ జిన్నలున్ వెదక నంతకుఁ బెద్దలు లేవు దుఃఖ మ
త్యంతముఁ జేయ సౌఖ్య మెసలార నొనర్పఁగ నొండొకంటియం
దంతటినేర్పు లేదు వెఱ పన్నది యేమియు నవ్వనంబు ని
శ్చింతతఁ జొచ్చి యున్నసరుఁ జెందదు నిర్వృతి నెందు నుగ్మలీ.

56. తే. కొన్నిటికిఁ బంచవర్ణముల్ గుసుమఫలము
లందుఁ గొన్నిటి కేకవర్ణాంచితంబు
లవనిజములు కొన్నిటికి నవ్యక్తవర్ణ
కములు సౌరభ్యమాధుర్యసమధికములు.

57. వ. అవ్విపినంబున.

58. క. వృక్షంబులకుం గలుగును
దీక్షాగుణములును నతిథితృప్తియుఁ బ

ద్మాక్షి యతిషులు బ్రహ్మస
ద్వృత్తులు సౌఖ్యంపు నట్టఁ దేలుదురు మునుల్.

59. ఆ. కెలఁకులకును మింటికిని మేర లివి యన
రాదు గాన యయ్యరణ్యభూమి
వెలుఁగు లొండ్లు సొరవు వినుము క్షేత్రజ్ఞుండు
రవి దదీయసేవ భవముఁ బాచు.

60. క. మృగనయన బ్రహ్మసంభవ
మగుజలము వహించుచుండు నందుల నదులన్
నగములు విను దానఁ దప
స్విగణం బవ్యయపదంబుఁ జెందం గాంచున్.

61. వ. అట్టి దవ్విపినంబు.

62. ఆ. మాననీయనియతిమహితతపోధన
వంతు లైనయట్టివారు శాంతి
దాంతినిస్పృహతలు దలకొన సుసమాహి
తాత్ములై వసింతు రందు సాధ్వి.

63. వ. అని చెప్పి మఱియును.

64. సీ. వినుము మూర్ఖాన్నఁ జవి గొన దర్శనస్పర్శ
నము లాచరింప వినంగ నెలయ
నేమిసంకల్పంబు నెడఁ జేర్ప నిష్టార్థ
ములను ననిష్టార్థములను గోరు
టయును నొల్లక త్రోచుటయును స్వభావకృ
త్యము లవి గనుఁగొంచు నబల వానఁ
బొరయ నెట్లన్న మేల్ దొరకొనుఁ గోరక
యును బోదు కీడు ద్రోచినను దీని

తే. నెఱిఁగి యేను స్వభావంబునెడఁ బయోజ
పత్త్రిగతజలబిందువు భంగిఁ దాల్తు
నని యెఱింగించి బ్రాహ్మణుఁ డతివతోడ
మఱియు ని ట్లను క్షాత్త్రవమథనకల్మ.

65. వ. ఒక్కయెడ నధ్వర్యునకు యతికిం గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మధ్వర్యుండు పశువుం బ్రోక్షించుచుండ యతి నిరీక్షించి
యిది హింస గాదె యనిన నతండు.

66. తే. ఛాగ మిది యరయంగ నాశంబుఁ బొంద
దూర్ధ్వలోకసుఖంబుల నొందుఁ గాని
శ్రుతులవాక్యముల్ నీ కెక్క సూనృతంబు
లగున యేని నీ వి ట్లంట యనుచితంబు

67. వ. అని వెండియు నప్పశువు నుద్దేశించి.

68. క. భూతములు నింద్రియంబులు
నాతతగుణ యాత్మ యోనులందుఁ గలయఁ బిం
దేతరుఁ డగు జీవుఁడు సౌ
ఖ్యాతిశయం బొందు నధ్వరాతిశయమునన్.

69. క. అని పలుకుటయును యతి యి
ట్లను ఛాగము పుణ్యగతికి నరిగెడుఁ బో యి
ప్పని నీ కెవ్విధము ప్రయో
జనంబు సిద్ధించుఁ జెపుమ సమ్యక్ప్రణితిన్.

70. వ. అనుటయు నధ్వర్యుం డతని కి ట్లనియె.

71. క. ఆగమము పశువిధిం దగ
యాగ మొనర్చినఁ ద్రివిష్టపానేకమహా
భోగాను భూతిభవ్యస
మాగమ మగు ననుట బొంకె యాగమవేదీ.

72. చ. అనవుడు హింస పాప మని యాగమవాక్యములంద కాదె యేఁ
గని యిటు లంటి నన్న యతిఁ గన్గొని నీవు సమాధిఁ బ్రాణరో
ధనము మనోలయంబు సుకృతంబులు గా నొనరించి వెండి యో
గనిరతిఁ బొందె దత్తెఱఁగు గా దొకొ హింస దలంచి చూడఁగన్.

73. వ. అని పలికిన నయ్యధ్వర్యునకు నయ్యతిముఖ్యుం డి ట్లనియె.

74. చ. పరమ తపంబు గాఢపరిపాకము నొందినఁ జిత్సుఖాత్మ కా
క్షరము నచిత్రభూతగుణజాలతనున్ క్షరమున్ వివేకితా
పరిణతిఁ బాపి చూచి యనపాయసుఖస్థితి నూఁది పొల్లలం
బోరయక త్రోపు హింస యనుబుద్ధి విమూఢత గాక బోధమే.

75. చ. అనవుడు నాతఁ డార్యవచనామృత మానినవాఁడు గిడు మేల్
గనుఁగొనఁ జాలు నేను బహుకార్యమునప్పుడు మీ రనుగ్రహిం
చినక్రియఁ జూడ నేర్తుఁ జికచిద్వ్యయమున్ విభజించి దాన హిం
సనము నొకింతయుం బొరయ జన్నము సేయుదు మేలు నొందుదున్

76. క. అనుటయు నతనికి యతి యి
ట్లనుఁ బశుయజ్ఞమునకంటె నసఘ తపోయ
జ్ఞనిరూఢి మేలు గావున
వినిపింపఁ దలంచి యంటి వేయును నేలా.

77. వ. అనవుడు నమ్మాటకు నయ్యధ్వర్యుం డొడంబడియె నని చెప్పి యాభూసురవర్యుం డాభామినితో నీయర్థంబున కొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము సహస్రబాహుం డగునర్జునుండు దుర్జయప్రతాపంబున నఖిలద్వీపంబులు నేలి ప్రాలి తనకు నెదురు లే కున్న విజృంభించి పరశురాముం డొడరి యతనికి నత్యంతం బప్రియం బాచరించిన నతండు బహుశాఖోపశాఖా శోభితం బయినపాదపంబు నుఱుముగా నఱకి పడవైచిన చందంబునం బరశుఖండితసర్వాంగునిం జేసె నంత నిలువక తత్పక్షంబురాజులు గూడికొని తదీయతనయులుం దారు నారామునియసన్నిధి నతనిజనకుం డగుజమదగ్నిం జంపినం బెంపారు కోపంబున నాటోపం బెసంగ నాజామదగ్న్యుండు రాజుల నెల్లం దరమిడి యిరువదియొక్కమాఱు పరశుధారపాలు చేసిన నతనికిఁ బితృదేవతలు సన్నిధి సేసి.

78. ఆ. పరశురామ నీవు బ్రాహ్మణుండవు నరే
శ్వరులఁ జంప నేల వలవ దుడుగు
మయ్య యనుడు నాతఁ డట్లన కుండుఁ డీ
రేను రాజపశువిధానమునను.

79. క సారనియతిఁ బాటించి మ
హారోషాగ్నిపరితృప్త మగునట్టులు గా
వీరాధ్వరంబు సేసెద
వారింపక యరుగుఁ డనిన వా రాతనితోన్.

80. క. యజ్ఞంబులలోనఁ దపో
యజ్ఞం బుత్తమము దాని నాదరణమునం
బ్రాజ్ఞోత్తమ చేయుము స
ర్వజ్ఞుఁడు ప్రీతుఁ డగు శాంతరస మొప్పఁ జుమీ.

81. వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనిరి తొల్లి యలర్కుం డను రాజు మన
స్స్పృష్టంబులగు నింద్రియంబుల కలిగి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింపం
జూచిన ననియయ్యవనిపతితో నయ్యస్త్రంబులు దారు సెడ మని
యను రోషావేశంబునం బ్రయోగించిన నతండ చెడు ననియునుం
బలికి యోపుదేని సీతపోమయంబు లైనయస్త్రంబులు సంధిరపు
మనిన నతండు క్రోధంబు దక్కి యోగంబున శాంతి నొంది వానిం
దద్రూపతపఃఫలాస్త్ర సాధితంబులం జేసె నీవునుం దపంబున నంత
శ్శత్రుజయసౌఖ్యం బనుభవింపుము బాహ్యశత్రుజయంబు జయం
బుగాఁ గొనకుము.

82. క. అని నిష్ఠించి పలుక న
వ్వినుతచరిత్రుండు శాంతివిభవంబున నూ
నిన మనసుతోడ మునిమా
నవహోత్రం బైనతపమునన మే లొందెన్.

83. సీ. అని చెప్పి బ్రాహ్మణుం డయ్యింతి కిట్లనుఁ
దొమ్మిదిగుణములు కొమ్మ కలవు
స్తంభాభిమానహర్షంబులు సాత్త్విక
ములు క్రోధసంరంభములును శోక
మును రాజసంబులు మోహతంద్రాస్వప్న
ములు తామసము లిట్లు గలుగురిపులఁ
దునుమ నేయస్త్రంబు లును వగు వాన న
య్యంతరశత్రు చయంబు నెల్లఁ

తే. మునిమి యేసింద్రియంబుల మనము నోర్చి
శాంతి నొంది శ్రేయస్సిద్ధిసాధనం బొ
నర్చునది ముఖ్యవై రినిర్ణయము(జేయు
నంబరీషగీతలు విను మంబుజాక్షి.

84. వ. అంబరీషుం డనురాజు రాజనీతిపరత్వంబునం బరమప్రభుత్వంబు నొంది యరాతుల నెల్ల విగతాసులం జేసి పూజ్యం బగురాజ్యంబు పరిపాలించుచుండి యొక్కనాడు విద్వజ్జనంబులతో ని ట్లనియె.

85. తే. అరుల నెల్ల జయించియు నది జయంబు
గా(గొనక యున్నవాడ నగ్గలపు(బగ జ
యింప కున్కి(దద్విజయవిహీను(దృష్ణ
జనిజరామృత్యువశగవర్తనుని(జేయు.

86. క. అంతటిలోభము గెలువక
శాంతి గలదె యని తదీయశక్తి నడచి ని
శ్చింతత్వ మొంది యాభూ
కాంతు(డు సామ్రాజ్యమున సుఖస్థితి వడసెన్.

-:జనకునకు విప్రరూపధరుం డైనయమునితో నైనసంవాదము:-

సం. 14-32-1

87 వ. అని వెండియు నవ్విప్రుం డి ట్లను జనకచక్రవర్తికి నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గలిగిననంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జనకుండు తన కట్టెదుర బ్రాహ్మణుండు కొఱగామి సేసిన నతనితో నీవు నావిషయంబున వసియింపవలదు పొ మ్మనిన నతండు

88. క. నీవిషయ మెంతవ ట్టది
యే విని పరవిషయమునకు నే(గెద(దెలియం
గా వినిపింపు మనుడు నా
భూవల్లభు(డూర కుండె(బుణ్యచరిత్రా.

89. ఆ. ఊర కుండి మూర్ఛ నూని యొక్కింతసే
పునకు(దేఱి యిట్టు లనియె నాదు

తాతతంత్రితరము ధరణి మద్వశ్యత
నుండ నాకు స్వగత యొులయ దందు.

౯౦. వ. మిథిల నెప్పుడు వసియుంచెద నిప్పురంబును మదీయం బని యంగీక
రింపంబడదు కావుననిది నావిషయం బన లేమింజేసి మున్ను నీతో
నాడినమాటంబుట్టినవగపెంపున మూర్ఛ వచ్చె ననిన విని యవ్విప్రపుం
డాభూవిభునాననం బాలోకించి.

౯౧. క. నరనాయక నీయేలెడు
పురమున భూమిని మమత్వబుద్ధి గలుగ కి
స్థిర వై యుండుటకుఁ గతం
బరయఁగ నెద్ది వినిపింపు మది విశదముగన్.

౯౨. వ. అనుటయు నజ్జనపతి యతని కి ట్లనియె.

౯౩. తే. అరయ నిది యెట్లుఁ జెడియెడునవియ కాన
వినుము మద్ధన మిది యని వీనిలోన
నొకటియందు నంగీకార మొులయ దెల్ల
విషయమును నాయదియ యనువిధము గలదె.

౯౪. వ. ఎ ట్లంటేని ఘ్రాణాదులకు గోచరంబు లయినను గంధాదులు నెదం
గల యవి గావున నాయవి యనకుండుటంజేసి భూమ్యాదిభూతంబులు
నాచేత నిర్జితంబు లై మద్వశగత్వంబు నొంది యుండు.

౯౫. చ. అనవుడు బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డల్లన నవ్వుచు నిన్ను నారయ
న్మనమున వేడ్క పుట్టి నరనాయక వచ్చితి నేను ధర్ముఁడం
బనుపదునిర్వివేకపరిపాకము గాఢనిరూఢభావ మొం
ది నిలుచుఁ గాత నీ దగుమదిన్ సతతంబును శాంతికారియై.

౯౬. వ. అని ధర్మదేవత జనకునకు వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు సేసె నని
చెప్పి యాధరణీసురోత్తముం డయ్యుత్తమాంగనతో హితోపదేశంబు
సేసెద నవహిత వయి యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లను సంసార
వర్తనంబు వదల విడిచి యే నేకతంబ యున్నయెడ నీవు ముచ్చిలి
వచ్చి మదీయవైరాగ్యంబు మాన్పఁ దలంచి నాకు నధ్యాత్మబోధంబు

గలుగం జేయు మని యభ్యర్థించిన నీతలం పెఱింగియు నెఱుంగని వాఁడపోలె నధ్యాత్మవిద్యా బోధకప్రకారంబు లైనవాక్యంబులు సెప్పితి నే నింక లోకంబులం గలసి చరించువాఁడం గాను నిక్కపు బ్రాహ్మణుండ నయితి బ్రహ్మచారి నయితి జీవన్ముక్తుండ నయితి మిముబోంట్లకొలఁదిగా నన్నుం జూచెద వది నాతెఱం గెఱుంగిమి యేను జగంబు సమస్తంబును వ్యాపించి యున్నవాఁడ నాయున్న భంగికి నాబుద్ధి సకలపృథ్వీరాజ్యంబును నాకలోకాధి రాజ్యంబును సరి గా వని తలంచు నాబుద్ధియ నాకు ధనంబు దారువుల నగ్ని యున్నచందంబున సర్వజంతువులయందును నంతర్గత యై సిద్ధి యున్నది గురువాసగృహవాసవనవాసపరు లగుబ్రాహ్మణుల కెల్లను శ్రేయఃప్రాప్తికిం దెరు వొక్కండ యందఱును సరిత్తులు సాగరంబుఁ బ్రాపించినతెఱంగునఁ బరతత్త్వంబు నొందుదురు బుద్ధి నిమ్మార్గంబు నధిగమింప నగుఁ గాని శరీరంబున వశంబు గాదు కర్మంబు లాద్యంతవంతంబులు శరీరంబు గర్మబంధనకరం బింత యెఱుం గుమం గాన నాహృదయంబునం బరలోకభయంబు లేదు నాచెప్పిన యధ్యాత్మవిద్యావిషయ వాక్యంబుల తాత్పర్యంబు చిత్తంబున నెల కొలిపి భావనానిరతవయి యుండుము నన్న పోలెదు వెఱవకు మనినఁ బతికి సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి కేలు మొగిచి.

97\. సీ. నీవు సెప్పినమహనీయవాక్యనికాయ
మతిగహనం బకృతాత్ములకును
నర్థగ్రహణశక్తి యనఘ కల్గునె కృతా
త్ముల కైన గ్రమ్మనఁ దెలియ వచ్చి
యుండ దయ్యెఱుకకు నుదయింపఁ బ ట్టైన
యట్టియుపాయంబు నాదరమున
నాకుఁ బ్రసాదింపవే కరుణాకర
నావుడు నాతఁ డన్నాతితోడ

ఆ. నరణి బ్రాహ్మణుండు గురుఁ డుత్తరారణి
దపము శ్రుతము నిర్మథన మొనర్ప

జ్ఞానవహ్ని పుట్టు మానిని యని చెప్ప
వనిత యిట్టు లనియె వల్లభునకు.

98. క. జనవినుతచరిత బ్రాహ్మణుఁ
డనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁ డగుట యల్పము దోఁచెన్
మనమున నతని నరణిగాఁ
గొను టవ్వస్తువు నెఱింగికొని పిదపఁ గదా.

99. వ. అనిన నతం డి ట్లనియె.

100. ఆ. అతనిఁ దోఁపఁ జేయునట్టిసాధనము లే
దింద్రియముల కందఁ డేమి లక్ష
ణములు లేవు నిర్గుణత్వనిరూఢుం డ
హంత లేమిఁ దోఁచుఁ గాంత కనుము.

101. వ. అని నిర్దేశించుటయు క్షేత్రజ్ఞవిషయసంశయంబు వాసి యయ్యింతి
శాంతి వొందె నని గోవిందుండు సెప్పిన గాండీవి యాబ్రాహ్మ
ణుండును బ్రాహ్మణియు నెట్టివా రగుదురె వా రెవ్వరివారు వారల
నా కెఱింగింపవే యని యడిగిన నద్దేవుం డతనియాననం బాలోకించి.

102. క. నామనమును బుద్ధియును గృ
హామహితా బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు హృషీ
కామేయమైనక్షేత్ర
జ్ఞామలవస్తువును నేన యనియె నరేంద్రా.

—: గురుశిష్యసంవాదంబు గృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట :—
సం. 14-37-2

103. వ. అనిన విని యర్జునుం డచ్యుతునితో భవత్ప్రసాదంబున మదీయమతి
యతివిశదయును సూక్ష్మగ్రాహిణియు నయి యున్నయది పరమం
బైనవేద్యంబగు బ్రహ్మంబు నెఱింగింపవే యనుటయు నాకృష్ణుండు
గురుశిష్యసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది నీప్రశ్నంబునకు
నుత్తరం బయి యుండెడు నిత్తెఱంగున మేధావి యగునొక్క
శిష్యుండు సంశితవ్రతుం డయిన గురు నడిగిన నగ్గురుండుబృహస్పతి

భరద్వాజభార్గవగౌతమకాశ్యపవసిష్ఠాత్రి విశ్వామిత్రప్రముఖు లగుముని
జనంబు లాంగిరసుం బురస్కరించికొని విరించికడకుం జని తచ్చర
ణంబులకుం బ్రణమిల్లి హితం బెయ్యది తత్ప్రాప్తికిసుపథం బెట్టిది
వివరింపవే యని విన్నవించిన నన్నలినాసనుండు గృపాధురీణం
బైనచిత్తంబుతో నత్తపస్విసత్తముల కెఱింగించినతెఱంగు నీకుం
జెప్పెద నవహితుండ వయి యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె.

104. ఆ. ఆదరార్ద్రిఁ దగుచు నలరినమోముల
కాంతి వింత గాఁగఁ గమలగర్భుఁ
డాతపస్విజనుల యాననంబులు గల
యంగఁ జూచి యిట్టు లనియె వత్స.

105. తే. సత్వమునను భూతంబులు సంభవించు
నంద వర్తించు దానన యడఁగు నిది గు
ణత్రయాత్మకసత్వచరిత్ర మమల
బుద్ధులార సత్వంబుప్రసిద్ధి వినుఁడు.

106. క. శ్రుతి యనఁ దప మనఁగఁ బ్రజా
పతి యన సత్వంబునకు నపరనామంబుల్
వ్రతులార సత్వ మన న
వితతమహిమ మైనపరమవేద్యము సుండీ.

107. క. కావునఁ గామక్రోధస
మావేశము లెడల వీడిచి యనవరతంబున్
సేవింతురు సత్వము దృఢ
భావాకలనమున యోగపరినిష్ఠాత్ముల్.

108. వ. అది హితంబు తత్ప్రాప్తికి సుపథంబు సెప్పెద వినుండు.

109. క. చతురాశ్రమములును జరణ
చతుష్టయము గాఁగ వర్ణసముదయసంసే
వ్యత నొప్పెడుధర్మము సుం
దతులంబు శివప్రదంబు నగుపథ మరయన్.

110. వ. నాలుగాశ్రమంబులకు సామాన్యంబ యధ్యాత్మవిత్త్వంబు లేత
పరతత్త్వంబు నొందరామి మారుతాదిత్యేంద్ర ప్రజాపతులకును
లోనుగా నిట్టిద యధ్యాత్మదర్శనం బనం జతుర్వింశతితత్త్వావలోక
నంబుకావునఁ దత్త్వంబులు వివరించెద.

111. తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు మునీంద్రులార
మన మహంకారబుద్ధు లి ట్లొనరి ప్రకృతి
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు.

112. క. వినుఁడు ప్రభవవిలయజ్ఞా
ననిరూఢము గాఁగ వీనినైజ మఖిలముం
గనిన భవమోహ మొందఁడు
గనుఁ బరతత్త్వంబు నతఁడు గతకల్మషుఁ డై.

113. వ. అని నిర్దేశించి యద్దేవుండు వెండియు.

114. క. వ్యక్త మనిర్వాచ్యం బ
వ్యక్తము సుస్థిరము ధ్రువము వ్యాపిత్వధురా
యుక్తము కలితగుణత్రయ
శక్తి నవద్వారపుర మసాధ్యము సుండీ.

115. క. తత్త్వాధనంబు దద్గత
చిత్పులభత్వప్రసిద్ధిఁ జేయుఁ ద్రిగుణసం
పత్సారవంత మది గుణ
జిత్సువ్రతు లైనవారిచే సాధ్య మగున్.

116. సీ. సంయమివరులార సత్త్వరజస్తమో
నామరూఢములు గుణంబు లవియు
నన్యోన్యమిథునత్వ మన్యోన్యసంశ్రయ
మన్యోన్యసంకలితానువృత్త
భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు
గలిగి దుర్బోధత్వగాఢభంగు

త్రై యుండుఁ దమము నియమిత మైనరజస్సుఁ
దన్నియమమున సత్త్వంబు నడచు

తే. సత్త్వ మడఁగినచోఁ దమశ్చరిత మెసఁగు
లోభశోకసమ్మోహనిద్రాభయములు
వికృతిదుర్జ్ఞానమౌఢ్యపాపకృతికోప
శాఠ్యమాత్సర్యషులు తమస్సర్యములు తమస్సంభవములు.

117. ఉ. పాములుఁ దేళ్లునుం బసులుఁ బందులుఁ గుక్కలు మీలుఁ గోళ్లులుం
జీమలుఁ గాకులుం గ్రిములు జింకలు నక్కలుఁ గొంకనక్కలు
న్దోమలు మ్రాఁకులుం బొదలు నోవులఁ బీడలఁ బొందువారు మున్
తామసభాగు లట్ల మఱి తద్విధజంతువు లెన్ని యన్నియున్.

118. క. ఇవి తామసంబు లని గుణ
నివహములోఁ గీడు వాప నేర్చునతఁడు త
ద్వివిధవికృతినిరసనిహే
తువివేకము గలుగఁ గా నధోగతి దలఁగున్.

119. చ. బలమును శౌర్యమున్ మదముఁ బ్రాభవమున్ సుఖదుఃఖభాగితా
కలనముఁ జెల్మి సేఁతయును గాంక్షయు నొల్లమియుం బ్రతానముం
గలహము నీర్ష్యయున్ బహువికల్పపుభాషలుఁ గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగతయు బొంకును నుబ్బు రజఃప్రభూతముల్.

120. చ. అవి తొలుబామునం గలుగు నట్టిజనంబులు నీతు లిట్టి వి
ట్టివి యవినీతు లన్మతిపటిష్ఠత గల్గి త్రివర్గవర్తనం
బువెరవు నొంది యర్థములఁ బొంపిరివోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁ గ్రాలుచున్ మనుజభావనిరూఢతఁ బొల్తు రెంతయున్.

121. క. రాజసగుణములకుం గల
నైజ మెఱుఁగువారు తజ్జనకవైకృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ
నోజ గలిగి శుభదవృత్తి నొందుదు రెందున్.

122\. సీ. సంతోషము సుప్రకాశత్వంబుఁ బ్రీణనము
నానందమును గరుణాభిరతియు
క్షమయును సత్యంబు శౌచంబు ధృతియు న
కార్పణ్యమును దితిక్షయు నహింస
యును నార్జవంబును ననసూయయును గ్రోధ
రాహిత్యమును ససంరంభతయును
సమత దాక్షిణ్యంబు శ్రద్ధధానతయు న
క్రూరభావంబు హ్రీగౌరవంబు

తే. సత్త్వజాతంబు లివి పూర్వజన్మసంక
లితము లైనట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్థతృష్ణ కామార్తి లే కతులబోధ
భరితు లై యూర్ధ్వలోక వైభవము గంద్రు.

123\. క. వినుఁ డాగుణంబు లన్నిటిఁ
గనికొని తత్తదనుషక్తి గలుగనివాఁ డ
ప్పనిచే భుజింపఁ గాఁ బడఁ
డనఘాత్మకులార క్రమింగు నతఁ డారాశిన్.

124\. వ. అని చెప్పి యప్పరమేష్ఠి మఱియును.

125\. సీ. వేర్వేఱ యుండవు వినుఁడు గుణంబు ల
న్యోన్యసంకలితంబు లగుచుఁ బరఁగు
సంగతత్వమునన సంసారయాత్రాప్ర
వర్తనం బొనరించు వానిలోన
నెయ్యది మిగులఁ దోఁపించెఁ దజ్జన్యంబు
లొలయుఁ బాయుటయు నొక్కొకక్క మాటు
గలుగు దమం బెఱుఁగలి యధికం బైన
స్రోత స్సధోముఖస్రుతి రజస్సు

ఆ. లెక్కఁగినపుడు మధ్యసరణి సత్త్వము వృద్ధిఁ
బొంద నూర్ధ్వవృత్తిఁ బొందు వీని

మును ప్రకారభేదమున నెఱింగించితి
నవియు ను స్తరంబు లనఘులార.

126. క. స్రోత స్సన జీవగమన
హేతు వగుదశావిశేష మీగుణమునఁ దా
నీతెరువు నొందు నని కనుఁ
దాతతమతులార కరణ మగు నది త్రోవన్.

127. వ. గుణత్రయంబునుం ద్రోచుట మే లది త్రోషపడునట్టి వితృష్ణత్వంబు
తేకుండు నేని.

128. క. సాత్త్వికులకు దివము రజో
మత్త్వకలితవర్తనులకు మధ్యభువనవా
సత్త్వముఁ దామసులకు నీ
చత్వకరాధోజగంబు సంప్రాప్త మగున్.

129. క. ధర్మార్థకామగోచర
కర్మములకు సాత్త్వికాదికప్రకరవికా
రోర్ములు హేతువు లగు ని
ష్కర్మత కేత దవధూతి గారణము సుఁడీ

130. క. క్రమసంగఁ బ్రాణంబు నపా
నము సత్త్వంబును రజస్సు నాకుం జూడన్
యమిపరులార యుదానము
దమ మిట్టుల శ్రుతియు సువిదితంబుగఁ జెప్పున్.

131. క. జపమును దానము యజ్ఞముఁ
దపమును గర్తృజనచిత్తవశలను సత్త్వా
ద్యుపహితము లగుట నడచుం
ద్రిపథంబుల సాత్త్వికపుగతియ మే లెందున్.

132. క. వినుఁ డెక్కువ తక్కువ లే
కనయము నెనసినగుణత్రయంబును జూరే
వినుతావ్యక్తం బనఁగాఁ
జనుతత్త్వము శివ మచలము శాశ్వత మరయన్.

183. క. సదసత్ప్రకారనిత్యం
బది దానితెఱం గెఱుంగునాతఁడు విజ్ఞా
నదశావధూతగుణుఁ డై
యదీనగతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్.

184. వ. అని యుపదేశించి వివరించి వెండియు

-:మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్త్వప్రకారము:-
సం. 14-40-1

185. సీ. అవ్యక్తమునను మహత్తత్త్వ ముదయించు
నది బుద్ధి మతి ధృతఖ్యాతి సంవి
దుపలబ్ధినామంబు లొంది యెందును గని
విని చని కావించి విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁ గల్గుఁ
బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కం బై ప్రవర్తించుఁ గార్యనీతుం లోక
మఖిలంబు వర్ణత్రయప్రజనితు

తే. లధ్యయనమును వ్రతమును నధ్వరంబుఁ
దపము మొదలైనక్రియ లందుఁ దగిలి నడచు
చెల్లఁ దద్వ్యాప్తిఁ జేసియ తెల్ల మింత
జగము రంజిల్లు దానితేజంబువలన.

186. క. వినుఁ డాతత్త్వంబున సం
జనితము లగు మేదినియును జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము
ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్.

187. తే. తద్గుణంబు సూరె గంధంబు రసము
రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ రూఢభంగిఁ
బరఁగునివ్విషయముల పాల్పడ్డమనసు
గలుగుజంతువు మోహాంధకార మొందు.

138. క. దీన సకలజంతువులును
లీనము లగుచుండుఁ దమ యలీన స్మృతిదై
ర్యానూనం బగునిర్మల
మానసములఁ బొరయ నీరు మహితార్యజనుల్.

139. క. విషయంబులు నశ్వరములు
విషసన్నిభములు సమగ్ర వికృతజనకముల్
ధిషణాగుణముల నెల్లఁ గ
లుషములుగాఁ జేయు మోహలోభకరములై.

140. ఆ. మాంసశోణితాస్థిమయశరీరంబులఁ
దారు గాఁగ లగ్గ తలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీని కీడు గానఁగ లేక
చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు.

141. వ. పండితులు వీని చేతం జెదరని పలికి పద్మసంభవుండు వెండియు.

142. తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచ
కమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁ గా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ
దా నుపాదానకారణత్వము వహించు.

143. వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిధానంబు.

144. సీ. వినుఁ దహంకారసంజనితంబు లగుచక్షు
రాదికబుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖ్యకర్మేంద్రియములును మనంబును
నేకాదశేంద్రియానీక మీక
డింది సందడిఁ బడి కుందక యం దెది
యింపేనిఁ దనవంక కీడ్వఁ జాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గుశుద్ధాత్మకుఁడు పర
తత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి

తే. యని యెఱింగించి మఱియు నిట్లను నజుండు
స్వేద ముద్భేదమండ మన్వీనఁ బుట్టు
నధమమధ్యమోత్తమదశ లైనభూత
రాసు లత్యుత్తమములు జరాయుజములు.

145. వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మాననీయం బగుట నిట్లు సెప్పితి నధ్యా
త్మాదులం జెప్పెదఁ దద్వేదిత్వంబు విద్యామూలం బై యుండు
నవధానంబుతో వినుండు.

146. క. అంబర మాది యనిలతే
జోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూరె ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతు
ర్థంబును బంచమము భూతతతి యట్లుండున్.

147. వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబుల మున్ను పన్య
సించితి.

148. సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూరె శబ్దం బధి
భూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మండలి
సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నే
త్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ
యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూత ముడుపతి తదధిదైవ
తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంచితాధిభూతము దదీయాధిదైవ
తంబు మారుత మంద్రుడు విద్వజ్జనములు.

149. వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు.

150 సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు
కర్మేంద్రియములు సత్కర్మలార
యధ్యాత్మములు వాని కగునధిభూతముల్
గంతవ్యమును విసర్గమును శుక్ర
మును గ్రమవృత్తిమై వినుఁడు కర్తవ్యవ
క్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బ్రభుమిత్త్రి ప్రజాపతిశక్రవహ్నులు
మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమాన మంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము రుద్రుఁ డమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయము తెఱఁగు.

161. ఆ. ఇట్లు దెలియ నెఱిఁగి యింద్రియంబుల నింద్రి
యార్థములను భూతసార్థమును దె
మల్చి చిట్ల కుండ మనసున నొదిఁగించు
టనఘులార భవనిరాసకంబు.

162. వ. అని నిర్దేశించి నీరజాననుం డాసంయమివరులతో సూక్ష్మభావత్వ
సంపాదినియు శివయు నగునివృత్తితెఱం గెఱింగించెద ననుమాట
మున్నాడి యిట్లనియె.

153. సీ. కమఠంబు దనయంగకముల నెట్లట్లు
కామముల విద్వాంసుండు మరలఁ దివుచుఁ
గామంబుల మరల్పఁగా నోపుధీరుండు
విరజస్కుఁడై ముక్తి తెరువు గాంచు
నింద్రియంబులు పదియిండిని గుదియించు
చెక్కుడువెర వది యింధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగు భూతావలి నాత్మఁ గాం
చినసూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

తే. భూతపంచకజలధి రోగాతిశోక
సహితభోగలవాంశకాశ్రయము దీని
విభులు గాముండుఁ గ్రోధుండు వీరి గెల్వ
వచ్చునప్పుడ యది గడవంగ వచ్చు.

154. ఆ. మనసు మనసునంద మడఁచి యాత్మని నాత్మ
యంద కాచునట్టియతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందును దనుఁ
గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ.

155. తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
గలుగఁ జేయుప్రదీపంబుకరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నయ్యేలమియును బు
ధుండు గనుఁగొని భ్రమయక యుండు నొకట.

156. తే. ఆపరంజ్యోతిపేళ్లు లర్యముఁడు నరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగుశబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రియతు లయి భజియింతురు నియతులార.

157. వ. అని చెప్పి యచ్చతురాననుం డమ్మాననీయులతో మఱియు నిట్లను
ధర్మంబునకు నహింసలక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ
బ్రకాశత్వంబును మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దం
బును వాయువునకు స్పర్శంబును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును
జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును భారతికి సత్యంబును
మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దదీయమహత్తత్త్వ
స్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు సాధుత్వంబును
యోగంబునకుఁ బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాసంబును లక్షణం
బులు లక్షణ జ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు.

158. ఆ. జ్ఞానపూర్వమైన సన్న్యాసకలనంబు
పరమగతి నొనర్చు భవ్యులార

ద్వంద్వరహితుఁ డైనతని జరామృత్యుని
స్తరణ కరణ మైనధర్మ మొందు.

-:అవ్యక్తనామతత్త్వనిరూపణప్రకారము:-
సం. 14-48-34

159 సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వ మరయ స
లింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁ జను
క్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతి యనంగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబులు గుణ
ప్రభవ మాతత్త్వ మాప్రభువు గుణము
లెఱుఁగవు చేతనాహీనముల్ గాన య
య్యంతరాత్ముఁడు దత్క్రియాప్రపంచ

ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట యెఱిఁగి గుణమ్ముల
విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశమునన నచలనిరామయా
వ్యయపదంబు నందు ననఘులార.

160. వ. అని వెండియు.

161. సీ. జ్యోతిస్సులందు వర్యుఁడు రవి భూతంబు
లం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి
ఘనుఁడు వేదముల ముఖ్యంబు ప్రణవ
మనిలచయమ్మునఁ బ్రాణ మగ్ర్యము ఛంద
ములకు గాయత్రి యగ్గలము పశువు
లకు మేటి యజ మఖిలచతుష్పదములకు
ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు

తే. బ్రాహ్మణుండు వరిష్ఠుండు పక్షులందు
శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానముల హు

తంబు పెద్ద యుగముల గృతంబు మేలు
ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి.

182. సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభో
జ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబు
దరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సు
లందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కు డారయ నెక్కు డేను ప్రజాపతు
లం దచింత్యాత్మకుం డైనయట్టి

తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంటె వినుఁడు తెలియ
నీశ్వరుఁడు దేవతాకలి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నే ననఁగ విష్ణుఁ డనఁగ వస్తు
వొకఁడ మూర్తిత్రయంబున నుల్లసిల్లు.

183. క. నెఱయఁ బ్రధానపదార్థము
లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁ గిడుట మమ్ము ముప్వుర
గుఱుకొని యొకఁడుగ నెఱిఁగికొనుట దలంపన్

184. క. దివసము రాత్రియునుం బోరిఁ
బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండుపగిదిని సుఖసం
భవదుఃఖజననములు జం
తువులకుఁ గలుగు వల దుఃఖ్ఖ దురపిల్లంగన్.

185. తే. పొదలఁ దఱుఁగుటకై పొడ వొదవుఁ బడుట
కై కదమ జేరుఁ బాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును.

186. క. జ్ఞానము సవిశేషస్థితి
దానికి నాశంబు లేదు దానిఁ దెలియుటన్

మానాహంకృతిమమతలు
మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్.

167. వ. అని వివరించి విరించి యాసమంచితాచారులతోడ నాశ్రమప్రకారంబు లెఱింగించెద నని పలికి యిట్లని యుపన్యసించె.

168. సీ. గురునకుఁ బ్రియహితకరుఁ డయి వేదాధ్య
యన మొనరించుచు నశన మమల
భిక్ష నొనర్చుచు బిల్వపలాశదం
డములలో నొకటి ధార్యముగఁ జేసి
స్నానశీలుఁడు బ్రహ్మచర్యపరుండును
నియమితేంద్రియుఁడును నిత్యశుచియు
యజ్ఞోపవీతియు నబహుభాషియు మేఖ
లాఢ్యుండు నై శయనాసనప్ర

తే. చార విధములు సముచితాచరితములుగ
సత్యధర్మనిరూఢుఁ డై శాంతి గలిగి
వేల్మి యిరుప్రొద్దు నడపుచుఁ గల్మషంబుఁ
జనుల కెలయక వర్తించు బ్రహ్మచారి.

169. సీ. అర్థప్రకారసమావర్తనుం డయి
నిజదార నిరతుండు నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిశి
ష్టాశియు శుక్లవస్త్రాన్వితుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నచపలేం
ద్రియుఁడును శుచియు మైత్రీపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు సద్వ్రతనిష్ఠుండు
నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు

ఆ. శక్యమైనఁ జల్పి క్షమ గల్గి సత్ప్రతి
గ్రహ మొనర్చి మిత్త్రు లహితు లనక
మాటకార్యమునను మధ్యస్థుఁడై గృహ
స్థుండు నడచు దురితదూరుఁ డగుచు.

170. సీ. గ్రామంబు దొఱఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండుసంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల మంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి

తే. యతిథులకు నెడ యిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాత్మీయములలోనఁ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁ డై యన్నియింద్రి
యములఁ గెలిచి వానప్రస్థుఁ డతిశయిల్లు.

171. క. ఈమూఁ డాశ్రమములలో
నేమిట వర్తించువార లేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొర నగు వి
ద్యామూలాధార మైనయత్యాశ్రమమున్.

172. సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి య
తీతవస్తువులఁ జింతింప కేన
నాగతంబులమీఁద నాస సేయక వర్త
మానలబ్ధము నుపేక్షానిరూఢిఁ
గూర్చు చంగంబులఁ గూర్మ మెట్టట్ల యిం
ద్రియములలోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య దొరకొన్న
యంతన నిజదేహయాత్ర నడపి

తే. గ్రాస మాచ్ఛాదనంబు దక్కంగ నెవ్వఁ
డర్థి నెయ్యెడ నిచ్చిన నంద కేక
వారభోజి యగుచు నమస్కారసఖ్య
నుతినిరాకృతి సహితుఁడై యతి వెలుంగు.

173. క. అనసూయయు నక్రోధంబును
దమమును బ్రహ్మచర్యమును ఋజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున
ము నహింసయుఁ జూరె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్.

174. తే. వృక్షమూలనదీతీరవిజననిలయ
విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేవ
సదనవాసి యై కౌటిల్య సాధ్యవస్తు
సంచయనము లుడిగి యతి సంచరించు.

175. క. తనమేలు ప్రకాశింపక
తనుఁ గనుఁ గొనునట్టిజను లుదాసీనతమై
నునికికిఁ దగియెడుచందం
బున వర్తించుయతి సర్వముక్తత నొందున్.

176. వ. అని యెఱింగించి మఱియును.

177. సీ. సన్న్యాస మనఁ దపశ్చరణంబుపేరు త
పోజ్ఞాన యుక్తి ప్రబుద్ధు లైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నా
వెలుఁగుతత్త్వము గంద్రు వీతతామ
సము నవధూతరాజసము నై శుద్ధస
త్త్వాశ్రయం బగుహృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తివలన సుక్షేమమా
ర్గంబున నడతు రేకత్వశోభి

తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థ మైయున్న తత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోచుఁ నవ్విధంబు
గలుగుబుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁ డై కాంచుముక్తి.

178. వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహా
భూతోపశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును సంతతాశాపల్లవంబును
శుభాశుభఫలంబును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు.

179. క. జ్ఞానాసి నది నఱకి యఘి
మానాహంకారమతి యగుపురుషుం
డానందము ప్రస్ఫుటముగఁ
గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా.

180. ఆ. నిమిష మైనఁ బరమనియతి నాత్మని నాత్మ
యంద కనినఁ దెలివి నారఁ బడసి
బోధమహితమునులపొందు నవ్యయగతిఁ
బొందఁ గంద్రు ప్రకృతిపొందు దొఱఁగి.

181. ఆ. పరమనియతి యనఁగఁ బ్రాణసంయమనంబ
యది క్రమాభివృద్ధి నలవరింపఁ
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమి ధ్రువం బవ్వి
శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు.

182. క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము
భవ్యము సత్త్వంబు దురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ
భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁ బ్రాఁకగుఁ జుండీ.

183. వ. కావున.

184. తే. సత్త్వభావనకంటెఁ బ్రశస్తమైన
కృత్య మరయంగ లే దంద్రు నిత్యవస్తు
సమ్యగధిగమసిద్ధికి సంయమప్ర
సిద్ధు లాగమతంత్ర ప్రసిద్ధసార.

185. క. వినుఁడీ సత్త్వస్థుఁ బురుషుఁ
గనుఁగొను దనుమానకలనఁ గాని మదింద
క్కొనఁ దెఱఁ గేమిట నైనం
గనుఁగొనియెద మనుట వెరవు గా కుండుఁ జుఁడీ.

186. సీ. ఇట్టి గుణెట్టిదియెద రేని సత్త్వంబు
సంతోషమును నహింసయును ధృతియు

క్షమయు నార్జవమును సన్న్యాసమును బరి
త్యాగంబు విజ్ఞానయోగదశయు
సాత్త్వికంబులు గాన తత్త్వవిజ్ఞనము లీ
యనుమానమునఁ బురుషాధిగమముఁ
బడయుట యొప్పడుపద మంత్రుడు (త)సత్త్వంబుఁ
బురుషుండు నొకఁ డనుబుద్ధి గొంద

తే. జార్యు లూఁదుదు ర ట్లెల యగు నుదుంబ
రమున మశకమ్ము వారి మీనము వసించు
నట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్ముఁ డుండుఁ
గాక యనియెడివారు పెక్కండ్రు గలరు.

187. వ. అనిన విని యమ్మును లమ్మహాత్మునితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులు వీనిలో నెవ్వం డెయ్యది యవలంబించె నదియు వాఁడు మేలను నే మన్నింటిమీఁదనుం బరఁగినబుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయదర్శనుల మయి యుండుదు మిది ప్రధానానుష్ఠేయం బని యుపదేశింప వలయు సత్త్వపురుష సంబంధ ప్రకారంబును బ్రస్ఫుటంబుగా నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డిట్లనియె.

-: సత్త్వంబవశ్యానుష్ఠేయంబుగా నిరూపించుట: -
సం. 14-49-2

188. సీ. సకలధర్మములలో సర్వభూతాహింస
మేటి యహింసాసమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమజ్ఞానోదయం బగు
నది మోక్ష మొనరించు ననఘులార
కోరికమెయిఁ గర్మకారి యయ్యెడువాఁడు
వొందు గతాగతంబులు ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్దోషత మే లాచ
రించిన ముక్తి సిద్ధించు వినుఁడు

తే. విషయి పురుషుండు సత్త్వంబు విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి

యుండియును బద్మపత్త్రపయోలవంబు
కరణి నతఁడు తత్సంగంబుఁ బొరయ కుండు.

189. క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర
తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన తత్సాధనతా
తత్త్వము వదలక చిత్తసు
ఖత్త్వాకలిత మగునెలవు గంద్రు కృతాత్ముల్.

190. చ. అది సదుపాయ మెందును నుపాయసమగ్రత లేమి సేర్పు ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ బొందెదుభద్రము వాహనాఢ్యుఁడున్
నది నెఱి నుత్తరించి కనునందము నౌసహితుండుఁ గాంచునొ
ప్పిదము విసాధనుం డయిన బే లెటు లొందఁగ నేర్చుఁ జెప్పుఁడా.

191. ఆ. ఇట్టు లగుట యెఱిఁగి యెఱిఁగియేనియును నె
ఱుంగ లేని బలిమి జొచ్చు గడిగి
చేయుపని ఫలంబు సిద్ధింప కుండుట
కొలఁదిఁ బోక దుఃఖములును గలుగు.

192. క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము
న్జలమార్గమునందు వాహనము వినియోజ్యం
బులు గా విమ్మెయి సాధన
కలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితముల్.

193. వ. అని చెప్పి.

194. తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించునంతకును బోత
మాదరించి తక్కొల్లనియట్లు పురుష
దర్శనము సంభవించునంతకును సత్త్వ
మూఁది పిదపఁ దత్సంబధ ముడుగుఁ దనియె.

195. వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబు గుణంబు మహత్త్వంబు
మహత్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతం
బులు మహాభూతగుణంబులు శబ్దాదులం దాకాశంబునకు శబ్దంబు
గుణంబు వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు దేజస్సునకు

శబ్దస్పర్శరూపంబులు జలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధంబులు గుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులు గలిగి యుండు స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకృష్ణప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేక విధంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కు చందంబులం జెల్లువిషయంబులతెఱం గెఱుంగుట వానిఁ దొఱంగుటకుం దోడ్పడం జాలు నని చెప్పి వెండియు.

196. ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటె దివి యహం
కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు
డన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ.

197. క. భూతములతారతమ్యము
చేతోగత మైనయట్టిశిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని ని
రాతంకావ్యయపదంబు ప్రాపింపఁ గనున్.

198. సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియింపఁ
జాలుదక్షత వాని నేలు ప్రభుతఁ
దనరుమనంబు రథ్యముల సారథి యెట్టు
లట్లింద్రియంబుల నాఁగ నడప
నడియ వలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధి
సన్నాహమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయాద్యరథంబున
నభిమతగతి నంతరాత్ముఁ డెందు

తే. నెలమి వర్తించు నిట్లగు చెఱుఁగుబుధుఁడు
ఘోరసంసారమోహవాగురకు లోను
గాక నిర్గుణపథమునఁ గ్రాలి కను ని
రామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు.

199. వ. అని పలికి మఱియును.

200. క. శరనిధితరఁగలభంగిం
బొరిఁబొరి నవ్యక్తమునన పుట్టు నడంగున్
సురనరధరణీరుహముఖ
చరాచరానేకభూతజాలము లెల్లన్.

201. క. అవ్యక్తాదికసకలము
నవ్యయుఁ డగుపురుషుఁ డాశ్రయంబుగఁ బరఁగన్
సువ్యక్తంబుగ నిది గను
భవ్యులు వడయుదురు మోహబంధవిముక్తిన్.

202. క. వినుఁ దక్కనుటకు మూలం
బనఘం బగుతపమ యగుట నతినిష్ఠఁ దపో
ధనసమ్యగ్విధసముపా
ర్జనం బవశ్యంబు వలయు సన్మతులారా.

203. సీ. భూరితపంబునఁ జూరె బ్రజాపతుల్
బహువిధసృష్టినిర్వహణనిపుణు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప
మాదరంబునఁ జేసి కాదె మునులు
కాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును
గాంతురు విద్యల గౌరవంబు
లొదవుఁ దపంబున నొండువిధంబునఁ
బడయంగ రాని యెక్కుడుపదంబు

తే. లచ్చ మైనతపంబున వచ్చుఁ బడయ
బ్రహ్మవధ మద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయుఁ దపఃకృతి నిద్ధతపము
పేర్మి సర్వభూతంబులుఁ బ్రీతిఁ బొందు.

204. క. మమతాహంకృతిరహితత
పమునఁ బ్రజాపతిసమీపభవ్యపదము సం

యమి వొందు నిందు సందే
మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా.

205. క. మమతాహంకారవిము
క్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
సమవేతం బగుతపమున
యమి గను సకలోత్తరావ్యయపదప్రాప్తిన్.

206. వ. అని చెప్పి వెండియు.

207. క. తమము రజస్సుఁ దొఱఁగి స
త్త్వమునన రమియించి యగుణతత్త్వము గని స
త్త్వమును దిగ విడుచువైరా
గ్యమహితుఁ డగు మునివరుం డకల్మషులారా.

208. క. పరమం బనంగ వేదాం
తరహస్యాత్మత వెలుంగుతత్త్వము నిక్కం
బరయఁగ క్షేత్రజ్ఞుఁడ యను
పరిణతి గలయతఁడు సర్వపదవిదుఁడు సుఁడీ.

209. క. వృత్తివిశేషమునఁ జనిన
చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నెత్తెఱఁగునకుం దివియమి
యుత్తమపురహస్య మండ్రు యోగమున మునుల్.

210. క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు
పనియెల్ల నవిద్య నొలయు బంధము మమతం
బనుపడినమృత్యు వమృతం
బనఁ జను నది నిర్మమత్వ మారఁ గలిగినన్.

211. సీ. కర్మముల్ మేలండ్రు కర్మతత్పరులు బు
ద్ధాత్ములు వ్యిదపర్వత నుతింతు
రవి షోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్గించు
నది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యు డన వెలుంగు

పురుషునిఁ దోఁపించు నరయంగఁ గర్మము
యత్నంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజమై యతిశయిల్లుట శ్రుతి
సాటు నిత్తెఱఁగు సుజ్ఞాన మేమ

తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యంద కాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార.

212. వ. అని యిట్లు కమలగర్భుండు.

213. క. జ్ఞానపరి నిష్ఠితాత్మకు
లైనవిముక్తి పదనిర్ణ యజ్ఞులచే స
మ్మానిత యగుగతి యిది క
ర్మాను గతివిరక్తజనసమంచితము సుఁడీ.

214. వ. అని నిర్దేశించి వెండియు.

215. క. కోరికలకుఁ జొరక యసం
గారూఢత గలిగి యెల్లయందును సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల
సారాత్మకు లపథమునఁ జనుటకు శక్తుల్.

216. క. చెప్పితి సర్వంబును నీ
చొప్పున నడవుఁ డెడ నొందు సొర నీకుఁడు మీ
రొప్పెదుతెరు విది దీనం
దప్పదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా.

217. క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు
మునులకుఁ దత్త్వోపదేశమును జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై
యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా.

218. వ. అని పలికి గురుం డాశిష్యునితోడ.

219. క. నీవును నివ్వాక్యంబులు
భావంబున నెలవుకొలిపి పరమసమాధి
శ్రీ వాటింపుము నిత్యప
దావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్.

220. క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన
మనమునఁ దెలి వొంది తత్సమంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం
డనామయం బజర మమృత మనియెడిపదమున్.

221. చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాచరమేదురచిత్తవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లముల పెం పిటు లుండునె వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచి నవ్వుచున్

222. క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా
మనంబు శిష్యుండు విమలమానస నీపైఁ
బనుపడుప్రీతిం జెప్పితి
ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్.

223. క. విమలము నచలము నగు
చిత్తము నాదెస నేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యా
త్మము ననుసంధింపు పాసెదవు దురితములన్.

224. క. సమరమునప్పుడు నీ కీ
యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత
రమింపు మిం దెపుడు శమధురాధుర్యుఁడ వై.

225. వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె నని చెప్పినఁ
బరమ గురుండును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులు మఱియు
నెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామనంబున నెసకం
బెసంగెడు మునీంద్రా యెఱింగింపవే యని యడుగుటయు.

226. చ. పరమదయావిధేయ పరిపాలితవేదకలాప పక్వని
ర్భరశమసూక్ష్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితాపవిత్రపదతామరసస్మరణా పరావర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాకనందితా.

227. క. వినుతచతుర్వర్ణకసం
జనకముఖభుజోరుపాదసంవిదభేదా
మునిహృత్కమలమరాళా
జననమరణహరణచరణసరసిజలీలా.

228. మాలిని. పదనమదమరాళీ భక్తసంపోషశాలీ
విదళితసురవైరీ విశ్వలోకైకధారీ
మదరహితహితైషీ మాన్యయోగప్రతోషీ
సదవనపరచిత్తా సర్వనిర్మాణవేత్తా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వ
మేధ పర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము-తృతీయాశ్వాసము

శ్రీనగసుతాత్మమహితవి
భానుతశశ్వ ల్లసల్లతావేష్టనహే
లా నిత్యశాద్వలతరు
త్వానుగుణఫలప్రదత్వ హరిహరనాథా.

-:తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునునిఁ గృష్ణుఁ డడుగుట:-

సం. 14-50-49

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు ఫల్గును నఫల్గువిద్యావిశారదుం జేసి శౌరి యతనితోడ.

3. క. నాచిత్తము వసుదేవునిఁ
జూచుట గోరియును నీవు సుమనోవృత్తిం
జూచి యనుమతి యొనర్చుట
వేచినయది నన్నుఁ బుచ్చవే ద్వారకకున్.

4. చ. అనవుఁడు నక్కిరీటి దగ నయ్యదువంశరేణ్యుతోడ ని
ట్లను నటు లేనిఁ బోవలయు హస్తిపురంబున కిత్తెఱంగు సె
ప్పిన నిను ధర్మనందనుఁడు ప్రీతిగ నందుల కన్పి పుచ్చు న
య్యనుమతి గల్గునట్లు దగ నాడెద నవ్విభుపాలి నచ్యుతా.

5. వ. అనిన విని దామోదరుండు దారుకు రావించి రథంబు పూన్పు మని నియోగించెఁ దదనంతరంబ ధనంజయుండు దమతోడం జనుదేరం దగుపరివారంబు సమకట్టం బడవాళ్లం బనిచె నొక్కింతసేపునకు దారుకుండునుం దేరాయితంబు సేసి తేరం బడవాళ్లునుం బరిజనంబుల సన్నద్ధులం గావించి సన్నిహితులం జేయ నాకృష్ణార్జునులు ప్రయా

జోచితాలంకారాలంకృతులై రథం బెక్కి కరినగరంబుపథంబు గైకొని చనుసమయంబున.

6. సీ. వినయ మారంగ గోవిందున కిట్లను
గాండీవి దేవ నీకరుణఁ జేసి
కౌరవసైన్యసాగర ముత్తరింపంగఁ
గంటిమి గురుభీష్మకర్ణముఖ్య
దుర్జయవీరుల నిర్జించితిమి నీవు
శాత్రవయోధుల సమయఁ జేయ
వెనుక నేము జయంబు గొనుచు వచ్చితిమి తే
జంబును బేరు సౌఖ్యంబు నతుల

తే. మైనభవదీయసుప్రసాదాతిశయము
కతనఁ బడసితి మప్రతిహతమహోధి
రాజ్యసంపూజ్యుఁ డయ్యె ధర్మజుఁడు సంశ్రి
తాభిరక్షణవ్రతనిరతాంతరంగ.

7. క. నీమహిమ వొగడఁ గొలఁదియె
దామోదర విశ్వసంవిధాతవు భవదీ
యామలతేజమ యగ్ని
ష్టోమము గాలాత్మకత్వశోభివి కృష్ణా.

8. క. భవదీయశ్వసనము వా
యువు నీక్రోధముఁ బ్రసాదయోగంబును మృ
త్యువు లక్ష్మియు నీవలనన
యవుఁ బ్రీతియు మరణమును మహానందంబున్.

9. క. స్థావరజంగమమయజగ
దావిర్భావస్థితిక్రియావిలయంబుల్
నీవలనన యగుచుండును
భావాతీతుఁడవు సర్వపతివి ముకుందా.

10. వ. అని వెండియు

-:కృష్ణార్జును లింద్రప్రస్థమునుండి హస్తినాపురంబునకు వచ్చుట:-
సం 14-51-15

11. క. నారదదేవలకౌశిక
పారాశర్యాదిమునులపలుకుల భీష్మో
దారవచనముల నిను నఘ
దూరా యే నెఱిఁగి యుండుదును సకలముగన్.

12. వ. కావున.

13. క. నావంటనికరుణపెంపున
నీవు ప్రసాదించినట్టినిరవద్యకవి
ద్యావిస్తారంబున దృఢ
తావిశదమతిన్ రమించెం గ్రతుపురుషా.

14. వ. అని యిట్లు సభక్తికంబుగా సంభాషణంబు సేసిన వాసుదేవుండును వితతాదరవాక్యంబుల నభినందించె నప్పురుషవరు లట్లు సల్లాపంబులు సేయుచుం బోయి తమరాకకు సమలంకృతం బైన సామజపురంబు ప్రవేశించి ధృతరాష్ట్రుమందిరంబున కరిగి యక్కురువృద్ధుని గాంధారినిం బ్రణామవినయవిశేషంబులం బ్రీతులం జేసి కుంతి సమారాధనం బాచరించి విదురధౌమ్యయుయుత్సుసంజయులదర్శనంబులు సముచితప్రకారంబుల నడపి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంత భక్తిపూర్వకంబుగా సమంచితవిధంబునం గాంచి తదాలింగనాభ్యాదరణంబులు వడసి రప్పద్మనాభుండు నాఁడు సవ్యసాచిసదనంబున నతనిచేయుపూజావిధానంబుల మానసం బలరవసియించి మఱునాఁడు మహనీయాస్థానమండపంబున నున్నయన్నరేంద్రుకడకు నుపేంద్రుం డయ్యింద్రసుతుండు తోడన చనం జని సుఖగోష్ఠి నుండె నట్టియెడ నగ్గాండీవి యప్పాండవపూర్వజునాననంబునఁ జూడ్కి నిలిపి నిభృతుండై.

15. తే. కమలనాభుండు పెద్దయుఁ గాల మిచట
నున్నవాఁడు దండ్రియును సహోదరాది
సకలబంధులు నితనిదర్శనము గోర
కుందురే వారిఁ జూడ నీతండుఁ గోరె.

16. క. ద్వారకకు నిమ్మహాత్ముఁడు
మీ రనుమతి నేయఁ జని యమేయగుణుల నా
సీరిని వసుదేవుని గని
గౌరవ మెసఁగంగఁ దల్లిఁ గాంచి ముదమునన్.

17. క. తక్కటిసోదరుల సుతుల
నక్కనఁ బ్రియ మారఁ జేర్చి యప్పురజనులన్
మిక్కిలి మన్నన మక్కువ
నెక్కొనఁగా నాదరించి నిలుపక మగుడున్.

18. సీ. దేవర యిప్పని దివ్యచిత్తంబునఁ
జూచి మీ కెట్టులు చూడఁ బోలు
నట్టుల యుత్తరం బానతి యిత్తురు
గాక నావుడు నధికప్రియమున
మాతులుఁ గాంచి యిమ్మాధవదేవుండు
మనమాఱుగాఁగ నమస్కృతులును
నాలింగనంబులు నాచరించి హలాయు
ధుని దేవకీదేవిఁ [illegible] పుడు

తే. భక్తి మనకునై పూజించి బంధుజనుల
నందఱను దత్తదౌచిత్య మభినుతముగ
నాదరించి వారలకుశలానుయోగ
విధము నస్మత్కృతమ్ముగ విస్తరించి.

19. క. పరిజయోగక్షేమము
లరసి పురజనమ్ములకుఁ బ్రియం బెసఁగఁగ వా
క్యరచనలుం గార్యసమా
చరణములు నొనర్చి నడపి సభిసత్కృతులన్.

20. తే. మఱియు వలయుకృత్యంబులఁ దెఱఁగుపఱుప
వలసినన్ని దినంబులు నిలిచి యశ్వ
మేధమునకు బాంధవజనమిత్రభృత్య
వర్గసహితుఁడై చనుదెంచువాఁడు గాక.

21. క. అని ధర్మజుండు పలికిన
విని కృష్ణుఁడు సంతసిల్లి వినతుండై గొం
తిని ద్రౌపదిఁ దగుమెయి వీ
డ్కొని తాను సుభద్రఁ దోడుకొని పోవుటకున్.

22. వ. గొంతి యెంతయుం బ్రియంబున ననుజ్ఞ సేయుటయు నర్జును నను
మతియుం గొని.

23. తే. వివిధవాహనారూఢులై విభవ మెసఁగఁ
బాండవేయులుఁ దక్కినబంధుజనులు
ననుప రాఁగ సాత్యకి దోడ నరుగుదేరఁ
బురము వెడలి యొక్కెడ నిల్చి కరము నెమ్మి.

24. క. సముచితభంగుల నందఱఁ
గ్రమమున వీడ్కొని పథంబు గైకొని తనచి
త్తము దృష్టియుఁ బాండవమ
ధ్యముపై నొలయంగ నల్ల నరుగుచు నుండెన్.

25. ఆ. అట్లు మరలి మరలి యర్జునుం జూచుచుఁ
జనంగ నతఁడు సూడ్కి సనినయంత
దవ్వుఁ జూచుచుండె నవ్విధంబున సితాం
బురుహలోచనుండు వోవునపుడు.

26. క. సరసన సాత్యకి రుచిరపు
టరదంబునఁ జనియె వెనుక నలఁతిరథముపై
నరిగె సుభద్రయు నిమ్మెయి
నరుగఁగ హరిమీఁద నింద్రుఁ దలరులు గురిసెన్.

27. క. పవనుం డనుకూలతమెయిఁ
బ్రవర్తితుం డయ్యె నతిశుభప్రవభంగుల్
వివిధములు మఱియు ధరణీ
ధవ తోఁచె నిమిత్తములు నితాంతస్ఫుటతన్.

-:శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమంబునకుఁ బోవుట:-

సం. 14- 2-7

28. వ. అట్లు వోయి వోయి మార్గంబు కెలనం జేరువ నున్నయుదంకాశ్రమంబుగని యందుఁ జని వినయం బొప్ప నమ్మునిం గని యతని చేయునతిథి సత్కారంబులం బ్రియం బంది యతనిపాల నాసీనుం డయి యుండ నతం డప్పుండరీకాక్షున కి ట్లనియె.

29. చ. భరతులపాలి కేఁగి తగఁ బాండవకౌరవబంధుభావముం గరము పృథుంబు చేసితె సుఖస్థితి రాజుల వారివారివి స్ఫురితమహాధిరాజ్యములఁ బొప్పుల నిల్పితె పక్షపాతిలా దురితము లేనిసీవు జనతోషవిధానవిశారదుండ వై.

30. వ. అని యి ట్లిట్టు గనివాఁ డయి యడిగెడునట్లపోలె నిందాగర్భంబుగాఁ బలికినం బద్మనాభుండు దానును దాని నెఱుంగమి భావించి యాభార్గవు నాననం బాలోకించి.

31. చ. కర ముచితంబుగాఁ బలికి గర్వపుమాట నడల్చి భీతికిం బెరు వగునట్లు చెప్పి గడుదీనత దోఁపఁగ నాడి సంధి క క్కురుపతిఁ దమ్ముఁ బ్రోవు మొగకొల్పఁగఁ జాలన నాకు భీష్ముఁడు న్గురుఁడును దోడు చెప్పిరి మునుల్ బహుభంగుల నొత్తి రత్తఱిన్.

32. వ. అతిలోభంబునం జేసి వంశధర్మంబు విడిచి యెవ్విధంబులను సంధికిం జొరక కురుకుమారులు పాండవులతోఁ భండనం బొనర్చి సబంధుపరిజనంబుగా మరణంబు నొంది యుత్తమలోకంబుల కరిగి రిక్కడఁ బాండుసందన పంచకంబు బ్రదిక్కెం దక్కటివా రెల్ల నట్లపోయిరి కాలనియతి గడవ నెవ్వరికిని శక్యం బగునే యనిన విని రోషకషాయితంబు లగుతారకంబు లుద్వృత్తంబులు సేయుచు నత్తపోధనసత్తముండు.

33. క. కౌరవకులమును మిథ్యా
చారుఁడ వై త్రుంచి తకట శక్తుఁడ వయ్యున్
నేరిమిమైఁ జేయవ పొం
దారఁగ [illegible] ల్పషమున కంతటికిఁ దగన్.

84\. వ. ఘోరప్రకారం బగుశాపంబు నీ కిచ్చెద ననిన నచ్యుతుం డామునితో
నా మాటలు దేటపడ విని తగినయట్లు సేయుదు గాకయని పలికి
యిట్లనియె.

35\. చ. కినియుట మాను మేలె మునికిం గుపితత్వము శాంతవృత్తి నా
యనునయ మాదరింపు విను మల్పతపంబులచేతఁ గోలుపో
దునె మఱి యట్లుఁ గాక యతిదుష్కర మైనతపంబు సంచితం
బనఁ దగు బ్రహ్మచర్యమును నాఁడి వోవె కటా శపించినన్.

36\. వ. అనిన విని యుదంకుండు శ్రీవత్సాంకు నవలోకించి.

37\. క. అగుఁ గాక నీవు సెప్పెడు
తగ వెయ్యది సెపుమ వినియెదం బోలిన నే
మగిడించెద శాపోన్ముఖ
మగుమన్మానసము ననుడు నల్లన నగుచున్.

38\. చ తమము రజస్సు సత్త్వము నుదంక మదీయవశప్రవర్తమా
నములు మరుద్వసుప్రభృతి నాకిచయంబు మదుద్భవంబు స
ర్వమునను నేన నిల్తు సుఖవాసత నన్ దగఁ జెంది నిల్చు స
ర్వము విను మేన చూవె యపరంబు పరంబనఁగల్గుతత్త్వముల్.

39\. తే. ప్రణవముఖవేదములుఁ జతుర్వర్ణములుఁ జ
తుశ్చరిధాశ్రమములును దత్సర్వకర్మ
జాతములును సమంచితస్వర్గమోక్ష
ములును మన్మయముల కాఁగఁ దెలిసికొనుము.

40\. క. క్రతుపరులు నన్ను తగ సం
స్తుతించి ఫల మందఁ గంద్రు దోషయుతులు స
మ్మతిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబులఁ
గృతాత్ము లగుదురు మదీయకీర్తనపరులై.

41\. క. మానసు మదగ్రపుత్త్రిం
గా నెఱుఁగుము ధర్మునిని జగద్రక్షకు నై
యే నభిమతకాలములను
మానితజన్మముల నొంది మనుతుఁ దపస్వి.

42\. క. భవవర్ధనవిలయంబుల
నవలీలన వరుస బ్రహ్మ యన విష్ణుఁ డనన్
శివుఁ డన నిర్వర్తింతును
భువనంబుల నేన చూవె భూరిమహిమలన్.

43\. క. ధర్మంబుకలకఁ గాంచి య
ధార్మికులం బొలియఁ జేసి ధార్మికులను జే
రర్మిలి రక్షింతు నుచిత
కర్మాచరణముల నే జగద్ధితమున కై.

44\. వ. అట్టివాఁడ నయి యుండియు నధర్మపరు లగుధార్తరాష్ట్రుల నత్యంత ధార్మికు లగుధర్మనందనాదులతోఁ గలపుటకుం బలుదెఱంగులం బడితి నది దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమాను లగుపారాశర్యప్రభృతిమునివరుల చిత్తంబుల కెక్కెఁ నక్కౌరవులు ప్రమదౌరాత్మ్యంబున మాహాత్మ్యవంతు లగునాకౌంతేయులం బొదరి ధర్మసమరంబున సమసిరి నాచేసిన పని యిట్టిది నన్ను నుదంక నీ వింక నే మనియెద వను మని పలికిన నతండు వినయం బగుచు ని ట్లనియె.

45\. ఉ. ఇప్పుడు నీమహామహిమ యేర్పడ నమ్మఁగను గ్రహంబునం
జెప్పిన యీసమంచితవిశేషము లెల్ల నెఱుంగుదున్ మదిం
గప్పిన యీదురాగ్రహపుగర్వము ముంచికొనంగ నాకు మున్
జొప్పడియెన్ సుధాసదృశసూక్తులఁ దేర్చితి వీవ యచ్యుతా.

46\. వ. అని వెండియు.

47\. ఆ. అతుల వైష్ణవమహామహిమకు నేను
పాత్ర మగుదు నేనిఁ బద్మనాభ
యనుపమానభవ్యమూర్తిఁ జూపవే
నాకుఁ జూడ్కి కింపు నెఱయ ననుడు.

-:కృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దనవిశ్వరూపంబుఁ జూపుట:-

సం. 14-54-4

48\. చ. అనుఁడు దయాళుఁ డైనహరి యద్భుతమైననిజస్వమూర్తిఁ జూ
పినఁ గని సంప్రమోదమును భీతియు విస్మయమున్ బెనంగొనన్

మునిపతి పాణిపద్మములు మోడ్చి నమః పురుషోత్తమాయ తే
యనుచు వినీతినమ్ర మగునంగము నివ్వెఱ నిశ్చలంబుగన్.

49. వ. ఒక్కింత నిలిచి నిభృతస్వరంబున.

50. సీ. పుండరీకాక్ష యీ పుడమి యంతయును భ
వత్పాదపంక్తిసంవ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను నావృత మయ్యె నీ
మహితసముజ్జ్వలమస్తకముల
నంతరిక్షము దావకాద్భుతకుక్షిదే
శంబులచేత సంఛన్న మయ్యె
భవదీయమహనీయబాహార్గళానిచ
యాపిహితము లయ్యె నన్నిదిశలు

తే. బహుచరణముల బహుశిరోభాగములను
బహుజఠరముల బహుభుజాప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును నీవ యైత
నర్చి ఁది నాదుకన్ను మనంబుఁ దనిపె.

51. వ. విశ్వరూపా యీరూపం బుపసంహరించి నీ దగునెప్పటియాకారంబు
గైకొనవే యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యాన
తిచ్చిన నమ్మహితాత్ముండు సంశ్రితార్తిహర నీమూర్తిఁ గంటి నింత
కంటె మిక్కిలివరంబులును గలవే యనుటయు.

52. క ఆనేపుఁ డతనితో నటు
గాదు ననుం గనుట శుభము గావింపక పో
దేది ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్ర
మోదంబుగ నీకు ననిన ముని యిట్లనియెన్.

53. వ. అవశ్యంబును నా కట్లు గావలయు నని యవధరించి తేని దేవా
యిది మరుదేశం బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి
యెప్పుడుంగలుగఁ బ్రసాదింపుము.

54. క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు
తనయెప్పటిలలితమూర్తి ధరియించి మునిం

ద్రునితోడ నన్నుఁ దలఁపగ
ననఘా దొరకొను జలంబు లని పలికి తగన్.

55. వ. వీఁడ్కొని చనియెం బదంపడి యాభృగువంశవరుం డొక్కెడ మెలంగుచుండి తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచిన

56 సీ. కుక్కలు చుట్టిరా నొక్కమాతంగుండు
బాణబాణాసనపాణియును ది
గంబరుండును మలినాంగుండు నగువాఁడు
దోఁచె నచ్ఛజలంబు వొరఁగుచుండు
మేనితో నమ్ముని వానిఁ దప్పక చూడ
వాఁ డొయ్యుదంక యివ్వారి దప్పి
వోఁ ద్రావు మనుడు నాభూసురాగ్రణి యొల్ల
నని పల్కెఁ బల్కిన వినుము నీవు

ఆ. నీరువట్టు శ్రమముఁ గూరిన నీమీఁది
కరుణ వచ్చినాఁడఁ గాదు నాక
యర్థిఁ ద్రావు టొప్పు ననియె నాచండాలు
నలుకమెయి నదల్చె నత్తపస్వి.

57. వ. అదల్చిన నతండు సారమేయంబులుం దాను నంతర్ధానంబు సేసె నాసంయమి వెఱఁగుపడి యొక్కింత విచారించి యిక్కపటప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబు గావలయు నని యూహించుసమయంబున నయ్యుదకుం గృష్ణుం డరుగుదెం... యుం గనుంగొని యమ్మహాత్ముని తోడ నమ్మునివరుండు.

58. క. జలము నినుఁ దలఁపఁగా నిటు
గలుగునె చండాలు నొడలఁ గాఁజేసితి రే
నలఘుగుణ త్రావుదునె యే
కొలఁదిశ్రమం బైన వరము కుచ్చిత మన్నన్.

59. చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్టు లను నాఱడిఁ బోయెఁ బ్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగ వైతి సమయం బొకఁ డిమ్మెయిఁ గల్గె నేర్పడ

స్వినుము నిలింపవల్లభుని నీ కయి వేఁడితి నే సుధారసం
బనితరసాధ్య మైనశుభ మయ్యెఁదుభూతి దొలంగె నక్కటా.

60. వ. అది యె ట్లంటేని.

61. క. ఏను సుధ యడుగుటయు హరి
మానవునకు నేల యగు నమర్త్యత్వము మే
లైనతెఱఁ గొండు గోరుము
దానిం దగ నిచ్చెదన్ ముదం బారంగన్.

62. వ. అనిన నయ్యనిమిషపతియాననం బాలోకించి.

63. క. నిను వేఁడుట మోఘముగాఁ
జనునే యె ట్లయిన నాదువనవు సెఱప క
మ్మునిపతికి నమృతరస మి
మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ యాతఁడు నాతోన్.

64. వ. సమయంబు చేసికొని వచ్చె నత్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్య
ధన్యుండు.

65. శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి సమ్మానించి యాభార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్టు లిచ్చినసుధన్ బ్రీదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా కన్యాయ్యవృత్తంబు గా
దీతంత్రంబున కీవ సాక్షి యన తా నేతెంచె నిన్ గానఁగన్.

66. వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసిన నతం డంతర్ధానంబు చేసెం గానిమ్ము
దాని కేమి సేయ వచ్చు నాయుష్ప్రదవరంబు కొంకు గాకుండ నీకు
జలం బెప్పుడుం గలుగం జేసెద.

67. చ. అనఘ జలంబు నీ వలసినప్పుడ మేఘము లీమరుస్థలం
బున నొసఁగున్ భవద్యశము వొంపిరివోవ నుదంక మేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగె మాన్యత నియ్యెడం జరిం
చును జలదంబు లింక నను సువ్రత దూఱకు పోయి వచ్చెదన్.

68. క. అనినం బ్రీతుం డయ్యెను
మునియంతర్ధానకలనమునఁ గృష్ణుండుం

జనియె నని చెప్పి మఱియును
జనమేజయనృపతితోడ సంప్రీతిమెయిన్.

69. వ. వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

70. ఆ. మనుజనాథ యెప్పుడును మరుదేశంబు
నందు నియతవృత్తి నద్భుతంబు
దలకొనంగ నయ్యుదంకమేఘంబు లొ
క్కొక్కపుణ్యతిథుల నొలసి కురియు.

71. వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్సహించినయుదంకుం డేమివిధంబు తపంబున నమ్మహాను భావంబు నొందె నెఱింగింపవే యనుడు నావిభునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

-:జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకుని చరిత్రంబుచెప్పుట:-

సం. 14_55_1

72. ...కి గురుభక్తికతనఁ జొప్పడినయె న
త్తైజంగు పెం పది పెను తెలియ నతఁడు
తనగురుం డైనగౌతమునకు శుశ్రూష
నిరుపమస్థైర్యఁ జేయ సస్నేహభక్తి
కంబుగఁ బెద్దయుఁ గాలంబు చనిన నా
సంయమిపతి శిష్యసమితి కెల్ల
వివిధవరము లిచ్చి వీడ్కొల్పి పుచ్చి యు
దంకునిదిక్కును దలఁప కుండె

ఆ. సత్రప: పరాత్ముఁ దలఁచి నిష్ఠఁ బరిచర్య
నడపు చొక్కనాఁడు కడును వ్రేగు
గలుగునట్టివంటకట్టియ యోపక్క
గుదియ మోచి తెచ్చెఁ గుణవరేణ్యుఁ

73. క. అటు మోచి తెచ్చి యం దొక
జటపెద్దయుఁ దగిలి యుండ సరభసముగ వై

చుటయు దెగి మోపుతో ముం
దట నది పడియెను జరాసితచ్ఛవి మెఱయన్.

74. సీ. దాన నన్నియతుండు దనవయఃపాకంబు
నెఱిఁగి శోకంబున నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువులం జలిఁ బట్టంగ
నిజపుత్త్రిఁ బనిచె నన్నీరజాక్షి
దయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి
నెరసిన విడిచిన ధరయుఁ దలరె
నమ్ముని యాశిష్యు ర మ్మని చేరంగఁ
బిలిచి నీ వేటికి నలతఁ బొందె

ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు లందఱపైఁగల
కరుణ మీకుఁ బెద్దకాల మెని
మునివరేణ్య నావలన లేదు దానికి
నుమ్మలింప కెట్టు లుంత వచ్చు.

75. వ. అనుటయుఁ గృప చిగు రొత్తుచిత్తంబుతోఁ ద.

76. క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ
కలఘుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బలరఁగఁ బెండిలి గ మ్మని
పలికి మఱియు నాతపస్విపతి యి ట్లనియెన్.

77. క. సితేజంబు సహింపఁగ
సీతామరసాక్షి దక్క నెవ్వరికిఁ దప
స్స్ఫీతా శక్యము గా దిది
చేతోగతిఁ జూచి తగవు సిద్ధించుట కై.

78 వ. ఇమ్ముద్దియకును.

79. క. తను వొందుగఁ జేసెద నది
జననాంతర మెట్టు లట్ల సజ్జనసుత నీ

వనుమానము దక్కుము యౌ
వనమును గైకొనుము కన్య వరియింపు తగన్.

80. వ. అధర్మంబు గాకుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి
యక్కన్య కారత్నంబునకును.

81. చ. తనులత యొండు చేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొండు మీరలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క సే
సిన నది దెత్తు మీకరుణఁ జేసియ కల్గెడు నాకు శక్తియున్.

82. క. అని విన్నపంబు సేసిన
విని దక్షిణఁ బ్రీతి యగుట వే ఱొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితం
బునఁ జూవే నాకు ననియె ముని మనుజేంద్రా.

83. తే. అంత నిలువక మునిపత్ని కతఁడు భక్తి
నెఱఁగి తల్లి మీ రానతి యిండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును స
మాహరింతు నే ననుటయు నయ్యహల్య.

84. చ. వలవదు లాఁతివాఁడవె భవద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తి పల్కె న
య్యలఘుతపస్వి యాసతిప్రియంబున మిత్రసహాఖ్యదేవికుం
డలములు దెమ్ము నాకుఁ బ్రకటంబుగఁ బెంపు వహింపు తమ్ముఁడా.

85. వ. అని యిట్లు పనిచిన నాతండు ప్రీతుం డయియుప్పనికిం జనియెఁ
బదంపడి గౌతముం డుదంకునిం బొడగాన మెచట నున్నవాఁ డని
యహల్య నడిగిన నాభృగువంశవరుం డరిగినతెఱం గెఱింగించిన
నద్దయాపం డద్దేవియాననం బాలోకించి.

86. క. ఆసౌదాసనరేంద్రుం
డాసురచరితుండు శాప మాతని నటు కాఁ
జేసినయది మానుషమాం
సాసక్తుం డగు బెఱుంగఁ దమ్ముని యతనిన్.

87. సీ. అకట యెట్లగునొక్కొ యనుపల్కు కృప దోఁపఁ
బలికిన నమ్మర్గ్ధ భయము గొనుచు
నెఱుఁగ నిట్లగుట మునీశ్వర నామీఁది
దయ చిగురొత్త నాతనికిఁ గీడు
రా కుండునట్లుగాఁ జేకొని కావవే
యనిన నాసంయమి యంత వెఱవ
నేల యే నతనికి నెదరు రా నీ నని
తగ నూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్తతనువును గోరమీ
సములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితోడ నొక్క ఘూన్యాటవి
నెలమి యున్నయన్న రేంద్రుఁ గాంచె.

88. క. ముని యిట్లు నెమ్మిఁ గాంచినఁ
గని యతఁ డాఁకొనుటఁ జేసి గాసిలి యెచ్చోఁ
గనువాఁడనొ తగుభక్ష్యం
బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రియంబుగ ననుడున్.

89. వ. ఉదంకుం డతని కి ట్లనియె.

90. క. గురుకార్యంబునకై భూ
వర నిన్నుం గాన నేను వచ్చితె గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గా రి
ట్లరయక యాడుదె యధర్మ మగుమాట నృపా.

91. వ. అనుటయు.

92. క. దినమున మూఁడవయామం
బున నపరార్థంబు యోగ్యముగ నాహారం
బునకుం గల్పించిరి నా
కనిమిష లటు గాన మాన నాకఁలి పుత్తున్.

93. సీ. అని పల్కె సౌదాసుఁ డమ్ముని యప్లేని
నధిప మద్గురుకార్య మాచరించి
వచ్చెద మగుడ నవశ్యంబు నామాట
యనృతంబు గారదు నీవర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు లిత్తు పాత్రమ యేను
గురులకుఁ గాఁగ నాకోరుకోర్కె
నీవ తీర్తని కృతనిశ్చయత్వంబున
నరుగుదెంచినవాఁడ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్ల కాక యేమి యర్థించి వచ్చితి
చెప్పు మనిన నతఁడు చిత్త మలర
ననఘ నీదుపత్ని యర్థిమై ధరియించు
కుండలంబు లని యతండు సెప్పె.

94. వ. చెప్పిన విని యమ్మనుజవరుం డొరులధనం బిచ్చు వారలు గలరె
కుండలంబు లడుగ కొం డెద్దేనియు నడుగు మనుఁ [illegible] నాసంయమి
నీవు నెపంబిడి త్రోవం గలవాఁడవు గావే నన్యవస్తువు లొల్ల నని
పలికిన నాభూవల్లభుం డమ్మాట కియ్యకొని యన్నాతి యున్నచోటికిం
జను మేఁ బుత్తెంచితి నని చెప్పి నీవాంఛితం బెఱింగింపు మని
నియోగించిన నమ్ముని యద్దేవి యెచ్చోట నున్నయది యని యడిగిన
నప్పుడతితేఁ డల్లదె తన్నివాసప్రవేశం బని చూపినం బోయి.

95. సీ. అద్దేవిఁ గని యతం డట్ల చెప్పిన ముని
వల్లభ నా కానవాలు దెమ్ము
నృపపాల ననియె నన్నెలఁత యుదంకుండు
చనుదెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి సేమ మగు నని నిష్ఠింప
రాదిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును ననుపలు కతివకు నాయిచ్చు
వర్ణితాభిజ్ఞాననిర్ణయముగఁ

ఆ. చెప్పు మనిన సంతసిల్లి యమ్మదయంతి
కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్త పనుపున నిచ్చెదఁ
గుండలములు నీకు గురుహితార్థి.

96. వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహితాత్మునితో మఱియును.

97. సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండ
లములకుఁ బెక్కుపాయముల వేచి
తిరుగుదు రెంగిలి పొరసిన నేమఱి
నీవు నిద్రించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్పించి యివి దాల్ప
నాఁకలి నీరువ ట్టగ్ని భయము
విషవికారము భూతభేతాళబాధలు
పొరయవు వినుము బాలురకు నైనఁ

ఆ. పెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యాయి
కొలఁది నమరియుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
వీని నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను
మయ్య గురులు నిన్ను నభినుతింప.

-:ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట:-

సం. 14-57-3

98. వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తి ప్రీతివినయంబులు మనంబున నంకురింప నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగినం బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు చేసి యాసంయమివరుం డబ్బామచేత నామంత్రితుండై భూమీశ్వరుపాలికి వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి దీవించి దేవా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నా కానవాలుగా నీవు చెప్పిన వాక్యం బత్యంతగూఢంబు తదభిప్రాయంబు నెఱుంగవలతుం జెప్పం దగి యుండునేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ.

99. సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు
రటు గాన నేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేతన యి ట్లైతి
వెడదప్పునన యొండు వెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దని కార
ణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
రము దీన మేలు గందు మనంగ రా దిది
గా దన్న వేఱొండు గలదె మార్గ

తే. మని యభిజ్ఞానముగ మదయంతి కపుడు
చెప్పి పుచ్చితి నిట్లు విశిష్టరత్న
మయమహాకుండలము లిచ్చి మాన్తుఁ గీడు
నీకతన ననుతలఁపున లోకవంద్య.

100. వ. అనియె నాభృగువంశవరేణ్యునిపుణ్యసన్నిధిం జేసి యాసౌదాస నరేంద్రునకు సంప్రాప్తసమాధాన నూతనసత్వంబు గలుగుట కతంబునం గార్యదర్శనంబును గుండలదానశ్రద్ధయు శాంతవచనంబునుం గలిగెఁ దదీయవచన శ్రవణానంతరంబ యుదంకుం డతనితో మిత్రత్వంబు సంభాషణమాత్ర సిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు చెప్పుదు రేను నీవలనం గృతార్థుండ నైతిఁ బోవుచున్న వాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికితి బొంకు పడ కుండ వత్తుననినఁ జిత్తంబు కృపాయత్తం బగుచుండ నాభూపతియత్తాపసోత్తమునాననం బాలోకించి.

101. ఉ. చంపెడునట్టినాకడకు సంయమివల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదార్తి నీతప
స్సంపదఁజేసి పాపు మని సమ్మతిఁ బల్కిన వీనులందుఁ బె
రిం పొలయం బ్రసన్నత వహింపఁగఁ జిత్త ముదంకుఁ డిట్లనున్.

102. ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి నరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందె నేనియున్
వే మరలున్ భవద్గుణము పీతకళంకునిఁ జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తి గౌతమమహాముని చల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బార్థివసత్తమ పొందు మున్నతిన్.

103. క. అని పలికి మఱియుఁ బలుదీ
వన లిచ్చి యతండు గారవమున నహనిమేన్
దనకరముల నివిరి ప్రియం
బొనర్చె సిద్ధరితుఁ డైనయుర్వీపతియున్.

104. వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమమునిం బ్రస్తుతించి నమస్క
రించి యామంత్రణంబు చేసిన నమ్మహాత్ముండు కుండలంబులు
కృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు
రయంబునం బోయి పోయి పక్వఫలంబులం బెఱిగినబిల్వంబుం గని
యాఁకటి పెల్లునం దదీయ విటపంబున నకుండలం బగునయ్యజినంబు
దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొనుచుండె.

105. సీ. గాలి నవ్విటప మాలోల మగుడుఁ దగు
లెడలి యయ్యజినంబు పుడమిఁ బడినఁ
గని యొక్కనాగంబు గక్కునఁ జనుదెంచి
వెసఁ బుచ్చుకొని కడు వేగ పఱపఁ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మన దిగవాఁటి
వెనుకొనునంతకుఁ గనపుట్టఁ
జొచ్చె నయ్యురగ మానుువ్రతపరుఁడు దీ
ప్రముఖకాష్ఠము గొని త్రవ్వఁ దొడఁగె

తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి తలరె
విప్రుఁడై వచ్చి గీర్వాణపతుఁడు గొయ్య
కోలఁ ద్రవ్వినమాత్రఁ బాతాళయాన
మేల సిద్ధింప నేర్చు మునీంద్ర వినుము.

106. వ. పాతాళభువనం బిప్పటికి సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలం
బులు గొనిపోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బనిన విని యమ్ముని
శిఖ్యుండు.

107. క. పాతాళంబున నున్నను
వే తెత్తుం గుండలములు విను మప్పని నా

చేతం గా కున్న నను
వ్రాతము విడువంబడు నిది ధ్రువం బని పలికెన్.

108 చ. పలికిన నత్తపస్విదృఢభావ మెఱింగి సురేంద్రుఁ డొండుప
ల్కులపని నిల్పి కాష్ఠమునం గులిశంబునఁ గల్గువాఁడియున్
బలువును నిచ్చి వజ్రి చనె బాంధవ మేర్పడఁ జెప్పి భీతిమై
నిల దెరు విచ్చె నమ్మునియు నేద్దెఱఁ జొచ్చె భుజంగలోకమున్

109 వ. చొచ్చి యనేకప్రకారప్రాకారపరిరక్షితంబును బహురత్నదీప్తి జాల
దేదీప్యమానంబును నైనయమ్మహనీయలోకం బాలోకించి దశయోజ
నాయామంబునుం బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని
యతండు కుండలాహరణంబు దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె
నయ్యెడ నరుణవదనంబును నసితాంగంబును సితవాలంబును నై
వెలుంగుతురంగం బతని కి ట్లనియె.

110. ఉ. ఆతత మైననాదగునపానము నూఁదు మొకింతయున్ జుగు
ప్సాతురవృత్తి నీదుహృదయంబునఁ జొన్పకు లోకవంద్యుఁ డ
గ్గౌతమునాశ్రమంబున నఖండితభక్తి నుపాస్తి చేసి నన్
బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు పరిష్కృతబోధన యట్లు గావునన్.

111. వ. నీకుం బొడసూపి యైరావతసుతుం డపహరించిన నమంచితకుండ
లంబులు మగుడం జేరెడు నుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం
డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపాసించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు
నయ్యశ్వం బతనితోడ భవద్గురునకు గురుండం బావకుండ నీవు శుచి
వయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్ను నియమంబు బూజించి తత్తెఱం
గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు తదీయోపదిష్ట
ప్రకారం బాచరించిన.

112. సీ. ఘోటకోత్తమరోమకూపంబులం దెల్ల
నొక్కట ఘనధూమ ముద్గమించి
కవిసి పాతాళలోకం బంతయును గప్పె
వాసుకి ప్రభృతినివాసభూము

ఉపరుద్ధభావంబు నొందె నైరావతా
వాసంబు హాహారవంబుతోడ
నాకులం బయ్యె న ట్లతిదారుణం బైన
పెనుఁబొగ నెంతయు భీతినొంది

ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు నహివరుల్ రయమున
వచ్చి భక్తి నర్ఘ్య లిచ్చి వినతు
లై తదీయకార్య మడిగి యెఱింగి వే
తెచ్చి కుండలంబు లిచ్చి రధిప.

-:ఉదంకుండు కుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట:-

సం. 14-57-58

113. వ. అతఁడును వారిఁ బోఁ బనిచి యగ్నికి భక్తిఁ బ్రదక్షిణంబు చే
సి తగ నమస్కరించి విలసిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై
యతలము నిర్గమించి రయ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె
చ్చితి నివె కుండలంబు లని చేసితి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్.

114 తే. ఆగొనయు గౌతముండు నత్యాదరమునఁ
గౌఁగిలించుచు దీవించి గారవింప
నతఁడు నమ్మునిపతికిని నహ్యముకును
పెక్కుమాఱులు భక్తిమె మ్రొక్కి నిలిచి.

115. క. మీకరుణఁ గాక తగుమెయి
నీకుండలములు పరిగ్రహింపుట నడుమన్
వైకృతి యొలసినఁ దలఁగుట
నాకౌఁదియె యనిరా వినయసమ్రుం దగుచున్.

116. వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై రగ్గౌతముం డతని
కి ట్లనియె.

117. ఉ. నీచరితంబు చిత్రమహనీయము మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాగ మపనీతము చేసినకుండలద్వయం
బాచతురత్వ మాబలిమి యాప్రథనిశ్చయ మట్టు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ డోపునె యేను నిజంబ పల్కితిన్.

118. వ. అనియె నయ్యుదంకుం డట్లు తనమహాతపంబుబలిమిం బరాక్రమించి
యనన్యసులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి
గావించెనాభృగువంశమహత్తరుమహానుభావం బిట్టి దనిన విని జనమే
జయుండమ్మహాత్మునకు వరం బొసంగి చనిన వాసుదేవుననంతర
వృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే యని యడిగిన నవ్విభునకు
వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

119. సీ. అభార్గవోత్తము నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ
డరిగి యలం కృత మైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు రైవతకాచల
యాత్రామహోత్సవ మఖిలజనులుఁ
గొనియాడుచుండి యగ్గోవిందుసందర్శ
నంబున నుత్సవోన్మత్తభావ
నిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలి ర
ద్దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి

తే. దేవకీదేవి బలభద్రదేవుఁ దక్కఁ
గలుగువృద్ధబాంధవులను గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధానమంచి
తాచరణములు నడపెఁ బ్రియం బెలర్ప.

120. వ. వార లందఱకు ధర్మనందనుచెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోప
చారంబు లాచరించె ననుజతనూజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనినం
బ్రీతి వాత్సల్యసంభావనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకి
సుభద్రలం దగుతెఱంగులం దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకల
జనప్రమోదాపాదియైనదామోదరు నత్యంతసమీపాసీనుం జేసికొని
వసుదేవుండు భారతరణ ప్రకారంబు యాతాయాతజనంబులచేత
వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నచ్యుతుం
డతని కిట్లనియె.

121. క. అది యతివిస్తారము పె
క్కుదినంబులు చెప్పఁ బట్టుఁ గొంత దగం జె

ప్పెద నేఁ బ్రధానపురుషస
ముదయసమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్.

122. సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీ
కలితంబు దానికిఁ గట్టె వీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డాప్రభువున కెదు రొడ్డి
రెలమిమైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మ
నీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు లచ్చెరువడఁ బోరెఁ
గాండీవి దోడ్పడఁగా శిఖండి
తే. యన్నదీనందనునిఁ బడియవ్వుదినంబు
నందుఁ గూలిచె నుత్తరాయణము వచ్చు
నంతకును మృతిఁ బొందక యాతఁ డుండె
నధిప శరతల్పమునఁ గడు నద్భుతముగ.

123. క. గురుఁ డైదు దివసములు ని
ర్భరసమర మొనర్చె నతనిఁ బరిమార్చఁగ నా
వెరవున నర్జునుప్రాపున
దొరకొనియె హుతాగ్నిభవుఁడు ద్రుపద సుతుండున్.

124. క. గండున రాధాతనయుఁడు
రెండుదినంబులు పెనంగి గ్రీష్మసమయసూ
ర్యుండుం బోలె వెలింగెడు
గాండివధరుశరకరోష్మఁ గ్రాఁగె నరేంద్రా.

125. చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతివిక్రమతన్ సమరం బొనర్చి య
ద్దినము సగంబు సెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగుడున్ బలంబు గై
కొని యనిసేయఁగా శకునిఁ గూల్చె వడిన్ సహదేవుఁ డంతతో
మనమునఁ జేవ దక్కి తనమానము వెగ్గఁగఁ ద్రావి హీనుఁడై.

126. వ. దుర్యోధనుండు తనతమ్ముల భీమసేనుండు సంగ్రామంబునం దెగ
టార్చియుండ భంగంబున కోర్చి పలపలనిమూఁక విడిచి గద చేతం

గాని పాదచారియయి యొక్కండును బాజి యొక్క మడువు సొచ్చి
నీళ్లు పాషాణమయముగా మంత్రించికొని దాఁగి యుండెఁ బాండవు
లెఱింగి పోయి పొదివికొని మర్మభేదంబు లగుదూషణభాషణం...
బొప్పించిన.

127. ఆ. అతఁడు మడువు వెడలి యనిలనందనుతోడఁ
దగఁ బెనంగి తద్గదావినిహతిఁ
దొడలు విఱిగి కూలి విడిచెఁ బ్రాణంబు లి
ట్లుంగి జయము గొనిరి పాండుసుతులు.

128. క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయుల
బిర మారే యదరి పొదివి భీషణవృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక
నరనిచయము నెల్ల నే మనం గల దధిపా.

129. వ. ఆరాత్రి యేనును బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత పుట్టె నిట్లు
పదునెనిమిది దివసంబులు చెల్లిన సంగ్రామంబున నేమార్గంబు
సాత్యకియును దక్క మాదిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి
కౌరవులదెస నశ్వత్థామ కృపకృతవర్మలు మువ్వురు బ్రదికిరి
యయుత్సుండు మున్న పాండవుల నాశ్రయించుటం జేసి చావనకుం
డప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు.

130. క. అని చెప్పఁ గాని యభిమ
న్యునిచా వేర్పడఁగఁ జెప్ప నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకు నె
మ్మనమునఁ దా నోర్వఁ దుసికి మాధవుఁ డధిపా.

131. వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీచాల్లుం
డభిమన్యుండు చెప్పట మీతండ్రికిం జెప్పలారం జెప్పు మన్నా యని
వసుదేవుండు విని బలుకుచుం బుత్రమింబడిన వసుదేవాదియాదవ
జనంబులు మనంబులం గదిరినక్రొత్తచెప్పగలం ...బిన బద్ధ
నాభుండువారల నెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున సుభద్రయు నుత్త
రయు నభిమన్యునిదెస నెత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు నొందిన

చందంబును గొంతి తగుమాటల వారిఁ దేర్చినతెఱంగును నెఱింగించి పాండవు లేవురును వేర్వేఱ యభిమన్యునకై మణికాంచనగవాది వస్తువులు విప్రప్రకరంబుల కొసంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాది ధర్మంబు లాచరించుటయుం జెప్పి మఱియు దురంబునం దెరలక మరలక యాసౌభద్రుండు రౌద్రమూర్తి యై దుర్యోధనద్రోణకృప ద్రౌణికృతవర్మకర్ణాదివీర వ్రాతంబుఁ గలంచి యనేకనృపలోకంబును జములోకంబున కనిచియనిమిషులు పొగడ నుత్తమలోకంబున కరిగి సుఖి యై యున్నవాఁడు వానికి వగవ నేల యనియుం బలికి యిట్లుప శాంతి గావించి.

132. ఆ. బంధులోకమునకుఁ బరమప్రియం బైన
యుచితవర్తనమున నుండెఁ గృష్ణుఁ
డని సవిస్తరంబు లగువాక్యములఁ బ్రీతి
చిగురు లొత్త నిట్లు చెప్పి మఱియు.

133. వ. కరిపురంబునం బుట్టినవిశేషంబులు విను మని పలికి వైశంపాయ నుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

:-వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట:-
సం. 14- 1-8

134. సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ సూఁడినయట్లుగ
నభిమన్యుసంస్తుతి యైనవాక్య
యము ప్రసంగాధీనమై బంధుజనులందుఁ
శోకనాశియును ధృతి యొదవి తలరి
యుత్తర విలపింప నత్తన్వి యలమట
గనుఁగొని పాండునందనులు వనటఁ
గూరిన నవలోకింపఁ గారుణ్యమూర్తి వే
దవ్యాసుఁ డేతెంచి తగినమాట

తే. లాడి ధారుణిపతి మాన్పి యశ్వమేధ
విషయవిధులు ప్రసంగించి వేగ తొడఁగుఁ
డని నియోగించి వారెల్ల నట్లు కాక
యున్న నాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె నధిప.

135. క. అన విని జనమేజయుఁ డ
మ్మునిని యిట్లు హితోపదేశముం జేసినఁ బాం
డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి
ననఘ తొడగె నశ్వమేధయాగంబునకున్.

136. క. అని యడిగిన వైశంపా
యనుఁ డాతని కిట్టు లనియె నప్పుడు కుంతీ
తనయాగ్రజుండు తమ్ములఁ
గనుఁగొని యుత్సాహలక్ష్మి కనుఁగవ నొప్పన్.

137. సీ. వ్యాసమహాముని వత్సలత్వంబున
నానతి యిచ్చిన మాననీయ
వాక్యంబు వింటిరె వసుధ యిత్తఱి వసు
హీన యై యున్నది దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్య
కం బయ్యె దానిశక్యత్వమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకా
రమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుడుఁ బవనతనయుఁ డతనితో నీశ్వరుఁ
బరమనియతిఁ గొలిచి కరుణ వడసి
ప్రమథగణము నెల్ల భక్తిఁ బూజించి య
త్తలమునందు భూతబలు లొనర్చె.

138. క. ఇత్తము గాక నరేంద్ర మ
రుత్తకలిత మైనదాన రూపము సుమహో
దాత్తస్థితినున్న కనక
విత్తతి నిలదెసఁ దలంప నేఁటికి మనకున్

139. వ. అప్పనికి సముచితసైన్యసమేతంబుగా దేవర విజయంచేయునాయు
ననిన నర్జునుండును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు
ప్రియం బంది కృతనిశ్చయుం డయి ధృతరాష్ట్రికడకుం జని
యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవశ్రవణంబునం బుత్త్రులం దలంచి

శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయియున్న యన్నరపతి చరణంబుల కెఱంగి వేదవ్యాసు వచనంబులు గాంధారియు విను చుండ నతనికిం జెప్పి యతనిచేత నయ్యాజ్ఞాపరిణంబునకు ననుజ్ఞవడసి యయ్యిరువు రను దండప్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొనిగొంతి పాలికిం బోయి సంతోషవికచవదన యయి యున్నయద్దేవి యధ్వరవిధానంబునకు ననుమతి సేయం దదీయపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి తదామంత్రితుం డై యాస్థానమండపంబునకు నరుగుదెంచి యుయుత్సు రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నీవు నగరరక్ష కై నిలువు మని నెయ్యం బలర విదుర సమేతంబుగా నిలిపి బలంబుల సంఘటింపం బడవాళ్లం బనిచి నియతుండయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహేంద్రార్చనం బొనర్చి మహితావధానుం డై.

140\. క. నానావిధబహుకాంచిత
దానము లొనరించి యర్చితం బగునగ్నిన్
దానియధికారి ధౌమ్యుం
దాను బ్రదక్షిణవిధాయితం గొలిచి తగన్.

141\. క. సితలేపనసితభూషణ
సితమాల్యసితాంబరములఁ జెన్నుగ సమలం
కృతుఁ డై సితాతపత్ర
ప్రతతి మెఱయఁ బూర్ణచంద్రుపగిది వెలుఁగుచున్.

142\. వ. షోడశశ్వేతాశ్వవ్యూఢరథారూఢుం డై,

143\. క. భూదైవతదత్తాశీ
ర్వాదంబులుఁ బుణ్యగానరవములు రోదో
మేదురమంగళతూర్యని
నాదంబులుఁ జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్.

144\. చ. వెడలెడునమ్మహీవిభునివెన్క యెఱింగి వృకోదరుండుఁ గ
వ్వడియును బిన్నతమ్ములును వైభవ మొప్ప నలంకరించి యె
క్కుడు మెఱుఁగుం బ్రధానభటఘోటకదంతిరథప్రతానముల్
దడిగలుఁ గుంచెలున్ గొడుగుతండములున్ విలసిల్ల వచ్చినన్.

145\. క. కని యానృపుఁ దలఁతినగవు
నినుపారెడుచూడ్కి వారినెమ్మొగముల పైఁ
దనుపారుచుఁ బొలయం జనఁ
జన రాజులు గూడుకొనిరి సైన్యంబులతోన్.

146\. వ ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రయాణంబుల గిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి హిమశైలంబు సేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించికొని తదీయతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశం బున విడిసె నట్టియెడ.

-:వ్యాసుఁడు హిమవత్ప్రదేశంబున నున్నపాండవులకడకు వచ్చుట:-

సం. 14-64-1

146\. శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృడ్ఘన
శ్రీలీలం బ్రహసించునంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను
న్నీలస్నిగ్ధమృగాజినాంబరము నై నిర్వాణదానక్రియా
శీలుం డైనపరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁడై.

148\. వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయినవేదవ్యాసమునీశ్వరునిఁ బాండవులు పరమ భక్తిం బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యాన తిం డనిన నవ్వ్యాసనీయుం డెల్లి మీ రెల్లవారును త్ర్యంబకపూజలు చెల్లించునలయు నేడురాత్రి నియతులై దర్భసంస్తరణంబుల శయ నింపునది యని నియోగించిన.

149\. ఆ రమ్య మైనపవిత్రంబుల దర్భసం
స్తరణంబులను యోగసంగమునఁ బ్ర
భాసమానము లగుచుం బాణ్డులనుబోలె
నమ్మహాత్ము లుండి రనిశంబు

15ˈ. వ అట్లుండి యపరేద్యుఃప్రభాతంబున నాదరించిన నారేయి గడపి కల్యంబగుటయుఁ గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి సర్వక్రియా కలాపనిర్వహణధుర్యుం డగుపురోహితాచార్యుండు నగుచు ధౌమ్యప్రముఖ పురోహిత సహితంబగుచు ... నగుపాండవేయులు పరమ స్థండిలంబునం బార్వతీపతి నావాహించి యుత్కృష్టంబులును బహు

శంబులు సగుగంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి సమంచిత మనోహరిభూరిపాయసాదిభక్ష్య ద్రవ్యభారమహోదారం బగు నైవేద్యంబు సమర్పించి వేఱువేఱ ప్రధాన ప్రముఖులకుఁ దద్గణంబులకు నర్చ లిచ్చి కుబేరమాణిభద్ర ప్రభృతిభూత యక్షజనంబులను సభక్తికావాహనకలితులఁగా వించి పూజనంబులాచరించి.

151. క. రక్షాకరమంత్రకలన
దక్షాత్మకు లైనయట్టిధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీ సురులు బెరయ
నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్.

152. క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశర
తనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమము
లను మాంసాపూపములను రాజములఁ దగన్

153. ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ
బరిజనములఁ ద్రవ్వఁ బనుచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి
రన్నిధానదేశ మధిపముఖ్య.

154. క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్లెడలను
నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజుఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ
నవ్వసుధాధిపుఁడు దాని కర్చన లిచ్చెన్.

155. వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగువేదవ్యాసుండు సన్నిధి సేసి యప్పెన్నిధి సాధించిన ధర్మనందనుం డాపరాశరనందనుపాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి విలిచి కేలు మొగిచి ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుండై యున్నయన్నరేంద్రు నమ్మునీంద్రుం డాలింగ నాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబు సేసి యంతర్హితుం డయ్యె నమ్మానవనాథుండు.

156. సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబు ల
నేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహత్వ
దక్షజనుల్ పెక్కు లక్ష లర్థిఁ
గదిసి యే నే నని కడఁగి మోవఁగ యాగ
నిలయంబుఁ గలపయుఁ గలశములును
నలఁకులు గాఁగులు నాదిగాఁ గలభాండ
ములును బీఠములు శయ్యలును ఱోళ్ళు

తే. రోఁకటులుఁ జట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య
పాత్రదండకమండలుదాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తువుల్ శుద్ధహేమ
మయము లొక్కట నడపించె మనుజనాథ.

157. చ. మఱియును సన్నిధిం గలసమంచితకాంచనరాశి బండులం
బెఱికల మోపులం గొలఁది పెట్టఁగఁ బెక్కుగుబారువుల్ జనుల్
వెఱఁగుపడంగ ఖేచరులు వెక్కస మందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెఱ పొనరించువార్త పృథివిం బరఁగన్ నడపించె భూపుఁ.

158. ఆ. ఏరునేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ
బోవ వలసి యుండె భూరిభార
వహులడప్పి యెఱుఁగువాఁ డగునాధర్మ
నందనునకు ధరణీనాథవర్య.

159. వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు.

160. తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చు
నపుడు ధర్మజుఁ డశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయ మగుట ప్రతీక్షించి సకలబంధు
యుక్తముగ ర మ్మనినమధురోక్తి యూఁది.

-:కృష్ణుండు సకలబంధుసహితుం డై కరినగరంబునకు వచ్చుట:-

సం. 14-65-1

161. వ. అరసికొని యుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు
చేయుట చారులు చెప్ప నాకర్ణించి కుతుహలోన్నిద్రుం డై బలభద్ర

సాత్యకికృతవర్మప్రద్యుమ్నచారు(థే) దేష్ణ సాంబాదియాదవసమే
తంబుగా వసుదేవ దేవకీ సమనుజ్ఞాతుండై సుభద్రం దోడ్కొని
కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాంధారియు
గొంతియుం బనుప నుత్సుకుండై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్క
రించికొని యప్పాండవజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని
వచ్చిన.

162. తే. మున్ను ధృతరాష్ట్రుకడకు నావెన్నుఁ డేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చి గొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి గౌఁగిలించి

163. వ పెక్కుభంగుల దీవించె బలదేవాదులుం దగినతెఱంగున నప్పాండు
రాజ మహిషిం గని రక్కులపాలికాతిలకంబుపులకంబులం బెఱిగిన
మేనితో మాననీయచరిత్రుం డగునద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి.

164. క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి
సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునిక
రము నర్చలు సంభృతాదరంబున నడపెన్.

165. వ. సుభద్ర తన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతర
మందిరంబునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగునాబంధుజనంబు
నెల్లను నగరిచేరువ శోభిల్లుమందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు
నియోగించె న ట్లయ్యందఱు నభినందితు లై యున్నసమయంబున.

166. ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భముననుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణయోగి పరిక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁడని చెప్పిరి వెల్పలివారి కింటిలో
నత్తఱి నున్నవృద్ధసతు లార్చె జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్.

167. క. బాలుఁడు మృతజాతుం డని
యాలోనన యేడ్పు బెరయ నలమట నచ్చో

నాలలన యుగ్గడించినఁ
దేలిరి శోకమున జనులు ధీరవిచారా.

168. వ. అత్తఱి రోదనధ్వనులు గలయం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబుతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతి యున్నెడకుం జనుదెంచెనప్పు డాకుంతిభోజనందనయు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకడకు రయంబునరా నెదురనయ్యదువీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తముతో దగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె.

-:పరీక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుఁ బ్రార్థించుట:-
సం. 14-65-25

169. క. గతి నీవె నాకు మత్సం
తతికిని నీయల్లుఁగుఱ్ఱతనయుఁడు పుట్టెన్
మృతుఁ డై క్రూరుం డగుగురు
సుతునిబుసకొనాస్త్రవహ్నిఁ జూఁడినకతనన్.

170. సీ. దేవకీపుత్త్ర సంజీవితుఁ జేయవే
యబ్బాలు నద్దారుణాస్త్రసంప్ర
యోగంబునపుడు కృపాగరిష్ఠుండ వై
చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మును నుత్తరాగర్భజనితు నే నని బాలు
బ్రదుకుతో డిద నాదుబ్రతుకు ద్రుపద
తనయాసుభద్రలు ధర్మజుం డనుజు లా
శిశువు సంజీవితుఁ జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున కుదకపిండప్రదా
నంబు లెడలు మత్స్యనందనయును
నూఱడింపఁ బడియె నొకనాఁడు నీచేత
దానియార్తి కరుణఁ దలఁగవయ్య.

171. వ. దేవా నీ విక్కులంబు గలిగించినవాఁడ వింకను నీవ వీని బ్రదికింపవే
యని పల్కుచుం బుడమిం బడినగొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచ
నంబుల నూఁరార్చి యెత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని
ట్లనియె.

172. క. గురుసుతుఁడు భీమునకు నై
పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్పుత్త్రియుఁ గాం
చిరి తుది నే నీకు నేమి చెప్పుదుఁ బ్రభుహా.

173. క. నీమఱఁది యాకొడుకుపైఁ
బ్రేమం బెప్పుడును బెంపఁ బ్రేలెడిమనుమం
డీమెయి వ మ్మయిపోయిన
నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ యెఱుఁగుదు దీనిన్.

174. సీ. ధర్మజుం డెమ్మెయి ధరియించు నెవ్వగ
పవననందనుఁడును గవలు నేమి
వెరవున నుపశమింతురు దీని విను దేవ
యస్త్రప్రయోగంబునపుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి కుత్సిత నిన్ను మో
ఘాస్త్రునిఁ జేసెద నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు ముజ్జ్వలతేజ నీ
మహితానుభావత మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసి యుండుఁ గాన యలుకము సత్యద
యాశ్రితాభిరక్ష లనఘ నీకు
నైజములు శిరః ప్రణతి నేను వేఁడెదఁ
గరుణ నిక్కులంబు గాచికొనుము

175. తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపో నీవు నీవు
పాండవుల నీదుసన్నిధిఁ బాపకర్ము
శీలుఁ డైనయశ్వత్థామ గోలుపుచ్చె
వాని నే మనఁ గలదు దుర్వారతేజ.

176. వ. అని వెండియు.

177. చ. భువనము లొక్కపెట్ట మృతిఁ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణరూఢుఁడు మేనమఱందిపౌత్రుఁ జా
వ విడుతె వంత పెంపున నవారణ నీయెదురం బ్రలాపముల్
వివిధము లే మొనర్చితిమి వెట్టులు మై యిటు భక్తవత్సలా.

178. తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు నగ్గలింప
వనజనాభుండు జను లర్థి వినఁగఁ బిన్న
వాని బ్రదికింతు వగవంగ వలవ దనియె
నెలుఁగు జలదస్వనమ్మున బ్లెసక మెసఁగ.

179. వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం
గుంతీప్రభృతులు తోడ రా నతండు వోపునప్పు డది ధవళకుసుమసిత
సర్షపలాజపూర్ణకుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను ప్రజ్వలితపావక
ప్రదీప్తశస్త్ర పిచుమందపల్లవాదిభూత (భయ) పరిహారకపదార్థంబు
లను జతురవృద్ధాంగనా చికిత్సకదక్షపరిచారికాముఖ్యహితకారిపరివార
జనప్రవర్తనంబులను బరిశోభితం బయి యుండె నమ్మందిరం
బాగోవిందుండు ప్రవేశించె నట్టియెడనంతకమున్న.

180. సీ. కడచి ద్రౌపది చని యడలునఁ బడియున్న
మాత్స్యనందనతోడమాధవుండు
చనుదెంచె పీఁడె సవినయంబుగాఁ గను
మనవుడు నుత్థిత యై వికీర్ణ
వేణీభరంబుతో వినతి యొనర్చి భ
క్తార్తి వాపుట నీకు నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ దయ వెలయంగ నీ
శిశువు సంజీవితుఁ జేయవయ్య

తే. నీవు గూర్తేని మేనల్లునికిఁ దదీయ
పుత్త్రి ద్రోణునిపుత్త్రుండు బొలియఁ జేయు
వాఁడె పతిహీన యగుపాపవతికిఁ బుత్త్రి
హీనతయును బాటిల్లిన నెట్లు బ్రదుకు.

181. ఉ. నందనుచావు నిక్క మయినం జను టప్పుడ కల్గు దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నరనందనుపాలికి నాజి కేచి పో
వం దనతోడి పెంపునకు వారక యిచ్చినబాస దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్పు నొడికాఁ డని కొంకెదఁ గాని యచ్యుతా.

182. తే. పద్మనాభుండు వచ్చిన బాలుఁ జంకఁ
బెట్టికొని పోయి మ్రొక్కింతుఁ బ్రీతి యెసఁగ
నని తలంచుచు నుండితి నమ్మనోర
థంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ద్రౌణి పేర్చి.

183. వ. అని యంత నిలుపనివలవంత పెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంక
తలంబున నిడికొని తదాననం బాలోకించి.

184. ఆ. తాత లోకగురుఁడు దామోదరుఁడు వచ్చి
యుండ లేచి మ్రొక్క వుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైనతండ్రికిఁ బుట్టి య
ధర్మపరుఁడ వగుట తగునె నీకు.

185. క. కను విచ్చి గొంతిఁ జూడుము
ననుఁ జూడుము ద్రుపదనృపతనయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం
దనయా చూడు తల యెత్తి దరహాసముతోన్.

186. చ. అని పలవించి యాసరసిజానన మూర్ఛ మునింగి నేల వ్రా
లినఁ గరుణంబు పెంపున విలీనతఁ బొందుమనంబులఁ జ సభా
ప్వనయనయుగ్మకంబులును బాదఁబు మోములు నైనకౌరవాం
గనలయంతఁ గాంచిన వగల్ మిగులుం బగవారి కేనియున్.

187. వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలి వొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి
యున్న భంగిన ఫాలతలంబునం గేలు మొగిచి గోపాలదేవునకు
మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శరణు అని పలికిన నప్పరమకృపాపరుం
డోడ కోడకు మనుచుఁ బాదప్రక్షాళనోపస్పర్శనంబు లాచరించి
యశ్వత్థామప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామకంబును నగునమ్మ

హాస్త్రంబుపసంహరించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబునం బెట్టిం
బనిచి దరోల్లసితు లైనయెల్లవారలం గలయం గనుంగొని.

-:కృష్ణుఁడు మృతజాతుం డై నపరిక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట:-
సం. 14-68-18

188. తే. మీఁద బొం కగుమాటయే మీరు వినఁగ
నాడ నిబ్బాలు బ్రదికింతుఁ జూడుఁ డఖిల
జనులు నిప్పుడ తేలుందు సంతనయిన
దీని విని పాండవులు ప్రీతి నూనువారు.

189. వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యి ట్లనియె.

190. తే. పగఱయెడ నైన నే బొంకు పలుక నేని
సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ జలితవృత్తిఁ
బిఱిఁది కడు గిడ నేని యిప్పిన్నవాని
యంగమున జీవ మిప్రొద్ద యావహిల్లు.

191. క. ధరణీసురకులమునెడం
గర మెక్కుడు ప్రియము నాకుఁ గల దేని సధ
ర్మరతుఁడన యేని నియ్యు
త్తరాసుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్.

192. క. నరునకు నెడ నామనంబున
విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధముననైనం
బొరయమి నిజ మేనియు సు
స్థిరముగ నిబ్బాలుమేన జీవము సెందున్.

193. క. నిక్క పుధర్మువునన యే
నక్కంసాదుల వధించు టారసి చూడఁగా
నెక్కుడవ మై యార్యజనుల
కెక్కిన యేని నసురవర్గ మీఁడువు గనున్.

194. తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ
నిర్మలబ్రహ్మచర్యంబు నిత్యసుప్ర

తిష్ఠితంబు లై నాయందుఁ దేజరిల్లు
నేని నిబ్బాలునకు జీవ మిపుడ వచ్చు.

195. వ. అని యి ట్లప్పురుషోత్తముండు పలికిన.

19 . సీ. బాలుని మేనికిఁ బ్రాణముల్ వచ్చిన
నల్లన కదలెఁ దదంగకములు
మఱి కను విచ్చె న త్తెఱఁగు తెల్లంబుగాఁ
గని గొంతిమొద లైనకౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి యలువులఁ బాఱెడు
నానందపూరంబు లనఁగఁ బొల్చు
హర్షబాష్పములు రోమాంచకంచుకితదే
హంబులు నై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములును సంతసమునఁ దేల
గగనమున దివ్యవాణి యక్కమలనాథుఁ
బొగడె మీతండ్రి యున్నయప్పుణ్యగృహము
కరము శోభిల్లె నప్పుడు కౌరవేంద్ర.

197. ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని యొయ్యన మోము మలరంగ వచ్చి య
త్యుత్తమతేజుఁ డైనపురుషోత్తమునంఘ్రులపొంత భూస్థలిం
జిత్త మెలర్పఁగాఁ దనదుచెన్నగుఫాలము సేర్చినన్ ముదా
యత్త మనస్కుఁ డై యతఁడు సాదరభాషల గారవించుచున్.

198. క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర
దనేకభూషణనికాయ మబ్బాలున కి
చ్చినఁ దక్కటియదువీరులు
జననాయక యొసఁగి రక్కజంబుగఁ బౌదవుల్.

199. వ. అప్పుడు

200. తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణ మైనజనన
మొందెఁ గాన యియ్యభిమన్యునందనునకు
నర్హ మగుఁ బరిక్షిన్నామ మనియెఁ గృష్ణుఁ
డఖిలజనములు వినఁ బౌరవాధినాథ.

201\. వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె న ట్లప్పురము
పురుషచేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డై నభవజ్జనకుం డేకమాసవయస్కుం
డగుకొలంది నొకపుణ్యదివసంబున.

202\. సీ. ధర్మసుతుండును దమ్ములు నమ్మహా
కనక మ ల్లెత్తించికొని యుదాత్త
వైభవ మెసఁగంగ వచ్చినఁ గృష్ణుని
యుక్తు లై విదురయుయుత్సు లర్థి
గస్తూరికిప్పులకలయంపులను గప్పు
రంపుమ్రుగ్గుల ఐహురత్నతోర
ణములఁ దోరపుముత్తియములఁ నొనర్చిన
ప్రాలంబమాలికాపంక్తులను ఐ

తే. సిండిపూర్ణకుంభముల విశిష్టమరక
తప్రకరమయకదళికా స్తంభములను
గరము దోరంబుఁ జిత్రరేఖంబుఁగా న
లంకరించిరి పురముఁ గులప్రదీప

203\. వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొలయ నప్పురంబు
చంద్రోదయ ఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యు
తుండును బలదేవసాత్యకిప్రద్యుమ్నప్రముఖులు ప్రమోదంబునం
బొంపిరివోవుచుం బెంపారు నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు
వహించి యెదురు చని పాండవులం గని రయ్యిరుదెఱంగులవారలు
సౌహార్దంబును సౌముఖ్యంబును సౌజన్యంబును నత్యంతంబును
మెఱయ నర్హంబు లగునాచరంబులు నడపిరట్లు కృష్ణసమేతు లై
పితాతలు హర్షోల్లాసభాసమాను లగుచు నాసమగ్రకాంచనసంచ
యంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి.

204\. క. తొలుత ధృతరాష్ట్రగాంధా
రులఁ గని మఱి గొంతిఁ గాంచి ప్రోస్మిలచ్చ
క్షులుఁ బ్రమదసంభరితచి
త్తులు నయినయుయుత్సునిన్ విదురునిం బ్రీతిన్.

205. వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదులగుచుం గృష్ణాదియాదవ
లోకంబునుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ.

-:వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితులై యున్నపాండవులయొద్దకు వచ్చుట:-
సం. 14-70-8

206. సీ తగువారిఁ గాంచి యత్యద్భుతం బగుభవ
జ్జనకుతెఱంగు విస్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వార లచ్చెరువాటు సంతసం
బును నెమ్మనంబులఁ బెనఁగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేకభంగుల వినుతించి
యిట్టివి వింతలే యెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మాయెడ నీదుకరుణపెం
పని యభినందించి రట్లు గలసి

తే నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు సమ్మదమున
నుచితవర్తనకలితులై యుండఁ గొన్ని
దివసములకు సంప్రీతి నేతెంచె బోధ
భాసితుం డైనసత్యవతీసుతుండు.

207. క. ఏతెంచిన గోవిందస
మేతంబుగ నెదురుకొని మహితపూజాసం
ప్రీతునిఁ గావించి యతని
మీఁతాతలు గొలిచి యుండి మృదువచనములన్.

208. వ. సముచితగోష్ఠి నడపి రప్పాండవాగ్రజుండు మునిజనాగ్రణితో
భవత్ప్రసాదంబునం బడిసినయమ్మహాధనంబు మహనీయంబుగా
నశ్వమేధయాగంబునందుపయోగంబు నొందింపఁ గోరెద నను జ్ఞ
యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసంయమివరుం డి ట్లనియె.

209. ఆ. తురగమేధ మఖిలదుష్కృతహరము నీ
వది సమగ్రదక్షిణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలత్వభాసమానుండ వై
వెలయు మమృతకిరణకులవరేణ్య.

210\. చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్యమైనయి
ప్పని తగనిట్లు చేయు మని పన్పుము తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుఁడుం గరుణాకర నీవ మాకు నీ
యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ మంతటికిన్ గతి వేయు నేటికిన్.

211\. వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కి ట్లనియె.

212\. ఉ. వ్యాసులు పంచినట్లు నియమాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి చిత్తము నెవ్వగ యెల్లఁ బాచికొ
మ్మా సుకృతంబు ధర్మనిచయ ప్రవరం బని యేన చెప్పి కా
దే సుగుణాభిరామ నిను దీనికిఁ జొన్పితి మున్ దృఢంబుగన్.

213\. చ. అమనుతి యింక వేఱ పదయం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్నును పుము వాజిమేధకరణంబున కేపని చేయువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వు రే నొకఁడ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదు నె
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము మాన్యచరిత్ర తొడంగు మర్థితోన్.

214\. సీ. అన విని సమ్మోద మారినచిత్తంబు
తో నభినందించి యానరేంద్ర
వరుఁడు పౌంశ్వర్యూషలను గనుంగొని
దీక్షకు సయ్యోదుదినము మీరు
చూచి యాసంస్కార మాచరింపుఁడు దయ
ననవుడు నమ్మని యాజ్ఞ వల్కృఁ
బేర్కొని పైలునిఁ బ్రీతి నెఱింగించి
వారును నేనును వసుమతీశ

ఆ. నదపవలయుపనులు నడపువారము చైత్ర
మాసకలితపౌర్ణమాసి నిప్పు
డరయఁ బనుపు మేధ్య మగుతురంగముఁ దజ్ఞు
లైనయట్టిజనుల నంచితాత్మ.

215\. క. వేదోక్తవిధిసహితత
వ్యాదరమున విడువఁబడినయయ్యశ్వం బీ

మేదినిఁ గలయం దిరుగును
నీదగునిర్మలయశంబు నెఱయ మెఱయఁగన్.

216. వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాదిక్రతుసాధనంబులు గ్రొత్తలుగాఁ గనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన నప్పు డమితేజుఁడు.

217. క. తురగపరీక్షావిదు లగు
పురుషులఁ బిలిపించి యశ్వపుంగవుఁ గని తెం
డరయుఁడు మనకొదమలలో
నిరుపమలక్షణముఁ గీర్తనీయంబునుగాన్.

218 వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గలయం గనుంగొని యజ్ఞంబునకు వలయునట్టి భాండప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులును సువర్ణమయంబులుగా వేగంబ చేయింప వలయు నని నియోగించిన నట్ల కాక యని చని వారును బదంబడి.

219. క. తురగంబును సంభారో
త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయ
పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా.

220. క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం
బనురాగముఁ బొంది మేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున విడుత
మనవుడు నతఁ డతనితోడ నాదర మలరన్.

221. తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మాననీయ
బోధ యెవ్వండు నీదుసద్బుద్ధి నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు
ననిన నమ్మునినాథుఁ డయ్యధిపుతోడ.

222. క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిషణా
భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తరుండు పార్థుఁడు దగు న

శ్వ్యాపనక్రియకు నితఁ
డవ్యాహతి నాదరించు నక్కార్యంబున్.

223. వ. భీమసేనుఁడును నకులుండును మన రాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయ కుటుంబకార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన.

-:ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట:-

సం. 14-71-22

224. సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి య
ధ్వరయుక్త మైనయుత్తురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కౌరులకు
నిప్పని శక్యంబె యెల్లభంగి
నిక్కార్యమునకు నీ వేఁగంగ వలయు నీ
యంచితాశ్వము చరియించుచుండ
నెడనెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీ
క్షితుఁడ నై యుండుట సెప్ప ముచిత

తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాక యుండ
నడపు మని చెప్పి భీముని నకులు రాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁ గులకుటుంబ
సమితిరక్షకుఁ బనిచె నుత్సాహ మెసఁగ.

225. వ. మఱియునుం గలయలంతిపనుల కర్హజనంబుల నియోగించి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులయనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుం డయి ద్రౌపది నియ్యకొలిపి యశ్వమేధమఖంబున కున్ముఖుం డయ్యె నని యిట్లు ధర్మపుత్రు పుణ్యచరిత్రంబు చెప్పిన నప్పరమధార్మికుండు సకల లోకమనోజ్ఞం బగు యజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె వినువేడ్క నాచిత్తంబునం జిగురొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు.

226. ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్తభక్తస
న్మానసలోల వీతపరిమాణవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహితహేలవిచార నిరామయావ్యయ
స్థానకసిద్ధిమంగళవిధాయక వేదసభైకనాయకా.

227. క. అనపేక్షితఫలతాశో
ధనమహనీయక్రియావిపాత్మకరూ
ప నితాంతఘాతసంశ్రిత
జనపాపా పరమమిత్త్రి సత్యాలాపా.

228. మాలిని. తరుణ జరఠభావద్రావణోదారమూర్తీ
హరణకరణనిర్మూలానతాభ్యంతరార్తీ
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తీ
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తీ.

గద్యము. ఇతి శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున నశ్వ
మేధపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము-చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీవిద్యాశాంతికృతి
ప్రావీణ్యనిరూఢిగణ్యపాదసతతసం
సేవనతత్పరహృత్కమ
లావాసకృతప్రమోద హరిహరనాథా.

-:ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిం దిరుగ విడుచుట:-

సం. 14-72-1

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లశ్వమేధ
యాగోద్యోగ ప్రద్యోతితుం డగునపాండవాగ్రజుదీక్షకు నర్హం బయిన
దినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మౌహూర్తికదత్తశుభముహూర్తం
బునం గృష్ణద్వైపాయనాదు లైనఋత్విజులు వేదవిహితవిధానమహి
తంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధరావల్లభుండు
సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్గణంబులు
బలంపం బరమసంయమి పరివృతప్రజాపతి ప్రఖ్యుండును గనత్కాం
చనాభరణభూషితుండు నగు బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావక
సన్నిభుండును నగుచు వెలింగెం దత్తుల్యాకల్పనంబున ఋత్విగ్గణ
సమాజంబునుం దేజరిల్లె నావేదవ్యాస మహామునిచేత శాస్త్రోక్త
ప్రకారంబున ముక్తంబయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు.

3. సీ. విప్రుచ్చుఁ డాగమవిధివంతముగ ధర్మ
నందనునామంత్రణంబు వడసి
గాండీవపాణి యై కవదొనల్ ధరియించి
తేజోవిశేషంబు రాజితముగ

నయ్యశ్వరత్నంబు ననుసరింపఁగఁ బ్రజ
బాలురు వృద్ధులు భామినులును
లోనుగాఁ బఱతెంచి లోలత నతని నా
హయమును గనుఁగొనునప్పు డగ్గ

తే. లంపుసందడి సూక్ష్మ జనింప నాజ
నంబు లవ్వీరునకు దీవనలఁ బొగడ్త
లను బ్రమోద మొనర్చిరి వనధిరవము
ననుకరించె నయ్యలివు నృపాగ్రగణ్య.

4. వ. ఇవ్విధంబునం జనునాకవ్వడితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుం డై నయాజ్ఞ
వల్క్యశిష్యుం డర్ఘ్యవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ
జనియె నప్పరమతురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి
యుత్తరాభిముఖం బై యల్లనల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి
పాలనపరుం డగుచుం బ్రవర్తింపం ద్రిగర్తదేశంబునందు.

-:అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము చేయుట:-

సం. 14-78-1

5. సీ. ఉద్ధతులై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్రి
పౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలి
కొని యుద్ధముగ వచ్చుకోలుతలకు
నలుగక నరుఁ డన్న యానతిఁ దలఁచి యా
రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార
మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక

తే. యేము మీకును బాంధవ మెసకమెసఁగ
నడచు టొప్పదె పగ యే లనంగ వారు
సూర్యవర్మనామకుఁ డగుహూరతమగు
మాఱుఁ ద్రిప్పడి గాఁగ సుహారలీల.

6. చ. కవిసిన వారితో మఱియుఁ గవ్వడి యిట్టు లనున్ దయాధురా
ప్రవణుఁ డజాతశత్రుఁడు తురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవిపతి యెల్లనుం దెగియె భారతయుద్ధమునందు బాలురం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ.

7. చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిర యేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్కు యని దప్పఁగఁ ద్రోవుము కిన్కు మాను మ
న్నవచనవృత్తి నాదగుమనంబున నెక్కొని యున్కిఁజేసి యా
హవమున కొల్ల నయ్యెదఁ బ్రియంబులు కా వొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్.

8. చ. వలవదు పొం డనంగ నిలువంబడ కేపున సూర్యవర్మ య
బ్బలియునిమీఁదఁ గ్రూరశరపంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిప్పయ
మ్ముల నది యెట్టినప్డు తనమో మనుతమ్మికి లేఁతయెండ యై
చెలువముచెన్నుఁ వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా.

9. వ. అట్టియెడ.

10. తే. సూర్యవర్మునితమ్ముండు శూరవరుఁడు
కేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు నుద్ధురవేగ మొప్ప
నన్నఁ గడచి బె ట్టడరిన నన్నరుండు.

11. చ. అతని నొదుంగ నేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతవర్మనాముఁ డతి దారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చు వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డప్పుడు తదంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్.

12. చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెసన్ బలునారసముల్ నిగిడ్చె న
న్నరుపయి నాబలిష్ఠుఁడు మనంబునఁ గొండొకయల్క పుట్టి య
న్నరవరసూతిపేరురమునం బదితూపులు గ్రుచ్చె దానికిం
దెరలక యక్కుమారుఁడును దీవ్రశరంబులఁ జేయి నొంచినన్.

13. ఆ. ముష్టి సడలి చోద్యముగను గాండీవ మిలఁ
బడిన నాత్రిగర్తబలము దెసలు

చెలఁగ నార్చె నంమఁ జేయంగఁ గలయోధు
లక్కుమారవర్యు నవులఁ ద్రోచి.

14. తే. ఇంద్రధనువుచందంబున నెసక మెసఁగు
గాండివముఁబాటు గంటిరే చండవిక్ర
మాభిరాముండు గాండీవి యన్నపలుకు
లకు మహోగ్రత సూప నొల్లండు గాక.

15. ఉ. నిక్కపుఁగిక్క వచ్చిన ననిన్ నొసలం గనుచూపు వింటిపై
దక్కట రిత్త వోవునె నృపాత్మజులం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్కకుండ మన మొప్పమి చూడఁగ నేల మున్న పే
రుక్కునఁ దాఁకు టొప్పు నని యొక్కట నర్జును నాక్రమించినన్.

16. క. అట మున్న గాండివం బు
త్కటరయమున నెత్తి కోపసహనుం డత్యు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన మి
క్కుటమై కడగంటికెంపు గొమరారంగన్.

17. వ. ఆబీభత్సుండు.

18. క. పిడుగులు వడిఁ బెక్కొక్కటఁ
బడియెడు ననఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖము ల
ప్పుడు మేదిని దోఁపద చె
ప్పెడు కొలఁదియె రథకవరులపీనుఁగుపెంటల్.

19. శా. ఆయుగ్రోద్ధతి చూచి పెల్లుగిలి త్రిగర్తానీకముల్ నల్గడం
బాయం బాఱెఁ దదాప్తు లేము వగ సేపం బోపి సద్భక్తిమైఁ
జేయంగాఁ బని గొమ్ము పేర్మిగ మముం జేకొమ్ము సమ్యగ్జయా
శ్రీయుక్తా యనినన్ ధనంజయుఁడు గాచెన్ వారి నెల్లం గృపన్.

20. వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి యెలుం గెత్తి వారలతో మీ రిట్లు ప్రాణంబులు
గాచికొనుండు నాపంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖుల రై
యుండుం డని పలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించె నది క్రమగతిం
బ్రాగ్జ్యోతిష పురపరిసరంబునకుం బోయిన దానితెఱం గాకర్ణించి.

21. సీ. భగదత్తతనయుండు బాహుగర్వంబున
బాల్యసిద్ధం బగు లౌల్యమునను
బురి నిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించి
కొనిపోవఁ గాంచి యర్జునుఁడు గాండి
వము సజ్యముగఁ జేసి వాలమ్ము లొక్కట
నక్కుమారునిమీఁదఁ బెక్కు గురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు నొవ్వు దక్కిన దాని
నచ్చట దిగఁ ద్రావి చొచ్చెఁ బురము

తే. సత్వరంబుగ నటు నొచ్చి సామజంబుఁ
బన్నఁగాఁ బంచి వెస నెక్కి బలముఁ జలము
పీఁకయును నొప్ప నన్నరు దాఁకి శాత
ఘనశరంబులు పరఁగించెఁ గౌరవేంద్ర.

22. క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు
పొడిగాఁ సేయంగఁ గనలి భూపకుమారుం
డదరించెఁ దోమరంబులు
గడుఁ బెక్కవి మిడుతకదుపుగతిఁ గవియంగన్.

23. ఆ. అనలశిఖలువోని యమ్ములగమి వాని
రూపుమాపి యన్నరుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూఁపు లేనించిఁ దొఱి రాచ
కొడుకు నేసెఁ దూలి పుడమిఁ గూల.

24. క. కూలియు నీడం బోవక
బాలుఁడు రయ మార దంతిపైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర
జాలంబులఁ బొదివె గగనచరు లగ్గింపన్.

25. చ. అతఁడును దీవ్రబాణముల నాభగదత్తతనూజుదంతి నా
వృతముగఁ జేసె నట్లు పృథివీవరనందన యేమి చెప్పుదున్
శతమఖపుత్త్రితోడ దివసత్రయ ముగ్రరణం బొనర్చె న
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదినముం దెగునంతకుఁ బోరె ధీరతన్.

26. వ. తెగియెడుసమయంబున.

27. ఆ. అక్కుమారుఁ డేచి యర్జున యర్జున
యేను గలుగ నీకు నెందుఁ బోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైనవాఁడు గావునఁ దండ్రి
సమసె నట్లు నన్ను సమతె బేల.

28. వ. అని యదల్చి.

29. వ. పెనుసెలయేఱులు వాఱఁగఁ
దనరుగిరియుఁబోలె బహుమదంబులు దొరఁగం
గనుపట్టుకుంజరము సిం
హసిభుం డగుపార్థుమీఁద నదరం జేసెన్.

30. క. అది ఫూత్కారము చేసిన
నొదవినకరశీకరముల నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు
పొదివినగిరిపోలె నింద్రపుత్త్రుం డొప్పెన్.

31. చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁగా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తి సాహసపటుత్వము సూపిన నల్పకోపసుం
దరుఁ డగుచున్ నరుండు శతధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్.

32. క. కూలిన నేలకు వచ్చిన
బాలుం గని నాకలోకపతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవహృ
ద్యాలాపము లొప్ప నిట్టు లను నాతనితోన్.

33. వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యుత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం
బుత్తెంచునప్పుడు.

34. క. చంపకుమీ రాజుల నను
కంపాతిశయంబు మెఱయఁగా నదపుము నీ
పెం పనుకుసుమమునకు నా
పం పొనరించుటయ సౌరభముగ నెఱుఁగు.మీ

35. క. అనియెం గావున నీపైఁ
గినుక వొడమ దలుక విడువు గీతయశుం డా
జనపతియాగంబునకుం
జనుదేరఁగ వలయు బంధుజనముల్ నీవున్.

36. ఆ. అధిపతనయ నిన్ను నామంత్రితునిఁ జేసి
పోవుచున్నవాఁడ నీవు హస్తి
పురికి భావిచైత్రమునఁ బున్నమకు ముద
మొదవ నరుగుదెంచు టొప్పుఁ జేయు.

37. క. అనిన నతఁ డట్ల కా కని
వినతుం డగుటయును బ్రీతి విజయుం డభినం
దన మాచరించి యశ్వము
వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్రచరిత్రా.

-:అర్జునుఁడు సింధుదేశాధిపులతోడ యుద్ధంబు చేయుట:-

సం. 14-76-1

38 వ. అదిసింధుదేశవర్తియగుటయు భారతరణ హతులైన సైంధవయోధుల పుత్రపౌత్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేక సహస్రసంఖ్యల రథికులు రాజనందనులుం గూడుకొని క్రీడిపై నడవి రట్టియెడ.

39. సీ. అరుణాంబుదంబులు పరఁగి పెన్నెత్తురుఁ
గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ మయ్యె నుల్కాతతు
లెల్లదిక్కులఁ బెల్లు డుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి
యతనిపై నయోధవితతి యొక్క
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ బెట్టుగాఁ గురిసిన
నప్పాండవుఁడు పెనుదప్పి సోలె

తే. నేమి చెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి

కరము గరము బెం దగుటయు గాండివంబు
వడియెఁ బుడమిపైఁ గురునరపతి వరేణ్య.

40. చ. అనిమిషులున్ మునీశ్వరులు నప్పుడు శోకమునన్ మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షు లై నియతి శుద్ధి వహించి సవీర్య మంత్రసా
ధనపరు లైరి తెప్పిఱి యతండు ధనుర్ధరుడున్ సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా.

41. వ. ఇట్లు దెలి వొంది విజృంభించి.

42. శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు తీవ్రత్వరా
ఘోరం బై పిలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయున్
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధు ల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్.

43. వ. హతశేషం బైనయాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబు నొంది నలు
దిక్కులవిచ్చియు నొచ్చియు విప్వచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి
నిలుచుటఁ జూచి మాత్సర్య ధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని
యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి రథికముఖ్యుల తోడం
దమయన్న చెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీ రేల జాలిం బడియెదరు
ప్రాణంబులు మీ కింత చేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక
పైపయి వారు రవణించిన.

44. క. నవ్వేచు నానాశరముల
నవ్వీరుల బొలియఁ జేయ నంతయు విని తా
నెవ్వగతో దుశ్శల యా
కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ గానఁగ వచ్చెన్.

45. సీ. వచ్చి కన్నీళ్లు వదనంబుపై వెల్లి
గొన రోదనంబు చేసిన నతండు
దయ నిల నిడియెఁ గోదండ మప్పడఁతుక
పౌత్త్రునిఁ జూపి యిబ్బాలుఁ గావు
మితఁడు మీయల్లునిసుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ
డిప్పుడు నాయల్లుఁ డెచట నున్న

వాఁ డని యడగిన వనిత వెక్కుడు నత
డాత్మీయజనకుఁ డుగ్రాహవమున

తే. ననఘ నీచేతఁ దెగుట దా విని నితాంత
శోకమగ్నుఁ డై యుండి నీరాక బిట్టు
వినుట బెగ్గిలి ప్రాణముల్ విడిచె ననుచు
నెలుఁగు గడలుకొనంగఁ బెల్లేడ్చె నధిప.

46. వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుం డయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యుగ్మలి యతని నుద్దేశించి.

47. సీ. ధార్తరాష్ట్రులకీడు దలఁపక సైంధవు
కొఱగాము లెల్లను మఱచి తండ్రి
లేని యీశిశువుపై మానితం బైననీ
యక్కటికంపుఁజూ పదరఁ జేయు
మాశ్రితవత్సల యనుచు నబ్బాలునిఁ
జరణానతునిఁ జేసి శరణు శరణు
కృప నన్ను రక్షింపు కీర్తియు ధర్మంబుఁ
జేకొను మనవుడుఁ జిత్త మడల

తే. రాచకొల మిది గాల్పనే క్రౌర్యమూల
మని తలంచుచు నాతఁ డయ్యతివతోడ
నధమవృత్తి సుయోధనుం డంతకంటె
నేముఁ గొఱ గాము మాచేత నింతపుట్టె.

48. క. అని పలుకు పలికి బహుసాం
త్వనముల నూరార్చి యాసుపతిమస్తకముం
దన యక్కునఁ జేర్చి యబల
చనుము వగపు దక్కి యని ప్రసాదభరితుఁడై.

49. వ. వీడ్కొలిపిన దుశ్శల దనమనుమనిం దమబలంబులం గొని ప్రియం బునం జనియె నయ్యనిమిషపతిసుతుండును గ్రతువిషయంబు లైన యనుష్ఠానంబులు విధివంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబు వెనుకం దానామ్నాయానుసారి యయినపినాకపాణియుంబోలెఁ బోవు

చుండ నదియును నఖిలదేశంబుల సుఖసంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున మణిపూరపురంబునుపాంతంబున కరిగిన నన్నగరంబు పతియైన బభ్రువాహనుండు నిజజనకుం డయిన యర్జునురాక యాకర్ణించి.

50\. ఆ. వినయ మెసఁగ నార్యజనమేతంబుగా
నరుగుదెంచి యతని చరణములకుఁ
బ్రీతి నెఱఁగ నక్కిరీటి యన్నరపతి
నాదరింప కుండె మేదినీశ.

51\. వ. అట్లుండి తనయనాదరంబునకుం గారణం బెఱుంగక సవిచారుం డై యూరకున్నయక్కుమారునితో ధనంజయుం డి ట్లనియె.

52\. ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహయంబున కడ్డము వచ్చి పట్టి కా
కీగతి మెత్తఁబాటు దగునే నృపధర్మవిహీనతన్ రణో
ద్యోగము లేక తక్కి భయ ముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చురాజు రా
జేగుణహీన పొమ్మనిన నేమియుఁ బల్కకతండు గ్రమ్మఱన్.

53\. సీ. అరగి పట్టణవీధి నల్లన చనుచుండ
నర్జునుం డతనితో నాడినట్టి
తెఱఁ గెల్లఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ
గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడి యన్నరా
ధిపునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నులూపి నా
పేరు హితంబు చెప్పెదుమనీష

తే. నరుగుదెంచితి వినుము మీయయ్యపనుపు
దలకొనుము రాజులకు నర్హధర్మ మైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు.

54\. క. అనిన సభక్తికముగ న
వ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ

జనునె యొనర్పఁగ నని య
పన్పికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ.

55. క. నీ వింత దెలిపి పలికెద
వావిభుఁడును మున్ను నన్ను ననుమతుఁ జేసెం
గావునఁ దల్లీ మీకుం
గావించెద సిద్ధఱకు నఖండప్రియమున్.

-:బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబుచేయుట:-
సం. 14-78-14

56. చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాఁగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనసమంచిత మైనరథం బుదాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యర్హపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియు నై తనమే నెలర్పఁగన్.

57. ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వే త్తెఱఁ గ్రాలంగ
నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ
గురిసె నతఁడు నిశితశరచయంబు.

58. శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కట నాత్మసూనునొడలం దూపుల్ నిగిడ్చెం బదా
జానిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపారంగ నవ్వీరుపై
వే నారాచము లైదునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్.

59. చ. మదిఁ గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచసిడంబు ద్రుంచి యే
పొదవఁగ మేను నొంప నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిదమగునారసంబునఁ గడిందిమగం డగుబభ్రువాహనుం
డది పడి పేర్మి శోణిత జలార్ద్రిత నొందక యుచ్చి పోయినన్.

60. క. అమ్మేటిమగఁడు తన చా
ప మ్మూఁతగ నిల్చి సోలి పదపడి తెలివు
ల్లమ్మిన నొలసిన నౌరా
యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

61\. తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁ జేయు
నుద్ధతికి మంచిబంట వై యోర్వ వలయుఁ
జుమ్ము రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయము మెఱయంగఁ బరగించె రాజముఖ్య.

62\. ఆ. మొనసి వాని నతఁడు ముత్తునియలు గాఁగఁ
జేయ మత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ
దనికి సత్వరముగఁ దద్గాత్రమున నించె
నరుఁడు పెక్కు మెఱుఁగునారసములు.

63\. ఉ. దానికి నీడఁ బోపక యుదగ్రపరాక్రమ మొప్ప వజ్రకీ
లానిభతీక్ష్ణ మెఱుంగులవిలాసము నింగి వెలుంగ నుప్పుటం
బై నిగిడించెఁ బార్థుహృదయస్థలి నారస మస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగునన్నరపాలసుతుండు భూవరా.

-:అర్జునుఁడు బభ్రువాహనునిశరంబుచేతఁ బుడమిం ద్రెళ్లుట:-

సం. 14-78-35

64\. క. వడి నది పీపున వెడలినఁ
బడియెఁ బుడమి నర్జునుండు పదపడి త్రెళ్లెం
గొడుకును మున్నతఁ దేసిన
బెడిదపుచేతలయలంతఁ బృథ్వీనాథా

65\. వ. అట్లు తనపతియును సుతుండును భండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగుచుఁ జిత్రాంగద యులూపి(చి)యుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి యచ్చెలువ యయ్యిరువురం గనుంగొని యుల్లంబు జల్లనఁ దల్లడిల్ల మూర్ఛ మునింగి మేదినిం బడి కొంత వడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి.

66\. సీ. సికతంబునఁ బతి నాకుమారునిచేత
నని బడి యున్నవాఁ డతివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు
గానిదానవె యేమి కారణమున

నిది కార్యముగఁ జెప్పి తీపిన్నవానికిఁ
గొడుకుదిక్కైన నాకు నడలు లేదు
వరుఁ జూచి పొక్కెద వామాక్షి నీదెసఁ
దప్పు చేసినను నీతనిఁ గృపార్ద్రి

తే. చిత్త వై యెల్లభంగి సంజీవితుఁడుగఁ
జేయవమ్మ యక్కట నాథు నేయఁ బనిచి
చావు చూచియు పగవవు సాహసమున
కొలఁది లేదు ని న్నే మందుఁగులపవిత్రి.

67. వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి.

68. ఆ. మహితకీర్తిలోల మత్ప్రాణవల్లభ
యన్యజనులప్రాణ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకు నేల ప్రాణంబుల
నిట్లు వదలి పోవ నిచ్చి యుండ.

69. సీ నాథా నీ వెప్పుడు నన్ను మన్నింతువు
కను విచ్చి చూడక యునికి దగునె
హయమున కెవ్వరు నడ్డంబు రా కుండ
నాగితి వగ్రజునధ్వరంబు
వ మ్మయి పోకుండ లె మ్మిత్తురంగంబు
వెనుకొన వలవదే యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించి యహిపుత్త్రిదెసఁ జూచి
సుతుఁ డెట్టు లుండినఁ బతికి నిమ్ము

తే. జీవ మాంద్రుఁరఁ బెక్కండ్రఁ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్పె భార్య లిత్తెరువునందు
నడవరే యోర్చి నీదుమనమున నింత
యెఱిఁగి కలిగింపు వరు వేయు నేల తల్లి.

70 వ. అని యంత నిలువక.

71. ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చిపడి యున్న యిక్కురు
కులవరేణ్యుఁ గరుణ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయ కున్నఁ బ్రాయోపవేశన
మాచరింతు నహికులాగ్రగణ్య.

72. వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యాసీన యై యూరకుండె నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి లేచి యప్పొలంతిం జూచి.

73. ఉ. ఇంచుక యేనియున్ వనట నెన్నఁడుఁ బొందనితల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బలుకుమాలిననాథుని నుగ్రశత్రులన్
మంచు నినుండుఁబోలెఁ బరిమార్చుమహాబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి సకిల్బిషచిత్తున కింత పెద్దయే.

74. క. గాదిలితనయుఁ దనగునేఁ
గా దన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మే
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిర
ణోదాత్తం బైనమకుట ముర్విం బొందన్.

75. వ. అని విలాపంబు చేసి విప్వచ్చుతోడ గూడ యజ్ఞతురంగానుసారు లై వచ్చిన యాజ్ఞవల్క్యశిష్య ప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తులగుటయు.

76. సీ. అధ్వరహయవిషయంబుగా ఏ రేమి
పని చేయువా రొక్కొ పార్థుఁ డిట్లు
పడి యున్నవాఁ డని పలిపించి జనకుని
నిట్లు చేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్త మని పల్కఁ
బండ్రెండువర్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ
వలయుఁ గా కొం డెద్ది గలుగ నేర్చు
ఆ. నని యుపంపి రెక్కఁ గనుఁగొని సీవు వ
న్నంగఁ దండ్రి నిట్లు చంపనమున

విగతజీవితుఁడుగఁ దెగఁ జేసితిని నింక
నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర.

77. వ. అని వెండియు.

78. క. జనకునిఁ దెగటార్చినపా
పునకుం బ్రాణంబుతోడి పొత్తు మనంగా
మనమునఁ జాలిమి గలుగునె
చనుఁ గాక యతండు చనినసద్గతిక తగన్.

79. వ. అని యుగ్గడించి స్థావరంబులు జంగమంబులు నగుభూతంబులు విన భుజంగపుత్త్రియు నాకర్ణింపఁ జెప్పి వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మాతండ్రి లేకునికి నిజం బగునేనిఁ బ్రాయోపవేశంబ యుత్తమ కృత్యంబు వీరవధంబు పాపం బంతకంటెను రాజవధం బెక్కు డంత కంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనకవధపాతకం బింత యని కొలంది యిడ రా దిట్లుండ వీరుండును రాజును ధార్మికుండును జనకుండును నైనయిమ్మహితాత్ముని వధియించినమహాపాతకుని కేత ద్వ్రతానుష్ఠానంబు దక్క నొండుమెయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని పలికి యప్పరమనియతుం డుపస్పర్శనం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె నప్పుడు.

-:ఉలూపి(చి) సంజీవనమణిచేత నర్జును బ్రదికించుట:-

సం. 14-81-1

80. ఆ. అట్లు తెంపు చేసి యాసీనులైనయా
తల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెళ్ళి యున్న
విజయుఁ జూచి పాఁపవెలఁది సంజీవన
మణిఁ దలంచెఁ గురుసమాజముఖ్య.

81. వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుఁ బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్తతలంబునకు వచ్చిన నాభామిని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించి.

82. సే. విజయుండు చచ్చునే వేఁదుఱులార యిం
ద్రునిచేత నైన సీతనికి నొక్క

ద్రునిచేత నైన నీతనికి నొక్క
ప్రియము సేయఁగఁ గోరియును నీకొలఁది యా
రయుబుద్ధి నీతండు రణ మొనర్పఁ
దలఁచిన నివ్విరుతలఁపు సిద్ధింపఁగఁ
జేయుటకును నింత సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహనం బగుమాయాప్ర
యోగంబు నడపితి నుజ్జ్వలాత్మ

తే. నరుఁడు నాయకుఁడు మహత్తరము సుప్రే
యితనితేజ మెవ్వరికిని నెట్లు దాని
నార్ప వచ్చు మీవగ పెల్లఁ దీర్ప నిపుడ
యుత్థితుం డగు నీకొరవోత్తముండు.

83. వ. మాయాప్రయోగంబ పే ఱొండు గాదు నీకు మీతండ్రితోడ భండ
నంబు సేయ బుద్ధి పుట్టించితి నింతమాత్ర యని తత్ప్రదేశంబున
నున్నయెల్ల జనంబులు నుల్లంబుల నానందంబు నొందఁ బలికి
యమ్మణిపూరపుర పతికరతలంబున నమ్మణి యిచ్చి దీని నిమ్మహాత్ముని
హృదయ దేశంబు మోపు మనవుడు నతం డట్ల చేయుటయుం
బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుండై.

84. తే. లేచి కూర్చుండి కలయఁగఁ జూచి యెల్ల
నెఱిఁకాంతియు దంతరుచియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దనసుతునితోడ
భుజగనాయక కులలామ యనుడు నతఁడు.

85. సీ. వినయ మారఁగ నాతని [illegible]
కెఱఁగి భవత్ప్రత్యక్షణమున
కలితంబుఁ గుశలంబు లడిగిన సజ్జనముల
మొగమునందుం జెల్లి నగవు దోఁచి
యచ్చెరుపాటును హర్షంబుఁ గడిరెడు
నిది యేమి చెప్పవే యెఱుఁగ దేని
నాచెప్పినట్ల రణంబున కేతెంచి
తీవ్ర చిత్రాంగద యేల వచ్చె

ఆ. నిచ్చటికి నులూపి(చి) యేమిటి కిపుడు చ
న్దెంచె ననుచు భక్తినిర్భరముగ
నతఁడు సాఁగి మ్రొక్కి హస్తముల్ మొగిచి య
య్యహితనూజఁ జూపి యతనితోడ.

86. వ. అంతయు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలోకించి కురువంశనిస్తారకా నిరాకకుం గారణం బేమి యమ్మణి పూరపురనాథునిదెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యిన్నరపతియును నేనును జిత్రాంగదయును నీ కేమియు నపరాధంబు సేయము గదా యనుటయు.

-: ఉలూపి(చి) యర్జునునితో వసువులకోపప్రసాదంబుల నెఱింగించుట :-

సం. 14-82-5

87. సీ. అల్లన నవ్వుచు నయ్యింతి యతనితో
నాథ నీయం దొకనాఁడు నెగ్గు
గలదె నాపుత్త్రినివలనఁ గీ డెక్కడి
యది వినీతాత్మ చిత్రాంగదయును
గినియక విను మేను వినతోత్తమాంగ నై
చెప్పెద నీసుతుచేత నీకు
నావహిల్లె నఘ మాహవంబున నీవు
గంగాతనూజు శిఖండి నెపము

తే. గాఁగఁ దెగటార్చి తది పాతకంబు దాని
కనఘ నిష్కృతి సేయక తనువు విడిచి
తేని నరకవాసమునకుఁ బోవవలయుఁ
గాన నిష్కృతి సేసితిఁ గడఁగి వచ్చి.

88. వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపు మే నొక్కనాఁడు సఖీసమేతంబుగా సురనది స్నానంబునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యింత నంత నొక్కరేవునం దోఁచి కృతస్నాను లై నిజరూపంబున సన్నిహిత యైన గంగాదేవితోడ గాండీవధరుండు శిఖండిం బురస్క-

రించుకొని గాంగేయుండేయ కుండం బరమసాయకంబులనతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చినయంగ్యార్జును నేను శాప సంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమానుభావయు వాసి కొడంబడినపలుకు వలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ.

89. సీ. అరిగి యేఁ దండ్రికి నత్తెఱం గంతయు
నెఱిఁగించుటయు నతం డెసక మెసఁగ
భగవాను రయమునఁ బఱతెంచి వసువులఁ
బెక్కువిధంబులఁ బ్రియము పుట్టఁ
దెలిపి ప్రార్థించిన నలుక వో విడిచి వా
రతనితో విను సమయం బొకండు
చేసెద మనిలోన వాసవిఁ దత్సూనుఁ
డగుబభ్రువాహనుం డస్త్రవితతిఁ

ఆ. ...పి గూల్చెనేని బాయు నక్కల్మష
మనిన మగిడి వచ్చి యాభుజంగ
నాథుఁ డెల్లఁ జెప్పె నాకు నిప్పని దగ
నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధతేజ.

90. వ. తీర్చినతెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యిక్కుమారుండు నీతో సమరంబు చేయ నొల్లక నమస్కరించి మరలి మందిరంబునకుం బోవుచున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబు నకు నిది యవసరం బని యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీ తండ్రికిఁ బ్రియంబును ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికిం ...ప్పి యిప్పురుషునియందు వసువులు చెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమవిశేషం బావహించితి.

91. క. అనినఁ బ్రియ మంది దేవి
యనఘుం ...త్ర మస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడుఁ
గనినది గాదె యని పలికె గాండీవి నృపా.

92\. ఆ. పలికి సాదరముగ బభ్రువాహనుఁ జూచి
మానితాగమిష్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి మహితాశ్వమేధకా
లంబు దానిదెసఁ దలంపు గలిగి.

93\. క. నీవును దల్లులు బంధుజ
నావళియుం బరిజనములు హస్తినగరికిన్
రావలయు ధర్మజునిసం
భావనముం బడయు టొసఁగుఁ బరమశుభంబున్.

94\. చ. అనవుడు నట్ల చేసెద నుదాత్తచరిత్ర పురంబు చొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలనివత్సలతం గొనియాడు చియ్యెడన్
మన మలరంగ నిల్చి జనమాన్యునిఁగా నను జేసి ప్రీతి నే
ననుపఁగ వచ్చి చేయు మనుయానము యజ్ఞతురంగరక్ష కై.

95\. వ. అనుచుం బ్రణతుం డై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో నేను దీక్షితుండ నగుట యెఱుంగవే నాకుం బురప్రవేశంబు చేయం జనదు పోయి వచ్చెద మీరును సుఖుల రయి యుండుం డనిన నట్ల కాక యని యతం డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు చేయ నబ్భామలచేత ననుజ్ఞాతుం డై యమ్మహాత్ముండు యజ్ఞాశ్వంబు ననుసరించె నదియు నిజేచ్ఛ నఖిల దేశంబులం బ్రవర్తిల్లె నట్టియెడ.

96\. క. రాజగృహపురముకడ న
వ్వాజి యరుగు పెఱిఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్
రాజత్కీర్తిధనుం డగు
నాజిష్ణుని మేఘసంధి యనురా జధిపా.

97\. వ. అట్లు లప్పురంబుపతి యగుజరాసంధపౌత్త్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱుంగమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుం డై వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి.

98\. సీ. పనితలలోపలఁ జనియెడుచాడ్పున
నివ్వాజిఁ గొని యుంచు కేని శంక

లేక పోయెదవు పో సీక యేఁ బట్టెద
దేనిఁ గయ్యము చేసె దేనిఁ జేయు
మనుచు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో
విష్ణు కర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నామనమునఁ గిన్కఁ లే
దని యెట్టు లనిన మదగ్రజుండు
తే. సామమునన కర్జము సీవు చక్కఁ బెట్టి
కొందు గాని యెవ్వరియెడఁ గ్రూరవృత్తి
వలవ దని నాకుఁ జెప్పినవాఁడు గాన
యట్లు చేయుదు నీయిష్ట మాచరింపు.

-:అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్రునితో యుద్ధంబు చేసి మోడించుట:-

సం. 14-83-1

99. చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కాన్నృపపుత్త్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూపుగముల్ వరఁగింప వాని నె
ల్ల నతఁడు శాతభల్లతతులం దునుమాడియు నొల్లఁ డయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా.

100. వ. అర్జుండివిక్రుప యే మరి చెప్పుదు.

101. క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ
జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక య
ర్జున శరనికరంబు పైఁ గలయ నిగిడించెన్.

102. క. అది బలహీనతగాఁ గొని
మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గదిసి బలునారసంబులు
తదంగమునఁ గ్రుచ్చె నతఁడు దాన నలిగియున్.

103. వ. ఆసహదేవపుత్త్రుగాత్రంబు దాఁక కుండునట్లుగా శరంబులు నిగిడించి.

104. ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడిచేసిన నమ్మగధుండు కీరతో

దారగతిఁ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహు వొప్ప న
వ్వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చె నాన్.

105 వ. అట్లు గవియుటయు.

106. తే. అప్పుడును మత్సరంబున కతఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన నన్నరుఁడు వెడఁద
వాతియమ్ముల గద పలువ్రయ్యలై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగఁ జేసె నధిప.

107. వ. అట్లేసిన.

108. సీ. సివ్వెంపడినయా నృపనందనునితోడ
నశ్వత్థబలుఁడు మున్నన్న యొకని
ప్రాణంబులకును దప్పకు మయ్య యని యాన
తిచ్చినకతన నే నేఁగ కున్న
నీ వింతవడి పోర నిలువఁ జాలితె విను
మది యట్టు లుండె రాజార్థ మైన
ధర్మంబు వాటించి తాఁకితి నన్ను నిం
తియ చాలు నింక శాంతియ నరేంద్ర

తే. తగినయది యని పల్కె నతండు నిజము
నట్ల కా కని యూహించి యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁ బ్రణతుఁ డైన
గ్రుచ్చి కౌఁగిట జేర్చె యక్కురువిభుండు.

109. వ. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజుం డశ్వమేధంబు ననుసంధించుట కై బంధులు నీవును రా వలయు నని నవ్వసుమతీపతి యట్లు చేసెద నని యత్యంతవినయంబున నవ్విజయుని బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి యామంత్రితుం జేసిన నాతండు శ్రీమంతుం డగు యభినందించి యమ్మగధపతిం బురంబునకుం బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగపుండ్రకోసల దేశంబులం జరియింప నయ్యైరాజులు చెనకినం దేజోధనుం డగు నానరుం డయ్యెడ జయించుచుం జన నత్తురంగంబు.

110. సీ. చేదిదేశంబు సొచ్చిన శిశుపాలుని
తనయుండు శరభుండు తనసమశక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధపూర్వకంబుగఁ జేరి
యమ్మహావీరున కర్చ లిచ్చె
నతని వీడ్కొల్పి యయ్యతులతేజుఁడు ఘోట
కము వెన్కఁ జనుచుఁ దేంకణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు మొట్టినఁ దగ గెల్చి
కొనుచుఁ గ్రమంబునఁ గోసలులను

ఆ. గాశులను జయించెఁ గ్రమ్మఱ యుత్తరం
గము దశార్ణదేశగామి యయ్యెఁ
జిష్ణుఁ దనుసరింపఁ జిత్రాంగదుం డని
చేసి యోడి పూజ చేసె నధిప.

111. వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోయెఁ బదంపడి తురంగంబు నిషాదాధీశదేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాకశాసననందనుమీఁద నైషాదసేనాసమేతుండై తోఁతెంచిన.

112. చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరపిశితాశ్యుల నేర్చిన బాహుసారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి వీఁక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁడై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్.

113. వ. అట్లేకలవ్యనందనుం దనవశంబు చేసికొని ధనంజయుండు హయంబు ననుగమించె నది మరలి మఱియును దక్షిణాభిముఖం బయి చని తిరుగఁ బౌండ్రాంధ్రద్రవిళకేరళకర్ణాటదేశాధీశుల ననాయాసంబున వశగతులం గావించికొనియెఁ గ్రమంబున సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి.

114. సీ. ద్వారకానగరంబుచేరువ ఘోటక
మరుగంగఁ బ్రీతుడై యదుకుమార
లాలపుటాలంబు ననువున నయ్యింద్ర
నందనుఁ గని పూజనం బొసర్ప

నభినందనము చేసె నవ్వీరుఁ డపరాబ్ధి
తీరదేశంబులఁ దిరిగి పంచ
నదముపైఁ జని మావు నరనాథ గాంధార
దేశంబు చొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితదుర్నయముపేర్మిఁ
దనదుసేనలఁ గూర్చి యుద్దామగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజునియాజ్ఞ దెలుపంగ నంతఁ బోక.

115. క. పొదివినఁ గనుఁగవ వెడకెం
పొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బొదివె విజయుఁ డవి వడియుం
జెదరియు సన్నంబు లైనఁ జిత్తములోనన్.

116. ఉ. మత్సర మెక్కఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి బీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్చఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి యెంతయున్
వత్సలుఁ డైనయన్నరుఁడు వానికి నిట్లనుఁ గౌరవోత్తమా.

117. క. రాజులఁ జంపకు మని మా
రా జానతి యిచ్చె నద్ధురత నే నని న
య్యోజ విడచిన నైనఁ బ
రాజితుఁగా నన్ను నద్ధరాపతి దలఁచున్.

-:అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధిపుతో యుద్ధంబుచేసి జయించుట:-
సం 14-85-9

118. ఉ. కావున నేఁ గడంగ విను కయ్యము నీ కిది యేల తమ్ముఁడా
నా వినియున్ వడిన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివె దానికి నవ్వుచు వాని శీర్షకం
బావిజయుండు బల్విడఁ దయమ్మున నేలఁ బడంగ నేసినన్.

119. వ. అచ్చిత్రము చూచి యచ్చోటం గలయట్టి.

120. క. ఎల్లజనులు సిప్పిరుం
డొల్లఁడు గా కుత్తమాంగ మూర్ధ్ని నిటుల వే
డొల్లఁగ నేయఁడె వలసినఁ
జెల్లం బో యితనికరుణచెలు వి ట్లున్నే.

121. వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతనితేరు మరల్చికొని పోవం బోవ

122. తే. దురభిమానము పేర్మి నన్నరవరుండు
మరలి నరుమీఁద నడవ మున్ తెరలి చనిన
బలము గ్రమ్మఱి యయ్యింద్రుపట్టిఁ జుట్టి
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు పరఁగఁ జేయు.

123. చ. అవి నిశితాస్త్రపంక్తిఁ దునుమాడి రయం బెసఁగంగఁ గప్పె నా
హవతల మంతయుం దలర నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహో
గ్రవిహరణంబునం గలఁగి కన్కనిఁ బాఱె బలంబు లక్కుమా
రవరునిఁ గాచికొంటకు ధరావరమంత్రులు వానితల్లియున్.

124. వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శరణనుచు వచ్చిన నవ్విప్ర
చ్యుండును నవ్వేలంది నభినందించి మంత్రులకు మానసియవచ
నంబులం బ్రియంబొనర్చి యబ్బాలునితో సాంత్వనస్వరంబున ని
ట్లనియె.

125. ఉ. నీ విట వచ్చి నాపయి ననింద్యపరాక్రమ రాక చూచి మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు ధర్మజుపై బిడి రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన కాని నినుం దెగటార్ప కుండితిన్.

126. వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం జంపి నాకు నీ దెస నిట్లు గా
వలసియుండె.

127. ఉ. అట్టు లగుటఁజేసి యవనీశనందన
యింత ప్రొద్దుఁ బోరి తింక గాంచిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మపుత్రునితోడిపొం
దొప్పదయ్య నీకు నుదితశౌర్య

128. వ. అని చెప్పి యాగామి యయినచైత్రంబునపున్నమనాఁ డన్నరేంద్ర
చంద్రుఁడశ్వమేధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మి యనియునుం
బలికి యప్పాండవమధ్యముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది
కరిపురంబుదిక్కు మొగం బయి యరుగం జొచ్చె నట్టియెడ నతండు
వివిధదేశంబులం దిరిగినతెఱం గెల్లనుం జారులచేత విని యజాత
శత్రుం డప్పురుహూత పుత్త్రుఁ డశ్వరక్షణం బట్లు ధర్మప్రకారంబున
నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు.

129. ఆ. మాఘమాసపౌర్ణమాసి యై యుండె నా
ధర్మనందనుండు పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగుల బెద్దకొలువున నుండి త
మ్ములఁ సగౌరవముగఁ బిలువఁ బనిచి.

130. వ. అనిలనందనునాననం బాలోకించి.

131. క. సితమ్ముఁడు తురగముఁ గొని
యేతెంచుట వింటిఁ జైత్ర మింకఁ జడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసం
ఘాతంబును బిలువఁ బంపఁగా వలయుఁ దగన్.

132. వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం
దగియెడువివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు.

133. ఆ. యజ్ఞవాటమును జనాధిపులకు ముని
వ్రాతములకు విడియ వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనకమణిమయంబులుగా నొ
నర్చెఁ దజ్ఞ మగుజనంబు పొగడ.

134 క. ధరణీసురులను బనిచెను
ధర నెందును దిరిగి మునుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువుఁ డని య
మ్మరుత్సుతుఁడు వారుఁ జని సముచితభక్తిన్.

135. చ. పిలిచిన రాజులున్ మునులుఁ బ్రీతి యెలర్ప బలోత్కరంబు శి
ష్యులుఁ దనుతోడ రా మనము లుప్పొంగ లూరఁగ యజ్ఞవర్త్మనం

బులుఁ గనుఁగొంట కై సకలభూవలయంబునఁ గల్గునట్టివా
రలు సనుదెంచినం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్.

136. క. ఎదురుకొని పీడుఁబట్లకు
ముద మారఁగఁ దాన యనిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁ గాఁ
బదార్థములు ప్రజవలమునుఁ బాటించి తగన్.

137. క. భోజనశయనాసనములు
రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డాధర్మత
నూజుం డిడఁ బనుచు జనవినుతసుచరిత్రా.

138. చ. మునులకు నెల్లఁ గందములు మూలములున్ ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానము లనూనము లై విలసిల్లఁ జేయున
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్.

139. తే. రాజ్యపీఠంబుఁ దక్కఁ దియాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములు
గా నొనర్చినశిల్పినికాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ

140. సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందనుఁ బంచి
యజ్ఞశాలాకరణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటఁ గృష్ణుండు గనుఁగొని
కడుఁ బ్రీతిఁ బొందె నాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశువంశని
స్తారకుం దర్థిమైఁ దేరఁ బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ
గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ

ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవా
హినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప

రలు భుజించుపేర్మి యొలసి యాగారంభ
సమయ మద్భుతప్రజనక మయ్యె

141. క. విను లక్షభూసురులు గుడి
చిన నొకమరి మ్రోయుభేరి సెలఁగుచు నుండున్
జననాయక యెప్పుడు నే
మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్.

142. చ. శరధిపరీతభూమిఁ గలసర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగా
బొరిఁబొరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరివోయెడువేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులన్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్.

143. సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుఁగొని ధర్మనం
దనుఁడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరు
త్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముఁ డోయి
నెలమిఁ గూర్చికొని మహీశుల సబహుమా
నంబునఁ బూజించె నలిననాభుఁ
డప్పుడ సీరి సాత్యకి ముఖయాదవ
సహితంబు గాఁగఁ బ్రసన్నవదన

తే. కమల మొప్పంగఁ బాండవాగ్రజునికడకు
వచ్చుడును బ్రియ మలర నవ్వసుమతీశుఁ
డాబలుండును నతఁడును నాదిగా స
మస్తయాదవులకు నధికార్చ లిచ్చె.

144. వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజుమొగంబు గనుం గొని ద్వారవతినుండి యాప్తుండును విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండు వచ్చె విష్వచ్చుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియె వివిధసంగరంబులం దదంగంబు కృశం బై యున్న యది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు చేరువకు నరుగుదెంచెం

గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పుడమిఱేఁ
డప్పురుషోత్తమునితోడ.

145\. క. నీపంపునఁ బోవుట ను
ద్దీపితబలశౌర్యధైర్యతేజోయుతుఁడై
యాపార్థుఁడు యోగక్షే
మోపేతుం డయ్యె నడవు ముచితంపుఁబనుల్.

-:కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునుసందేశంబు చెప్పుట:-
సం. 14-88-13

146\. వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి వచ్చినవాఁ డగ్గాండీవి తన
తోడంజెప్పె నని చెప్పినమాటలతెఱం గాకర్ణింపుము.

147\. ఆ. నాదువిన్నపముగ నరనాథునకు విన్న
వింపు రాజు లెల్ల వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చుచున్నారు మున్నెట్టి
వార లైనఁ బూజ వలయు ననుము.

148\. వ. విశేషించి మదీయపుత్త్రుండు.

149\. క. మణిపూరపురాధీశుఁడు
గుణగణవిభ్రాజితుండు గురుహితుఁడు విచ
క్షణపరుఁడు బభ్రువాహనుఁ
డణుమాత్రముఁ గీడు లేనియట్టిం డెందున్.

150\. క. మీచరణసరసిజంబులు
చూచుట కై రాక తనకు సువ్రతముగ నుః
వేచి యునికి వచ్చుఁ గృపా
గోచర మగుచేఁతకుం దగును మీ కనుమీ.

151\. వ. అని చెప్పె ననిన విని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు
గోవిందునితోడ.

152\. సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డనేకదుఃఖంబుల
నలజడి పడుట యే ట్లతఁడు నాఁడు

నక్కట ద్రోణభీష్మాదులతోడి యె
కు్కుడుఁ బోర నిడుమలఁ బడియె నేఁడు
నిత్తెఱంగునఁ బడియెడు నాకుఁగా నిన్ని
పాటులు వడునె గసప్పరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని న్నొక్కటి నడిగెద
నతనిమేను సులక్షణాన్వితంబు

తే నామదికి నెక్కు నీవు గన్వఁబడి కన్న
యట్టికీడు తదీయంబు లైనయవయ
వముల నెందేనిఁ గలిగెనే యమితదుఃఖ
భాగి యగుటకు మూల మై పద్మనాభ.

153\. క. తెలుపఁ దగు నేనిఁ గరుణం
దెలుపుము నా కనుడు వాసుదేవుఁడు నీకుం
దెలుపుటయుఁ గృత్యమే విను
తెలిపెదఁ గలమాత్ర వసుమతీవరముఖ్యా.

154\. తే. సర్వగాత్రంబులందును సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబుల యతిశయిల్లు
దనువుమాత్రకు నించుక ధరణినాథ
యెక్కు డై యుండుఁ జిఱుదొడ లిదియ కొఱఁత.

155\. క. అలజఙ్ఘ దీనివలనం
గలిగెడునో కాని తక్కు గలుగ దరిష్టం
బలఘుశుభలక్షణాన్విత
విలసితతనుఁ డైనగాండివికి నియ్యెడలన్.

156\. వ. అ ట్లున్నరూపు చెప్పిన వెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరా వల్లభుం డతనియాననం బాలోకించి యది యట్లు కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్ఫితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నా లోకనాథుం డది యర్జునవిషయం బైనప్రీణనంబుతెఱం గగుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును

నక్కిరీటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్రొద్దున కదియ గోష్ఠిగ సల్లాపంబు
సేయు చుండ నగ్గాండీవి పాలనుండి కాలరి చనుదెంచి.

157. సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ బ్రణతి యొనర్చి వి
వ్వచ్చుఁ డిప్పురి సేర వచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీశ్రీపాదవనజంబులకు మ్రొక్క
ననవుడు హర్షాశ్రు లడరఁ బులకి
తాంగుఁ డై వానికి నన్నరేంద్రుఁ డుపస
దన మాభరణవస్త్రకనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె నందఱు నానంద
రసమునఁ దేలి యారాత్రి పార్థుఁ

ఆ. జూచువేడ్క నూనుచును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ నుదయ మయ్యె నినుఁడు
క్రీడి సమయవిహితకృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మున్ను గాఁగ నరుగుదెంచె.

158. వ. అప్పుడు.

-:అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట:-
సం. 14-89-6

159. క. విను మింద్రతురగసమఖే
లనమున నవ్వాజి జనములకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ
దనముల సంతోషమధురతరభాషణముల్.

160. సీ. కలయంగ నిట్లని చెలఁగె నిగ్గాండీవి
దక్క నిమ్మాడ్కి నొండొక్కరునకు
నశ్వంబు తనయిచ్చ నఖిలదేశములకు
నరుగంగ ధరణీశు లచట నచట
బలముతో వచ్చి బలసి తదీయరో
ధం బాచరింపఁ దృణంబు గాఁగ

గాని లీలమై గెల్పు గొనుచోట్ల నుగ్రత
వాటింప కగ్రజుపలుక యెట్టి

తే. దశల నైనను బాటించి తా నొకండ
ననుతలం పెప్డు సల్లంబునందు లేక
తనువు గవుసెనఁ బెట్టి పుచ్చినవిధమున
నరుగుదే వచ్చునే యిది యక్కజంబు.

161. క. సగరాదుల జెప్ప వినమె
మగఁటిమియును బలము ని ట్లమానుషభంగిన్
నెగడునె యింకను బుట్టరు
జగతిని గాండీవితోడ సరి వచ్చుమగల్.

162. క. మానుషము దైవమును సరి
నేనే నని కార్యసిద్ధి నెలయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ
డీనిర్మలభాగ్యమహిమ యేరికిఁ గలదే.

163. క. విను మట్లు చెలంగఁగ ఘూ
ర్ణన మొందినయర్ణవం బనఁగఁ బొంగారెన్
జననికురుంబం బా పెం
పనఘా చూడ వినఁ బడయ మఖిలజగములన్.

164. వ. మఱియును.

165. సీ. నృపు లోహటింప జంత్రపుమీను నేసి చే
కొనియెఁ బాంచాలునికూఁతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ
మేపార ఖాండవం బేర్చె నితఁడె
యెక్కటిబవరాన నీశాను మెప్పించి
పాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధులకురుపతి
ధృతిఁ బాపి గోవులఁ దెచ్చె నితఁడె

తే. ప్రతిన సేసి విషమసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీ కాఁగి సైంధవుఁ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడిగాఁ గ్రమ్మి యఱ్ఱు లెత్తి
చూచె జనలోక మాసవ్యసాచిఁ బ్రీతి.

186. క. ఆవాక్యము లెల్ల వినుచు
భావమలర నర్జునుండు భాసుర మగున
మ్మా వగ్రేసరముగ య
జ్ఞావాసంబునకు వచ్చె నంచితలీలన్.

167. వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండు భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవ ప్రభృతులును ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారలనెల్ల సముచితాచారసంప్రీతులం గావించి గాంధారినిఁ గుంతినిం గాంచి యాఁతకాఁడు తీరంబు గనినచందంబుఁ బొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని యుండ నొక్క రమ్యప్రదేంబున నుండె నాసమయంబున.

168. సీ. బభ్రువాహనుండు వైభవ మొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపి (చి) యుఁ బ్రమదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్త్రునిమందిరమునకు
నరుగుదెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతు లై తదీయ
సందర్శనము నర్హసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును దగినవిధుల

తే నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి యాంబికేయు
నతనిభార్యను గని నమస్కృతు లొనర్చి
గొంతిఁ గాంచి యాయమయడుగులకు నెఱఁగి
పలుదెఱఁగుదీవనలను గౌఁగిలియుఁ బడసి.

169. వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కతండును ననుజులును వేర్వేఱ సర్వరత్నరాజీవిరాజితంబు లగుభూషణంబులును బరమాంబ

రములును నొసంగిరి సీరపాణిశౌరిప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసుర వాసోవిశేషంబులను నతని నర్చించి రయ్యవసరంబున.

170. సీ. చిత్రాంగదయు నాగపుత్త్రియుఁ దొలితొలి
గాంధారిఁ గని గొంతిఁ గాంచి రెలమి
దీవించి గాఢసంభావనఁ గౌఁగిటఁ
జేర్చి యద్దేవి రత్నార్చు లెసఁగు
తొడవుల నర్పించె ద్రోవదియును సుభ
ద్రయు వారు ప మ్ముచితప్రకార
మునఁ గన్న నమ్మెయి వినుతపూజనముల
నతులసమ్మోదము నావహించి

ఆ. యోగ్యపీఠములను నునిచి తత్సల్లాప
సౌఖ్య మొంది రట్లు సకలవర్త
నముల నశ్వమేధసముపక్రమం బుదా
త్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య.

171. వ. పదంపడి యర్హదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయముని పతి కురుపతిపాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభముహూర్తం బాసన్నం బయ్యె ననుచున్నవారు నీ మఖంబు మహనీయంబు నీవు మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు మున్మడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబులఫలంబు నొందు మశ్వ మేధావభృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరిహరణనిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బనుమెరమెర మనంబునం గలిగియుండు నట్టివి యెల్లను దీన నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు నావహిల్లు నని యాజ్ఞాపనంబు నేయుటయుఁ బ్రాజ్ఞపరుం డైనయా భూవరుండు.

-: ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట: -

సం. 14-90-17

172. క. ప్రయతుం డై హయమేధ
క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ

చ్చి యుదాత్తభంగి జనమే
జయభూవర నడపె గాథసంప్రీతిమెయిన్.

173. క. క్రమయుక్తము యుక్తముఁ గా
నమరగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా
సముదయము నడఁపఁగా స్థలి
తము లే కపహూతము సొరక తత్క్రతు వొప్పెన్.

174. చ. అవహితు లై ప్రవర్గ్యము బుధాభినుతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్
సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా
క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొనరించి రర్థి మా
ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకున్ మెఱుఁ గిడ్డయట్లుగన్.

175. వ. అట్టియెడ.

176. సీ. వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబువలనను
సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు
ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి
దారిద్ర్య మపనయింపక యేఁగునట్టివాఁడు
గోరి యెయ్యది యైన గారవ మె
సఁగంగఁ బడయక రిత్త వోయెడుమనుష్యుఁ
డెద్ది యేనియు దుఃఖ మెలసినఁ జనుదెంచి
యది నిస్తరింపక యరుగునతఁడు

తే. మందునకు వెదకినను లేఁ డంద మొంద
నరసి కుడువుఁడు కట్టుఁ డిచ్ఛానురూప
వస్తువులు గైకొనుఁడు దురవస్థ తెలిపి
పాపికొనుఁ డని భీముండు పలుకుచుండ.

177. ఉ. ఆయతులాధ్వరంబున వ్రతాభిరతత్వము లేనివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గాని వాఁడు నిగమాంగకషట్కము లేనివాఁడు లేఁ
డేయెడఁ జూచినన్ సభ నరేశ్వర యట్టిసదస్యు లమ్మరు
న్నాయకుకొల్వుదివ్యమునినాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్.

178. వ. అట్లుంగాక.

179. సీ. కనుఁగొనుకౌతుకంబునఁ గూడి చనుదెంచి
దివ్యమునీంద్రు లతిప్రియమున
నభినందనము సేయ నఖిలగంధర్వులు
నానందనము లగుగానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృద్యము లైననృత్యవి
శేషంబులను నుల్లసిల్లుచుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు సేసలు చల్లుచు
బహువిధాశీర్వాదపరతఁ బరఁగ

తే. నాద్యు లై పేరు గలుగుపదార్వు రవని
పరులయాగంబులకు సరి వచ్చు మిగులుఁ
గాని యిది వట్టపడ దనఁగా వెలుంగు
ధర్మతనయుని యశ్వమేధము నరేంద్ర.

180. వ. పసిఁడియిట్టికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబును గరుడాకృతియునుగా యజనం బొనర్చి మహనీయం బై యొప్పుచుండు యూపక్రియాసమయంబున ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారుమయంబులు రెండును శ్లేష్మాతకతరు కల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్కయూపంబులు దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేకకాంచన యూపసంచయంబును శాస్త్రోక్త ప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు.

181. క. నలుగాలివానిఁ బక్షుల
జలచరముల విధియుతముగ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నూ
ఱలఘుయశోమహిత యమ్మహాయజమునన్.

182. క. వరయూపసుయోజిత మగు
తురంగమముచుట్టఁ బశుతతుల నిల్పిన సుం
దరభావము దక్షమఖ
స్ఫురణం బిట్టి దని చూపుపోలిక మెఱసెన్.

183. తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీయంబు నైన
యాసుతంత్రంబు నొనరించుయాజకోత్త
మావలికిఁ దా నలంకార మై పరాశ
రాత్మజునిశిష్యకోటి యొప్పారె-నధిప.

-:ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట:-
సం. 14-91-1

184. వ. సర్వపశుశ్రపణంబు లాచరించి ఋత్విగ్గణంబు లశ్వాలంభనసమ
యంబున యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబుల
మాంసంబు లయ్యె దేవతలకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి
నిజహస్తంబునం జేయందగియెడుహుతంబులు చేయించిరి తదనంతరం
బయ్యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగుగంధం బాఘ్రాణించి ధర్మ
నందనుండు తమ్ములుం దానును బరమానందంబునం బొందె
శేషించినయశ్వావయవంబు లర్హప్రకారంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు
సాత్యవతేయుండు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా
నిర్వహించి యాతని గుఱించి యుదాత్తనాదం బెసఁగ నాశీర్వా
దంబు సేసె సమస్తదేవమునులును దీవన లిచ్చి రప్పుడు కౌరవవంశ
పావనుం డగుభూవరుండు.

185. తే. అలఘుభక్తి సదస్యుల కెలమి యెసక
మెసఁగఁ గోటివేల్ నిష్కము లిచ్చి తనదు
వసుధ యంతయు నొసఁగె దివ్యప్రబోధ
ఘనత నొప్పువేదవ్యాసమునివరునకు.

186. క. విను ఋత్విగాఢ్యుఁ డగున
మ్మునిపతి యట్లు కురువంశముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని సంప్రమోదమునఁ గై
కొని యి ట్లను నానరేంద్రకుంజరుతోడన్.

187. ఆ. జగతి ఋత్విగర్థముగ నిచ్చి తేము వి
ప్రస్వభావకలనఁ బనిఁడెఁ గొనఁగఁ

గోరెదము కరంబు గారవంబున బ్రాహ్మ
ణాభిలషితదాయి వగుట మేలు.

188. వ. అని వెండియు.

189. క. ఇలకు వెలగా హిరణ్యం
బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగాఁ నప్పౌరవ
కులపతి యావేదరక్షకుని కిట్లనియెన్.

190. ఆ అశ్వమేధమునకు నార్యులు దక్షిణ
ధరణి యంద్రు గాన నరునిచేత
విజిత యైనధరణి ప్రజనితప్రీతిమై
ఋత్విగర్చనముగ నిచ్చినాఁడ.

191. వ. అని మఱియును.

192. చ. వనమున కేఁగి యందు సుఖవాసత నుండఁ గలాఁడఁ గాక యే
ననఘవిచార బ్రహ్మధన మక్కొట కొందునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును నట్టిద యాపని యొండు చెప్ప కుం
డనుటయు హర్షబాష్పపులకాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్.

193. వ. అప్పుడు.

194. తే దివ్యవాణి గీర్తించెఁ గౌరవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతిముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ డానరేంద్ర
చంద్రునకు నిట్టు లను విప్రచయము వినఁగ.

195. క. ఏ మమ్మొద మనినఁ బృథివి
యోమనుజాధీశ కొనుట యొప్పెదుతెరు విం
దేమియును నెగ్గు లే దీ
భూమిసురులకోర్కి దీర్చి పుచ్చుము ప్రీతిన్.

196. క. అని పలికినఁ గృష్ణం డి
మ్మునినాయకుపనుపు సేయుము నరేశ్వర నీ

వని చెప్పిన నొాడఁబడి తన
యనుజులతో నట్ల కాక యని యతఁ డర్థిన్.

197\. తే. కోటికోటులు మాడలు కుప్ప వోసి
ధరణి వెల యని చెప్పి యప్పరమసంయ
మాధిపతికి సమర్పించె నతఁడు ఋత్వి
గావలికిఁ బంచి పెట్టె నయ్యతులధనము.

198\. వ. మఱియును.

199\. తే. అతులకనకమయము లై నయజ్ఞవాట
వేదికాయూపతోరణవివిధభాండ
దండశయ్యాసనాదులఁ ధరణినాథుఁ
డొసఁగె విప్రచయంబుల కుల్ల మలర.

200\. తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి యనంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్రరాజి కన్య
జాతులకు మ్లేచ్ఛులకును బ్రభూతధనము
ద్రవ్వి తండంబు లిచ్చె నాధరణివిభుఁడు.

201\. క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హే
మమ్మునఁ బరితృప్తు లై యమంద ప్రమోదమ్మునఁ దేలుచు నిజవా
సమ్ములకుం జని రజాతశత్రుఁ బొగడుచున్.

202\. క. రెండవమరుత్తు డై య
ప్పాండవముఖ్యుండు చేయుపరమవితరణం
బొండొకయెడఁ గల్గునె యె
న్నండును జూడ విన సజ్జనస్తుత చరితా.

203\. క. తనయంశ మైనకనకము
విను కుంతీదేవి కిచ్చె వేదవ్యాసుం
డనఘా యది యంతయు న
వ్వినుతచరిత ధర్మకృతుల వినియోగించెన్.

204. తే. సకల బాంధవభూపతి సంయుతముగ
నానరేశ్వరుఁ డవభృథస్నానపూత
గాత్రుఁ డై చిత్తగతసర్వకల్మషములఁ
బాసి నిర్జితస్వర్గత్వభాసి యయ్యె.

205. వ. అట్లొప్పి యప్పుడమిఱేఁడు పరాశరనందనుచరణారవిందంబులు దన వెడందనొసలు సోఁకఁ జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కు భంగులఁ బ్రస్తుతించి యామంత్రితుం జేసిన నామునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంతర్ధానంబు చేసె నట్టియెడ.

-:ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చినరాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట:-

సం. 14-9-30

206. క. అనుజులు నఖిలనృపాలురుఁ
దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పెఁ దారలలోనం
బెనుపొందుచంద్రుగతి న
మ్మనుజాధీశ్వరుఁడు కురుకుమారప్రవరా.

207. తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచినరాజవరుల
కందఱకు మణిభూషణహస్తివాజి
వారకాంతాచయముల నవ్వసుమతీశుఁ
డొసఁగె ధనదునికైవడి నెసక మెసఁగ.

208. ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ బరమవిశేషంబు
మెఱయ గారవించి మేలివస్తు
కోటు లొసఁగి ప్రీతిఁ గూరినమనముతో
నతనిఁ దత్పురమున కరుగఁ బనిచె.

209. క. చిత్రాంగదయు నులూపి(చి)యు
వృత్రారితనూజుపాల విభవమహిత లై
గోత్రావర నిలువఁగ న
ద్ధాత్రీశుఁడు చనియె సమ్మదం బెలరారన్.

210. తే. మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై నున్నయట్టి
దుశ్శలకుఁ బెంపుఁ గలుగఁ దత్పుత్త్రిపుత్త్రి

సింధుదేశంబునకు నభిషిక్తుఁ జేసె
దోహలమున సజాతశత్రుండు నరేంద్ర.

211. క. తమతమదేశంబుల భూ
రమణుల నెల్లను విభక్తరాజ్యులు గా నె
య్యము నెఱయ నిలిపెఁ బాండు
క్షమారమణు పెద్దకొడుకు గౌరవముఖ్యా.

212. వ. ఇత్తెఱంగున నెల్లరాజులయుల్లంబులు ప్రమదంబునం బొంపం జేసి వీడు కొలిపి కృష్ణునకు నత్యుత్తమవస్తువిస్తారమహోదారం బగు నుపహారం బిచ్చి దేవోపచారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యప్పార్థివోత్తముండు బలభద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధ రత్న విరాజితంబును నగు పూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతియాదవ లోకంబున కతిలోకంబు లగు నానావిధ పదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేత నుచితప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగందాను మఱియు ననేక దేశాగతు లైనజనంబుల నన్నపానంబులం గనక వస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహారావంబుల దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగు మంగళతూర్యంబులు మొరయం బుణ్యాపాఠకరవంబులు నానంద గానంబులు వినుచు మందిరంబునకుఁ జనుదెంచె నని చెప్పిన వైశం పాయనునకు జనమేజయుం డి ట్లనియె.

213. ఆ. అనఘ మత్పితామహునియశ్వమేధయా
గంబుసమయమునఁ గరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁ జాలునట్టిది యే మేనిఁ
గలిగె నేని వినఁగ వలతుఁ జెపుమ.

214. వ. అని యడిగినయమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

215. క. అమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలా
భమ్మున భూమిఁ గలయట్టిబ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మద మొందఁగ హయమే
ధ మ్ముజ్జ్వలభంగి నొప్పెఁ దత్సమయమునన్.

216. తే. అఖిలజనములు నచ్చెరు వంద ధర్మ
నందనునిమానసమున నానంద మొలయ
నతనిపై మకరందధారాభిశోభి
కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ గురిసె నధిప.

217. వ. అట్టియెడ.

-:సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణులకుం జెప్పుట:-
సం. 14-92-5

218. సీ. ఒక్కబిలంబుననుండి వెల్వడి యొక్క
నకులంబు విప్రజనంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థునలఘుధర్మంబు నే
మియుఁ బోల దీయశ్వమేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మయం బంది యమ్ముంగిఁ
గనుఁగొని మంత్రవర్తనముఁ దంత్ర
గమనికయును వివిధము లైనదానవి
ధులు బహుళత్యాగములును లోక

తే. సంస్తుతను లయ్యె భక్తియు శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్ష మావ
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీ డంటి చెప్పుమ ప్రస్ఫుటముగ.

219. వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారల కి ట్లనియె.

220. సీ. వినుఁడు ధర్మక్షేత్ర మన రూఢ మైనకు
రుక్షేత్రమునయందు రోషకామ
విరహితుం డొకమహాద్విజుఁ డుంఛవృత్తిమై
నుండు భార్యయుఁ దనయుండు నతని
పత్నియు సహచరభావంబు నొంది వ
ర్తింతు రట్టులు తపశ్శ్రీ వెలుంగ
నున్నెడఁ బులుపంట లన్నియు నత్యంత
వికలంబుగా ననావృష్టిదోష

తే. మావహిల్లిన నతని కాహార మొనరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘట మయి చెల్లు చుండఁ
దారు నలువురుఁ జని తృణధాన్య మల్ప
మేఱికొని వత్తు రాఁకలి దీఱ కుండు.

221. వ. అట్టియెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱును రేపు దొడంగి పదమడి
జామునకు వెదకి తెచ్చినపూరికొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తువయ్యెం
గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యాకుంచె డు పేల
పిండియుఁ జెఱిమానెండుగా నలువురును సమంబుగాఁ బంచికొని
యుపయోగించువా రై యున్న సమయంబున.

-:యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథియై వచ్చుట:-
సం 14-9'-11

222. తే. అతిథి యొక్క ధరామరుం డరుగు దెంచెఁ
గని ప్రియంబున వా రెదుర్కొని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంతరమున కతనిఁ
దోడికొని పోయి యాసనస్థునిగఁ జేసి

223. చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యెసలారఁగఁ దద్దయు నెమ్మిఁ బల్క ర
ప్పుడు మది పల్లవింప మునిపుంగవుఁ డాతని కాత్మభాగ మె
క్కు డగువినీతిఁ జూపి బుధకుంజర నిర్దురి తార్జనంబునం
బడసినయట్టిసక్తువు కృపారతి నాఁకలి దీనఁ దీర్పవే.

224. వ. అని సమర్పణంబు చేసిన నమ్మహీసురోత్తముం డాసక్తు వుపయోగించె
దాన నతండు తృప్తిం బొంద కునికి యమ్ముని గనుంగొని యేమిట
నితండు తృప్తుం డగు నెట్లు చేయుదు నొకో యనువిచారంబు
వొడమి(మ)డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య తదింగితం
బూహించి యతనితోడ.

225. క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద
నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు మీ వనిన నతం
డాపొలఁతిదప్పియును సం
దీపితజఠరాగ్ని యైనతెఱఁగను గనుచున్.

226. వ ఇట్లనియె.

227. క. మృగములఁ బక్షులు లోనుగఁ
దగునాహారములు దెచ్చి తమప్రియులకు నిం
పుగ నిచ్చు నాకుఁ గొనఁగాఁ
దగునె భవద్భోజ్య మైనద్రవ్యము సాధ్వీ.

228. క. స్త్రీ సంతోషించుతెఱం
గాసపడనిమనసు గలుగునట్టియధముఁ డి
ట్లొప్పి సడిఁ గనుఁ జని యచ్చో
గాసింబడు జమునిభటులు గాఱియ వెట్టన్.

229 వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి.

230. తే పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతనిపని యొ
నర్చుటయ చూవె ధర్మంబు నాతి కరయ.

231. వ. అట్లుం గాక.

232 క. మానితగుణ నీ వాఁకలి
తో నుండఁగ నేటిపాలు దోషం బిది యి
ట్లే నాహారము గొందునె
యీనిర్మలమతికి దీని ని మ్ముచితవిధిన్.

233. చ. అని తనసక్తు విచ్చినఁ బ్రియమ్మున నమ్ముని యమ్మహాద్విజుం
గనుఁగొని డప్పి వో దిదియుఁ గైకొను మన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి వెండియును గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
గనుఁగొని యత్తపస్విపతి గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్.

234. వ. తదీయతనయుండు తద్దశావిశేషం బెఱింగి.

235. సీ. తనపాలిసక్తువుఁ దండ్రికిఁ జూపి యీ
యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రిచిత్తమున నెక్కొనినకృ
త్యం బాచరించుట యర్హధర్మ

మన విని యమ్మహాముని యెంతప్రాయంబు
చనినను విను జనకునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి బాలుర కగ్గల
మట్లు గావున నిది యనుచితంబు

తే. నావుడును దాన పుత్త్రిఁ దనంగ వింద
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ నిన్నుఁ గాచి
కొనుట యిప్పిండి యిమ్మహాత్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్యభావితాత్మ.

236. వ. అనినం గొడుకుమాటలకు నమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తు వాయతిథి కిచ్చినం బుచ్చికొని యతం డారగించె దానను నాఁకలి వోనితెఱంగు దోఁచిన నయ్యుంఛవ్రతుని డెందంబు గుందు నొందినం గోడలు తద్భర్తృప్రకారంబు గని తనయంశం బైన పిండి మామ ముంగటికిం దెచ్చి.

237. సీ. ఇదియును నతిథికి నిం దన్న నక్కట
యాఁకటఁ దలరి నీ యంగకములు
శిథిలంబు లైనవి చేష్టవి యున్నది
చిత్తంబు దీనిఁ బుచ్చికొని నిన్ను
దప్పితో నుండంగ నెప్పాటఁ జూడఁగ
లాఁడ నే ననుఁడు నాలన మీరు
మద్గురుగురులరు మహితశుశ్రూషకుఁ
గాదె ప్రాణములు నంగములుఁ గలిమి

తే. విహిత మిటు సేఁత నా కనువృత్తిశీలఁ
గాఁగఁ జేయుండు నన్ను మీకరుణ యలర
ననిన నాయమివరుఁ డియ్యకొని యతనికి
నచ్చెలువపాలిసక్తువు నర్థి నిచ్చె.

238. ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని యిం పెసలార భుజించి తృప్తిమై
నచ్చుపడంగ మెచ్చున ముఖాంబురుహం బలరంగ నిట్లనుం

బొచ్చెము లేక యయ్యతిథి భూరిగుణోత్తర నిన్నుఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్ముఁడ భవద్వ్రతశీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్.

239. క. భక్తియు వినయము శ్రద్ధా
యుక్తియునుం దాల్మితోడియొప్పును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ నను
రక్తియు నీయందు సుస్థిరత్వముఁ బొందెన్.

240. క. నీదానంబున విస్మితు
లై దైవతయక్షసిద్ధు లభివర్ణన మ
త్యాదరమునఁ జేసెద రిదె
రోదసి సమ్మర్దముగ నరుగుదెంచి తగన్.

241. క. అని చూపి పల్కునవసర
మునఁ బర్జన్యుండు గురిసెం బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదం
బున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్.

242. వ. అప్పు డయ్యతిథి వెండియు.

-:యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట:-

సం. 14-93-60

243. క. నినుఁ జూచువేడ్క నేడ్వురు
మునులమనంబు లసమగ్రముగఁ గదిరెడు స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం
జనుదెమ్ము ప్రియాసుతస్నుషాసహితముగన్.

244. తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరిశోభనతలఁ
ద్రుష్ణ గుందించుఁ గృప నీవు దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలుబిడ్డనక యతిథి
పూజనం బిట్లు నడపినపుణ్యమునకు.

245. క. తగుప్రియమున సకుటుంబం
బుగఁ దనసభ కీవు రాక బుద్ధిం గని బ్ర

హ్మ గడున్ వేడ్క విమానం
బు గురువ్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్.

246. చ. వినుము ప్రభూతదానములు విశ్రుతయజ్ఞములున్ సధర్మతా
వినుతికి నెక్కఁ జాలవు వివేకనిధీ పరిశుద్ధశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది పరం బగుఁ బాత్రము నర్హకాలముం
గని లఘువస్తు వేని నొసఁగం గను టుజ్జ్వలధర్మ మారయన్.

247. క. అని పలుకుచు దివ్యం బగు
తనయాకారంబు సూపె ధర్ముండు కన
త్కనకమణిమయవిమానము
వినుపీథిం దోఁచె మునులు విస్మయ మందన్.

248. వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మ
దేవతకు దండప్రణామంబు చేసి నిలిచిన.

249. తే. ధర్మదేవత యతనితో ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచినఘనవిమాన
మనఁగ నది భూమి కవతరించినఁ బ్రమోద
మెసఁగ నాధర్ముఁ డాతని కిట్లు లనియె.

250. క. వేడుక నాలుం గొడుకును
గోడలు నీవును బ్రభూతగుణ యెక్కుము సం
క్రీడమెయి నివ్విమానము
నీడితగతి బ్రహ్మసభకు నేఁగఁగ వలయున్.

251. క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు
తనవారును దాను నెక్కె ధర్ముం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ
గనుఁగొనుచు నింగి వెడలఁగా నామేనన్.

-: సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోవుట :-
సం 14-92-89

252. వ. ఆసక్తుప్రస్థు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబును బొలసి సక్తుప్రస్థ
కృతం బైనపరమధర్మంబు ననుహిమం జేసి మదీయమస్తకంబును

నొక్క పార్శ్వంబునుం గనకమయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యాశ్రమభూములకును వివిధాధ్వర ప్రదేశంబులకుం జనుచుండుదుఁ దక్కటిప్రక్క పసిండి యగు నను తలంపున నెన్నిచోట్లకుఁ బోయినను గాకుండు లోకోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్నవాఁ డయ్యెడ నాకోర్కి సిద్ధించు నని పెద్దయు నాసతో నరుగుదెంచితి నించుకవిశేషంబునుం గాన వినుం డది కారణంబుగా నయ్యుంఛవృత్తివిప్రునిధర్మంబు(నకు) నీయజ్ఞంబు వోల దంటి నని పలికి యన్నకులంబు దా నెక్కడఁ బోవుటయు నెఱుంగ కుండం బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్మఖంబునం గలిగినయాశ్చర్యంబు తెల్లం గెఱింగించితి ననిన విని జనమేజయుండు.

253. సీ. జన్మంబునందు రాజన్యులుఁ దపమున
మునిజనంబులు శాంతి ననఘ విప్రు
లాసక్తు లగుదు ర ట్లగుటఁ గాదే పల్వు
రవనీశ్వరులు దొల్లి యాగకృతుల
నతులకీర్తులను సద్గతులను బడసిరి
ధర్మనందనుఁ డత్యుదాత్తభంగిఁ
దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను
శౌచమునను భక్తి శ్రద్ధ నీగి

తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ డాదిగాఁగఁ
గలుగునార్యజనులచిత్తములను నెక్క
నమరవల్లభుచంద మందముగఁ జేసె
నశ్వమేధంబు మెచ్చుల కాకరముగ.

254. వ. అట్టిపరమధర్మం బానకులంబుచేత గర్హితం బగుటకుం గారణం బేమియని యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్త్రునధ్వరంబు నీచెప్పినయట్టిదయైనను నొక్కటి చెప్పెద నవహితుండ వగు మన్నకులంబు హింసాత్మకం బైనపశుయజ్ఞంబుకంటె నహింసామహితం బైనతపోమయయజ్ఞం బధికం బని చెప్పినయది యయ్యె రిత్త చెప్పుట

గాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు లైనకతంబునుం బలికెం గాన వాని వచనంబులు ద్రోపు వడ వేతద్విషయం బైనది యొక్కయితిహాసంబు గల దది యాకర్ణింపు మని యమ్మనుజనాథున కిట్లనియె.

255. సీ. అమరాధిపతి దొల్లి యాగంబు సేయంగఁ
దొడఁగ మహామునిస్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి కురుముఖ్య ఋత్విగ్గ
ణముల నేర్పఱిచి సొం పమర వేదిఁ
గల్పించి తగ నగ్నికార్యంబు నడపంగ
నర్హలు పశునిచయంబుఁ దేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని యధికదయార్ద్రంబు
లగుచిత్తములతోడ నమ్మహేంద్రు

ఆ. నాననంబు చూచి యక్కట హింస ధ
ర్మంబు గాదు కృతయుగంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్రయము ప్రాఁతగిలినబీ
జంబు లిపుడు యజనసాధనములు.

256. క. వేదోదితప్రకారం
బాదర మెసఁగంగ నడపు మది యుత్తమధ
ర్మోదయము సేయు నీకు ద
యాదృష్టిం జూడు పశుగణార్తి మహాత్మా.

257. ఆ. అనిన వారిమాట లాదరింపక యుండె
వాసవుండు దాన వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు నతనికి సురసంఘ
మతనిఁ గూడ వాద మతిశయిల్లె.

258. వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగునుపరిచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు నయ్యిరుదెఱంగులవారును నారాజన్యుని సాక్షిగాఁ గోరిన నతండు దేవతాపక్షపాతంబునఁ బశువిశసనంబు కర్తవ్యం బని పలికి

యధఃపాతంబు ప్రాపించెం గావున హింసారహితం బయినయజనంబు
పూజనీయం బగుటకు సంశయింప వలవ దట్లుం గాక.

259. ఆ. ఉంఛవృత్తి యైనయుర్వీసురోత్తముం
డట్లు ప్రాణరక్షకై ఘటించి
స్వజనములును దాను భుజియింప నుండి యా
సక్తు వతిథి కిచ్చెఁ జనదె పొగడ.

260. వ. అనిన విని జనమేజయుం డిది యట్టిద మునీంద్రా నీవచనంబుల
కొడంబడితి ధర్మమార్గగతం బైనద్రవ్యం బింత భవ్యంబు గదే
యవ్వస్తువు దానంబునకుం బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటం
బుగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసంయమి యవ్వ్యాసపౌత్త్రపౌత్త్రు
నాలోకించి యి ట్లనియె.

-:అగస్త్యమహామునిద్వాదశవార్షిక యజ్ఞప్రభావము:-
సం. 14-95-4

261. సీ. ఇవ్విషయంబున నెందుఁ బ్రసిద్ధతం
బరఁగెడునట్టిది ధరణినాథ
వినుతేతిహాసంబు వినుము చెప్పెద నగ
స్త్యుండు పండ్రెండేండ్లు సువ్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వరమునకు దివ్యాను
భావంబు గలయట్టిపరమమునులు
వేడ్కఁ ఋత్విజు లయి వెలయ నిజప్రౌఢి
నఖిలతంత్రంబులు నాచరింప

తే. నాసమయమున వర్షింపఁ డయ్యె నింద్రుఁ
డోషధులు వికలత్వంబు నొందె దానిఁ
జూచి యత్తపోధను లగస్త్యునకు నన్న
దానవిధు లెట్లు చెల్లునో తగువిధమున

262. వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికం బైనదీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మ
మార్గాగతం బయినద్రవ్యంబు దక్కఁ నొండు వినియోగింపఁడు

వానయుంగురియ దని మెచ్చిరి తమలోఁ బలుకుపలుకులు ప్రతాప
దీపితుం డగు సత్కుంభసంభవుం డాలించి వారలతో ని ట్లనియె.

263\. ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరమునందు విఘాతము పుట్ట కుండఁ డాఁ
దోయదకోటిఁ బన్ని హరి తుష్టిగ వృష్టి యొనర్ప కున్న నే
నాయమరేంద్రతం గొని మహాద్భుతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీయెదఁ జింత దక్కుఁడు సమిద్ధతపఃపరులార నాదెసన్.

264\. క. కా దేనిఁ ద్రిజగముల బహు
ళోదారద్రవ్యకోటు లున్న యునికి మీ
పాదములపరిసరమునకుఁ
దే దొరఁకొను నక్రమమునఁ దెచ్చెద వానిన్.

265\. తే. అంత చేయంగ వలయునే యన్న ననఘు
లార యుత్తరకురుభూము లారఁ బండి
యున్న యవి యాగకాలోచితాన్నమునకు
వలయుధాన్యముల్ తలఁపున వచ్చు నిందు.

266\. వ. అని పలికి వెండియు.

267\. క. ఆజాలి యేల నిర్మల
బీజహవిస్తంత్ర మేను ప్రీతి నొనర్పం
గా జగతి వజపునం జెడు
నే జన్నము విఘ్నపడునె యేటికి వగవన్.

268\. సీ. అన విని నీవు ధర్మాగతిసంసిద్ధ
వస్తుదాయివి నిరవద్యతపము
వ్యయముగా నీ కేల వాసవుపై కిన్క
యఖిలజగద్ధన మాహరించి
కొన నేల యుత్తరకురుభూములందలి
ధాన్యంబు లేల సన్మాన్యబీజ
హుతములందు ఫలేచ్ఛ యోజింప నేల మా
కై యిన్నిదెఱఁగులయందుఁ బాజె

తే. నీదుచిత్తంబు దీని వినిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖి వగు మేము మాచేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము సులభములుగ
వలయునాహారములు లోకవందనీయ.

269. మ. అని సల్లాపము సేయు చుండఁగ ననేకాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ బర్జన్యుఁ డాప్రొద్ద తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించికొని నన్నుంగావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలునిఁ గాన వచ్చె వినయంబున్ భక్తియుం దోఁపఁగన్.

270 ఉ. వచ్చిన గారవించి యనవద్యపుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చగ శాంతసద్వచనలీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యయుక్తముగఁ బోఁడిగఁ గ్రమ్మఱ వేల్పుపీటి కా
సచ్చరితుండు లోకమును సంతస మందె వెలింగె జన్మమున్.

271. తే. క్రతుసమాప్తిసమయమున నతఁడు వినయ
భరితుఁడై యోగ్యభంగి నప్పరమమునుల
కర్చ లిచ్చి యామంత్రణ మాచరింప
వారుఁ బ్రీతి నేఁగిరి నిజావాసములకు.

-:*జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతలశాపంబున నకులం బై పుట్టినకథ*:-

సం. 14-96-1

272. వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా మహితయాగంబు సుప్రయోగంబు చేసి యగస్త్యుండు పరమప్రశస్తి నుజ్జ్వలుఁడయి వెలింగెంగావున ధర్మ మార్గాగతద్రవ్యకృతంబై తపోమయం బగుయజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజన మనోజ్ఞం బై వెలయు నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డి ట్లనియె.

273. తే. అనఘ నకులరూపంబున నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణులతోడ మానవభాషణముల
నెవ్వఁ డేనియు నొక్కయహీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె నని తలంచి.

274. తే. ఆతఁ డెవ్వఁడొ యని నిన్ను నడుగఁ జూచి
వెండియును బ్రస్తుతోక్తుల విందు నను మ

సంబుతో నూర కుండితి నాకు నతనిఁ
జెప్పఁ దగు నేని బోధనశీల చెపుమ.

275. క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ
డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ డగునీ కెంమన్
వినఁ దగనియదియుఁ గలదే
వినిపించెద ముంగివిధము విను తెలియంగన్.

276. సీ. జమదగ్ని పితృకార్యసంకల్పు మత్యంత
నియతాత్ముఁ డై చేసె నిష్ఠ యొప్పఁ
జారునూతనకలశంబున హోమధే
నువుఁ దాన పిదికి గారవముతోడ
నిమ్మైనయెడఁ బదిలమ్ముగా డించిన
నతనిచిత్తముతెఱం గరయుబద్ధి
సాకారవృత్తిఁ గ్రోధాధిదైవము వచ్చి
ప్రామాదికం బనుభంగి దోఁపఁ

ఆ. గుండతోడిపాలు గూల్చినఁ గినియక
యూర కుండె నాసముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి యద్దైవ మతనికి
నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య.

277. క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా
జగతిఁ బరఁగువాద మది మృషాపరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ
కగణిత మగునీతపమున కలికెద ననఘా.

278. వ. అని వెండియు.

279. క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁ డవు గ
మ్మాదరమునఁ జూడు సైఁపు మపరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్ముని
యాదైవముఁ జూచి శాంతి యలవడ నెమ్మిన్.

280. వ. నాయెడ నిప్పుడు

281. క. నీ వేమి తప్పు సేసితి
క్రోధము శంకాభయంబు తొలఁగఁగ సంక
ల్పావిలతకు నలుగుట పితృ
దేవతలకుఁ గలుగుఁ బొమ్ము దిగ్గన ననుడున్.

282. వ. భీతి నాభూతం బంతర్ధానంబు చేసె నందదనంతరంబ యాజమదగ్నిం బితృదేవతలు కోపించి పొడసూపి యతనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించి యుండి తద్వైకల్యంబు పుట్టిన నూరకుండి తని పలికి ముంగి వయి పుట్టుమని శపించిన నతండు వారలకు దండప్రణామంబు చేసి తపస్వికి నలుగం దగ దని యపరాధంబు గనియునుం గ్రోధాధిదైవంబునకు నలుగ నైతి.

283. ఆ. తప్పు సైఁచి నన్ను దయఁ జూచి శాపమో
క్షము ననుగ్రహింపుఁ డమితతేజు
లార యని వినీతిలంపటుం డగుచుఁ బ్రా
ర్థింగుటయును వారు తెలివి నొంది.

284 వ. విదగ్ధవిప్రసమూహం బొడంబడునట్టియుచితవ్యాకంబుల నీ వెన్నఁ దేని మహాధర్మంబు కీ దని యాడితి నాఁడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి రన్నకులంబును సక్తుప్రస్థునికతంబునం దగినమాటల నాతెఱంగున సదస్యులతో ధర్మనందనునశ్వమేధంబు నధిక్షేపించి విగతశాపత్వానందంబు నొంది యంతర్హితం బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజు నశ్వమేధంబు విధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయు.

285 శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమలప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తారూఢతరప్రకాశతనురూపోల్లాస రాగాదిని
ర్ముక్తైకాంతిజనైకతారసిక చిన్ముద్రాసదోన్నిద్ర ధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితాసద్భావనోన్మీలితా.

286. క. అజరామరపదకరపద
భజనా సంసారజలధిపారీణస్తో

తృజనా స్వమూర్తివైదిక
యజనా పాశ్చాత్యనాడికార్ద్రవ్యజనా.

287. మాలిని. త్రియుగకమలవీథీదీప్తసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మాగ్నిప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జస్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయమధురాత్మా దర్శితానందవర్త్మా.

గద్యము : ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబు నందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము. శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి అశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము-ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీసాదనపదపద్మో
పాసనవిద్యాశమైకపరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవవేద్య హరిహరనాథా.

-:యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులమొదల నడచి కొనిన ప్రవర్తనము:-

సం. 15-1-1

2. వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నట్లు పితృపితామహక్రమప్రాప్తం బయినసామ్రాజ్యంబు జగత్పూజ్యప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వరప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితాచార్యులును దయావిధేయులు నగుపాండవేయులు ధృతరాష్ట్రువలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి హతపుత్త్రమిత్రామాత్యుండును గతైశ్వర్యుండును నగు నారాజును యశోమహిత యగుగాంధారియు నెట్టిభంగి వర్తించి రత్తెఱంగు నాకెఱింగింపుము.

3. సీ. అనవుడు నమ్ముని యమ్మహీపతికి ని
ట్లనుఁ బాండునందను లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు లెసఁగంగ వర్తింతు
రతనియోగక్షేమ మరసి యెపుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ దగ నిల్చి తమకు నె
య్యది యైన నెఱిఁగించునట్లుఁ గాఁగ
నుందురు విదురయుయుత్సుసంజయులు దా
రును నిత్యమును వచ్చి వినతిఁ జేసి

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి యవ్విభునిచెప్పి
నట్లు చేయుదు రతఁడును నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును గలిగి యుండు.

4. ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రయత్నమున ద్రౌపది తాను సుభద్రయున్ ముదం
బారఁగ నిత్యముం గొలుచు నక్కురువంశమహత్తరన్ మహో
దారము లైనవస్తువు లుదాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్.

5. క. చిత్రాంగదయు నులూపియు
ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు ద్రౌపదితోడన్
గాత్రములు భూరివినయా
మాత్రములుగ సుబలసుతఁ బ్రమదమునఁ గొలువన్.

6. క. ఆతల్లికిఁ దండ్రికి సం
ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ బెట్ట నుదాత్త
స్ఫీతంబు లైనవస్తు
వ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మరా జనుదినమున్.

7. తే. గుళ్లఁ జెఱువులఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్ల
నగ్రహారముల్ గావించు నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ డత్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తి యై యనుమతి సేయు చుండ.

8. క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం
జనుదెంచినయట్టివివిధజనపతు లెల్లన్
మును ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు
విను మాకొడుకుమది పల్లవించును దానన్.

9. క. నూనులు లేమిం గలిగెడు
దీనత్వము దోఁప కుండఁ దేజస్సౌఖ్యా
నూనులుగఁ జేయు ధర్మజుఁ
డానరపతి నతనిదేవి నతులితభక్తిన్.

10. సీ. వంశవృద్ధులు పుత్త్రవర్గవియుక్తు లై
యున్నవా రేమిట నుమ్మలింతు
రో యనుపుయిలోట నాయుధిష్ఠిరుఁడు ప
మ్ములకును దగునమాత్యులకు నిష్ట
భృత్యులకును మీరు ప్రీతియు భక్తియు
నాంబికేయునిదెస నతిశయిల్ల
నారాజుపంచినయట్ల చేసి చరింపుఁ
డతని నారాధించు టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము సేయుట యతనికి
మనసు గానియట్టిపని యొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ మావహించుట యని
యనుదినంబుఁ జెప్పు మనుజనాథ.

11. క. విను మెల్లవారు నతనివ
చనములు మది నూఁది యట్ల చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయి వ
ర్తనము నడపుచుండు మనసు తద్దయు నెరియన్.

12. క. ద్యూతంబున దుర్యోధను
చేతం దమపడినపాటు చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయుచుండుట
నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి యలుగు మనమునన్.

13. తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకనకాదిదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకికక్రియలు సేయు
నట్లుగా సంఘటించు ధర్మాత్మజుండు.

14. సీ. అతులభోగంబును నంచితత్యాగంబుఁ
దొల్లింటియట్టుల చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ
బూర్వప్రకారసంపూజ్యదాన

నిరతిఁ జెల్లించు నక్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ
పాండుపుత్త్రులు దన్నుఁ బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున సేవింపఁ దానును
గురునట్ల వాత్సల్యపరత నెపుడు

తే. వారలకు శ్రీయు నాయువు వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు మానవేంద్ర
యతనితోంటివర్తనముఁ దత్సుతునికీడు
నాత్మఁ దలఁపఁ డెన్నండు ధర్మాత్మజుండు.

15. క. విను మతనితెఱఁ గెఱిఁగి పరి
జనములతో నాంబికేయుచరితము దుర్యో
ధనుకొఱగామియు నెవ్వా
రును వాక్రువ్వంగ వెఱతురు కురుప్రవరా.

16. సీ. రాజ్యాధిపత్యసంపూజ్యత్వమున ధృత
రాష్ట్రపాండుసుతాంతరంబు గాన
లౌకికులు జానపదోత్కరమునఁ బౌర
వర్గఁబునందును వసుమతీశ
యమ్మెయి నడపెడునప్పాండవాగ్రజు
వలన నిజాత్మజువలనికంటె
నక్కురురాజు ప్రియం బందు నట్లున్న
యక్కాలమునఁ బవనాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁ డైనయప్పు డజ్జనవిభుండు
తనతనూజులఁ దలఁచి సంతాప మందు
నతనిఁ గనుగొని యబ్భీముఁ డతనిసుతులు
తమ్ముఁ బఱచినపాటులు దలఁచి యలుగు.

17. తే. హృదయముల నొండొరులదెస నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు నన్యోన్యభాష
ణములయప్పుడు మృదులవిన్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చునట్లు గాఁగ.

18. వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత
నంత నుండి గాంధారి వినుచుండ.

19. సీ. అంధునికొడుకులయం దొకరుని(దప్పి
పో నీక త్రుంచితి భూరిశక్తి
దర్పితం బైన మద్బాహుపంజరము సొ
చ్చినరిపురాజన్య సింహములకు
వెడలంగ వచ్చునే వెంగలు లై వారు
కయ్యంబు సేసిరి గాక నన్ను
నెఱి(గిన(దొడరుదు రెట్టులు దుర్యోధ
నాదుల సని(దెగటార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ బందనం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొక్కుదు మహోప
కారు లరయంగ దైవముల్ గావె యనుఁ ద
దీయమర్మంబు లెల్ల భేదిల్ల నధిప

20. వ దీని ధర్మనందనుండును ధనుంజయుండునుం గుంతియు ద్రౌపదియు
నెఱుంగరు కవ లొక్కొక్కమా టిమ్మాటలు విని సంతసిల్లుదురు
ధర్మనందను తెఱంగెఱుంగుటం జేసి వుయిలోడి తా రేమియు నాడరు
ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాలపర్యాయంబుఁ గని డెందంబులు గంద
నూర కుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచ దశవత్సరంబులు చనియె నంత
నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం గూర్చి ధర్మనందను
రావించి యతండు వినుచుండ గద్గదకంఠుం డగుచు వారలతోడ.

-: ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దన మనోరథంబుఁ దెలుపుట: -

సం. 15-5-1

21. సీ. నాకతంబునఁ జేసి యాకౌరవులకు నా
శంబు వాటిలుటఁ దెల్లంబు మీకు
జడుఁ గ్రూరు నతిలోభి జ్ఞాతిజనద్రోహ
కరు రాజుఁ జేసితిఁ గురుధరిత్రి

కచ్యుతుచెప్పిన యమలవాక్యంబులు
విన నేర నైతి నాతనయుఁడలని
ఘనతరస్నేహంబునను మొగమాటను
దగియెడుమాటలఁ దఱిమి యొత్తి

తే. యాఁక కుందితి భీష్ముండు సత్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును వేవిధముల
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి సన్నుఁ దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ బెడచెవుల నిడితి.

22. వ. ఇత్తెఱం గంతరంగంబున శల్యం బై యున్నయది యని చెప్పి
వెండియు.

23. క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక
మృతులై సద్గతికిఁ జనినమేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి పరక్షత్త్రి చ
రిత మని యప్పనికి వగవఁ బ్రీతియ కలుగున్.

24. వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుఁ జేరం బిలిచి యతనితోడ.

25. సీ. నీ వరయంగ సుఖావాప్తిఁ గొఱఁత లే
కుందితిఁ జనవును నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వర్తించితి దానంబు
లంచితములుగఁ బెక్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు గాంధారిసుతులకుఁ
బలుమాఱుఁ జేసితిఁ బరమధర్మ
శీల పాంచాలికిఁ జెట్ట చేసి రగణ్య
పుణ్యుండ వగునీదు భూరిలక్ష్మి

తే. నపహరించి రద్దుర్యోధనాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమైఁ గయ్యమునన
నిహతులుఁగఁ జేసి తక్కురునికర మూర్ధ్వ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ మందె భూపవర్య.

26. క. కావున నేమియుఁ జేయం
గా వలవదు వారికయి యకారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగునీతో
నావిధముం జెప్ప వలసె నరవరముఖ్యా.

27. సీ. ఏకార్య మైనను నెవ్వఁ డేనియుఁ జేయఁ
దొడఁగునప్పుడు విను పుడమిఱేని
చే ననుజ్ఞాతుఁ డై కాని తొడంగఁ గా
దట్లు గావున వార్ధకాభిలీఢ
మైనమదీయకాయమునకు సంస్కార
మాచరింపఁగఁ దప మాచరించు
పనికి భూపాల నీయనుమతి వడయంగ
వలసి చెప్పెద రాజవంశజునకు

ఆ. సమరమరణ మొండె విమలతపమునకుఁ
జొచ్చి యందు నిలిచి చచ్చు టొండె
వలయు నస్మదీయకులముఖ్యు లిట్టుల
నడపి రనుపు నన్ను నడవి కనఘ.

28. క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి
రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ రంజిల్లఁగఁ బే
రోజం జేసినకృత్యము
సూ జగములు రెంటియందు శోభన మిచ్చున్.

29. తే. ఏను గాంధారియును దపోమాననీయ
మునులచేరువ వల్కలములు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁకలి హరించి
నిన్ను దీవించు చుండెద మన్న నతఁడు.

30. క. ధరణీరాజ్యము నాకును
నరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయునా నీ విమ్మై
దురపిల్లి దుష్కరం బగు
నరణ్యవాసమున కేఁగినట్టిది యైనన్.

31. తే. గూఢబుద్ధి వై నమ్మించి కురువరేణ్యు
యే నెఱుంగక యుండంగ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచు నుండి తివ్వనట గంటి
నింక రాజ్యంబు నా కెట్టు లించుఁ జెపుమ.

32. ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుఁడు దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కాననివాసము గోరి చనంగ నెట్టు లే
నుల్లము వట్టి హస్తిపురి నుండఁగ నేర్తు యయుత్సుఁ బెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నినుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగఁ గొల్చి వచ్చెదన్.

33. క. అతఁ డౌరసుండు నీ కీ
క్షితి కొడయుఁడు దుర్యశంబుచేఁ గుందుట భూ
పతివర కని కని మీ రి
ట్లతిమాత్రము చేయఁ దగునె యక్కట నాకున్.

34. సీ. నీవు రాజవు గాక నీ కేను రాజనే
గురుని మహారాజుఁ గురువరేణ్యు
నిటు చేయు మని పంప నే నొడయండనే
దుర్యోధనాదులదుష్కృతములు
నామదిలో నిల్పనేమును వారును
విధిమోహమున నైనవిరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె నంతలుపనులు గాం
ధారియు గొంతియు గారవమున

ఆ. నాకు నొక్కరూప మీకుఁ గాననవాస
మెల్లభంగిఁ గలుగునేని యేనుఁ
దగిలి తోన వత్తుఁ దగుమాటగా నాటఁ
గాదు నాదుహృదయగతియు నిట్లు.

35. క. పలికెద నే సత్యము నా
కిల ప్రీతిం జేయ దధిప యీ వి ట్లయినం
గులముకలంక దైవకృపం
బలుముమతీ విడువు శోక మరయుము నన్నున్.

36. తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి నృపవరేణ్య
చిత్తతాపంబు మానంగఁ జేసికొందు
నని తలంచునన్ విడువంగ నగునె యవన
తుండ నై నిన్ను వేఁడెదఁ దొఱఁగు వగలు.

37. క. అనుచు నతనిచరణంబులు
తనఫాలతలంబు చేర్చె ధర్మతనయుఁ డా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట
నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ డిట్లను నధిపా.

38. తే. నీవు శుశ్రూష చిరకాలనియతిఁ జేసి
తేను వృద్ధుండ నైతి నా కింక దపము
వలవదయ్య రాజును బాలివాఁడ యెవ్వ
రేమి చేసిన ఫలములయెడ నృపాల.

39. వ. అని పలికి విదురకృపసంజయుల నుద్దేశించి తనకు ముఖశోషయుం
దనుగ్లానియుం గలిమి నుగ్గడించి నాలుక తొట్రుపడ వారలతో మీర
లనునయవచనంబుల నజాతశత్రుం దెలి వొందం జేయుం డని చెప్పి
డప్పి యెక్కుడు గదిరిన గాంధారితనువున మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లు
టయు నార్తి నొంది యక్కుంతీనందనాగ్రజుం డిట్లని పలివించె.

40. కరిదశసహస్రబలవి
స్ఫురితుఁ డగు విచిత్రవీర్యపుత్రుఁ డొకతలో
దరి నూఁత గొనియె విధి యె
వ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట వక్రుం డైనన్.

41. చ. అనిలజుమేనిచంద మగునాయసరూపము చూర్ణితంబు చే
సినబలమాననీయుఁ డొకచేడియ నక్కట యాశ్రయించె నే
మనఁ గల దవ్విధాతృ నని యాతని కీడును మానసంబునం
జొనుపమి లావు పేరుకొని శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా.

42. సీ. అప్పుడు గాంధారి యల్లన ధర్మజు
తోడ మీతండ్రి యతులతపంబు

తోడిసంతతచింతఁ గూడు దొఱంగి తా
నుండుటఁ గూర్చుండ నోప కుసికి
ని ట్లయ్యె ననవుఁడు నెవ్వనికతమున
నిమ్మహాత్మున కిట్టి యెడరు పుట్టె
నట్టి నామనుపు నే మనఁ గల దంచు నా
తఁడు శీతజలము హస్తమునఁ బుచ్చి

తే. కొని యతనిమోమునందు నక్కున విదిర్చ
సమయమున విదురుండును సంజయుండు
నఖిలభరత భార్యలు నేడ్చి రవ్విభుండు
నివిరెఁ జలికేల నాన్నృపునవయవములు.

43. క. నివురంగఁ దెలిసి యతనిం
గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్తకము మూర్కొనుకౌ
రవవృద్ధు నతఁడు నాశ్లే
షవిశేషంబున నొనర్చె సంప్రీతునిఁగన్.

44. వ. అట్లు తెలి వొంది ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నా క్రట్లునుం దపంబున కయి కాననంబునకుం బోవ వలయుననిన నజ్జనపతి నీ వారగింపు మప్పనిమఱి చెప్పెద నని త్రోపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కుమాట లాడ శక్తి లేదు న న్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ వడసి కాని కుడువ ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు కృపావిధేయుండై యచటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులుగైకొని దీవన లిచ్చి యా ధర్మతనయునాననం బాలోకించి.

-:వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రివనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట:-

సం. 15-8-1

45. సీ. అంబికేయుఁడు చెప్పినట్టుల చేయుము
వృద్ధుఁడు నాత్మజనిరహితుండు
నైనయీతఁడు తప మాచరింపఁగఁ గోర
కున్నె గాంధారి శోకోపశమము

తాలిమి నొదవి యుందాఁకఁ బ్రవర్తించె
నింక నియ్యమకును నిదియ తలఁపుఁ
గావున నీకు నీకార్యంబు చెప్పంగ
వచ్చితి వీరిఁ బో నిచ్చు టొప్పు

తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు చనినయట్టి
సౌఖ్యపథమున నీరాజు చనుట మేలుఁ
గాన సీతనికాననగమనమునకు
నిమ్మనుజ్ఞ విచారంబు లెల్లఁ దక్కి

46. క. నీవినయము భక్తియు సం
భావనమును వీరివగలఁ బాపఁగ శుశ్రూ
షావశవర్తిత నడచితి
భూవర చిరకాల మింకఁ బో నిమ్ము తగన్.

47. చ. అన విని యాకురుప్రవరుఁ డమ్మునివల్లభుమోముఁ జూచి యి
ట్లను మహితాత్మ మాకు గురుఁ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట య
న్ననుబరదైవ మన్నను మనఃప్రియకార్యకలాపకర్త య
న్నను విను నీవ నీదువచనంబున కడ్డము పల్కువాఁడనే.

48. ఆ. అనిన నమ్మహాత్ముఁ డను రాజులకు రణ
మరణ మొండె దృఢసమాధిఁదనువు
విడుచు టొండెఁ గాక వృద్ధులై రోగత
ల్పమునఁ జావు మేలె భరతముఖ్య.

49. వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు పలుక వెఱచి యిట్లనియె.

50. క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యున
కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహత్తర మగుమీ
యనుమతియుఁ బడసెఁ జనుఁ గా
క నిజేచ్ఛను నాకు విఘ్నకరణముఁ దగునే.

51. సీ. అనుటయుఁ బ్రియ మంది యమ్మహాముని యమ్మ
హీశ్వరుతోఁ బాండుఁ డీన్నృపాలు

గద్దియ నిడికొని క్రతువులు సేయించి
యవిరళభోగానుభవము నడపి
యీతనివారలఁ బ్రీతి నీక్షించి తా
శిష్యుండపోలె సంసేవనంబు
భక్తిమై నొనరించెఁ బదపడి నీవును
దిగ్విజయాదులఁ దేజ మితని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి వొకటఁ బిదపఁ
దాన పదుమూఁడువర్షముల్ ధరణి యేలె
నీవు శుశ్రూష యిత్తఱి నియతి నడపి
తితనిమది లేదు కలఁక యొక్కింతయేని.

52. క. కేవలతపఃక్రియాసం
సేవనతాత్పర్య మిపుడు చిత్తంబునయం
దావేశించినయది యీ
భూవరునకు నితని ననిచి పుచ్చు మడవికిన్.

53. ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ డట్టుల కా కని
పలికెఁ దక్షణంబ పరమయోగి
వంద్యుఁ డయినసత్యవతికొడు కాత్మత
పోవనమున కరిగె భూపవర్య.

54. సీ. తదనంతరమ ధర్మతనయుండు ధృతరాష్ట్రు
తోడ నీ కెట్టులు సూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నెయ్యది కృత మని విని
శ్చయ మొనరించిరి సంజయుని యు
యుత్సునిమనముల నొలసినకర్తవ్య
మెద్ది దానిన చేయు టెంత యేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూనాథ యానతుఁడ నై
వేఁడెద నొకటి నీవిశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలఁచి తేని నీ వక్కట
యారగించి చేయుమయ్య యనుడు

నరిగె నానృపాలుఁ డభ్యంత రావాస
మునకుఁ దోన సుబలతనయ సనఁగ,

55. వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం జనునప్పుడు విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకన చని రజ్జనపతి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం బూజించి యాహారతంత్రంబు నిర్వర్తించె గాంధారియుఁ గుంతీప్రముఖ భరతభార్య లనునయింప భోజనవిధి యొనర్చెం దదనంతరంబ విదురాదులుం బాండవేయులును వనితాజనంబులుం గృతాహారు లయి యావైచిత్రవీర్యుం బరివేష్టించి యుండఁ బాండవాగ్రజు నప్పుండునృపాగ్రజుం డేకాంత స్థానంబునకుం దోడ్కొనిపోయి యతనితోడ సప్తాంగం బయినరాజ్యంబు పూజ్యం బగుధర్మంబుతో నెనయ నడపుట దుష్కరంబుఁ గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె.

:- *ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబు చెప్పుట* :-

సం. 15-9-7

56. సీ. నీవు నిచ్చలును విద్యావృద్ధజనములఁ
దగ నుపాసింపు మర్థముల వారిఁ
బ్రీతులఁ జేయుము నీతులు వా రుప
దేశింప వాని నూఁదినమనంబు
గలిగి వర్తింపుము కార్యంబు నింద్రియం
బుల రాజ్యతంత్రంబుఁ బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పిండు రక్షితంబైన శు
భంబులం గావించు భావశుద్ధి

ఆ. ధామములును బిత్రపితామహక్రమసమా
గతులు విశదమతులుఁ గాఁగ వలయు
సచివు లతివిదగ్ధచారులఁ బనుపుము
పరుల యాప్తజనులభంగు లరయ.

57. క. పురరక్షణము దృఢంబుగ
నరవర చేయంగ వలయు నమ్మఁ గలుగుస
త్పురుషుల నిడఁ దగుఁ గడుపు ని
దురమొదలగులోనిపనుల తొడరువు లరయన్

58. సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు మంగనాజనులసం
రక్షకు నెల్లకార్యముల మంత్రి
జనములతోడ విచారించి చేయంగ
వలయును గుప్తనివాస మొండె
మాడువుమీఁ దొండె మాటు లేనియరణ్యా
తల మొండె మంత్రవిధానమునకు
నర్హ మ్ముల్ గేవల మైనట్టిమంత్రంబు
గోపనం బొందినఁ గురువరేణ్య

ఆ. యఖిలకర్మములు ఫలావాప్తి నొప్పుఁ బం
గ్వంధజడులు బధిరు లైన నీర
హాస్యభాషణములయప్పుడు చేరుప
నునికి యొప్ప దార్యవినుతచరిత.

59. క. విను మంత్రభేదనమున వ
చ్చినకీడున కనఘ శాంతి సేయు టరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రా
వననియమం బూఁది చెప్ప వలయుం జుమ్మీ.

0. సీ. వ్యవహారములు ఘను లైనవిద్వాంసులఁ
దోడుగఁ గొని తీర్పు దుష్టజనుల
దండించునెడ వారితప్పులకొలఁదులు
మదిఁ జూఁచి చూచి తన్మాత్రదండ
మానరింపుము విను మాయవ్యయములు సం
క్షేపరూపంబున రేపకడలు
దానికి మును దేవతాపూజనము భూసు
రార్చనమును జేయు మమలబుద్ధి

తే. ప్రొద్దు సోలంగ నెక్కినప్పుడు సమర్థ
భోజనక్రియ నిర్వహింపుము సుశీల
మాన్య తదనంతరమ గంధమాల్యభూష
ణాంబరములు నిజేచ్ఛమై ననుభవింపు.

61. క. కొలు విమ్ము మాపుకడ యో
ధుల కెల్లను సంధ్య వడ్డ దూతలనుం జా
రుల సంభావింపుము రా
త్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా.

62. తే. ఏమి క్రొత్తగఁ బుట్టిన నించు కేని
నలసుఁడవు గాకదాని నీ వరసి తీర్పు
మిదిఁ దెఱుంగుగ నే ప్రొద్దు నింతవట్టు
నర్థములు కౌరవక్షితిపాగ్రగణ్య.

63. క. న్యాయంబుతోడ వివిధో
పాయంబుల నర్థముల నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము
సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ జెఱపన వలయున్.

64. క. పనులయెడ మేలు గాంచిన
మనుగడ యగ్గలము చేసి మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం
గొనియాడుము సేఁత పేరు క్రుచ్చి కొలువునన్.

65. క. నీవలనను భక్తిస్నే
హావేశము గలిగి శూరుఁడై యలజడికిం
దా విసువనిసత్కులజుం
గావింపుము సైన్యవిభునిఁగాఁ గురుముఖ్యా.

66. సీ. ఆత్మరంధ్రము లించు కైనను నొరులకు
నెఱుఁగ రాకుండఁగా మఱువు సేయు
మన్యరంధ్రంబుల నారసి కనుము శ
త్రుల కడ బుద్ధియు బలుపుఁ గలుగు

వారల నెఱిఁగి భూవర యొక్కమై నీగి
మన్నన నెఱపి తన్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రింబులై యుండఁ జేయుము
చేరువన్నృపులకు వైరబంధ

ఆ. మెట్లు గలుగు దాని నేమఱ కుండుము
వారియవుల నున్నవారు మిత్రు
లగుదు రెల్లభంగి నధిప యుదాసీను
లట సమీపవర్తులై నవిభులు.

67. క. వీరులసప్తాంగంబులు
నారసికొని యునికి కార్యమవనీశ సదృ
క్సారబలుఁ డైననృపుతో
గారవమున సంధి సేయఁగ వలయుఁ దగన్.

68. తే. దైవమానుషబలములు దఱిఁగి యుండు
నెవ్వనికి నెప్పు డప్పుడ యెసక మెసఁగ
వైర మతనితోఁ బాటింప వలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గాను టక్షాత్వ మరసి నడపు.

69. క. నడపునఁ గోల్పుచ్చఁగ నగు
నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యం దర్థము
నడుపుము నిజసైన్యరక్షణము వలయుఁ జుమీ.

70. క. ప్రెగడలమనసులు విరసము
లగుగతి నడపు రిపురాజ్య మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి పైకొని
జగతీవర కొనఁగ వలయు సౌకర్యమునన్.

71. ఆ. బలము లెసఁగ దైవబలమును గలిగి లో
గుట్టు చేటు లేనియట్టి నృపతి
వలన మత్సరంబు వల దాశ్రయంబు చం
దంబు పొందు పడయఁ దగు నృపాల.

:- ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు శత్రురాజుల జయించుతెఱంగు చెప్పుట :-

సం. 15-12-6

72. ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ గురువర కక్కించు
నవసరంబు నెఱిఁగి యరిన్నృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి నిడుఁద్రాటఁ బోనిమ్ము
క్రమ్మ కపిల యనఁగఁ గ్రమ్మి చెఱపు.

73. సీ. ఉత్సాహశక్తియు నుర్వీశ మంత్రశ
క్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ గెలనివాని
కిని నీకు నిట్టివి యని తారతమ్యముల్
వెరవునఁ బరికించి వేర మెత్త
వలయుట నెఱి గల్గి పలుకక యుండంగఁ
దగుట యూహించు టుత్తమ విధంబు
మూలబలంబును మొత్తాలవారును
మిత్త్రబలంబును శత్రుబలముఁ

ఆ. గాననంబు బలముఁ గైజీతగాండ్రును
నైనయట్టిబలము లాఱు నరసి
యుచితకాలదేశయుక్తంబులుగఁ బన్ని
కొనఁగ వలయు వానికొలఁదు లెఱిఁగి.

74 తే. సంపదల నాపదల నొక్కచంద మగుట
వికృతి నొందుట యాబలవితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హితకారి యైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు భరతముఖ్య.

75. క. పరుల గెలిచి నిర్భయముగ
ధరణిఁ బ్రజం గాచు వెరవు ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన వెలయుం
గురువర కృపపెంపు వదలకుము ప్రజలయెడన్.

76 క. వినికి గలిగి రక్షించుచు
ననువున దయతోడిపాడి నాయతు లెల్లం

గొనుచుఁ దగ నేలి పొగ డొం
దినరాజున కుర్వి కామధేనువ కాదే.

77\. సీ. ధర్మమార్గంబున ధరణిఁ బాలించిన
నైహికసుఖములు నగ్గలంపుఁ
బొగడును బరలోకభూరిసౌఖ్యములును
సిద్ధించు విపులదక్షిణలు పెట్టి
యశ్వమేధప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు
లాచరించుటకంటె నధిక మండ్రు
మేదినీప్రజల నత్యాదరంబున గరు
ణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

తే. గలిగి బిడ్డల నరసినకరణి గాఢ
రక్షణం బొనరించుట రాజవర్య
వినుము తమ్ముల నీగిమన్ననల ననుపె
నంబుఁ గొనియాడు మానందనంబుఁ గాఁగ

78\. చ. నరవర రాజనీతులు జనస్తుతుఁ డైననదీతనూజుఁడున్
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదిగఁ గల్గినపెద్ద లెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు సెప్పిరి మహాత్మయు నీదెసఁ బ్రీతి పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యిటు పోలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్.

79\. క. నిత్యవిధి సద్వివేకము
సత్యవ్రతశీల ధర్మసారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితమ యైనను
నిత్యంబును వృద్ధసేవ నిష్ఠఁ జలుపుమీ.

80\. సీ. అన విని ధర్మజుం డంబికాపుత్త్రుతో
నాపగాసుతుఁడు లేఁ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున కరిగె వాత్సల్యత
నీవు దక్కఁగ నాకు హితము సెప్ప
నొడయఁ డెవఁడు భవదుపదిష్టపథమున
నిష్ఠమై నడచెద నెమ్మనమున

నీవు ప్రీతిని బొందు నృపముఖ్య నావుడు
నాతఁడు సంతస మంది యతని

ఆ. నధిప మిశ్రమింపు మధిక శ్రమంబు నా
తనువునందుఁ జెందె నని తగంగఁ
బోపఁ జెప్పి బాంధవావళి కభిముఖుఁ
డయి నిజాలయముల కరుగఁ బనిచి.

81. వ. తాను నభ్యంతరగృహంబునకు నరిగి సుఖాసీనుండై యున్న నమ్మ
నవనాథుతో గాంధారి దేవా వనంబున కెపుడు విచ్చేయువాఁడ వని
యడిగిన నాభూవల్లభుం డద్దేవి కిట్లనియె.

82. క. మాతండ్రి పరాశరసుతు
చేతం బడసితి ననుజ్ఞ శీలపరత్వో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడు
ప్రీతి నొడంబడియె బంధుబృందయుతముగన్.

83. ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల యింతి వే వెడలుద
మట్లు కల్లజూడ మాడి పాప
భాగు లైననీదు పట్టుల సుగతికి
ననుచువాఁడఁ దపమునతిశయమున.

-:ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకు ననుజ్ఞ గొనుట:-

సం. 15-13-8

84. వ. అని పలికి యమ్మగువదిక్కు మొగం బయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా
నిప్పుడును గొన్ని పుణ్యక్రియ లజాతశత్రుననుమతితో నాచరించి
పోదము గాక యని నిశ్చయించి తనకుఁ దపోవనగమనంబున కై
పౌరులయనుజ్ఞ గొనవలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బని
చిన నతండు దగుపుర జనుల నెల్లను బడి చేసి వెలార్చికొనుచు
నఖిలబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రమందిరద్వారపురో
భాగంబున నిలిచె నయ్యంబికేయుండు గాంధారియుం దోడ రా
వెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యశూద్రసంకులం
బైన యన్నగరజనప్రకరంబు నుద్దేశించి.

85. సీ. కౌరవకోటియు మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల
మనఁగి పెనంగి యన్యోన్యసంభృ
తాధికస్నేహుల రై ప్రవర్తించితి
రనఘవర్తనులార వినుఁడు నాదు
పలుకు వృద్ధునకుఁ దపశ్చరణంబున
కై వనంబున కేఁగు టర్హ కర్మ
ముచితకృత్యంబులయోజ మీ రెఱిఁగిన
యదియ కా మది ముద మార మీర

ఆ. లెల్ల నా కనుజ్ఞ యిచ్చి కానకుఁ బుచ్చుఁ
డనుడు సర్వజనులు నశ్రు పిహిత
దృష్టు లగుచు గద్గదిక నెలుం గెడలఁగ
నార్తిఁ దోఁప నేడ్చి రధిపముఖ్య.

86. వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కిట్లనియె.

87. సీ ప్రజ ముద మొందంగఁ బాలించెఁ బురమి శం
తనుఁ డనంతరము శాంతనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీరలు ప్రీతిఁ బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు సిద్ధార్తి యేలెఁ
బదపడి పాండునృపాలుండు మీరు హ
ర్షింపంగ భూమి రక్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనునిచందము మీ యెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ డైనయితని

తే. ననుసరింపక యన్యాయ మాచరించి
దుర్ణయంబున నిల యేలి త్రుంచెఁ గులము
నుర్విఁ గలభూపతులను దుర్యోధనుండు
వానిదుశ్చేష్టలకు మూల మేన కాదె.

88. వ. అది మీమనంబులం బెట్టక.

89. క. మహి లెస్సఁగ రక్షించిన
మహిత గుణులయన్న కొడుకు మనుమం డని నా

కు సహితంబు గోరి కరుణా
సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ సద్వ్రతమునకున్.

90. వ. అని యప్పు డజ్జనంబులమనంబుల లే కున్నను దనకీ ట్లగ్గడించి యరణ్య గమనానుజ్ఞాకరణంబునకుం బ్రార్థించి యవ్విభుండు వెండియు.

91. ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్రరహిత గాంధారి
యీ నెలంతఁ జూచి యైన మీర
లకట కాననమున కరుగుట మే లని
మా కనుజ్ఞ యిండు మాన్యులార.

92. వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూపి

93. సీ. తమ్ములనడుమ నీతండు దిక్పాలక
మధ్య భాసితుఁ డైనమఘవుఁ బోలి
మహనీయవిభవసమగ్రత వెలిఁగెడు
నేమిట నేమఱ కెపుడు మీర
లీతనిఁ బొదివి సంప్రీతిగ వర్తింపుఁ
డయ్య యిల్లడ యిమ్మహానుభావు
నిడితి మీకడ మిమ్ము నెల్లభంగులఁ దన
పరిపాలనంబునఁ బరమసుఖులఁ

ఆ. గా నొనర్చువాఁడు గా నప్పగించిన
వాఁడ నేను మీకు వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరింప నస్మ త్కులీనుల
కధికదుఃఖకారి నైతిఁ గాని

94. క. ఆరయ నెన్నం డైనను
మీరలు నా కెగ్గు గాఁగ మెలఁగుట లేదో
పౌరవరులార నన్నున్
గారవమున ననుప రయ్య కాననమునకున్.

95. వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు మ్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూరకున్న నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును.

96. సీ. సాధుచరిత్రయు శాంతయు నైనయి
గ్గాంధారియును నేను గాథవినుము
మార మీ తెలి విట్లుఁ గోరుచు నున్నార
మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ డగుపరాశ
రాత్మజుండును ధార్మికాగ్రణి పాండవా
గ్రజుఁడును నాకు నరణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ మోద్పుఁగే లౌదలఁ
గదియించి మిమ్ము వేఁడెదఁ గృపాధ్యు

తే. లార యనుమతి నీయుఁడు మీరు ననుడు
వార లుత్తరీయంబులు వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోదనము రవంబు
లెసఁగఁ జేసిరి విను ధరణీశవర్య.

97. వ అట్లేడ్చి యుడిగి తమయంతవట్టునుం గూడికొని కార్యవచనంబు
లార్య చరితుండును జతురాలాపకల్యుండును నగు శంబు వను
విప్రోత్తమునకుం జెప్పి యిత్తెఱంగునఁ జేరి సవినయంబుగా
నిట్లనియె.

-:ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి చెప్పుట:-
సం. 15-15-10

98. సీ. భరతవంశోత్తమ పౌరజనంబులు
తమమాటలుగ భవత్సన్నిధాన
మున న న్నుపన్యాస మొనరింపఁ బంచిన
యట్టిభాషణము లేకాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమహాన్వయంబున మహీ
విభులయం దొప్పమి వెదకి యైనఁ
గానము మము మీరు గన్నట్టిప్రజల నె
ట్లట్ల రక్షించితి రాదరమున

తే. వినుము దుర్యోధనుండు చేసినయనర్థ
మొక్కటియు లేదు నను త్రిలోకోత్తరుండు

సత్యవతికొడుకు కే మని సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము పరమనియతి.

99. క. అడలడిఁ బడఁగా మమ్మును
విడిచితి గురువైనశోకవేదన యే మిం
కుడిపికొనునప్పటికిఁ దో
డ్పడు నీ దగుసద్గుణములు బంధులు వోలెన్.

100 ఆ. ధాత్రి శంతనుఁడు విచిత్రవీర్యుఁడుఁ బాండు
రాజు నెట్టు లట్ల రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగఁ బాలించె నీయందు
నతనియందుఁ గలదె యధిప యెగ్గు.

101. వ. భీష్మద్రోణకృపద్రౌణికర్ణ కృతవర్మశల్యు లొక్కదిక్కును భీమార్జున నకుల సహదేవద్రుపదవిరాటసాత్యకు లొక్కదెసయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరిరి వారివలన నఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్క దుర్యోధనుచేతన యయ్యెనె యట్లుం గాక రణంబు రాజుల కుత్తమ ధర్మంబ కాదె యందుల మరణంబును సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోక సౌఖ్యంబునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగునీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ యగు నిట మీఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాభరితులైనపాండవులు మాకు రక్షకులుగాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము.

102. తే. స్వర్గమైనను బాలింపఁ జాలువారు
వీరలకు భూమిపాలన విధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి నిచ్చి తిపుడు
మమ్ము నెల్లవిధంబుల మనిచి తధిప.

103. సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘదర్శి మహోదాత్త
సచివుండు బంధురక్షణపరుండు
రిపునెడ నైనను గృప పెద్ద భావసం
శుద్ధియుఁ బ్రతిభయు సువ్రతంబు

నితనికి వెన్నతో నిడినవి యొరులను
దనయట్ల కాఁ జూచుఁ దమ్ము లెల్ల
సన్నుతి కెక్కినసకలగుణముల ని
మ్మహితాత్ముచందాన మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్రయే దేవవిషయసముంచితాగ్ర
హారసజ్జనమాన్యంబు లైనగ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు వెలయఁ దారు
నిత్తు రూళ్లును దేవమహీసురులకు.

104. క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు
విదితయశా వినుము పాండవేయులు కడుబె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి
మద శోభితత్వములు లేవు మందున కైనన్.

105. క. శూరులు శాంతస్వాంతులు
పౌరజన ప్రకరజానపదచయసిత్యా
పార ప్రమదాపాదన
పారగు లతులగురుభక్తిపరతంత్రాత్ముల్.

106. తే. గొంతిదేవికిఁ గోదండ్రకును మనములఁ
గరుణ యగ్గల మై యుండు ధరణినాథ
పౌరులందును జనపదప్రజలయెడను
నాడుదురు మేలు తమ కగ్గ మైనయపుడు.

107. తే వీర లెప్పుడు మము నీవు గారవించు
చెఱఁగి మన్నింతు రమలినహృదయ కలఁక
దక్క ధర్మజుపై రాజ్యతంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి యిచ్చ సలుపు.

108. వ. అని చెప్పె నిట్లవ్విప్రముఖంబున బౌరులభాషణంబులు విని ధృత రాష్ట్రుండు ప్రీతుం డయి సముచితప్రకారంబుల సజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి కౌంతేయాది బంధువులను మిత్రులను నిజ నివాసంబులకుం బోవం బనిచి గాంధారీ సమేతుం డై యభ్యంతర

మందిరంబున కరిగి యద్దిన శేషంబును రాత్రియుం దగువర్తనంబులఁ
గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతు లయినబాంధవుల
కెల్లను సవిశేషశ్రాద్ధంబులు చేయుతలంపు పుట్టి కొన్నిదివసంబులు
పయనంబు మానితి మానితమాననీయ చరిత్రుం డగుధర్మ పుత్త్రు
పాలికిం బోయి నీవిక్కార్యంబు సంఘటింపు మని పనిచిన నతం
డట్లు చేసెదనని యనుజసహితుం డై యున్నయున్నరేంద్రునిం గాంచి.

109. సీ. మీతండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు
సోమదత్తునకుఁ దత్సూనునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కను
గలుగు బంధులకు నుత్కర్ష మెసఁగ
శ్రాద్ధముల్ సేయువిచారంబు దోఁచిన
మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసి దాఁక
వనమున కరుగ కప్పని నీకుఁ బోలిన
యట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ

తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁడై యర్హ మనియె
భీముఁ డపుడు కమర్చినమోముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర.

110. వ. ఏమేసిం బలుకం జూచినం బీభత్సుండు మెలుపున నతని వారించి
యల్లన యిట్లనియె.

111. సీ. రాజు వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మము
ఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె భవజ్జిత
ధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు వి
ధ్వంసంబు సేయదే ధర్మతనయ
తలఁచినపని విఘ్నితము సేయఁ దగునయ్య
మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ దొల్లి

ఆ. వేఁడికొందు మతఁడు వేఁడెడుఁ గానకు
నేఁగుచుండి మనల నిప్పు డింత
సూడ వలదె యొండు లాడక యప్పని
సలుపు టొప్పు బాహుశాలి నీకు.

112. క. అని చెప్పఁగఁ జెవి దాఁటిచి
వినిధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెన్
మనమున నమ్మాటల క
య్యనిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్.

-: భీముఁ డర్జునునితో ధృతరాష్ట్రునుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట:-

సం. 15-11-15

113. క. మును చేసినయవి చాలవె
విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వఱసిన
మనము దగమె చేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా.

114. క. మఱచితె యాతఁడు మనబం
బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నెటఁ బోయిరి వారల
నెఱుఁగమె మన మట్టిబంధు లేటికి మనకున్.

115. వ. వారివిషయం బైనమేలునకు మాఱాడుట యెగ్గ గా దాకర్ణింపుము.

116. తే. కర్ణునకుఁ జేయవలసినగౌరవమున
గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ముల్లసిల్లంగఁ జేయు గా కుచితనిరతి
యావిధమునకు మాఱాట సూవె యెగ్గు

117. వ అని పలికె వెండియు.

118. సీ. పాంచాలి నవమానపఱచినతెఱఁగును
నయ్యింతి వెనుక రా నడవిఁ గలయ

ధర్మజుచన్నచందంబును మది గీఱి
యుండక మఱ పెట్టు లోలసె నీకు
నాంబికేయుఁడు తండ్రి యగుట నాఁ డెటఁ బోయె
భీష్ముండు మొదలగు పెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ బార్థ యీవిదురుఁ డె
ఱుంగఁడే వారలభంగి యనిన

ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ దగువచనముల స
దల్చె నరుఁడు మఱియుఁ దగఁడె పూజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు లనకుము మనకు న
గ్రజునిపనుపు సేఁత వ్రతము గాదె.

119. క. అని భీము నదిమి విదురునిఁ
గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్యకర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధుల కై చేయఁగ
మనంబునం దలఁచె నాసమంచితభంగిన్.

120. క. నాయింటిధనము గైకొని
చేయఁ గలాఁ డమ్మహీశుచిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగము
పోయి యనఘ చెప్పు మవ్విభుఁడు ప్రియ మందన్.

121. చ. అని విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ డర్జునునిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్రభూతవిధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును నర్జునార్థమును దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించువాఁ
డనఘ కురూద్వహుం డిది మదాత్మకు నిం పని విన్నవింపుమీ.

122. వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె.

123. క. వనవాసాయాసంబుల
ననయంబున నలఁగి దాని నాత్మ నిడి మరు
త్తనయుండు పెక్కు లాడెఁ ద
గనిమాటల దీన రాజుఁ గనలకు మనుమీ.

124. క. ఇతఁ డేమి యన్న నే మగు
ధృతరాష్ట్రుఁడు మాకుఁ బరమదేవత విను స
మ్మతిఁ దత్ప్రసాదముం బడ
సితి మేమును దత్కృతాభిషిక్తుల మనఘా.

125. వ. అని పలికి యప్పుడమిఱేఁడు వికచవదనుం డగుచు

126. క. మాతండ్రి శిష్టవిధములఁ
బైతృకవిధు లాచరింపఁ బంపుము రథ్య
వ్రాతకనకగోరథములఁ
జేతి కొదవ నర్జునుండు చేర్చుచు వచ్చున్.

127. క. గ్రామములు దేవతలకును
భూమిసురులకును గురుప్రభువు నిమ్మనుమీ
హో మసలితి చెపు మాతని
కీమాటలు వలయుపనుల కీవు మెలఁగుమీ.

128. క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు
చని యానృపుతో నజాతశత్రుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి
వినిపించితిఁ దెఱఁ గతండు విని మోదమునన్.

129. క. నరువలను సూచె నతఁడుం
బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ బార్థివవర య
య్యిరువురుఁ బ్రాణంబులు దా
పరు నీకును ధనము దాఁచుపని గలిగెడినే.

130. క. చేయుము విచ్చలవిడి గాం
గేయ ప్రముఖులు నిరస్తకిల్బిషులై మో
దాయత్త చిత్తులుగ భూ
నాయక శ్రాద్ధములు జగమునం బొగ డెసఁగన్.

131. చ. కనకము మేలిరత్నములు గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం
దనియఁగ నిమ్ము సర్వవసుధాసురకోటులకున్ నిజేచ్ఛ నీ

తనయులు పుణ్యలోక సుఖధామములై విలసిల్లునట్లుగా
ననుటయు నాంబికేయుహృదయంబున మోద మెలర్చె భూవరా.

132. చ. పదపడి భీముమాట లోకభంగి నెఱుంగఁగఁ జెప్పి వాఁడు దు
ర్మదుఁ డవి పాటి గావు కురురాజమహత్తర పెట్ట కుండు నీ
హృదయమునందు వాని నని యేర్పడ ధర్మజుపార్థువాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పె సంతసము వెల్లి గొనంగ ననేకభంగులన్.

133. ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యధిప కార్తికపౌర్ణ
మాసి నవ్విభుండు మహితభూమి
దేవకోటి నెల్ల రావించి యంచిత
శ్రద్ధ జేయఁ దొడఁగె శ్రాద్ధవిధులు.

134. సీ. కనకాదివస్తువుల్ గడువేడ్క ధర్మనం
దనుఁడు పుత్తేర నుదాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగపట్టికి సోమద
త్తునకుఁ దదీయపుత్త్రునకు దొలుత
నంచితశ్రాద్ధంబు లాచరించె సుయోధ
నాదికుమారుల కందఱకును
వేర్వేర క్రియలు సీప్సితవిధంబులఁ దగ
నొనరించె సింధురాజునకుఁ దక్కు

ఆ. గలుగు బంధుజకును వలయురాజులకును
ద్రోణునకును బుద్ధిఁ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు నహీనభవ్య ప్రకా
రములఁ బారలౌకికము లొనర్చి.

135. చ. అతులితరత్నకాంచన గవాశ్వవిభూషణ వస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖ వస్తుదానములు గీర్తనకెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁ డయి చేసెఁ బంచదశవాసరముల్ నిజదాన లౌల్య మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్.

136. ఆ భూమిదానవిధులు భూవర యొకమాత్ర
నంబికాతనూజుఁ డాచరింప

నంతఁ బోక యూఁ దగ్రజన్ములకు నీ
నతనిఁ బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు.

-:ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట:-
సం. 15-20-1

137. వ. పనిచినం బ్రియంబు పెంపున హృదయంబు పల్లవింప నాభూవల్లభుం
డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించి గాంధారరాజు మొదలయిన
నిజబంధువులకు బహుళదక్షిణలు గాఁ బారలౌకికక్రియలు చేసె నిట్లు
ధృతరాష్ట్రుండు భారతరణంబున మరణంబు నొందిన బంధులోకంబు
నకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగుపరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వ
ర్తించి కృతకృత్యుం డై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాద్యమినాఁడు
రేపకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను దక్కటి
బంధువులను మిత్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు చేసి
సకలభృత్య జనంబులకు నర్థధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం
డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల
గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులుం బరిత్యజించి యద్దేవియుఁ
గదిసి నడవ యాజకు లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి
ముందటం జేరువ నరుగ నగరు వెడలె నట్టి యెడ నేతెంచి.

138. క. గొంతి మొదలైనకౌరవ
కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
ర్యాంతంబుల బాష్పసలిల
సంతానము లురలఁ దోన చనుదేరంగన్.

139. వ. అజ్జనపతి చనుచుండె.

140. తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కురుభర్తవలను
శోకదీనుఁ డై తప్పక చూచి యేడ్చి
హామహారాజముఖ్య యెం దరిగె దనుచు
నొడలు కంపింపఁ జదికిలఁ బడియె నధిప.

141. క. నరుఁ డనునయించె వెస న
న్నరపతి నెత్తుచును దా ననయమున్ వనటం

పురపురిఁ బొక్కెం గురుభూ
వర యద్దెసతెఱఁగు రామ వాక్రువ్వంగన్.

142. వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాది ధరణీసురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి గొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీ స్కంధభాగకలితబాహుం డై పోవు చుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు నులూపియు సపుత్ర యగునుత్తరయు మఱియుం గలయట్టిమగువలుం గురరీనిచయ నాదంబులచందంబు దోఁప నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూదంబు నాఁడు పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలి యుండె నట్లు ధృతరాష్ట్రికాననగమనంబు నిశ్చితం బగుటయు నాబాలవృద్ధం బుగాఁ బురజనంబు గనుంగొనం జనుదెంచిన.

143. ఆ. వచ్చి రెండకన్ను వాసకన్నును నెఱుం
గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరము వంతఁ
దలరునంతరంగములతోడ నక్కురు
వృద్ధుఁ జూడ నార్తి వికలగతుల

144. క. నేలను హర్మ్యంబులపై
నోలి నిలిచి చూచుమానవోత్కరములశో
కాలాపవిలాపంబులు
నేలకు మింటికిని నడుమ నిండి చెలంగెన్.

145. వ. ధృతరాష్ట్రుండుఁ బురద్వారంబు నిర్గమించు చుండి సకలపౌరజనంబుల నిలువం బనిచె విదురుం డక్కురువృద్ధుచితోడ వనంబున కరుగుటకు దృఢనిశ్చయుం డై పలికె సంజయుండు నవ్విధంబువాఁ డయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయుత్సుఁడు నత్తెఱంగుమాట లాడిన నాంబికే యుండు వారిని వారించి ధర్మనందనున కప్పగించి నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమించిన వార లావైచిత్ర వీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబున వెల్లిగొను

చుండ వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం జను
చుండి రాసమయంబున నజాతశత్రుం డాగొంతి కిట్లనియె.

146. క. మాయయ్య కాననమునకుఁ
బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శుశ్రూ
షాయత్తుఁడ నై యుండెద
నీయువిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ.

147. చ. అనుటయు గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కిట్లను నీవు తోడఁ గా
ననమున కేఁగుదెంచుట జనస్తవనీయ చరిత్రుఁ డివ్విభుం
డనుమతి చేయునే యుడుగు మాపని యియ్యమ యత్త నాకు నీ
మనుజవిభుండు మామ గరిమంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్.

148. తే. ఇతని కియ్యమకును విను మేన చువ్వె
వలఁతి శుశ్రూష సేయంగ వత్స మీర
లాపనికి నేర్తురే వీర లడవి కరుగ
నింట నుండఁగ నామన మియ్యకొనునె

149. వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రిందును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన
నద్దేవి యగ్రతనయుం గనుంగొని.

150. క. వీరలయెడఁ గొడుకా యుప
చారంబులు పలుకుదునె విచారము విడు మే
నేరూపంబున నిలుపన
గారవమున నిచ్ఛ వ్రతంబుగాఁ గైకొంటిన్.

151. వ. అని పలికి నిజస్కంధంబున నున్న గాంధారికరంబుఁ గరంబు నయం
బునంబాపి యతనిదిక్కు మొగం బై.

152. క. నీ వేమియు ననకుము సహ
దేవుని నేమఱక యరయు దినకరసుతునిన్
భావమునఁ దలఁపు మేనా
దేవసమునిపుట్టు వడఁచితిం గపటమునన్.

153 క. అది పాపము దానికి నా
మది నెప్పుడు వగతు విమలమానస యక్కు

డు దొలంగునట్లుగా స
త్ప్రదార్థదానములు చేయు తాత్పర్యమునన్.

154. ఆ. అవ్విధమునఁ గర్ణుఁ డాజిఁ బోయిన
నాదు మానసంబు పోదు సూఱు
వఱియు బై తలంప బలుఱాతఁ జేసిన
వారు గాఁగ వలయు వంశవర్య.

155. క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ
రావేశముతోడ దలఁపుఁ దమ్మహితాత్మన్
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం
భావన మన్నింపు మయ్య పౌరవముఖ్యా.

156. క. భీమార్జున నకుల మనః
కామంబులు సఫలతాప్రకాశంబులు గా
భూమీశ యరసి యొనరుపు
మేమిట నేమఱకు ధర్మ మిల యరయునెడన్.

157. వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాదు మీరు మరలుం డని పలికిన బాండవాగ్రజుండు విషాదం బంది యూర కుండె భీమాదులు డెందంబులు గొందలం బంద నశ్రు లొలుకం దలలు వాంచి రిట్లు మ్రొక్కంబుగ మనంబు గుదివడుచు మందం బై చెల్లి ధృతరాష్ట్రుండు గొండొకయెడ గలుగంజనియె నాధర్మతనయుండు తల్లియాననం బాలోకించి.

-: ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకు బోవలదని ప్రార్థించుట :-
సం 15-22-19

158. సీ. ఇది యేమి సేయంగ నెత్తికొంటిమ్మాట
యాడకు మేను నిన్నడవికి తేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లి పనిచి పనుల్ గొను
భంగిన సామ్రాజ్యభారనిర్వ
హణము తెఱంగులు నప్పటి కప్పటి
కిట్లని యానతి యిచ్చి నడపఁ

బంపక యున్న నొప్పమిగాదె మాకు ము
న్నీవుసు గృష్ణుండు నేవిధమున

తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే యడలు వెల్లి
మమ్ముఁ బాండాలి నిటు మంచి యమ్మ యడవి
నెట్టు లుండెద వనఁగ నయ్యింతిబాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరక పోవు చుండె.

159. ఉ ఆయ్యమలాత్మతోడఁ బవనాత్మజుఁ డి ట్లను ధర్మపుత్త్రి నీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ నిమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపన్నునం
గయ్యము సేసి భూపతినికాయములం బరిమార్చిఁ దల్లి నీ
కియ్యన లక్ష్మి నూఁది చరియింపక యిప్పుడు వాయఁ బాడియే.

160. క. మనమునఁ దోఁచిన దానము
లనుదినమును జేయుచును సమాశ్రిత జనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు
జనసుతచరితమునఁ బరఁగు సౌజన్యనిధీ.

161. క. వనమున మాద్రీపుత్త్రులు
వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తట్లు విక్రమమునకున్
గొనకొల్పి తిట్లు వీరల
ననూనదుఃఖముల ముంచి యరుగం దగునే

162. వ. అనియె నట్టియెడ.

163. క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శో
కావేశం బడర మోము లశ్రులఁ దోగం
గా వెక్కి వెక్కి యేడ్చిరి
భూవర పాండుక్షితీశపుత్త్రులు నేడ్వన్.

164. క. పరిజనములు కన్నీళ్లు
దొరఁగఁగ నడ లొంది వారితోడం జని రి
ప్పురుసునఁ దనదుతనూజులు
మరలమికిం బాండురాజమహిషి మఱుఁగుచున్.

165. వ. తెగ నాడ కున్నఁ బోవ రని కన్నీరు దుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని వారలు వినుచుండం దత్పరిజనంబులతోడ.

166. సీ. దుర్ద్యూతమునఁ దారు దూలపోవుటయును
నాసభ నపకీర్తి యగుతెఱంగు
పాటిల్లుటయుఁ బెక్కుభంగుల నడవుల
నిడుమలఁ బడుటయు నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు చర్చించి సంధి మై
నొవ్వనివా రెల్ల నవ్వఁ దలలు
వంచి కౌరవులతో వర్తింప నే లని
హరితోడ నాడితి నవ్విధమున

ఆ. మాననీయు ధర్మసూను నాగాయుత
బలుని బలుని భీము శత్రుభంజనైక
శీలుఁ బార్థు శౌర్యలోలురఁ గవల దై
న్యంబు నొందఁ జూచు టర్హ మగునె.

167. వ. అని ధర్మతనయువదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూపి.

168. సీ. గౌరవంబున సుకుమారత్వమున నొప్పు
నిప్పొల్తిఁ దల పట్టి యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దుశ్శాసనుం డవమాన
పెట్టంగ నప్పటి పెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ నబ్బన్నంబునకు నోర్వ
వలసె మీ కప్పటి కలఘు తేజ
నీతేజ మట్టులు నీఱయి పోయినఁ
బాండునికులము చెప్పంగఁ జూప

తే. లేక పోదె యబ్బంగిఁ బల్కితి ముకుందు
తోడ నేను మీ రెమ్మెయి రూఢి కెక్కి
వెలుగఁ గోరుటకతమునఁ దలఁచి దాని
ననిలసుతుఁ డెత్తి పెట్టె నే మనఁగఁ గలదు.

169. వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముఁడును సిగ్గువడి రిట్లు పలికి
గొంతి యిమ్మాటకు భీమచిత్తం బె ట్లగునో యనుతలంపున
ధర్మసుతున కతనిం జూపి.

170. ఉ. నామది నొఁడు లేదు విను నవ్వితి సీతనితోడ నీదుల
క్ష్మీమహిమన్ మనం బలరఁ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబు గా నడపఁ జూచితి జన్నము గన్నులార నిం
కేమి కొఱంత నా కుడుగ నెట్లును బోదు సరణ్యవృత్తికిన్.

171. తే. రాజ్యఫలము కామింపఁ బుత్త్రి సమగ్ర
తపమునకు ఫలమైనయుత్తమగతిప్ర
సిద్ధి గోరుదు నదిఁ గల్గఁ జేఁత కిట్టి
తోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే దురితదూర.

172. క. కురురాజునకును దేవికిఁ
బరిచర్య లొనర్చుచుం దపంబునఁ గృశతం
బొరయుతనువుతోఁ గడపెదఁ
గరము నియతి నింకఁ గలుగుకాలము వత్సా.

173. వ. మీరు మరలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి తమతోడ
వనవాసంబున కై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని కొడంబడక
పాండవులు దగుపలుకులం బ్రార్థించుటయు నెఱుంగుం గావున
ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం డెట్లు చెప్పె నట్లు సేయు మని
విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పి పుత్తెంచిన వార లేతెంచి
యబ్బంగి చెప్పినను వదలక వారి పలుకు లాయమ వారించి దృఢ
నిశ్చయంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబంధుజనులను
సర్వభరత భార్యలను బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యి ట్లేల
వచ్చెదరు నిలువుండు సుఖుల రై యుండుం డనుటయు.

174. క. హృదయములు దలర నందఱుఁ
బ్రదక్షిణము గాఁగ నేడ్పుఁ గ్రందుదెలుఁగు లె
ల్లదెసల జెలఁగఁ దిరిగి త
త్పదంబులకు నెఱఁగి వంతఁ దనువులు దూలన్.

175. వ. నిలిచి రందుఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి ననుప మతి యుంజని యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలపి వారల నిరువుర నుద్దేశించి మీరు వనంబునకుం బోయి తానును లే కున్న మా కెట్లు కాలంబు గడప వచ్చు ననుతలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడంబడ దయ్యె నీసాధ్వికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొం డని యప్పగించి యారాజునకు నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబు లాచరించిన దీవించి వా రామంత్రణంబు సేయ నా ధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబు లగువదనంబులతోడమరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని

176. తే. పొగులుచును నల్లనల్లన పురికి నరిగి
రదియు నుమ్మలికంబు ప్రో వైనయట్లు
చూడఁ గూడక యుండంగఁ జొచ్చి రాత్మ
మందిరము లందఱును బుధమాన్యచరిత.

177. వ. అట్లు పురప్రవేశంబు చేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగిన వర్తనంబుల నుండి రట యక్కురువృద్ధుండు నిశ్చింతుం డై గాంధారియుం గుంతియు విదురసంజయులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయు ఋత్విగ్జనంబులతోడ నరుగుదేర నలయక భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్య ప్రదేశంబున విడిసెఁ దదనంతరంబ యతండు.

178. క. స్నానాదికవిహితాను
ష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారద భూదే
వానీకప్రణయనమున
మానితరుచి వెలుగుచున్న మహితాగ్నులకున్.

179. తే. అర్చ లిచ్చి హోమంబు సమంచితముగఁ
జలిపి యెల్లవారలకు భోజనము సంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర
సంజయులయొనర్చినదర్భశయ్య నుండె.

-: ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట :-
సం 15-25-9

180. వ. ఆశయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితం బైనతల్పంబున గాంధారి యుండ దనంతరసన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింత నంత విదురసంజయులును జుట్లుం దమకుఁ జూడం బోలినచోటుల యాజక జనంబును విశ్రమించి రట్లద్దిరశేషంబు సనిన సాయంతన కృత్యంబులు సలిపి రయ్యామినియచ్చుటఁ గడపి సూర్యోదయసమయంబునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికేయుండు తనవారును దానును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవేశించి యొక్క పుణ్యాశ్రమంబునుపాంతంబునం దరుచ్ఛాయాశీతలం బైనసి కతాతలంబున నాసీనుం డయ్యె నట్లకుఱురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబు నకు వచ్చుట శతయూపనామధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుండును నైన రాజర్షిసత్తముండు విని యయ్యెడకు వచ్చి.

281. క. కని గారవంబునం దో
డ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లకుంఠితవిసయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమ
మున నతఁడు వసింపఁ గోరె భూవవరేణ్యా.

282. క. కోరిన విదురాదులు నా
కౌరవపతితలఁపు మేలుగాఁ గొని తగ న
చ్చేరువను బర్ణశాలలు
వే రచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా.

183. వ. అం దక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రతపరులు నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజకృత్యంబులు నడపుచుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూవల్లభుం డచ్చటిముసు ల(చ్చెరువందన) చ్చేరువ నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంసత్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టికార్శ్యంబుఁ దనకు నొప్పుగా వర్తిల్లె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రువృత్తాంతంబు చెప్పిన విని యవ్విచిత్రవీర్యనందనుండు వదంపడి యెట్టివాఁ డయ్యె మునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు.

184. శా. ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాకోచహృద్ధామ సం
క్లేశోత్తారకదివ్యనామ వరదృగ్గీలాప్తనిస్సీమల
క్ష్మీశుంభత్స్ఫురలోకచక్రపరిషచ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమానంతర్యభాస్వీకృతీ.

185. క. మునిహృదయనిలయపాదా
వినతజనావనవినోద విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతికదూరల
సత్పీతస్ఫీతసామజత్వగ్వసనా

186. మాలిని. అపరిమితవిభూతీ యప్రమత్తానుయాతీ
లపనవిభృతవేదా లక్షణస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా విశ్వసంహ్లాదదక్షా

గద్యము : ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున
నాశ్రమవాస పర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీసంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ దాంత్యస్మీల
ద్ధీసద్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య హరిహరనాథా.

-: ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతో వచ్చి యత్తపోవనమహిమ చెప్పుట :-

సం. 15-26-1

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు వైచిత్ర
వీర్యుండు పరమతపోధుర్యుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు
నారదపర్వతదేవలమౌంజాయను లమ్మహీనాయకుం జూచువేడ్క
నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన.

3. క. శతయూపుఁడు నయ్యెడకుం
గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ గుంతి వినయసం
భృత యై యందఱును సమ
ర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్.

4. వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో
వినతుం డైన దీవన లిచ్చి యతనిపెట్టించినదర్భాసనంబుల నాసీను
లై యుచితసల్లాపంబులు సేయుసమయంబున నారదుం డన్నర
నాథుతో శతయూపనామధేయుం డయినధరాధిపుపితామహుం డగు
సహస్రచిత్యుం డనుమహారాజు తనపెద్దకొడు కైనశతచిత్యునందు
రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున

దుశ్చ్యవనసభిత్వంబు వడసె మఱియును బృహద్రథుండును శైలాల
యుండును బురుకుత్సుండును నిందుఁ దపంబు చేసి యింద్రలోకంబు
వడసి రారాజర్షిసత్త్రముల నెల్లను. నే నీలోకంబున మెలంగుచుండి
యియ్యెడం గంటి నయ్యెడం జూచితి నిది యితరదుష్ప్రాప్యం బయిన
పుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయను ప్రసాదంబున నిచ్చట
వసియింప సంభవించె నని పలికి వెండియు.

5\. సీ. ధరణీశ యిచ్చటితపమున నీవు నా
 నృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ
గందు నీతోడన గాంధారియును వచ్చు
 మీకు శుశ్రూష యమేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ జేరంగ నరుగు న
 ప్పాండుభూపతి సురపతిసమీప
మునసుండి యెప్పుడు నిను దలంచు నతండు
 పోడిమి సేయఁగలాఁడు నీకు

ఆ. ధర్మమూర్తి యైనధర్మసూనుఁడు దన
యాత్మ గాన విదురుఁ డన్నరేంద్రు
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్రవేశించు సంజయుఁ
డతులనాకలోకగతి వెలుంగు.

6\. వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు
నొందె నచ్చటియందఱును బ్రీతాత్ములై రప్పుడు.

7\. క. శతయూపుఁడు నారదుతో
నతులజ్ఞానాభిరామ యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ
వితతకృపం దెలియఁ జెప్పవే నా కనుడున్.

8\. వ. ఆదేవముని నీయడుగఁ దలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం
డిక్కురుపతి సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు విన వలతు
వివరింపు మనుటయు.

:-నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు
తెఱంగు చెప్పుట:-

సం. 15-21-8

9. సీ. ఆసంయమీశ్వరుం డాతని కిట్లను
నిచ్ఛమై నేను మహేంద్రుకడకు
నరిగి సంభాషణ మాచరించుచునుండ
నాసభ నిక్కౌరవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టి యలఘుతపోవృత్తి
నిష్ఠాతిశయము వర్ణించి రప్పు
డవ్వాసవుఁడు చెప్పె ననఘ నాతో ముని
జాతుఁడు ధృతరాష్ట్రజనవిభుండు

తే. తపము మూఁడేఁడు లొనరించి తాను సతియు
దేహము ల్విచ్చి చని ధనాధీశుచెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభరణాభిరాముఁ
డై విమానవిహారవ్యాప్తాత్ముఁ డగుచు.

10 క. అని పాండునిమది ప్రమదం
బునఁ దెలఁగఁ జెప్పె ననుడు మోదము ధృతరా
ష్ట్రునెమ్మనమున నిండా
రె నఖిలజనచిత్తములను బ్రియము దలిర్చెన్.

11. వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపి యత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినం
దించి యామంత్రణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున.

12. సీ. పాండుపుత్త్రులు తల్లిఁ బలుమఱుఁ దలఁతురు
వగతురు ధృతరాష్ట్రువలన సుబల
నందనదెసకు మనం బిడి చింతింతు
రట్లి పౌరులు నంత నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు సుఖార్హుఁడు
విగతజనం బైనవిపినభూమి
నెత్తెఱంగున వసియించు గాంధారియుఁ
గుంతియు నత్యంతకోమలాంగు

తే. లడవి నుండంగ నెట్లోర్తు రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు విడిచి యట్లు
సనునె యక్కుంతిభోజునితనయ జనని
దొలఁగి పోవుట కెంత గుందుదురో వీరు.

13. క. ఆయాసంబున విదురుని
కాయము సంజయునిమేనుఁ గందక యున్నే
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ
నాయకునిపై భక్తిఁ గాననమున వసింపన్.

14. క. అని యొండొరువులతోడ
న్వనట యెసఁగఁ బలుకుదురు మనంబులఁ గుంతీ
తనయులు మాతృవియుక్తత
కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా.

15. సీ ధర్మపుత్రాదు లందఱు నొక్కచో నుండి
ధృతరాష్ట్రు నాతనిదేవిఁ బేరు
కొని వారికొడుకు లెల్లను ద్రుంగి రని వార
లతివృద్ధు లిమ్మెయి నడవిఁ గలసి
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్ళు లుండెడి
గొంతి వనంబునఁ గూరఁ దినుచు
ననియును బంధుల నదయతఁ దునిమితి
మలుక ధైర్యంబున నడఁప మైతి

తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ముఁ
గుఱ్ఱలను గర్ణు నాఁడెఁ గోలుపోయి
యొంటి వడితి మనియుఁ గడు నుమ్మలంపు
మాట లాడుచు ర్పరిజనల్ మఱుఁగుచుండ.

16. వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతులై యలంత నొందుదురు.

17. చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలువేది మనోజ్ఞము లైనభోగము

ల్వదలి వినోదముల్ సలుపు లాలసితం బెడఁబాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడఱి యుండుదు రేమి సెప్పుదున్.

18. క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సం
తాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని
చూ పందఱమానసముల శోకము నడుమున్.

19. ఆ. పరమధీరు లైనపాండుతనూభవు
లిట్లు ధైర్యసార మెడలి వికల
బుద్ధు లగుచు నుండి పోవం గడంగి ర
య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య.

20 వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భరితవిన
యుండై.

21. క. విను ముసు చెప్ప వెఱచితిఁ
గాని యధిప గొంతిఁ జూడఁగా జను టర్హం
బైనపని యింత కేదెస
దా నొందునొ విపినవాసదౌస్థిత్యమునన్.

22. తే. గొంతి ప్రాణంబుతో నుండఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావ దర్శింప వలదే బావ నప్పు
ననుసరించుచు నె ట్లున్న యదియొ సాధ్వి.

23. క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు
నతిమృదులాంగకులు వల్కలాజినధరు లై
వ్రతచర్యల వన్యాహా
రత నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా.

24. ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశ పుట్టకుంద మున్
మీ రని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్నద్రౌపది యగుం గరణీయము బంధుదుఃఖసం
తారక మీకు నీతఁ డుచిత బుగఁ జెప్పినకార్య మెమ్మెయిన్.

25\. తే. గొంతికోడండ్రు రెల్లను గురువరేణ్య
యెత్తినడుగుల నున్నవా రత్తపస్వి
నీవరిష్ఠ దర్శింపంగఁ బోవఁ గోరి
యనియె నట్టు లయ్యిరువురు నాడుటయును.

-:పాండవులు బంధుసహితంగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట:-
సం. 15-29-18

26\. వ. అమ్మానవనాథుండు కాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్లం బిలిపించి ధృతరాష్ట్రు దర్శింప బోద మనతిబహుళంబును బ్రధాన చతురంగసము దీర్ఘభంగికంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులునుం బాటబండ్లునుం గాఁ బెక్కాయితంబులు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీరప్రకరంబును నానావిధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొని వచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుఁడు పౌరజనంబు లారాజుం జూచువేడ్క నెవ్వరు వచ్చినను వారలయోగక్షేమంబు లరసి సురక్షితంబుగా నడపింపం దగు వారి నియోగింపుం డెల్లి పయనం బని చాటింపుం డని పనిచిన వారలట్లు చేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపాచార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని యత్యాదరంబునం జెప్పి.

27\. సీ. ఏనికగములతో నేతెమ్ము నీ వని
బాహుదర్పోజ్జ్వలుఁ బవనతనయుఁ
దేరులగమి చెలువారు నీచే నని
దేవసమాను గాండీవధరుని
గుఱ్ఱపుదళములకొమరు నీ కలవడు
నని చారుతనుమనోహరు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీ కలసివచ్చుట నని
సన్నుతచేష్టితుఁ జిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్యనినద మెసఁగ
నాతపత్రావళీధ్వజవ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంతరంబు నిండ
నరుగుదెంచిరి వైభవ మతిశయిల్ల.

28. వ. ద్రౌపదీప్రముఖవధూజనంబులనుం దక్కనుం గలభరతభార్యల నందలంబులను గనకంబుబండ్లను నిడికొని రం డని యంతఃపురాధికారుల నబ్బూరమణుండు నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తానును మణిభాసమానంబును నీలవాలశోభితషోడశశ్వేతాశ్వవ్యూథంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తికప్రాలంబమాలికాద్యోతితంబు లగునాతపత్రంబు లుల్లసిల్ల.

29. తే. వేణువీణారవంబులు వివిధగాన
నాదములుఁ బాఠకారావమేదురంబు
లగుచు వందిబృందముల వాక్యాలి బెరసి
దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్రదీప్తలీల.

30 వ. వెడలె వివిధవాహనారూఢు లయి పౌరు లప్పూరుపుంగవరు ననుగమించి రిత్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుం డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్రంబు ప్రవేశించి చనుచుండ.

31. సీ. సంయమివరుఁ డైనశతయూపమునిపతి
యాశ్రమంబునఁ దదుపాంత భాగ
మునఁ గదలీశోభియును మృగాకీర్ణంబు
నగుధృతరాష్ట్రునియాశ్రమంబు
నెఱిఁగినవా రదె యిదె యంచుఁ బేర్కొని
చూపి చెప్పిన ధర్మసుతుఁడు దేరు
డిగిన భీమాదులు డిగ్గిరి వాహనం
బులు సర్వజనులు నప్పురుషవరుల

ఆ. ననుసరించి రజ్ఞనాధిపుఁ డయ్యంబి
కేయునాశ్రమంబు డాయఁ జనుచు
నచటిజనుల నడిగె నయ్య యేఁడీ యని
గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ.

32. వ. అనిన వార ల్పడమిఱేనితోఁ.

33. క. యమునాస్నానంబునకును
సుమతోయాహరణమునకు సువ్రతుఁ డాసం
యమి చనియె ననుచుఁ దన్మా
ర్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁ గౌరవముఖ్యా.

-:పాండవులు కురుక్షేత్రంబున నున్నధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట:-

సం. 15-31-6

34. సీ. చెప్పినఁ బాండవు లప్పథంబున భక్తి
నరుగుచు నెదురుగ నరుగుదెంచు
నంబికానందనుఁ డాదిగాఁ గలవారిఁ
గని రప్పు డన్నలఁ గడచి శీఘ్ర
గామి యై చని తల్లికాళ్లపైఁ బడి యేడ్చె
సహదేవుఁ డధికబాష్పప్లుతాస్య
యగుచు నబ్భామిని వగచుచు నాతని
నెత్తి తాఁ గౌఁగిట నిఱియఁ జేర్చి

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాంధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు నక్కురుకుమారు
లక్కురూద్వహు నన్నియతాత్మదేవిఁ
గాంచి రనుజీవు లెఱిఁగింపఁ గౌరవేంద్ర.

35 చ. కని మఱి తల్లిపాదములఁ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి వత్సలతన్ మన మార్ద్రభావ మొం
ద నురులునశ్రుబిందువులదందడిఁ జిక్కఁగఁ గౌఁగిలించి వా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా.

36. తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజు నధికవినయ
భరితుఁ డై కాంచి భీమునిఁ బార్థుఁ గవలఁ
గనియె సంజయుఁ డెంతయు గారవమున
నాదరించి రయ్యేవురు నతనిఁ బ్రీతి.

37. సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టివధూజనంబులుఁ దక్కఁ
గలయట్టి భరతభార్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధు గాంధారి గొంతిని
వారలు గొనివచ్చువారికలశ
ములు పాండురాజపుత్త్రులు పుచ్చికొని భరి
యించిరి పురజను లెల్ల నధిక
వినయత నమ్మువ్వురను గని రవ్వేళ
నందఱు ముద మంది రట్లు దగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి వారణపురమున
నున్నయట్ల కాఁగఁ దన్నుఁ దలఁచె
మదిఁ గురూద్వహుండు తదనంతరంబ ని
జాశ్రమమున కెలమి నరుగుదెంచి.

38. ఉ. తారకశోభితాంబరవిధంబునఁ బొ ల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజనతాకలనంబునఁ దాను జంద్రునొ
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁ డై తనరెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువఁ గల్గుతాపసులు చెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచు కేడుకన్.

39. వ. వచ్చినం గని వారల నెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి వనితాజనంబులు నొక్కవలన నిలిచి రుచితాసనంబుల నున్నయమ్ము నులు సంజయు నాలోకించి ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱం బేరువేర నేర్పడ మా కెఱింగింపవే యని యడిగిన నతండు వారల కి ట్లనియె.

40. సీ. జాంబూనదచ్ఛాయచందంబువర్ణంబు
గలిగినపలుచనిగనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వసమున్నతఘ్రాణంబు
నిడుద లైనవిశాలనేత్రములును
గంఠీరవంబురేఖయు నొప్పఁ జూడ్కికి
నెంతయు వ్రేఁ గై నయీఁతడు ధర్మ

తనయుఁ డెట్టిదనంబుఁ దనరినమూఁపులు
నాయతస్ఫీతంబు లైనదాహు

తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచునితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందరశ్యామతనువు
వారణేంద్రుకైవడియును వారిజముల
యట్టికనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు.

41 తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లొరులు లేమి తెల్లం బగుచుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబు లందుఁ గూర్చున్న విష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు కవలు.

42. సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ బోలుమైచాయయు
నవపద్మదళములఁ దెవదుమెఱుఁగుఁ
గనుదోయి మధ్యాత్వమునకుఁ బ్రవేశించు
ప్రాయంబు నత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్న యతులితసంపద
చందంబు దోఁపించుచారుగౌర
వంబును గలుగునివ్వనిత పాంచాలి యి
య్యంతిపార్శ్వమునఁ గల్లిటమేను

తే. వనజసన్నిభముఖము నై యినునిమహిమ
యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చిన ట్లున్నయీల
తాంగి నారాయణునిచెలియలు సుభద్ర
నరునివల్లభ సంయమినాథులార.

43. ఆ. వీరికెలనఁ గనకగౌరమధూకాభ
తనువు లొప్పుచున్నవనిత లఱగ
పాండ్యసుతలు నరునిభార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వయములు.

44. సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కెన యైనచాయ నొ
ప్పినమేను గలుగు నీభీతహరిణ

నయన భీమునిభార్య నవ్యచంపకదామ
గౌరాంగి యైన యిక్కమలపవన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయ
వర్ణంబునకు సరి పచ్చుకాంతిఁ
జెలు వైనతనువునఁ బొలుచు నిన్నళినాయ
తాక్షి మాద్రీదేవి యగ్రతనయ

తే. పత్ని వీరలకెలనఁ బాపటలులేక
ధౌతసితవస్త్రపరిధాన లై తనువుల
నిభృతి దోఁపఁగ నున్నయిన్నెలఁత లాంబి
కేయకోడండ్రు కరుణావిధేయులార.

45. తే. వీరిచందంబ యై కడుగారవమునఁ
దను సుభద్ర పొదువ నున్నతరుణి ద్రోణ
కర్ణముఖయోధవీరులఁ గలఁచి తెగిన
యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.

46. వ. అని చూపి చెప్పె నప్పు డాంబికేయుండు కౌంతేయాగ్రజున
కి ట్లనియె.

47. సీ. కుశలి వై యుండుదే కురువంశసత్తమ
పౌరజనులు జానపదులుఁ దెఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరింతురె తమ్ము లందఱు
సుఖ ముందురే నీదుసఖులు సుఖులె
బంధులు సంతోషభరితులే యిష్టభృ
త్యులు తమకైనకోర్కులు ఫలింపఁ
గాలుదురే హర్షలీలలఁ బూర్వరా
జన్యులనడవడి నలుపఁ బడునె

ఆ. నయముతోడియప్పనముల భండారంబుఁ
బెనుతె యగ్రహారజనులమీఁద
గాలి యైన సుడియఁగా నీక యరయుదే
యనఘ పుణ్యకీర్తు లతిశయిల్ల.

48. క. మిత్రనరపతుల శాత్రవ
ధాత్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్రములుగఁ జేయుదె సుచ
రిత్ర యుదాసీననృపపరీక్ష నడచునే.

49. క. దేవతల కతిథులకుఁ బితృ
దేవతలకుఁ బూజనములఁ దృప్తి యొనర్తే
యీవసుధఁ జతుర్వర్ణజ
నావలులు నిజోచితక్రియలఁ దగ మనునే.

50. తే. బాలురకును దుర్బలులకు భామినులకు
వృద్ధులకును మనంబుల వెఱపు లేని
యట్టిమెలఁకువ గలిగెడునట్లుగాఁగ
నడచునే యాజ్ఞ పురమునఁ బుడమి యందు

51. క. అనిన విని యానృపతి య
జ్జనపతితో నిట్టు లనియె జగదీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవ
దనుయుక్తము లెల్ల నడచు నవికలభంగిన్.

52. వ. అని పలికి యి ట్లనియె.

53. క. ఆయాసము సైరింపని
మీయొడలు తపఃక్రియలకు మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూష దగం
జేయునొకో గొంతి దప్పిఁ జెందక మీకున్.

54. క. మా పెద్దతల్లి యలజడి
కోపి తపోవృత్తి గడపుచున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ
బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు పలుకునొ మీతోన్.

55. ఆ. సంజయుండు తపముజాలికిఁ జాలి వ
ర్తిల్లుచున్నవాఁడె ధీరచిత్తుఁ

డిచట లేఁడు విదురుఁ డెచటి కేఁగినవాఁడొ
యతనిఁ జూడ వలయు నధిప నాకు

56. వ అనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మతనయుతోఁడ.

57. సీ. ఏఁ దపంబున కోర్తు నెంతయు శుశ్రూష
యలయక గొంతి మా కాచరించు
వినుము గాంధారియు ననఘ చరిత్ర త
పోనిష్ఠ కోర్చు నిమ్మానసీయ
మిముఁ దలంచినయప్డు మెచ్చి దీవించు సం
జయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు తపశ్చరణమునకు
వినుమఁడు మముఁ బాసి విదురుఁ డెచ్చట నేనిఁ
జరియించు మునిజనాశ్చర్యకారి

ఆ. యగుచుఁ జలము లనిల మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక యయిన నుండు
శూన్యవిపినమున విదైన్యస్వతంత్రసం
చారియై వసించుఁ గౌరవేంద్ర.

58 క. ఒక్కొక్కమరి దబ్బాటీ
చక్కటిఁ గాన నగు ననియె జనవర తోఁచెన్
గ్రక్కున నప్పుడ విదురుం
డక్కౌంతేయాగ్రజున కనతిదూరమునన్.

59. వ. కాంతారధూళి మలినాంగుండును జటీభూతకేశపాశుండును దిగంబ రుండును నగువిదురుం డట్లు దోఁచి యయ్యాశ్రమంబున నున్న జనంబులం గని మగడి పోవం జూచె ధర్మతనయుండు తనయను చరుల నిలువుం డనుచుఁ దా నొక్కరుండును సత్వరంబుగా నవ్వి నుతప్రభావునివెనుకం జనియె నతండు గుల్మాంతరితుం డగుచుం దోఁచుచుఁ బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుంగెత్తి యోవిదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుఁగాన వచ్చితి నని పలుకుచుం బాఱిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్క పాద పంబు చేరి నిలిచిన

:-విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలయుట:-
సం. 15-36-22

60. సీ. ధర్మతనూజుండు తత్సమీపంబున
కేఁగి యయ్యోగికట్టెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు లర్ధమీలితములై
యుండంగ నూరక యున్నఁ గాంచి
నిర్మలాత్మక యేను ధర్మసూనుఁడ నన్నుఁ
గను విచ్చి చూడవే యనుడు నతఁడు
ఱెప్పల నెగయించి యప్పాండవోత్తముఁ
దప్పక చూచి యుదాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియములను బ్రాణ
ములను నింద్రియములఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చెఁ దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ.

61. ఆ. వినుము ధర్మపుత్త్రితనువునఁ గాంతియు
లావు నప్పు డగ్గలంబు లయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబల మట్టు లగు టతఁ
డెఱిఁగి చోద్య మంది యెలమి నొందె.

62. క. తదనంతరంబ యప్పతి
విదురశవము మ్రాను సెంది వికృతరహితమై
నిదురమెయి నొఱగి యున్నప
గిది నుండం జూచి యగ్నికృత్యము నడపన్.

63. చ. తలఁచిన మింట నొక్కెలుఁగు ధర్మతనూజ యతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు వహ్నివిధాన మొనర్చు టర్హమే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పని దక్కి పోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ నంతయునుం గ్రమంబునన్.

64. వ. ఎల్లవారును వినుచుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి
పదంపడి ధృతరాష్ట్రుం డామంత్రణంబు సేయ మనిజనులు నిజ

నివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనంద
నునితోడ.

65. సీ. భరతకులోత్తమ ఫలమూలముల నుప
యోగింపు మొసఁగెద నొదవి తనకు
నెయ్యది యాహార మయ్యె నాతిథ్యంబు
దానన నడపుట ధర్మసరణి
యనవుడు నట్ల కా కని ఫలంబులు మూల
ములు నుపయోగించె మోదభరితుఁ
డగుచు నప్పాండుసుతాగ్రణి యట్లంగి
నఖిలజనములు నాహారకలన

తే. మాచరించి రయ్యెందఱు నవనిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచితకర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు.

66. వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారో
పేతుండును నర్హపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ
మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధం
బులు నానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులు వివిధపక్షికులనిశ్శంక
కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రీతస్సవనకరణీయుం డై యున్న
కురువృద్ధుకడకు వచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతనియుల్లంబు
పల్లవింపం జేసి యతఁడు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుం డై.

67. చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యనికిఁ గనుంగొనంగఁ గర మత్సుకతన్ శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్రమోదమునం గుశపీఠరాజిపై
నునుపఁగఁ బంచె గాథవినయోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డందఱన్.

68. వ. అట్లున్న యమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మ
మయసంభాషణంబులు సేయుచుండ నినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె
నప్పుడాంబికేయుఁడు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీకు

మధ్యందిన కృత్యంబు లాచరింప వలయు విజయంచేయుం డనిన
వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల
మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని
చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున
నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని
కి ట్లనియె.

69. సీ. ధరణీశ పాండునందను లట్లు సాంతఃపు
రంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి యయ్యంబికానందనుఁ
గాంచినదినమునఁ గరము నియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశ
యనమున నిద్రించి రాగరిష్ఠుఁ
డమ్మహితాత్ముల కర్థితో మఱునాఁ డ
నుజ్ఞ యిచ్చిన సుమనోజ్ఞములును

ఆ. సన్నుతములు నైనయన్నపానాదుల
ననుభవించి మృదులహారితల్ప
ముల శయించి రట్లు నెలనాళ్లు లయ్యెడ
నతనిఁ గొల్చి యుండి రధిపముఖ్య

70. వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీ కుంతీ
సముపాసితుం డయి యున్నవిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ
నవ్విశిష్ట గోష్ఠికై శతయూప ప్రభృతి మునివరులు చనుదెంచిన
నక్కురువృద్ధుం డర్ఘ్యంబు లగునాసనంబులు వెట్టించి సంభావించిన.

-: వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుండైన ధృతరాష్ట్రునాశ్రమంబునకు వచ్చుట :-

సం. 15-34-21

71. సీ. సముచితంబులు సధర్మములును నైనస
ల్లాపముల్ సెల్లి నుల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడు కందుల
కేతేర నందఱు నెదురువోయి

వినతులై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి యతులకృ
ష్ణాజినదర్భోత్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరునను మతిఁ దమతమ
యాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్ము

ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు దద
నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాక్షరంబుగ నమ్మ
హీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె.

72. సీ. వనవాసమున నీకు మన మలవడియెనే
నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్త్రనాశజ మైనశో
కము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి
యుమ్మలికంబు లే కున్నయదియె
నీకుఁ బరిజ్ఞాననిష్ఠ గల్గెనె గొంతి
శుశ్రూష మీ కొనర్చునె తగంగ

తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాస
మునకు నీయమ మీరు రాఁ దనకు నింట
నిలువఁ దగ దని యిమ్మేలు నీదుబుద్ధి
నొలసి యుండునె. కౌరవకులపవిత్ర.

73. చ. అనఘ యజాతశత్రునెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరున్ నరుని మాద్రితనూజుల సత్క్రియాభినం
దనముల గారవింతె వినుతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్మ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీమహితా దృఢశాంతిమూలమై.

74. వ. అని యంత నిలువక.

75. ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధచిం
తనము లేక వాక్కు మనము నొక్క

చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధ
సంపదాప్తి పరమసాధనంబు.

76. వ. అని చెప్పి వెండియు.

77. సీ. విదురుండు దేహంబు విడిచినతెఱఁ గెల్ల
నెఱిఁగితె మాండవ్యుఁ డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందిన
ధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్మ్ముఁ
డై నయమ్మహనీయుఁ డట్లగు టంబుజా
సనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబు
నం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె

తే. ధర్మదేవతమాఱటతనువు సూవె
యీయుధిష్ఠిరునుజ్జ్వలకాయ మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు స
మిద్ధయోగబలంబున నితనిఁ గలసె

78. ఆ. అట్లు దేవతామయాత్మకుఁ డైనయి
వ్విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రేష్యవృత్తి నిట్లు
గొలిచి యునికి బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస
మంది యుండుదే కులాగ్రగణ్య.

79. వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుం డప్పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున ని
ట్లనియె.

80. సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు
సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పఃక్రియలకుఁ బనుపడి యున్నయవి నన్ను
గాంధారిఁ బుత్త్రశోకం బొకింత
యేనియుఁ బొందంగ నీఁడు సభక్తిక
మైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు

మునివర యితనిపై ననుజులమీఁద వ
త్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్ల మై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నితఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతితెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు.

81. వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కనుం గల్గునంగనాజనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వం బునంజనుదెంచి సభక్తిప్రణామంబు లాచరించి యంతంత నిలిచి రయ్యలఘుజ్ఞానమాననీయుండు ధృతరాష్ట్రుతోడ.

82. ఉ. మీయెడ చింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్డు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నఁ గొం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్.

83. వ. వ్యాసుండు వెండియు.

84. చ. అనఘ యమానుషం బయినయట్టివ యైనను నాతపంబు పెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తు నే
ననుటయు నాకురుక్షితిపుఁ డాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషముకంటెను మేలుఁ గల్గునే.

85. క. మానుష మైన నమానుష
మైనను బ్రార్థనకు విషయ మైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు
గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ.

86. ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ
బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లే దింకఁ బరలోక
భీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను.

87. వ. అట్లయినను మీ రొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయది యెఱింగింప వలసె విన్నవించెద.

88. సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు ని
ష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁ గరి
తురగయుతంబుగాఁ ద్రుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాది
సత్పురుషుల నెల్లఁ జంపికొనియె
నన్నిచునకుఁ గా మహారాజు లాంద్రను
బిడ్డల విడిచి యభేద్యధైర్య

తే. వృత్తి రణమృతిఁ బొంది రవ్విభుల కేది
గతియొ యిమ్మెయి మూఢు లై కలనఁ బడిన
కురుకుమారకు లెల్లైరొ పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనివగ పెద్ద మాన్పు మనియె.

89. వ. అనుటయు నప్ప్రేముడిపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభద్రకు మఱియునుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు గ్రొత్త లయ్యె నప్పు డాసుబలనందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన చూచి దయాధామం బై యున్నయామామ నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యి ట్లనియె.

90. సీ. మునినాథ యీరాజు తనయు లందఱును గ
య్యంబునఁ దెగినదియాదిగాఁ బ
దాఱేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధి
గల్గుట గోరులోకంబు తెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నైనను జాలుదు
నిర్మలతపమునపేర్మి నీవు
పుత్త్రిసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు
చెంతటిపని నీకు గొంతి ద్రుపద

తే. రాజపుత్త్రి సుభద్ర కౌరవకుమార
శతము భార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్ని యత్తన్వియత్త యప్పుడఁతియత్త
గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁ జూడ.

91. వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు.

92. క పరమమునీంద్ర సమరమృత
కురువీరుల మామనములఁగో డుడుఁగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకం బ
చ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్.

93. చ. అనునెడ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁగాంచి దయానురక్తి న
వ్వనితగుఱించి యి ట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర వానిఫల మందఁగఁ జేసి యలంతఁ బాపెదన్.

94. వ అనిన విని య య్యింతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండ
ప్రణామంబు చేసి చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో
వినయవినమ్రయగుచు నిట్లనియె.

-:కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకుజన్మించిన తెఱఁ గెఱింగించుట:-

సం. 15-88-1

95. సీ దేవతలకు నీవ దేవత విట్టిని
న్నామగాఁ బడసితి మహితకరుణ
ననుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ
గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁడైనదుర్వాసుఁ
డన్మహాముని వచ్చె నతని సవిన
యార్చనకలనాసమారాధితుండు గాఁ
జేసితిఁ బ్రీతుఁడై చెలువ నీకు

ఆ. నిత్తు వరము వేఁడు మెయ్యది కోరికి
యనియె నతఁడు మీ ప్రియంబుకంటె

ననఘ మిగులుకోర్కి యును గలదే నాకు
నంటిఁ గాని యొకఁడు నడుగనైతి.

96. వ. అమ్మాట తనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్రా పసవరుండు వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోవ నడుగు మనుటయు వెఱచియు నాదువేడ్క తెఱంగట్ల యగుటను బుత్త్రింగోరిన నమ్ముని పతి యొక్క మంత్రం బనుగ్రహించి దీన నీ వావహించిన దేవతలు భవద్వశగతులై సుతజన్మంబు గలిగింతురు విశేషించి ధర్మువునకుఁ దల్లివి గాఁ గల దాన వని పలికి యంతర్ధానంబు చేసిన.

97. ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూప ము
ల్లమున నెప్పుడును దలంతు నొక్క
నాఁడు మేడమీఁదఁ బోడిమి నే నుండి
కంటిఁ బొడుచుచున్న కమలమిత్రు.

98. క. కని యిది కన్యక దోషం
బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానము వే
డ్క నొనర్ప నావహించితి
ముని మంత్రబలమున సూర్యు మునినాథవరా.

99. తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున
నాత్మమూర్తి వర్తింప మూర్త్యంతరంబు
దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁ దత్క్షణంబ
నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ.

100. వ. ఇట్లు చనుదెంచి.

101. సీ. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వడంకుచుఁ
గేలు మొగిడ్చి పొం దేల యిచట
ననిన వృథాహ్వాన మాచరించుట తప్పు
నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర
మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని
పలికె నయ్యర్కుఁ డే నలికి గురుని

నిరపరాధుని శాపనిహతుఁ గాఁ జేయుట
కోర్వక పుత్త్రికు నొసఁగు దేవ
తే. కృప భవత్సము ననిన నయ్యపరిమేయ
తేజుఁ డాత్మ తేజమున నాదృష్టు మేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయందు పుట్టెడు మనియెఁ బిదప.

102. వ. అని నిర్దేశించి.

103. తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలతగాక యుండ
వరము నిచ్చితి ననుచు దివమున కరిగె
జనకముఖబంధుచిత్తవంచనము నడపి
గూఢమందిరాంతరమునఁ గొడుకుఁ గంటి.

104. క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ
గనిన ట్లయి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ
కనినయది దివ్యబోధం
బున నత్తెఱఁ గంతరంగమునఁ గొని కాలున్.

105. తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నప్పనిఁ దలంచి
యెఱుకు చుండుదు మద్భయ మపనయింపఁ
దతులకరుణ నిక్కురువృద్ధునభిమతమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాకు సద్వరములు.

106. వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానిని కి ట్లనియె.

107. సీ. నీ చెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల
యెగ్గు నీయందు లే దేల వెఱవ
సుర లద్భుతాపాదిచరితులు కర్ణున
కట్లు గా నున్నది యగుటఁ జేసి
యేటిలో నాతని నిడి తీవు కన్యాత్వ
హాని లే కున్కిఁ గులాగ్రగణ్య
వైతి భవద్వృత్త మమలిన మగుటకు
ననుమాన మించుక యైన వలవ

ఆ. దనుచు నాదరార్ద్రి దయి పల్కి గాంధారి
తోడ నీవు సుతులఁ దోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదు చెలియు గొంతియుఁ
గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు గణ్యచరిత.

108. ఉ. ద్రౌపదియున్ సుభద్రయును దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రపౌ
త్త్రపవిలోకనోత్సవము నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు దే
నీపని యాచరించుటకు నిమ్మనుజేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాపరితాపనోదనవిధంబుగఁ గోరితి రట్లు చేసెదన్.

109. క. నీకొడుకులకు మనుమలకు
శోకింపఁగ వలదు వారు శూరత వెలయం
జేకొని రిరి రణమరణమున
నాకభువనసుఖము సద్గుణ స్తవనీయా.

110. ఆ. భామ విను మవశ్యభవితవ్య మైనభా
రతరణంబుపొంటె నతులమహిమ
మాననీయ దేవయోధులు జననంబు
నొంది రిందు మనుజయోనులందు.

111. సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వర్తిల్లెడు మేటిగం
ధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్రధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరుద్గణమయజని ధర్మ
దేవత నూవె యుధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁ డై ప్రభవించె నరుఁ డను
ముని యర్జునుం డయి జనన మొందె
నారాయణుఁడు కృష్ణనాముఁడై జనియించెఁ
గనుఁగొను కవల నాశ్వినులు గాఁగ

తే. ద్వాపరంబుగ నెఱుఁగు గాంధారరాజుఁ
గలి సుయోధనుఁ డయ్యె రాక్షసులు పుట్టి
రతనియనుజు లై కర్ణుని నరుణకిరణుఁ
గాఁగ నభిమన్యుఁ జంద్రునిఁ గాఁగఁ గనుము.

112. క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం
డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు
ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె నస్త్రగురుం డై.

113. తే విను మురుశక్తి గాంగేయుఁ డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రౌణి యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు కలరు మఱియు
నిర్జరాసురాంశముల జన్మించినారు.

114. క. అని పలికి మీమనంబుల
పనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి వైచెద నాతోఁ
జనుదెండు మీరు గంగకుఁ
గనియెద రనిఁ దెగిన బంధుగణముల నచటన్.

115. తే అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు నార్పు వెలుఁగు
లాకసం బంద ధృతరాష్ట్రుఁ డాది గాఁగఁ
గలుగు నాసర్వజనులు నొక్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ గురువరేణ్య.

116 క. అరుగఁగ మునిజనములు న
చ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు సేవించి మరు
త్సరిదుపకంఠతలమునకు
నరిగిరి కౌతుకము మనములందు నెలకొనన్.

117. వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వనుప భాగీరథీతీరంబున విడిసి రవ్విచిత్రచరిత్రుండు దన చేయం బూనిన పని మఱునాఁడు రేపకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యందఱు నద్దినశేషంబు నాయామినియును శతసంవత్సరంబులుం బోలె నుండ సూర్యోదయ సమయం బగుటయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండును బాండుతనయులుం దపోధనులు నప్పారాశర్యుపాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీ

ప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కవలన నతనిం గొలిచి యుండిరి.
సర్వజనులు నజ్జు లెత్తికొని యంతంత నిలిచిరి తదనంతరంబ.

-: వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల రావించి చూపుట :-
సం. 15-40-4

118. సీ. సాత్యవతేయుండు జాహ్నవీసలిలావ
గాహన మొనరించి గారవమున
నింపారునెలుఁగున నిందు రం డనవుడు
నీ కేమి సెప్పుదు నీటియందు
రవ మగ్గలముగ రారాజుఁ దమ్ములుఁ దత్కు
మారవర్గము నభిమన్యుఁ డాది
యగుపాండుపౌత్త్రులు నర్కజుండును బాహ్లి
కప్రముఖాఖిలకౌరవులును

తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబంధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నాతనితనూజ
రాజియును భీష్మగురులఁ బురస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ కొమరు మిగుల.

119. ఆ. దివ్యమాల్యములును దివ్యాంబరంబులు
దివ్య భూషణములు దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ దమమిత్త్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ దోఁచి రధిప.

120. వ. అట్టియెడ.

121. క. తగ నాకురువృద్ధునకు నా
సఁగె నాఁటికి దివ్యదృష్టి సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావం
బు గని యధికవిస్మయంబుఁ బొందఁగ జనముల్

122. వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుత ప్రమదభరిత యై నిజనయనంబుల
బంధించిన పట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ.

123. క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి
నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి నరవర పగ తే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము
నివ్వటిలఁగ విలసనములు నెఱయ మెఱయఁగన్.

124. తే. చతురగంధర్వు లప్సరోజనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృదయముల గౌర
వములు తెల్లంబు సేయంగ వచ్చి రొప్పి.

125. వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి సముచితాచారంబులు నడపి రారెండుదెఱంగులవారలు నర్హప్రకారంబుల బితామహాచార్య శిష్యమాతృమాతామహ పితృపితామహభ్రాతృజామాతృపుత్త్రపుత్త్రీభగినీపౌత్త్రదౌహిత్రశ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతుల స్యాలకప్రియప్రియామిత్రసమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు.

126. తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁ డెల్ల నిచ్ఛానురూప
వృత్తి వర్తిల్లు చుండి రవ్విధము సకల
జనుల నద్భుతరసమున మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ.

127. వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పారాశర్యుండు పనుప నయ్యిరుదెఱంగుల వారలుం బరస్పరామంత్రణంబు సేసి రాహూరజనంబులు తమతమలోకంబులకుం జనువారై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును జొచ్చి యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసిన యంగనలు గంగాతోయంబులం గ్రుంకుటకు రం డనిన విని విధవలగువీరభార్య లెల్లను ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతీధర్మనందనుల యనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిలమగ్నలై మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకారసమలంకృతమూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు చూచి సర్వజనులు నత్యంతా

శ్చర్యసంతోషాధీనమానసు లై రని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమే
జయున కి ట్లనియె.

128. సీ. జననాథ యీప్రియసంగమోత్సవకథ
వినినఁ బఠించిన వేవిధములఁ
బరమప్రియము లిందుఁ బరలోకమున సంభ
వించు మనమ్మున కించుకంగి
బాంధవయోగశోభనము వర్తిల్లు న
నాయాసమున నామయాపగమము
గలుగు భూదేవనికాయంబునకు దీనిఁ
దగ వినిపించిన ధార్మికులకు

తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి యావహిల్లుఁ
దత్పరతఁ గొనియాడిన దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగఁ గాచి తిరిగి
మే లొనర్తురు భరతభూపాలవర్య.

129. వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు
కృష్ణ ద్వైపాయనప్రసాదలబ్ధం బైనతత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున
బంధులోకంబు నాలోకించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు
లెట్లు వర్తించి రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి నతం డి ట్లనియె.

-:ధృతరాష్ట్రుఁడు భాగీరథీతీరంబుననుండి విజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట:-

సం. 15-44-2

130. సీ. అయ్యద్భుతపువృత్త మమ్మెయిఁ జెల్లిన
ధృతరాష్ట్రమేదినీపతి తపస్వి
గణము సవినయంబుగా నిజస్థానయా
నమునకు నామంత్రితముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి నరిగెఁ దోడన పాండు
రాజనందనులును రా నుదాత్త
తేజు సత్యవతీతనూజు ము న్నిడికొని
యప్పు డమ్మునిపతి యతనితోడ

తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థముల్ భావితాత్మ
లగుమునీంద్రులచేఁ జెవులార వింటి
కంటి తనయుల నీకన్నకంటె నొప్పి
యుండుదురు వారు దివిసౌఖ్యయోగ మెసఁగ.

181. ఉ. కావున నింక వారి కయి కౌరవసత్తమ యుమ్మలింప కా
త్మావిలభావముం దపమునగ్గలికం బెడఁబాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కనెల పాండవముఖ్యుఁడు నిల్చి నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమతీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్.

182. వ. అని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డట్ల చేసెద నని పలికి యమ్ముని
సత్తమునకుం బ్రణమిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబునం గృతార్థుండ
నైతి నని యతని నామంత్రితుం జేసినం బాండవులుం దగ నప్పర
మముని వీడ్కొనిరయ్యెందఱును దీవించి యమ్మహాత్ముం డంతర్హితుం
డయ్యెఁదదనంతరంబ.

183. సీ. ఆంబికేయుండు ధర్మాత్మజుఁ జిత్తసం
ప్రీతి మోమునఁ దోఁపఁ బేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యనిర్వహణంబు పెద్దకా
ల్వున నుండి నీ వనుదినము నడప
కునికి కర్తవ్యమే వినుకురు భీష్మాది
మహితులచేత సమగ్రభావ
మొందినయవి యింక నుపదేశ మేమియు
వలవదు రంధ్ర మొవ్వనిజనంబు

తే. వేచు ననుజానుగతుఁడ వై వేగపొమ్ము
వారయుతముగఁ బురికి నుదారచరిత
నీకతంబున మున్న నాశోక మెల్లఁ
బాసెఁ దేజంబు సౌఖ్యానుభవముఁ గంటి.

184. చ. తపమునెడన్ మదీయమతి తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ.
వపగతఖేదమానసుఁడ వై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం

చి పురజనంబు సమ్మదముఁ జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభరనిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్.

135. సీ. ధర్మతనూజుఁ డాతనితోడ ని ట్లను
నధిప భీమాదుల నరుగఁ బనుపు
పుడమి రక్షింప నీయడుగులకడ నేను
నిలిచి మాతల్లుల నిన్నుఁ గొలిచి
యంచితతపమున కనుగుణం బైనట్టి
శుశ్రూషణము సేయుచును దపోని
యతితోడ నుండెద ననవుడు గాంధారి
యి ట్లనఁ దగు నన్న యీవ కాదె

తే. కురుకులమునకు సంరక్షకుఁడవు నీవు
తండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గర్తవు భవజ్జ
నకునిపంపు చేయుము భూజనము దలంక
కుండుఁ బొ మ్మది ప్రియము మాయుల్లమునకు.

136. వ. అని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రమహిషితో
ని ట్లనియె.

137. ఆ. ఇట్లు మీరు నన్ను నెంతయుఁ దఱిమిన
విపినభూమి మిమ్ము విడిచి పోవ
నియ్యకొనదు నాదుహృదయంబు మునువోలెఁ
గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు.

138. క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు
వనితాజనశేషు లైరి వారలు లేమిన్
జననీశూన్యం బై తోఁ
చినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్.

139. వ. అట్లుం గాక.

140. క. సమరము దీఱినకోలెను
శమనిరతా నామనంబు సారతపమునన్

రమియింపఁ గోరు యుష్మ
త్సమధికలేపమునకు నేను సందడి సేయన్.

141. సీ అన విని సహదేవుఁ డతనితో నేఁ దప
మాచరించెద పీర లందఱకును
శుశ్రూష సేయు చియ్యాశ్రమంబున నన్న
నక్కుమారునిఁ గుంతి యక్కుఁ జేర్చి
పలవదు మీరు రా వలఁతు లై మామీఁది
భక్తి నిం పెసఁగ నీపలుకు లిట్లు
పలుక మీయునికి తపమునకు విఘ్నంబ
కాక యేకాగ్రత గలుగు నెట్లు

ఆ. మాకు నియమవిధిసమాచరణములపై
నింత యెఱిఁగి మీర లెల్లఱుఁగి
నరుగు టొప్పు గాని కురుకులోద్వహుమాట
గొనక యునికి చనదు తనయులార.

42. వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయిరం డనిన నజాతశత్రుండు మఱియొండు పలుకం బుయిలోడి ధృతరాష్ట్రుని తోడం దపోమహనీయు లైనమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దల నిడికొని పురంబునకుం బోయి వచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవించుచు నాలింగనంబు చేసి భీమసేను సాంత్వన వచనంబులం బ్రీతుం గావించి కౌఁగిలించుకొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి పరిరంభణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీర్వాదంబులు వడసి.

143. సీ. అతిభక్తి గాంధారియడుగుల కెఱఁగిన
నద్దేవి వారల నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుంతీచరణంబులు
ఫాలముల్ పొందంగఁ బ్రణతు లైనఁ
దప్పక గ్రుచ్చి యందఱ నొక్కకౌఁగిటఁ
బొదివి యాశీర్వాదములు గ్రమమున

నర్మిలి పెంపున నలరుమనంబుతో
వేర్వేఱ యిచ్చె నా వీరజనని

తే. ద్రుపదపుత్త్రికాప్రభృతివధూజనములు
తెఱంగుల మామ నత్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు నగ్గురుజనముల
నల్ల వలగొని చనిరి నృపాగ్రగణ్య.

144. క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు
ననుమోదముతోడఁ గొలువ నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు
జనపదముజనం బొనర్ప జనసంస్తుత్యా.

145. వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు చనిన నొక్క
నాఁడు నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్నధర్మతనయు
కడకుఁ జనుదెంచిన నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దానును నమ్మహాత్ము
నకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాసనార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి
తదీయసమీపంబున నాసీనులై రతనివదనంబు విలోకించి వినయం
బెసంగ నమ్మహీమతి మహాభాగ యెం దుండి రాక యేదేశంబులఁ
జరించితిరి నేను మీకు నేమి పని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన నప్పరమ
సంయమి యప్పుడమితేనితోడ.

-: నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదులనిర్యాణంబు చెప్పుట :-

సం. 15-45-1

146. సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి
వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నినుఁ
గని పెద్దకాలంబు గానఁ జూడఁ
దివిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్ర
చరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనములచే వింటి ననిన నజ్జనపతి

తే. సంజయుండు సమాధానసహితు లై శ
రీరముల వింత పుట్ట కున్నారె యనియె
ననుడు నద్దేవముని వారియఖిలవర్త
నంబు వినుము సుస్థిరహృదయంబుతోడ.

147. వ. అని పలికి యి ట్లను మీరు పోయి కాంతారంబున నక్కురు వృద్ధుం గొలిచి యుండి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్ని దినంబులకు.

148. సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు
సంజయుండును దోన చనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరం బగ్రేస
రం బయి పో నిజాశ్రమము విడిచి
యరిగె గంగాద్వారపరిసరారణ్యభా
గమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షతఁ బూని చేయఁ దొడంగె గాం
ధారియు నీళ్ళ నాహారకలన

తే. మోపి యొనరించె గొంతి మాసోపవాస
నియమ మూఁది వర్తించె సంజయుఁడు సప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు
వ్రతము గాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య.

149. తే. యాజకులు దార యక్కురురాజు భక్తి
యుక్తి నొద్ద నుండఁగ నగ్నిహోత్రహోమ
మాచరింతు రొక్కొకమరి యతఁడు పర్ణ
శాల వెడలి శూన్యాటవి సంచరించు.

150. వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుఁ గన్నై మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునం గృతస్నానులై యాశ్రమంబునకు వచ్చు చుండ మహావాతోద్ధూతంబై.

151. సీ. పటుతరం బగుభటచ్చటరవ మెసఁగంగ
మ్రాఁకులుఁ బొదలును గాఁచికొనుచుఁ

గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ
నఖిలమృగంబుల నాఁగికొనుచు
లాఁగలఁ బుట్టలలోఁగినశిఖల భు
జంగమకులముల మ్రింగికొనుచు
వెగ డొంది యఱచుచు నెగయుబల్పులుఁగులఁ
బొగ నూర్ధ్వకీలలఁ బొదివికొనుచు

తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముదీర్ణగతులు
దారుణస్ఫురణమున విస్తార మొంద
ఖేచరులకును భయముగ నేచి పరఁగె
నద్భుతోద్భవం బైనమహానలంబు.

152. వ. ఇ ట్లెరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టు ముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నా
తులు నిరహారు లై యునికిం జేసి యొక్కచోటఁ దఱియ నుఱికి
తొలంగి పోవ లావు లే రై రట్టియెడ నారాజర్షిసత్తముండు
సంజయుతోడ.

153. సీ. ఒక్కింతదెఱపి నీ వెక్కడ నైనను
గనుఁగొని పొమ్మగ్ని దనుక కుండ
నని చెప్పి తలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ
గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య
మగుటయుఁ జెప్పిన నద లొంది యాసూత
సుతుఁడు మీరును నొకచోట వెడలి
పోవుట గలిగినఁ బోదు గా కే దవా
గ్నికి మిమ్ము నెర చేసి యకట పోదు

ఆ. నే మహాత్మ యనుడు నిలు వాసి యి ట్లున్న
జనుల కివ్విధమున సమయు టెగ్గు
గాదు నీకుఁ బోవఁ గా వచ్చు యుండంగఁ
బోవ కునికి పాపమునకుఁ బట్టు.

154. వ. అని పలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పౌరవసత్తముండు
సమాహిత చిత్తుం డై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యె గాంధారియుం గుంతియు

నవ్విధంబునం గూర్చుండి రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రితో యోగయుక్తుండవు గ మ్మనియె నతండు నట్లు సేసెఁ దదనంతరంబ.

155. ఆ. ఒక్క తెఱఁపి సంజయుఁడు సని హిమశైల
మెక్కె నంత వారి నెల్ల నగ్ని
వొదివికొనియె నిట్లు వోయి రమ్మువ్వురుఁ
బుణ్యలోకమునకు భూపవర్య.

156. సీ. పదపడి నృప యేను భాగీరథీతీర
మున వచ్చు చుండి యవ్వనము దివ్య
మునులచే మీ రటఁ జని క్రమ్మఱంగ వ
చ్చినది యాదిగ నయ్యశేషవృత్త
మును నేర్పడఁగ వింటి మూఁడుకళేబర
ములుఁ గంటి నక్కురుపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండునిపత్నియు సద్గతి
నొందిరి నీ వింక నుమ్మలింప

ఆ. కుండు మనిన శోక మొదవి యాతఁడు బాహు
లెత్తి యెలుఁగు సెలఁగ నేడ్వఁ దమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి రవ్వార్త నంతఃపు
రమున రోదనార్తరవము లెసఁగ.

157. వ. అవ్విశేషంబు.

158. క. విని పౌరజనసమూహము
లనయంబును వనట మునిఁగి హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన
మొసరిచె నవ్వేళఁ గరుణ ముత్కట మయ్యెన్.

159. క. నారదుఁ డుపశమఫణితులఁ
గౌరవసత్తమునిఁ దేర్పఁ గ్రమమున నాక్రం
దారవము లుడిగె బంధుజ
నారబ్ధము లైనయనునయాలాపములన్.

-:ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్ర ప్రభృతులు మృతు లగుటకు శోకించుట:-

సం. 15-46-1

160. వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతరోదను లై రప్పు డక్కౌరవనాథుండు నారదమునియాననం బాలోకించి యి ట్లనియె.

161. సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే యెవ్వరి కెత్తటి
నేదెస యగునొ మునీంద్ర యేము
గలుగంగ దెస లేని పులుమానిసికిఁ బోలె
నక్కురువృద్ధున కట్టిచావు
పాటిల్లె సముదీర్ణబాహుదర్పోజ్జ్వలు
లైనపుత్త్రులు నూర్వు రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుతప్రాణసమం బగు
నమ్మహారా జట్టె యడవిచిచ్చు

తే. వలనఁ దెగటాఱె నే మనఁ గలదు కమల
ముకులతాలవృంతానిలములసుఖించు
ప్రభువె కంకగృధ్రావలీపక్షవాయు
వదర నిలఁబడి యున్న వాఁ డక్కటకట.

162. క. కలమృదుమాగధగానం
బుల మేల్కనురాజు గృధ్రములునుం గాకం
బులు నఱవఁగ నిదురనిదుర
నొలసి తెలుప దిక్కుమాలి యున్నాఁడు గదే.

163. సీ. వల్లభుం డొక్కసద్ర్వతముఁ బూనినఁ దానుఁ
దద్వ్రత మూని గాంధారి యతని
పోయినగతిఁ బోయె నాయమ కై యంత
వగవఁ బుత్త్రులరాజ్యవైభవంబు
విడిచి మే యోమక యడవికిఁ బోయిన
తల్లికి వగచెద ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును బీభత్సుఁడును దన
కడుపునఁ బుట్టినకొడుకు లట్టె

తే. యెగ్గతంబునఁ దానుఁ గా రగ్గిఁ గాలె
నటె యనాథ యై దీనికి నంతరంగ
మలఁదురక తల్లడిల్లక యారటమున
నుడుక కేఁమటఁ బడక యె ట్లుండుఁ జెపుమ.

164. క. విను ఖాండవదహనంబునఁ
దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొసఁగె నా
తనితల్లిఁ గాల్పఁ దగునే
యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁ డయ్యె మునీంద్రా.

165. సీ. మఱియొక్క నెవ్వగ మనమున జనియించె
నాంబికేయుండు కారగ్గి నెరసె
దానికి నెయ్యది యేను జేయుదు నొక్క
యనవుడు నారదుం డానృపాలు
తోడ నబ్బరతవృద్ధుఁడు శాంతి యెక్కు డై
సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి తగినయిష్టి సేసి య
గ్నులఁ దొలునాఁడ వీడ్కొనియె ననియు

తే. నపుడు యాజకజనము లయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి యరిగె ననియుఁ
బేర్చి యది యవ్వనం బెల్ల నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స.

106. ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁ గాఁ బని లేదు నరేంద్ర గొంతియుం
బావకు నప్పకుం గరము భక్తి దగం బరిచర్య సేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికిన్
నీ వుదకంబు లీ పలయు నిష్ఠమెయిం దిలసంయుతంబుగన్.

—: యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు చేయుట :—

సం 15-47-10

167. క. అనుజన్ములు నంతఃపుర
వనితాజనములును నీవు వసుధేశ్వర వే

చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ
జనకునకును జననులకును జాహ్నవిలోనన్.

168. ఆ. అనిన లెస్సఁ గాక యని ధర్మసుతుఁ డేక
వస్త్రధరణనియతి వఱల నెల్ల
వారు నట్లు యేఁగుదేరఁగఁ బౌరులు
బలసి చనఁగఁ జనియెఁ బౌరవేంద్ర

169. వ. ఇట్లు చని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగునర్థా జనంబులు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదకప్రదానం బులు నిర్వర్తించి నివృత్తు లై యశుచిత్వంబపనయించుటకుం బుర బహిరంగణంబునఁ బటకుటీరప్రకరంబుల వసియించి రట్టియెడ.

170. సీ. ఆంబికేయాదులయస్థిపుంజముల గం
గాద్వారసలిలసంగమవిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ జాలెడుసంశుద్ధ
జనముల రావించి సబహుమాన
ఫణితుల వారి కప్పని యేర్పడఁగఁ జెప్పి
పనిచె నక్కారవజనవిభుండు
శ్రాద్ధార్హదినమున వృద్ధానుమతి నతం
డక్కురువృద్ధున కతనిసతికి

తే. గొంతికిని రత్నకాంచనగోతురంగ
హస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులు విస్మితులుగ
నియతిమెయిఁ బారలౌకికక్రియ లొనర్చె.

171. ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందంగ
సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్నపర్వతముల నాజ్యనదులఁ బిత్రు
మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ.

172. క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ
డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గని స

మ్మోదంబుతోడ నాశీ
ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్.

173. వ. అమ్మునీంద్రునిఁ దక్కనుం గలుగుతపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజ నివాసంబులకుం జని రాన్నృపకుంజరుండు బంధుమిత్రసహితుం డై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారత రణంబు పిదప దానాది పుణ్యక్రియాకలాపకరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడునుంగా బదునెని మిది సంవత్సరంబులు చనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యుని సంసేవన సమస్తప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మ నందనుండు జనంబు లభినందించు చందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రునియాశ్రమవాసంబువిషయం బైన వర్తనంబు వైశంపాయనుండు చెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మా యిట్లు కృతకృత్యతం బొందినపాండవాగ్రజుండు భూభా రంబు నిర్వహించు చుండం బదంపడి పుట్టినవిశేషంబు లెఱిగింపవే యనుటయు.

174. శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థితి
స్మేరాకార పతంగమధ్యమమరీచివ్యాప్తిమూర్చత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగత్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతతాలసిత నిశ్చిత్తత్వసంభావితా.

175. క. నిర్మలసంవిదుపాస్యా
ధర్మకరణదుర్వికాస్య దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథనకేళినిర్జర
శర్మకృతివిహారశీల సంయమిలోలా.

176. మాలిని. సమదవిమదదూరా సన్నరక్షాప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తిస్ఫార దుర్లక్షసారా

దమవిభవసముద్యద్దాననిస్సీమభూమా
సమహృదయలసత్సంసర్గ సానందవర్గా.

గద్యము : ఇది శ్రీ మదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నాశ్రమవాసపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

మౌసలపర్వము - ఏకాశ్వాసము

శ్రీధర్మకామహృదయస
మాధానాధానకారకాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనవ్యాసవరస
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా.

-: ధర్మరాజురాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట :-

సం. 16-'-1

2. క. దేవా జనమేజయధా
త్రీవల్లభునకు నుదాత్తతేజోదీప్తుం
డా వైశంపాయనుఁడు ప్రి
యావేశస్మేరచిత్తుఁ డై యిట్లనియెన్.

3. సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁ డై జయ
రమ యుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యునిఁ బట్టంబు గట్టిన
యది యాది గాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు సన నవంతరవత్స
రంబునఁ బ్రజకు భయం బొనర్చు
నుత్పాతములు పుట్టె నుర్వీశ విను మహా
వాయువు శర్కరావర్షి యగుచు

ఆ. వీచు నర్కునుదయవేళల బింబంబు
బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి

నీరదములు లేక నిరాతపాతముల్
గలుగు నుల్క లెల్ల కడల డుల్లు.

4. క. పరివేషము లినరజనీ
కరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి కలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ
బరఁగుం బెనుమూడ మంచు పౌరవముఖ్యా.

5. సీ. ఇ ట్లనుదినమును నెన్నియేనియును మ
హోత్పాతములు పుట్టు చుండఁ గొంత
కాలంబు వోవఁగఁ గౌంతేయముఖ్యుండు
వినియె నొండరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు
హలధరుండును దక్క నని నరేంద్ర
విని భీమసేనుని వివ్వచ్చు నకులుని
సహదేవు రావించి సంభృతార్తి

తే. యగుచు నవ్వార్త యెఱిఁగించె నందఱకును
వార లేవురు నెవ్వగల్ గూరుమాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణు లైరి
సకలజనకోటులును శోకజలధి మునుఁగ.

6. తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకుఁ
బోరు దమలోనఁ గలిగినకారణంబు
వారివృత్తాంతములు విన వలతుఁ జెప్పు
మనుడు నమ్ముని యి ట్లను నతనితోడ.

7. క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును
నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి
నారాయణుఁ జూచువేడ్క నరవరముఖ్యా.

8. సీ. చను దెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున
వృష్ణికుమారులు విధివశమున

షనముల నవినీతి జనియింప సాంబున
కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మి
థ్యావినయమున వందన మొసర్చి
నిభృతు లై కారుణ్యనియతాత్ములార యీ
భామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ

తే. గనునె యిది యని యడగినఁ గౌరవేంద్ర
యత్తపోధనవర్య లయ్యాగడమున
కాత్మలందుఁ గ్రోధానల మగ్గలముగ
నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్టు లనిరి.

9. క. అంబుజనాభునికొడు కీ
సాంబుఁడు గను యాదవక్షయాపాదనక
ల్యం బగుముసలము మావచన
నంబున కనృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీరల్.

10. సీ. దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కంగ
యాదవు లెల్లను నమ్ముసలము
నద్భుతశక్తి గీ టడఁగుదు రబ్బల
దేవుండు దనదైనదేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు భూ
శయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాక్షసి వెరవునఁ బట్టి క్ర
మించుఁ బొం దని చెప్పి మెచ్చు గాదు

ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి
నమ్మహామునీంద్రు లపుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంత
రంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె.

11. క. విని కాలవేది యగు న
వ్వనజాక్షుఁడు నియతి నగువవస్థకుఁ దలఁపం

జన దన్యథాత్వకరణం
బని యూహించుచు నుపేక్ష యాత్మ నొలయఁగన్.

12. క. తనచుట్ల నున్న బంధులఁ
గనుఁగొని యిట్టిది విధాతృకరణీయం బి
ప్పని మనవారలయొప్పని
తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయకుఁడీ.

-:మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట:-
సం. 16-2-15

13. సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావసమున కేగె
మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత వోనిభయంకర
నిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి నత్యద్భుతంబును భయమును
గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాఱి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన
నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత

తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు
కడురయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె
వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర.

14. క. మునిశాపశక్తి మానుష
మునఁ ద్రోవఁగ రామి యుల్లములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న
ట్లొనర్చి యూఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా.

15. క. పదపడి ధృతరాష్ట్రమహిషి
యదయహృదయ యై సమస్తయాదవులకు బె
ట్టిద మగుశాపం బిచ్చుట
విదిత మయిన సజ్జనములు వెఱచుచు నుండన్.

16. క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూ
పాలోత్తమ యాదవేంద్రుపట్టణమున హ్రా
త్కాలుష్యసమాపాదన
శాలిమహోత్పాతములు ప్రజాతము లయ్యెన్.

17 తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్రదండము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె ననఁగ నధిప.

-:ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట:-
సం. 16-3-2

18. తే. నీలపింగళదేహ మాభీలభంగి
కముగ నమ్మెయి వర్తించుజముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్సాదివిహరణమున
మునులశాపంబు ప్రేరేప మనుజనాథ.

19. సీ. చిలుకలు గూబలయెలుఁగులచందంబు
దోఁపంగ నఱచు రాత్రులను దినము
లందును నక్కలయట్లు మేఁకలు గూయు
మొదవుపిండునకు గాడిదలు పుట్టు
ముంగుల కుదయించు మూషికంబులు గుక్క
లెల్లను బిల్లుల నీను బలుఁడు
హరియును దక్కంగ యాదవనివహంబు
బ్రాహ్మణప్రతతికి బాధ సేయు

తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషములవెంట విభులపంపు
సేయ కున్మార్గములఁ దమచిత్తములకు
వచ్చినట్ల వర్తింతురు వనిత లధిప.

20. క. అనలములు హోమకాలం
బున నానాభూతవర్ణములతోడ శిఖల్

మనుజేశ్వర వామావ
ర్తన మొందఁగ నుగ్రగంధరౌద్రంబు లగున్.

21. క. విను కూడుగూర పాకము
గనుఁగొని ప్రొయి వాపి డింపఁగా నప్పుడ సం
జనితము లై ప్రువ్వులు గల
గొన మిలమిల మెదలు నందుఁ గురుకులముఖ్యా.

22. సీ. అనుదినంబున నిట్టు లశుభసూచకములు
దోఁపంగ సర్వవిదుండు కృష్ణుఁ
డంతరంగమున సమాలోచనము చేసి
గాంధారి పుత్త్రశోకమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన శాపంబు ముప్పది
యాఱవునేఁ డెల్లయాదవులకు
నాశ మన్యోన్యహననమున నగుటకు
నిచ్చ నిశ్చింది యయ్యేడు వచ్చెఁ

ఆ. దప్ప దది ఫలించు టానికిఁ దీర్థస
మీపభూమి యైన మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మహాత్ముఁ డీభంగి నూ
హించి తెఱఁగు నిశ్చయించెఁ దివిరి.

23. ఆ. అట్లు నిశ్చయించి యాదవనివహక్ష
యంబు దివ్యబుద్ధి నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ దెల్లంబుగాఁ
గొని యతండు పెద్దకొలువులోన.

24. ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు సర్వజనంబులు నంబురాశికిన్
బ్రాతిగ భక్తితోడ నని బంధుల కెల్లను జెప్పి వీట వి
ఖ్యాతిగ నప్పు సాటుటకు నర్థునిఁ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ వాఁ డెలమి బెద్దయెలుంగునఁ జాటె నెల్లెడన్.

25. సీ. ఆరేయిఁ గల నెల్లవారును గోరదా
డలును నల్లనిమేను గలవెలంత

యొక్కట యిలు సొచ్చి యువిదల నీడిచి
కొనిపోవ శస్త్రాస్త్రకోటికేతు
చయమును భూషణసమితియు రాక్షసు
లపహరింపఁగని రపర దినము
నం దగ్నితత్త్రంబు నబ్జనాభంబును
నైనకృష్ణునిచక్ర మద్భుతముగ

ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున
కరిగె నమ్మహాత్ము గరుడకేత
నంబుఁ దోన చనియె నరవర రోహిణీ
తనయు తాటిసిడము ననుసరించె.

26. తే. వినుము సుగ్రీవమును శైబ్యమును వలాహ
కంబు మేఘపుష్పంబు నాఁ గలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు
తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె.

27. క. వెడలుండు తీర్థయాత్రకుఁ
గడువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నె
క్కుడెలుంగులు చెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ

28. క. అవి గనియు వినియు నులుకక
నవరణ లొప్పార నధికసంభ్రమ మై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగుసీ
ధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్.

-: యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితులై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట:-

సం. 16-4-6

29. సీ. సమకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులు
నానావిధముల నొనర్పికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగిక

వ్యంజనంబులు వివిధాన్న పాన
ములును నక్షతగంధములును బుష్పంబులు
గావించుకొని బలుగావళులును
దలమోపులును బండ్లుఁ దమతోడ నొప్పారి
చనుదేరఁ గరులు నశ్వములు నరద

తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమూల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేష్టలు విలసిల్లుచుండ.

80. క. తనరథము లేమి నొండొక
ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా వెడవెడ గైసే
సినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్.

81. ఆ. తొడవు చీర పూఁత తొంటియట్టులు గాఁగ
నేమివాహనంబు నెక్కకించు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రసం
భాషణంబుఁ గలిగి బలుఁడు వెడలె

82. క. ఆందోళికాదివాహన
సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సమలంకృత లగు
సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్.

83. చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చినమేటిచప్పరం
బుల నెలమిన్ మహార్ణవము పొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్చుటకునై విపినంబున కేగువాఁడు గాఁ
బలికిన దాని కొండొకఁడు వల్కఁడ కృష్ణుఁడు కాలవేదితన్.

84. వ. అంత బలుండునుం బోవ నిశ్చయించి చెప్పిన.

85. చ. పలుకక మ్రొక్కి పేడుకొలుపంగ వనంబున కప్పురోహితుం
డలఘు వినిశ్చయంబు వగ పంతయు మాన్పఁగఁ బోయె నాతనిన్

హలధరుఁ డన్పుఁ బోయి వినయంబును భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నటఁ బుచ్చియొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁ డై.

౩౬. క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహ
మున మూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగు బుద్ధివిజ్ఞే
యనిరూఢతఁ జేసి యుండె నాసీనుం డై.

౩౭. ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ బూని హృ
ద్యామలరాజితంబు లగున ట్లొనరించినకూడుగూర లా
కోమలు లాఁగఁగా గడఁగి క్రోఁతుల కిన్నియుఁ బంచి వెట్టి రు
ద్దామవిహారలీల వసుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్.

౩౮. చ. పదపడి గీతవాద్యగతి బంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁ గా
నుదధికి నంచితాక్షతమహోత్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారములఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూజ సేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సముజ్జ్వలహృద్యపదార్థకోటులన్.

౩౯. చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము చేయఁ జాలి యిం
పొనరినయాసవంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁగోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగ మో
దనకరణంబు లైనయుపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా.

40. తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగుయాదవు లెల్లను గాంక్షఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున.

41. తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు
రేఁగి మద్యపానం బొనరించి మదముఁ
బొంది కేకిస లాడుచుఁ బొందుపడని
పలుకు లెసఁగంగఁ దిరిగి నవ్వులు సెలంగ.

-:సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగిన సంవాదము:-

సం. 16-4-16

42. సీ. ఉన్మార్గవర్తులై యుండిరి విను మట్టి
యవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయిననేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మని
వదనంబు గనుఁగొని మద మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్ను చే సఱచుచు
నవమాన మేర్పడునట్టిభంగిఁ
బలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావ
శత్వంబుఁ బొందుటఁ జావువోని

తే. దుస్థదశ నొంది యుండఁగఁ దుచ్ఛుఁ డేని
నదరి వధియింపఁగాఁ జొరఁ డనిన రాజ
తనయుఁ డంతపాపంబు సేయునె యితండు
పొడిచె నటె యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటె.

43. తే. అనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిది నీవు లయినవారి
తెరువు వృష్ణివంశోత్తమ దీని
నీవు వాక్రువ్వ నేటికిఁ బోవ విడువు
జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుట చాల దెట్లు.

44. చ. అన విని రోషచిహ్నవికృతాననుఁడై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొరుకయ్యము నీ కిటు లుగ్గడింపఁ గాఁ
జనునె కిరీటి చే నఱుక శాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతలఁ ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే.

45. సీ. అనియె దానికి హరి యాభోజపతిమీఁదఁ
గడునెఱ్ఱ నైనక్రీఁగంటిచూడ్కి
నిగిడించి సక్రోధ మగు మానసంబుతో
నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి హరితోడఁ గృతవర్మ
ననుజుండు శతధన్వుఁ డనుచితోద్య

మమున సత్రాజిత్తు మహితాత్ము మానసీ
యుని శమంతకమణికిని వధించెఁ

తే. గాదె యని వారిదెసఁ గీడు గానిపింపఁ
బలికె నవ్వాఁడు విని సత్యభామ కోప
మడరి వనితాస్వభావోద్గతాశ్రుపూర
యగుచు హరి యగ్రతలమున కరుగుదెంచె.

46 క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము
జనియించెను దానిఁ జూచి సాత్యకి యద్దే
వునకును దేవకికిని ప్రియ
మొనరించెద నని తలంచి యుద్వృత్తుం డై.

47. మ. కృతవర్మం బటుదృష్టిఁ జూచి కినుకం గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోడ్పడఁగ రే యెల్లన్ వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపినపేచు వారలగతిం బ్రాపించు టర్హం బగున్.

-: మద్యపానమత్తు లైనసాత్యకి కృతవర్మల నఱకుట :-
సం. 16-4-27

48. మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతముసలాత్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తి నిరూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రంబునం
గొని తద్దీధితిరాజిచే నతనిముడ్కుల్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము రక్తంబుల్ ప్రవాహంబుగన్

49. తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి యాతఁ డంత
నిలువ క్రుద్ధుఁ డయి భోజకులముమీఁదఁ
గవిసె బాహావిలాసంబు ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ.

50. చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నలినాక్షుఁడు వోవునంత నా
హవఖరు లైనభోజులును నంధకవీరులు నొక్కఁడై దెసల్
సెవుడు వడంగ నార్చి యతిశీఘ్రత సాత్యకిఁ జుట్టు ముట్టి ర
ప్పు విమలబోధుఁ డాహరి కడుం గన లొందియుఁ గాలవేదితన్.

51. ఉ. తమ్ముని(గాచునట్టిపముదగ్రత(గైకొన నొల్ల(డయ్యె వే
గమ్మున రుక్మిణీసుతు(డఖండపరాక్రమ మొప్పు(గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱయం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మున(బేర్చె మెచ్చొలసి ప్రస్తుతి సేసిరిచూచుఖేచరుల్.

52. చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు నికామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ సమత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వార లిద్దఱకుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగ సింహనాదముల్
ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బలంబుఁ జలంబును నుల్లసిల్లఁగన్.

53. క. భోజాంధక సంగమనవి
రాజిత మగునబ్బలంబు రౌద్రోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి
రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ డీక్షింపంగన్.

54. క. అయ్యిరు దెఱఁగున కప్పుడు
కయ్యమునకుఁ బరమసాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుతుంగ యచ్చట
దయ్యమునేర్పు విను సెప్పెదం గురునాథా.

55. చ. మునివరశాపసంభవదమోఘగతిన్ ముసలంబు సాద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగుభూరిసముద్భటశక్తిఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించెఁ బ్రవేశలీలఁ గై
కొని సమరప్రవర్తనము ఘోరతరంబుగ నెల్లతుంగలన్.

56. క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి
జడనిధిలో వృష్ణివరుఁడు చల్లించినను౦
జెడ దయ్యె మునివరుల యె
క్కుడుశక్తిని ముసలశక్తి కురువంశవరా.

57. సీ. యాదవవీరుల కాసమయంబున
మద్యపానోద్భూతమదముపేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తినిఁ
జేసి కల్గద తుంగ ప్రేసినంత

టన ప్రతిభటువకుఁ దనుపీడ గలుగునే
యనువివేకము దానిఁ గొని విరోధి
నడచినయప్పుడు మిడుక లే కిలఁ బడఁ
గని యిది యె ట్లొకో యని తలంచు

తే. టయును గావున సమర మిట్టలపుభంగిఁ
జెల్లె గృత్రిమముసలచండోల్లసనము
లతిశయిల్లఁగ వారి కన్యోన్యవధవి
హారదుర్వారసంచారఘోర మగుచు.

58. ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ దన్న దమ్ముఁడు నాక య
య్యిరుదెఱంగువారు నేపు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలి బడుమ్రాఁకుగములతె
ఱంగు దోఁచె నే మనంగఁ గలదు.

59. క. మునిశాపము వారలమది
సనయము నస మెక్కఁ జేయ నం దొకఁ డైనన్
విను మరలుట దెరలుట లే
కని బెట్టుగఁ జేసి రధిప యార్పులు సెలఁగన్.

60. తే. అట్టియెడ విను భోజులు నంధకులును
జాలఁ గలుగుటఁ బ్రబలుండు సాత్యకియు స
మగ్రశక్తి బ్రద్యుమ్నుఁడు నాది గాఁగ
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల.

61. సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను సాంబుసి సాత్యకి
గదునిని మఱియును గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజవర్గపరాక్రమ
క్రీడల సమసి యాకీతితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని పరమమునీంద్రశా
పంబు మహాశక్తిఁ బద్మనాభుఁ
డును దీవ్రకోపాగ్ని తనదుచిత్తమున ను
ద్ధుర మై జనింపంగ దురములోనఁ

తే. బడక శేషించి మెఱసినప్రతిభటాళి
మీఁదఁ గవిసి తుంగలఁ గొని మోఁది నిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్టు లశేషయాద
వులను మౌసలవిస్ఫూర్తిఁ బొలిసి రధిప.

62. క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాం
ధారీవాక్యంబుతెఱఁగు దలఁచి మనమునం
బారంబుఁ బొందెనే యిది
యారూపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్.

63. క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసం
కులతఁ బడక యున్నదారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీప
స్థలికిం జని యిట్టు లని రతనితోడ నృపా.

64. తే. అఖిలజనమును సంహృత మయ్యె నిచట
నేల బలభద్రదేవుఁ డున్నెడ ముకుంద
యరసికొని పోయి యాతనిచరితమునకు
ననుగుణం బైనవర్తన మాచరింపు.

65. చ. అనుటయు నట్ల కాక యని యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గెలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెస నాదరం బెసఁగ నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్.

-:యాదవులెల్ల మడిసినవిధవఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేరఁ దారుకుం బంపుట:-

66. సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ గనుఁగొని నీవు వే
పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ
మెఱిఁగించి యర్జును నిందుఁ బెమ్ము
నావుఁడు నతఁడు మహావేగవంతంబు
లగురథ్యములఁ గట్టి యలఁతియరద

మునఁ బూన్చికొని రయంబున నేఁగె నప్పు డ
మ్మురవైరి బభ్రునిమోముఁ జూచి

ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాదులఁ బురిఁ జేర్చి
యరుగుదెమ్ము వేగ మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి నయి చన నొకబోయ
త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ దుంగ వ్రేసి.

67. క. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు
పడియె బభ్రుఁ డతనిపాటుఁ జూచి
సంయమీంద్రశాపశక్తికి నద్భుత
మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ.

68. క. సామజరథతురగములను
రామలఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువు ద
యామయ నారాక వార్చి యనియె నరేంద్రా.

69. సీ. అని గజాదుల నింతులను గొని పురి కేఁగి
వసుదేవుఁ గాంచి యవ్వసుమతీశు
తోఁ దగ నిట్లను దొల్లి కౌరవకుల
క్షయము సూచితి నేఁడు సకలయాద
వులనాశమును గంటి నలఘుతేజోధన
యఖిలబాంధవహీన మయినయిచటి
మనువున వర్తింప మనసు గొల్పదు మున్న
యన్న కాననమున కరిగినాఁడు

తే. భవ్యతపమున నాబలభద్రుఁ గూడి
యేను తప మాచరించెద నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును నరుఁడు వచ్చు
నిందు మీపంపు సేఁతకై యెల్లి నేఁడు.

70. క. అనుచు నతనిపాదంబులు
తనఫాలతలంబు సోఁకఁ దాత్పర్యమునన్

వినతి నడపె నంతకమును
వినియె జనులచేత సమరవిధ మ... దధిపా.

71. చ. విని బలుజీవి వోయి మది విహ్వల మై మెయి గ్రమ్మనుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువార మని నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్న చే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము దక్కి శవాకృతి నుండె నత్తఱిన్.

72. క. తనమాటలు నజ్జననా
థునవస్థయు వినియుఁ గనియు దురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రం
దన మొనరించిన మురారి దయ మది నొలయన్.

73. సీ. అందఱ నూరార్చి యర్జును౦ డిప్పుడ
వచ్చు నిచ్చటికి మీవంత లెల్లఁ
దీర్చు నక్కురుకులదీపకుం డని యుప
శమువాక్యములఁ దేర్చి జనకుపాల
నాసీనుఁ డయి తదీయాంఘ్రిపద్మంబులు
తనచారుపాణిపద్మముల మెత్త
మెత్తన యొత్తుచు మెలు పొందఁ గర్జంపుఁ
బలుకులఁ జిత్తవిభ్రమము మాన్చి

తే. మఱియుఁ బార్థుసిరాక పల్మఱును జెప్పి
యన్నయాధ్యుఁడు పని సేయ నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది వేయు నేల.

74 క. అని తెగఁ బలికి యతని పీ
డ్కొని రామునికడకుఁ జని యకుంఠితభక్తిన్.
వినతుం డయి మనజనకుని
ఘనమతి వచ్చితి మహాత్మ యనియె నరేంద్రా.

-:బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట:-

సం. 1?-5-11

75. సీ తదనంతరంబ యద్దామోదరుఁడు రాము
వదనసరోజంబువలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజంగము నరుణచ్ఛాయ
యై పొల్చువక్త్రసహస్రకంబు
మణుల వెలింగెడుఫణములఁ దెలుపారి
పర్వతాభోగనిభంబు నైన
మేనిపెంపును గలదాని నట్లాబల
భద్రుండు నిజయోగబలము పేర్మిఁ

ఆ. దనదుతనువు విడిచి చనియె వియద్వీథి
నంబునిధికి నమ్మహాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధికవినయంబుతో నాగ
కులము లెల్ల వచ్చి కొలిచె భక్తి.

76. ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ డైన వాసుకియుఁ గ
ర్కోటకుండుఁ దక్షకుండు వారు
ణుఁడుఁ గుంజరుండునుం గుముదుండును
దుర్ముఖుండునుం బృథుశ్రవుండు.

77. తే. హ్రాదుఁడును వక్రదంతుండు క్రోధనామ
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీకుండు మిశ్రి
యును నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును మొదలుగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు నర్థిఁ గొలువ.

78. ఆ. పరమకౌతుకంబు భవ్యభక్తియు నోల
యంగ వచ్చి కొలిచె నాఫణీంద్రు
గంగ యాది గాఁగ గలమహానదులు స
ముజ్జ్వలాభిరామమూర్తు లొంది.

79. క. అంతయును దివ్యదృష్టి
క్రాంతి యగుమురాంతకుండు గనుగొన నమ్మాం

ర్ద్యంతరము గలపికొనియె న
నంతుఁడు దనపరమమూర్తియందు నరేంద్రా.

80. సీ. అట్లుగ్రజుఁడు చన్న నచ్చటు వాసి యం
తంతఁ గ్రుమ్మరుచు మురారి సకల
లోకపాలనకు భూలోకమునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసినయట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట మనమునఁ దలపోసి
తనువిముక్తికి నిమిత్తంబుఁ దలఁచి
మునులవాక్యంబుతెఱంగును దొల్లి దుర్వాసు
నవయవసమితిఁ బాయసము పూయు

తే నప్పు డఱకాలఁ బూయమి నత్తపస్వి
యచట నవిలంఘ్యమై యపాయంబు గలుగు
నసినమాటయుఁ జర్చించి మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢసమాధి నొంది.

81. క. జలనిధిశయనుండు మహీ
స్థశయనుం డయ్యె నట్టిసమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార
స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె జర కురుముఖ్యా

82. ఆ అరుగుదెంచి యచటఁ దిరిగెడునొకవేఁట
కానిఁ గాంచి వాఁడు కమలనాభు
నొడలు చూచి డెంకి నున్న యేణం బను
నట్లు సేసి మాయ యావహించె.

83. మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర సుద్యద్వృత్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగాఁ దిగిచి యత్యుగ్రంబుగా నేసె నా
హరిశ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని యయ్యస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చి పోయె వెస వాఁడుం జేరెఁ గైకొంటకున్.

84. క చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం
పారుపురుషుఁ డగు టెఱింగి యత్యంతార్తిం

గూరి వడఁకి తచ్చరణాం
భోరుహములఁ దనశిరంబు వొందం బడియెన్.

85. క. పడి యేడ్చినఁ గృష్ణుఁడు తగు
నొదువుల నూరార్చి తనమనోరథ మిమ్మై
నొదఁగూడిన మానుష మగు
నొదలు విడిచి నిజపదంబు నొందుట కరిగెన్.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట :-

సం. 16-5-22

86. సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు నూర్జితతేజస్కుఁ
దగుకృష్ణుఁ దరిగిన నచటిదివ్య
మునివరులును సిద్ధులును రుద్రవసుమరు
దాదిత్యవిశ్వముఖామరులును
సంక్రందనుండును సంభృతసంభ్రము
లగుచు భక్తియు వినయంబు నెఱయఁ
గా నెదుర్కొని చరణానతులై పర
మస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల

ఆ. బలసి రందు దేవపతి యల్లఁ జేరి క
రములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగుఖేలనంబున
నవని నవతరించి తాదిపురుష.

87. ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదేవ
శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁ జేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్ర
తిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచి తీశ.

88. క. అమృతం బజరం బవ్యయ
మమలం బవితర్క్య మచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ
య్యమేయతత్త్వంబుఁ బొందు మనిరూపగతిన్.

89. క. కృప నిట్లు యవతరింపుము
ప్రపన్ను లగువారియార్తిఁ బాపుట కై గ
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న
త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప మభినుతి నొందన్.

90 క. అని నిభృతిఁ బలుక నాసువ
చనముల నత్యాదరం బెసఁగ వినిన ముకుం
దునిపైఁ బెల్లుఁ గురిసె న
య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్.

91. ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచున్ మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁ డై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణమున్ నిగుడ్పఁగన్.

92. సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యందఱను జూచి
యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
బ్రద్యుమ్నతాప్రతిభాసమానమును సం
కర్షణభావ వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మకవరరూపమున నేక
తావిభవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజ
నామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ

ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద
సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనిన వచనసమితి యతిమృదుమధురత
నింపు నొసఁగ నలరి రెల్లవారు.

93. క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం
తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చి య
నాదినిరవసాననిజపదాస్థితుఁ డయ్యెన్.

94. తే. ఇంద్రియాగోచరుం డైనయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల.

-:దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు చెప్పుట:-

సం. 16-6-1

95. సీ. అవనీశ విను మంత నద్దారుకుఁడు సని
హొండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ బేరలుకమైఁ దొల్లి శ
పించుట మును దలఁపించి పిదప
జలధితీరముల నాసవపానమత్తు లై
వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లైన
ముయ్యంచుతుంగల మోఁదులాటఁ

తే. బేర్చి యొండొరువులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నామురారి
తన్నుఁ బుత్తెందుటయు సవిస్తారభంగిఁ
జెప్పె వారలు పెనువగఁ జేష్టుడంగ.

96. తే. సర్వయాదవసంఘంబుచావు విన్న
ద్రౌవదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొంద.

97. సీ. దారుకుం డత్యంతధర్మవినీతిమై
నర్జునుతో నన్ను నచ్యుతుండు
నినుఁ దోడి తెమ్మని పనిచిన వచ్చితి
నని చెప్పెఁ జెప్పిన నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిషయం బైన యొప్పని
పలుకు నాపీనులఁ జిలుకునట్టి

యచటికి వేగంబ యరుగక యిచట గా
ల్గన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ
ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నే లని పల్కి
యన్నతోఁ దగంగ నాడి యాతఁ
డక్కులాగ్రగణ్యునను మతితో ద్వార
వతికి నరిగె శీఘ్రగతి నరేంద్ర.

98. చ. అరిగి మగండు సచ్చినకులాంగనయున్ శశిగ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచు వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదురీఁదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్.

99. క. దారుకుఁడుఁ దోడఁ జనుదేఁ
బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బారెడుమనములతోడను
గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్.

100. చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైఁపఁగ లేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారి రో
దనరవముల్ చెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రుపడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్టు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్.

101. ఉ. వారలఁ గాంచి శోక మనివారణఁ జిత్తము పెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నిడ్డుచుం
దే రొకభంగి డిగ్గి యిలఁ ద్రెళ్లినయద్దురవస్థఁ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా.

102. తే. రోదనధ్వని లెసఁగంగ రుక్మిణియును
సత్యభామయు నప్పు డాసవ్యసాచి
కడకు నేతెంచి పుడమిపైఁ బడిరి వనట
వెల్లి మునిఁగి యుల్లంబులు వెగడు నొంద

103. క. తక్కనుగలమహిషీజను
లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱఁగి లో

నెక్కొని నవగలఁ బొగిలిరి
దిక్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్.

104. క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు
తనుఁ దాఁ దేర్చికొని యెల్లతరుణుల నూరా
ర్చి నతనిఁ దోడ్కొని హరిజన
కునికడకుం జనియె దారకుం డట్టియెడన్.

105. సీ. యాదవుల్ సమసిన నయ్యేడునడలు చం
దమ కాక యివ్వనితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడి యత్యంతశోకస
మాకులత్వముఁ దోఁచె నస్మదీయ
మగుచిత్తమున వీరియాతురత్వము గన్న
యంతన కొందల మతిశయిల్లెఁ
గాని విశేషంబు గల్లదు కృష్ణుని
దశ యెట్టిదో యనుతల్లడంబు

ఆ. నెవ్వరొక్కొ దీని నెఱిఁగించువా రను
నెవ్వగయును గదిరెఁ గవ్వడికిని
నధిప దారుకునకు న ట్లయ్యె నానృపు
కడ నెఱుంగువారు గాఁగఁ దారు.

-:అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగువసుదేవునిం గాంచుట:-

సం. 16_7_1

106. క తలకుచుఁ జని యతనిం గనఁ
బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మేనిడి య
శ్రులు గ్రమ్మ నున్నయవ్విభుఁ
డంమట గ్రొత్తయయి మనసు నలమికొనంగన్.

107. ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి
గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె నాఱడి వోయిన
ప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చి పనవి పనవి.

108. క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రో
దన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెన్
విమ మవ్వసుదేవుం డి
ట్లను నాలుక తొట్రుపడఁగ నాతనితోడన్.

109. చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీ టడఁచుదర్పమునం బెను పొంది మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డల కకారణ రోషమునం బరస్పరా
హననము గల్గి చా వలసె నందఱ కక్కట దైవ మల్గినన్.

110. క. విను నీశిష్యులు సాత్యకి
యును బ్రద్యుమ్నుఁడు నిమ్మహోగ్రపు సమరం
బునఁ దొలుపీనుఁగు లైరని
వినియుఁ బ్రదికినాఁడ నేన వీరుఁడ జగతిన్.

111. క. తొలితొలి సాత్యకికృతవ
ర్మలు రేపఁగఁ బుట్టె సంగరము దానన వా
రల దూఱ నేల మునిము
ఖ్యులశాపం బిట్టిచేఁతకుం దగి యుండన్.

112. చ. పలసిన నెట్టికార్యమును వావిరి నెట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని వత్సలతన్ బ్రదికించె శౌరి మొ
క్కలమున యాదవుల్ పెనఁగఁ గాఁ గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడున్.

113. క. ఇది విధివశత్వమున నై
నది యని శోకంబు దొఱఁగు నట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యాఱడి
యదువంశం బెల్ల సమసె ననువగపేర్మిన్

-: వసుదేవుఁ డర్జునకు యాదవనాశంబుతెఱఁ గెఱింగించుట :-

సం 16—7—13

114. క. అనునెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృ
ష్ణనుపేక్షయ చెప్పెఁగాని శోక మడరియుం

బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున
ననుమానము వలవ దమ్మహాత్మునికికిన్.

115. సీ. అని మదిఁ జర్చించె నప్పు డవ్వసుదేవుఁ
డతనితో నడియె సమస్త యాద
వులును మహామునీంద్రులఘోరశాపంబు
ఘనశక్తి నుద్భవించిన మహోగ్ర
ముసలంబు విలసనమున ముసలాయమా
నము లైనతుంగల సమదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి యాచరించి గతాసు
లగుటయు నొక్కఁడు నతివపింతుఁ

ఆ. గరులఁ దురగములను నరదంబులను గొని
యరుగుదెంచెఁ గృష్ణుఁ డనిన నా ధ
నంజయుండు తనమనంబు దల్లడపడ
నమ్ముకుందుఁ డెచటి కరిగె నధిప.

116. క. అని యడగిన వసుదేవుఁ డ
తని కిట్లను నట్లువచ్చి దామోదరుఁ దే
వనటం బొందుచు నుండఁగ
నను నూరార్చుటకుఁ గాఁగ నరవర నాతోన్.

117. సీ. విధివశంబునఁ జేసి వృష్టిభోజాంధక
నాశంబు వాటిల్లె నరున కేను
జెప్పిపుచ్చినవాఁడ నిప్పుడయక్రూర
వాగ్రణి యిప్పురి కరుగుదెంచు
నీయెడ భక్తుండు నినుఁ గొల్చి యుండెకుఁ
బనిచినపని యొనర్పంగ వలఁతి
యమ్మహాభుజుఁడు కార్యజ్ఞుండు శౌర్యస
మగ్రుండు విక్రమమహితుఁ డతఁడు

ఆ నాఁగ నే ననంగ నరనాథ భేద మిం
చుకయు లేదు విడువు శోక మతనిఁ

జేతఁ బట్టి నీవు మాతంగతురగాది
కముల బంధుజనులఁ గాచికొనుము.

118. క. అతఁడు వనితలను బాలుర
నతిప్రయత్నమున నరసి యాపదఁ బాపున్
ధృతిసారమహిత యంబుధి
కతిపయ దినములను ముంపఁ గల దిప్పురమున్.

119. సీ. యాదవుల్ తమలోన నాహవం బొనరింప
కట మున్న బలదేవుఁ డడవి కరిగి
యత్యంతనియతిమై నధికతపోవర్త
నంబునఁ దగిలి యున్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడు తెరు వై యుండుఁ గర్తవ్య
మిట్టిది వేయును నేల యింక
నొండువిచారంబు లుడిగి దయాలోల
యనుమతి సేయు మప్పనికి నన్ను

తే. నాధనంజయు చెప్పినయట్ల సకల
కార్యజాతంబు నడపి నెగడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్ల సముచితప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసంస్కార మనియె.

120. క. ఆతఁడు కాలాంతరమున
బ్రాతిఁగ భవదీయభవ్యపరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరి
స్ఫీతములుగఁ జేయు ననియుఁ జెప్పెఁ గుమారా.

121. క. చెప్పిన నేను నొడంబడి
యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి ననిచితి నిట నీ
చెప్పినయట్టులు సేయుట
యెప్పైనను గలదు నీకు నొక్కఁడు సెప్పన్.

122. ఉ. పీనుఁగు పెంటగాఁ బడినబిడ్డల నెల్లఁ దలంచు చెప్పుడున్
మానఁగ రామి తెల్ల మిది మానసముం గలఁగింప నన్నముం

జానము నెమ్మెయిన్ రుచికిఁ బట్టగు నట్లును గాక యిద్దెసం
దాను సహించి యేమిగతిఁ దావికొనున్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా.

123. క. ఈవనితలఁ బ్రజలను దం
తావళముఖవస్తువులను దగుచందమునన్
నీ వరసికొనుము బాహు
శ్రీవిశ్రుత కృష్ణపనుపు సెల్లింపవనా.

124. సీ. అన విని ఫల్గునుం డావృష్ణిపతి హృద
యము దేహనిరపేక్ష మగు టెఱింగి
డెందంబు నెవ్వగఁ బొంద నిమ్మేదినీ
రమణుతోఁ గృష్ణవిరహిత మైన
యిద్దేశమున వసియింపంగ నాకుఁ జి
త్తము గొల్పునే ధర్మతనయభీము
లును నేను మాద్రినందనులును బాంచాలి
యును నేకచిత్తుల మనఘ వినుము

తే ధర్మతనయుఁ డికార్యంబు దలఁచి మున్న
నిశ్చయించి బాలకులను నెలతపిండుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థనగరమునకుఁ
జేర్ప వలయుట మాకెల్లఁ జెప్పినాఁడు.

125. ఉ. కావున నప్పురంబున సుఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగఁ బృ
థ్వీవర సంప్రయత్నమున వీరల నందఱ నంద పెట్టెదన్
నీవు పురస్సరుండ వయి నెమ్మిఁ జనం గొనిపోయెదన్ భవ
ద్భావము నమ్మలంబుఁ బెడఁ బాపుము తప్పునె దైవకృత్యముల్.

126. క అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁ
గొని యాతనిచిత్తవృత్తి గుందుట బుద్ధిం
గని యి ట్లనుఁ గృష్ణునిపో
యినవంక నెఱిఁగి పోద మేనును నీవున్.

127. ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁ డి ట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి వోవుట యుక్తము నిల్చి వారలం

దెచ్చుట కీవ పొ మ్మనిన దిగ్గన నాతఁడు వోయి యందఱం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్.

128. సీ. అమ్మండపమ్మున కరిగిన నమ్మంత్రి
వర్యు లక్కౌరవవంశవర్యు
వినయ మారఁగఁ బరివేష్టించి రమ్మహి
తాత్ముండుఁ గరమును నార్ద్రుఁ డగుచు
గారవంబున వారిఁ గలయఁ గనుంగొని
యంతరంగంబు శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిప్డు పౌరజనంబుల
నెల్లను బిలిపింపుఁ డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱిఁగింపంగ వలయునట్టి
పనులు గల వని చెప్పిన విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రు
లాదిగాఁ బ్రజ రావించి రధిపముఖ్య.

129. తే. అరుగుదెంచి యాప్రజ లుచితాసనమున
నున్నయయ్యింద్రనందనుఁ గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱఁ గలయఁ జూచి
యి ట్లనియె మోమునను దైన్య మెసక మెసఁగ.

130. క. వననిధి నేఁటికి నేడవు
దినమున నిప్పురము ముంచు దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగా నే
వినినది యిది వెడలవలయు వేగమ మనకున్:

131. క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం
బునకు నధీశుఁడుగ వజ్రుఁ బోడిమితో నే
నునిచెద మీ రెల్ల నతఁడు
మనుపంగాఁ దొంటియట్ల మనుఁ డచ్చోటన్.

132. క. సరుకులు భారవహూలకును
భరియింపఁగఁ గొలఁది యయినభంగిని మోపుల్

వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు చె
చ్చెర శకటము లాయితంబు సేయుఁడు మీరల్.

183. ఆ. వాహనములు వానివాని ముట్టులు నొక్క
వంకఁగా నొనర్చి వలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవునట్టితెఱంగున
కనువు గాఁగఁ జేసికొనుఁడు వేగ.

184. క. ఈదేశము ప్రజ ధర్మజు
నాదరసంభావనముల నాజ్ఞానిరతిన్
యాదవవీరుల కలనాఁ
డేది తెఱం గట్టిమనికి యెసకం బారున్.

185. క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ
బనిచి వచివకోటితో నిభము లాదిగ వా
హనములు సవరణ బెరయం
గొని రాఁ దగినపరిచారకుల మునుముట్టన్.

186. క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు
లయినవి యట్టిట్టిభంగి నక్షీణము లై
యెయిదం గలవారలఁ గని
పయనము తెఱఁగు నమకట్టుపని మఱవకుఁడీ.

187. క. సుందరులకు బాలురకును
సందలములు వేసడములు నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చెనుపెక
మొందఁగ సమకట్టుఁ డెడల కుండుఁడు తాల్మిన్.

188. తే. గతము లయినకార్యంబులు గ్రమ్మఱింప
రాదు గాని మనకు ధర్మరాజు గాంచుడు
శేషజనరక్ష కొఁడయనిఁ జేయ వచ్చు
వాసుదేవునిమనుమని వజ్రదేవు.

189. క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ
బనిచి మదిని వగలు మిగులఁ బార్థుం డాగ

యనవద్యచరిత కృష్ణుస
దనమున వసియించె సముచితపువృత్తమునన్.

140. చ. తెలతెల వేగునప్డు వసుదేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి కేఁగిన దత్సదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవిశేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మరణంబున కై కయిసేసి రత్తఱిన్.

-:వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట:-

సం. 16-8-15

141. సీ. ఆసమయంబున నర్జునుఁ డచటికి
నేతెంచి వైభవ మెసక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికాపంక్తులఁ గదళికా
స్తంభంబులను శాతకుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపు జెలువును విలసిల్ల
యానంబుగల్పించి యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబుఁ [illegible]స్నాన
[illegible]
తే. తంబు నాభరణస్ఫురితంబు మాల్య
యోజితంబును గాఁ జేసి [illegible]
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫు[illegible] మింపొ
నర్ప నేతెంచె సామగానంబు చెలఁగ

142. క విను దేవకియును రోహిణి
యును భద్రయు మదిరయును సముచితవిధానం
బున నొసరించినయానము
లనూనవంశక్రమ[illegible] తగన్.

143. క. చెలులం జుట్టలు దాపట
వలపట నేతేర. వెనుక [illegible]
ముల చొప్పడ [illegible]
టల వారలవగలు మాన్పుచు నుతి కెక్కన్.

144\. క. అన్నృవునివల్లభలు శవ
యానంబుపిఱుంద నిట్ల యరిగిరి విధిస
న్మానితగత ముందట వి
ప్రానీకము చనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్.

145\. తే. ద్వారకావాసు లెల్లను దల్లడంబు
లుల్లములఁ గప్పమోముల నురుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు
లెసఁగ నేఁగిరి వెనుకను నిరుదెసలను.

146\. సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క-
మెలఁగెడు తోఁటలోపల సమగ్ర
చందనాగురు కాష్ఠచయముల మున్న కా
వించినసౌదకు సద్విధియతముగ
నప్పాడె సేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాద
వేంద్రునిపితృమేధ మెల్లజనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితియం దాశ
వంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప
ముఖులు నలువురు నప్పు డా శిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రాబాలవృద్ధ
మైనసకల జనంబులు నార్తి నొంద.

147\. క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ న
చ్చితిఁ బేర్చిన సప్తజిహ్వాశిఖలరవము నూ
ర్జితసామగాననాదో
ద్గతియును హాహారవంబుఁ గలసి చెలంగెన్.

148\. క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు
మొదలగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగుమై
నుదక ప్రదానవిధి య
య్యదుముఖ్యున కాచరించి రన్వయముఖ్యా.

149. తే. అప్పు డందఱుబంధుల నాదరమునఁ
దనదుసముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబున కరిగెఁ దాను
వారు వగ మదిఁ గదుర విప్పచ్చుఁ డధిప.

150. తే. ఇత్తెఱంగున సత్క్రియా యత్తుఁ డైన
యర్జునుఁడు పితృమేధము నభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి
తలమునకు బుధజనసహితంబు గాఁగ.

151. సీ. అపరదినంబున కరిగె నప్పుడు వృద్ధ
బాలకాంతాజనప్రకరములకు
నని నిర్గతప్రాణు లై పడి యున్న భో
జులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూపంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిన
నతిముతి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ
జేయువారును నిరుచేయి నెత్తి

తే. యలత నాక్రందనములు హాహారవముల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకుభూషితములఁ దేఱి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె.

152. క. తదనంతరంబ రణమృత
యదు సంఘములకు సమంచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా
విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁ డై.

153 ఆ. నిఖిలబంధుజనుల కఖిలమృతులకును
దగఁ దిలోదకప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బంచి యలు ప్రక్రి
యత్వ మొనర సడపె నక్కిరీటి.

154 క.. ఇవ్విధమున విశ్రుతముగఁ
గవ్వడి నియతుఁ డయి బంధుకార్యము లెల్లన్
నెవ్వగలు దనమనంబున
నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా.

-:అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట:-

155 సీ. పదపడి యాదవభామినీబాలక
వృద్ధజనంబు నాశుద్ధబుద్ధి
కలయంగఁ గనుఁగొని పలుకుల మార్దవ
మారఁ బురంబున కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపోరతులై ప్రవర్తించు
వనభూమి యారసికొని తదీయ
సంపర్శనమునకుఁ జనియెద నని వారి
నామంత్రితులఁ జేసి యేమి యనుచు

ఆ. టకును శోక మార్చుటకును వారుకుఁ డాది
యయిన తగినవారి నర్థ్యవచన
రచన మెఱయఁ బనిచి యుచితాప్తకతిపయ
జనులు దోడ రాఁగఁ జనియె నధిప

156. క చని చని మనమున ని ట్లను
నను బిలువఁగఁ బనిచి జనకునకుఁ గావలి గా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ
జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ జనియెద నకటా.

157. సీ ఆరాజు సచ్చుట నాలాయణున కేల
సెప్పఁ దపోనిష్ఠఁ జెంది యున్న
యమ్మహాత్ముని హృదయమునకు మెరమెర
పుట్టింప నేటికిఁ బోయి కాంచి
పంచినపని యాచరించెదఁ గాక స
వినయభక్తికముగ ననుచు మఱియు

వివిధచింతారూపవిధులు చిత్తమ్మునఁ
బాఱ గాంధారిశాపంబుతెలఁగుఁ

తే. దలఁచి యయ్యవ్వ యతఁ డెగ్గతంపుఁజోట
నరయ దిక్కెవ్వరును లేనియట్టితెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్కె నొద్దనుండి
వింటి నకట నిప్పును జెదలంటు నొక్కొ.

158. క. అనుచుఁ బెనుఁగలఁక నొందిన
మనంబుతో వలయుదిక్కు మతి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే
ఋనఁ గలదు విధాతచేఁత కడ్డము గలదే.

159. క. విను మనుచరు లాతని మో
మునఁ దోఁచువిషాదభావముం గని వెగ డొం
దినకతన నట్లు గా ది
ట్లని చనియెడువంక సాల రై రెఱిఁగింపన్.

160. ఆ. అట్లు దిక్కు దప్పి యడవిలోపలఁ గొన్ని
దినము లిట్టు నట్టుఁ దిరుగ నొక్క
బోయ చూచి యెందుఁ బోయెద రనవుడు
హరి తపంబు సేయు నచటికనిరి.

161. క. అన విని యొకనాఁ డొక్కెడఁ
గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁగా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింతకుఁ
జనునో నిలుచునొ యెఱుంగఁ జనుదెం డనుచున్.

162. తే. అక్కిరాతుండు సన వాని ననుగమించి
వెన్నురుచిరదేహము పడియున్నచోటు
సేరి తెలియంగఁ జూచి మూర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వడి యనుచరు లడలు నొంద.

-:అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకళేబరంబులు చూచి పలవించుట:-

163. క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దె
ప్పిఱి లేచి ముకుందుమేను పెద్దయునుం బ్రో
ద్దిఱియం గౌఁగిటఁ జేర్చెం
బఱివోయినతాల్మి సూక్ష్మబాష్పము లురులన్.

164. క. అనుచరులలో నిభూసురు
లనునయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
ఱినమతితో నస్త్రులు మఱి
యను గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

165. ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యె నొకో యమ్మహితాత్మకుఁ డంచు నున్నిష
ద్ధామము లైనయంగములఁ దాఁ గలయం బరికించి యోగిహృ
ద్యామలపాదపద్మగతమైన విశేషము చూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డైనసంయమివచోగతి గాంచి సవిస్మితాత్ముఁడై.

166. క. అవికృతమును రుచిరము నై
యవయవములు నిదురవోయినప్పటిక్రియ నుం
డ వఱలు కృష్ణునిదేహం
బవిరతచక్షురభిముఖత నాలోకించెన్.

167. ఉ. అమ్మెయి నూర కుండ ననుయాయిజనమ్ములు పెక్కు లాడి చి
త్తమ్ము కలంక దేర్చి యుచితక్రియకున్ మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తమొ వికారవిదూర యుపేంద్రుభవ్యదే
హమ్మట గొంచుఁ బోదమొ సమర్థవిధం బొకఁ దేర్పరింపుమా.

168. చ. అని యదుగంగ దైవగతి నంబుధి పట్టణ మాక్రమించు టె
దినమున నొక్కొ యన్వగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
వ్వను [illegible] ద్ధ ల
య్యనుచరకోటితోఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్.

169. క. మఱునాఁడు యగుట లెస్సఁగ
నెఱిఁగె నినుం డపుడు వేఁడి యడలినదీప్తుల్

దుఱఁగలి గొనఁ బశ్చిమగిరి
చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁ డై తోఁచెన్,

170. సీ. దాని కజ్జనములుఁ దాను సత్తల మంది
చర్చించి కార్యంబు చాయఁ గాంచి
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై
పురమున నివ్వార్త పుట్ట కుండ
నడచి యచ్చటిమాట లవి కొన్ని ఘటియించి
చెప్పి యీ రేయి చెచ్చెరఁ బ్రయాణ
మునకుఁ గృత్యము లగుపను లెల్ల సమకట్టి
వేగంగ గ్రక్కున వెడల వలయుఁ

ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున
వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరాని యట్టిసేగియుఁ బ్రయ్యుఁ బా
పంబు వగయు నెల్లభంగిఁ గలుగు

:- అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట :-

171. ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములున్ సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియు దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికిఁ డైపితృమేధ భద్రమున్.

172. చ. హలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయదేహమున్.
వలయుతెఱంగునం బరమవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యనా
కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దానును సత్వరంబుగన్.

173. సీ. అబ్బంగిఁ గృతకృత్యుఁ డైనయప్పార్థుండు
యాదవపురమున కరుగుచున్న
యెడ ననుచరులతో నిట్టికార్యంబును
నడపక తక్కిన నాథుచన్న

గతికిఁ బోవుటకు నై కడగెదురుక్మిణీ
ప్రభృతుల మనకు నిల్వంగ వశమె
రే యెల్ల నిప్పని సేయువిధముల క
వ్యయ మగు నంతకు వచ్చు నబ్ధి

ఆ. మేలు సేయఁ బోయి యీలోక మంతయుఁ
దిట్టునట్టికీడు దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల మై చూచి
కొండ మెల్లపనులు రండు వేగ

174. తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలఁచినయట్ల యెల్ల
తెఱఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునకు మున్న వెడలించెఁ బురము సకల
జనములను జీవధనముల సరకు నతఁడు.

175. సీ అప్పుడు కృష్ణునియంతఃపురాంగనా
జనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవా
హనముల నిడికొని యర్హపురుష
లేతేరఁ దేరుల నేనుంగులను గుఱ్ఱ
ములను దత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున సవరణతోడఁ గొని రా నగరి సర
కులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర

ఆ. కారశకటములను గావళ్ల నెత్తించి
యరసికొని కడంక నరుగుదేర
విగతనాథ లైనమగువల గారాము
సెడక యుండునట్లు నడిపికొనుచు.

176. క. విను వజ్రముఖ్యయాదవ
జనము నుచితవృత్తి నడపి సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన ది క్కయి
చనియె నరదమును మది విషాదము గదురన్.

177\. క. ఇమ్మెయి నరుండు సకలజ
నమ్ము వెడల నిసుఁడు పూర్వనగ మెక్కను వే
గమ్మున ముంచుకొనియె నగ
రమ్ము పయోరాశి భరతరాజవరేణ్యా.

-: ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగి పోవుట :-
సం. 16-8-40

178\. క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ
మనుజేశ్వర యెల్లజనులు మరల బడి కనుం
గొని రద్భుతరస పూరం
బునఁ బెన్నిట్టఁ దముచిత్తములు మునుఁగంగన్.

179\. తే. అపుడు రెండవ జలనిధి యనఁగఁ జాలి
యద్భుతోద్భూతవాక్య చయంబు పేర్మి
మ్రోయునాజనసంఘంబు మురవిరోధి
మఱఁది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు.

180\. క. నడపించి పంచవటమున
విడియించెను వీను చోరవీరులు గని యె
క్కుడుధనములు గల వీమ్రు
క్కడిప్రజలో లేరు దీనిఁ గావగ యోధుల్.

181\. క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె
జివ్వనఁ జేరుద మితండు సేవ్వడఁ గానిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లే రివి
ద్రెవ్విపడినధనము లెల్లఁగిత్తిమి శ్రోఁతెల్లన్.

182\. క. అని హ రౌండొరువులతో
మనముల నుత్సాహ మెసఁగ మానితధనముల్
గొనునగ్గలికం బలుకుచు
ననేకబలకోటు లగుట నలు కేదివడిన్.

183\. క. బాలురు వృద్ధులుఁ జూండి
యాలమునకుఁగడఁగ నొక్కఁ డయినను లేఁ డీ

స్త్రీలం బొదువుద మనుచును
నేల యవిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్.

క. ఏపెసఁగ రేఁగి యట్ల
ప్పాపాత్మక మగుకిరాతబలము సమగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధ
నాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్

—: బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట:-
సం. 16-8-50

సీ. కనఁగొని జంభారితనయుఁ డోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
దొలఁగి పొం డడియాస దొద్దకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేటి యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రఱవాయి గొనక య
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచుఁ
జామల నచట నచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు

తే. గాండివం బెక్క వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కిరాతులమీఁద నిగుడఁ జేయ
నలఘుచర్మ సంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణ లగుడముల్ పరఁగఁ జేసి.

క. ఆబోయలు నిర్భయమతు
లై భీభత్సుపయిఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబున మెఱయుటఁ
దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్.

క. అది దైవవిరోధం బని
మదిఁ దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు బె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం
దుద ముట్టఁగ రిత్త లయ్యెఁ దొనలు నరేంద్రా.

188. సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్య
మును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బిడిగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదం
డమున నాబోయల సమదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్పి రుక్మిణి
యాదిగాఁ గలకృష్ణునగ్రమహిషు
లెనమంద్ర బలదేవువనితల మఱియును
గతిపయయాదవాంగనలఁ గాచెఁ

తే. దక్కుఁ గలయింతిగముల నాదస్యు లదరి
పట్టికొని యేచి పీ డెల్ల బన్నపడఁగ
దొద్దగొని రథకుంజరతురగతతులు
దమకు వలవ కునికిఁ దిగ ద్రావి చనిరి.

189. క. ఇమ్మాడ్కిం బఱివోయిన
యమ్మొత్తము నడపికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్మలఁ పంగఁ గురుక్షే
త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా.

190. క. చని యచట నచటఁ దన్నుం
గనునాప్రజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బునఁ బొందిన యద్దశఁ దగ
వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె మరివినమదితోన్.

191. సీ. కోపించి గాంధారి శాప మిచ్చినయది
యాదవసంక్షయ మగుట యెట్లుఁ
దప్పదు మనము తద్బాలవృద్ధస్త్రీజ
నంబుల నెల్ల నర్థాంబు లైన
తావుల సత్ప్రతిష్ఠావిశోకంబులఁ
గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
నొదవి యత్తెఱఁగున కుత్సహించుట
మర్జున నీ కని యాడుచుండుఁ

ఆ. బలుమఱును దలంచి పాండవాగ్రజుఁ డది
కారణముగ నతనికరుణ పెంపు
నొప్పు నెఱుఁగుఁ గాన యప్పార్థుఁ డయ్యదు
నికరశేషజనుల నెమ్మి నిలిపె.

192. సీ. నిలిపినతెఱఁ గెల్ల నృపవర చెప్పెద
వినుకృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీతల్లియును నీవు నీతోడఁ బుట్టిన
వారును మృత్తికావతపురమున
నిలుఁ డని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్టి
ణంబుఁ దదీయదేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన నాతండు నిజపరి
జనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప

తే. నందుఁ బోయె సరస్వతి యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును నెఱయ నిలిపి
యనుప ముదమున నందుల కతఁడు చనియె.

193. సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబు
నకుఁ గొని చని వజ్రు నాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి హస్తితురంగర
థంబుల విభజించి తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి
యయ్యయిబంధుల నందు నందు
నందును నిలుచున ట్లొందఁగ నియమించి
యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను

తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వాసుదేవు
పౌత్త్రిఁ దతివినయంబునఁ బట్టువఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచునెడకు
దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

-:అర్జునుఁడు రామకృష్ణులనిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట:-

194\. క. యాదవకుటుంబముల న
త్యాదరమున నట్లు నిలిపి హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ దెగుట వారల
గాదిలి పౌలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్.

195\. చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ దానును నర్వ జనోత్కరంబు వా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
నల కటు వోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పల్దిసం
బులు భ్రమ సంచరించుటయు బోయ తముం గని దయార్ద్రచిత్తుఁడై.

196\. క. కందువచోటికిఁ గొని పో
వం దా రరుగుటయుఁ జెప్పి వనట గదిరినన్
డెందము గలంగఁ గన్నీ
రందంద మొగంబుమీఁద నగ్గల మురులన్.

197\. సీ. తలవాంచి యేమియుఁ బలుకక యప్పార్థు
డున్న నయ్యువిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేఁగు టెఱిఁగి శోకము మూర్తులొందిన
తెఱఁగునఁ బొగిలియు ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న నన్న నీ విం తేల
యడలెదు కాలపర్యయము నుడుప
వశమె యెవ్వరికిని వార్తలకొఱతఁజె
ప్పుము మాకుననుడు నప్పుణ్యచరితుఁ

ఆ. దడవిలోన నేము తడిసినదినముల
న్నియుగణించి యంబునిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు నేపాట నిమ్మెయి
వచ్చునెదరు దలఁగువార మొక్కొ

198\. చ అనుతలఁ పాత్మ నొందుటయు నప్పటి కద్దెస మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన నుచితంపుభంగులకుఁ బెద్దయు బ్రొద్దు చనంగ నప్పురం

బునఁ గలవిప్రముఖ్యజనముల్ పయనంబున కర్హ మైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జలరాశి మునుంగుదు రట్లు గావునన్.

199. చ. హరికిని రామదేవునకు నర్హవిధానము లాచరించి యె
వ్వరికిని జెప్ప కెల్లపరివారముఁ బౌరులు సామజాదులున్
సరకులు నాయితంబు లగుసంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర మవధానయుక్తి సనుకట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్.

200. తే. వినుఁడు యాదవభామినీ వృద్ధబాల
జనుల నందఱ నుచితవర్తనముతోడఁ
బ్రొద్దు వోడువక ముందర పురజన ప్ర
యుతముగాఁ బురి వెలువరించితిఁ గడంగి.

201. ఆ. దానఁ జేసి మీరు నేనును బ్రయ్యు బా
పంబు లేక నెడలఁ బడితి మిదియ
తల్లులార కరము తప్పయి తోఁచుట
నుల్ల మలఁతపేర్మి నరియుచుండు.

202. క. వినుఁ డీతప్పున దోషము
దనుకక యుండంగ నన్ను దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ
గని యందఱు నెత్తి యతని గారవ మెసఁగన్.

203. క. ఊరార్చి యింక నుచితా
చారంబులు నడపుటయ యిచటఁ గృత్యము దు
ర్వారం బగువిధిచేఁతకు
నేరికి నడ్డపడ వశమె యేల యలఁదురన్.

-: రుక్మిణీదేవి మొదలగుకృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము చేయుట :-

సం. 16-8-71

204. సీ. అని పల్కి రప్పిండునందు రుక్మిణియు జాం
బవతియు లోనగుపద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి కురునాథ యనుమర
ణమునకు బంధుజనంబు లెల్ల

శోకార్తులై రోదనాకులత్వము వొంది
రనుమృతికలనకు నమరి యున్న
యాబలదేవ మురాంతకమహిషుల
కతివిభవం బైనయానకల్ప

తే. నంబు నాకల్పరచనంబు నడిపి నరుఁడు
చందనాగురుమయచితాసంవిధాన
మాచరించి యర్హ ప్రకారాగ్ని విధి యొ
నర్చె మహానీయవిప్రజనంబుఁ బనిచి.

205. క, విను సత్యభామ లోనగు
వనితాజను లధికనియతి వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొందఱు
చని రవ్విధమున నలు ప్రసత్కర్మం బై.

206. తే. అఖిల బంధుజనంబుల నాప్తజనుల
నర్హవాక్యప్రయుక్తి నూరార్చి యుచిత
మార నామంత్రితులఁ జేసి యప్డు లురులఁ
బోయె నాక్రీడి సాత్యవతేయుగుఱిచి.

:- అర్జునుఁడు వేదవ్యాసునొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు చెప్పుట :-
సం. 16-9-1

207. సీ. పోయి మరున్నదిపొంత యాశ్రమమున
నర్హాసనమున నేకాంత నిరతి
నాసీనుఁ డై యున్న యమ్మహాత్మునిఁ గని
యత్యంత భక్తి సాష్టాంగవినతి
యాచరించినఁ జూచి యమ్మహానీయవి
ద్యానిధి సేరంగ నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున నునిచి తద్వదనమ్ముఁ
గనుఁగొని నిన్నెఱుఁగంగ రాదు

తే. వెడమొగం బైన దిది యేను విజయ యెట్ల
కేల కెఱిఁగితి నిది మి మేకినుక వొడమి

వధమునకు నయోగ్యుం డగువానిఁ జంపి
తే పరాజితుఁ డైతె నీతెఱఁగు సెపుమ.

208. చ అనవుడు నాతఁ డిట్లు లను నమ్మహాత్మునితోడఁ బద్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమచారు తనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రామదేవుఁడును దానును మేను దొఱంగి పోయె నే
మనఁ గల దెల్లయాదవులు నాఱడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా.

209. క మహితాయుధసంప్రహతులు
సహించుదృఢదేహ ధృతులసడి సన్న మహో
త్సహులు యాదవవీరులు
నిహతు లయిరి తుంగలను మనీషిప్రవరా.

210. తే. అట్లు రామకృష్ణులు సర్వయాదవులును
దెగినఁ జిత్తంబు పొగులంగ మగువపిండు
బాలవృద్ధులఁ గొని రాఁగఁ బథమునందు
నన్ను బోయలు దాఁకిన నగుచు నేను.

211. చ ఘనతరబాహుశక్తియును గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మునినాథ కడంగితి నెట్టకేల క
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండె న
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు సంస్మృతి బొందవ యేమి సెప్పుదున్.

212. క. బోయల సంహృతికిఁ బ్రకృతి
సాయకసంపాతనములు సాలవె యని యే
నేయఁ దొడఁగ దొనలు చెనటు
లై యుండె నొకండుఁ జేయునది లేదయ్యెన్.

213. క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు మది
నివ్వటిలఁగ నప్పు డేను నివ్వెఱ పడితిన్
జివ్వన మసరి కిరాతులు
క్రొవ్వేసకం బెసఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్.

214. ఆ. చాపదండ నిహతి నోపినభంగిఁ గి
రాతకోటి నాఁగి రామకృష్ణ

వల్లభాదు లై నవనితలం గొందఱు
వృద్ధబాలకులను వెరవుతోడ.

215. క. కాచికొని వచ్చి తగ నా
నేచినయ ట్లచట నచట నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును
నై చిత్తము శోకమునకు నగ్గం బయ్యెన్.

216. తే. పడనిపాటు వాటిల్లిన వెడమొగంబు
వడక యె ట్లుండ వచ్చుఁ దపఃప్రకీర్త
నీయ యిం కిట నే నేమిసేయువాఁడ
నెసఁగుదయతోడ నానతి యిమ్ము నాకు.

-:వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము చేయుట:-

సం. 18-9-25

217. సీ. అన విని యమ్మహాముని క్రీడి కి ట్లను
సంయమిదత్తోగ్రశాపనిహతి
నఖిలయాదవులును న శ్లైరి దానికి
నడలఁగఁ బని లేదు హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంక్షయ మన్న చెప్పెద విను
ప్రాప్తకాలం బగుపనికి నడ్డ
పడ నేల యని యాత్మ భావించి యతఁ డుపే
క్షాపరుఁ డై యుండెఁ గాక మూఁడు

తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ జేయఁ
జాలువాఁడు కణ్వాదులశాప ముడుప
శక్తి లే కుండెనే యవశ్యంబు భావి
యైనయది గాన యదునాశ మయ్యెఁ జుమ్మె.

218. ఉ. నీ వని సేయ నీవలనినెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
దా వధియించు శూలధరతాస్ఫురణం బెసఁగంగ ముందర
ద్దేవుఁడు దానిఁగాంచు భవదీయసమంచిత దృష్టియున్ నినుం
గావఁడ యామురాంతకుఁడు కాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్.

219 చ. ధరణిభరంబు వాప నవతారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజరామరనిష్కలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్పదంబు నుపశాంతిపరుం డయి పొందె దానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ గుందుదురే మిముబోఁటిబోధనుల్.

220. మ. అవనీభారము వాపి తా హరికిఁ దోడై భీమసాహాయ్యగౌ
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతార్థత్వంబునం జేసి య
ప్రవితానంబున నిన్ను బాసి చనియెన్ దైవప్రకారజ్ఞ నీ
దుఃఖరిష్టాచరణంబునన్ సురలు సంతోషించి రప్పౌరులన్.

221. క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు
నలఘుమతీ యుల్లసిల్లు నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ
కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ గలఁకయుఁ గలవే.

222. తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁ గాన దీని
కొండుతలఁపులు దక్కి మీ రుత్తమంపు
గతికిఁ జనుఁడు నిశ్చింత వికారతనులు
విడిచి యార్యజనంబులు వినుతి సేయ.

223. సీ. అన విని శోక మోహంబులు వాసిన
డెందంబు నిర్భరానంద మొంద
నధికభక్తియు వినయంబును దలకొన
నర్జునుఁ డమ్మహితాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ జనుదెంచి ధర్మజుఁ
గని తనపోయివచ్చిన తెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు నని యిట్లు సంయమి
సుతుఁడు వైశంపాయనుండు రామ

తే. కృష్ణు లాదిగఁ గల్గినవృష్ణిచయము
భోజసంతతి యంధకరాజి నూత్న
వృత్తములు జనమేజయవిభున కింపు
సెవులఁ దళుకొత్త నేర్పడఁ జెప్పుటయును.

224. శా. కాలస్వైరవిహారభంజన కళాకౌతూహలస్తవ్య దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణా శ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాశీవాచ్య సుధామయాంగ పవన వ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంత సముల్లసద్విహరణా సంసార విస్తారణా.

225. క. హృదయకమలమధురూపా
విదారితదురంతతాప వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమన
స్పదనా దివిజ శుభకృద్వచన పరవదనా.

226. మాలిని. అమరగణవిరోధి వ్యాపదాపాదికోపా
శమిత వినత చిత్తా సంగిగాథ త్రితాపా
యమనియమ వికాసిధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమ కలితానంద ప్రకాశస్వరూపా.

గద్యము : ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధన
విరాజితిక్కన సోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునందు
మౌసలపర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము - ఏకాశ్వాసము

శ్రీపదసీమావాప్తిస
మాపాదనకేళికౌతుకాధీనదయా
వ్యాపారసకలవేదో
హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా.

2 వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణుని పరమానందపదప్రాప్తియు బలభద్రుని యనంతత్వసిద్ధియు సకల యాదవమౌసలాహవప్రకారంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవు లెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱింగింపుము.

3. క. అని యడిగిన వైశంపా
యనుఁ డక్కురుపంశవరుసమాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకముఁ బెం
పును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్.

4. సీ. అర్జునుం డమ్మెయి నచ్యుతరామాది
యాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదుతెఱంగు సత్యవతీతనూభవు
హితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబు
నకు మది యొలయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల ననఘ పాకంబుఁ బొం
దించుఁ గాలుండు మదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గను చున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యింద్రనందనుండు.

5. వ. అన్న రేంద్రున కి ట్లనియె

6. క. కాలము నే మనవచ్చును
గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ
లీలలు గలవే లెస్సగ
నాలోకించి తిది హితము నభిమతము నగున్.

7. చ. అని తనమాట కియ్యకొనునన్నరుపల్కులకిచ్చ మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ జయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి య త్తెఱం
గు నెఱి నెఱుంగఁ జెప్ప ననుకూలత వారలయందుఁ దద్దగ
ల్గినఁ దెలి వగ్గలింప నెఱిఁగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్.

8. క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రము
తెఱఁగుపఱిచి నడపువెరవు తేటపడంగాఁ
దెలిపి గృహాంతశ్చరితము
నెఱి నుపదేశించె నధిప నెయ్యం బలరన్.

9. క. ఆయనుజుని నట్లు మహా
నాయకుఁ గావించి భటజనముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన
సేయఁ బరీక్షితుని రాజుఁ జేసె ధరణికిన్.

10. వ. ఇ ట్లభిమన్యుపుత్త్రు నభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్య
పరిపాలన ప్రకారంబు లుపదేశించి కురుకులపవిత్రసముచితచరిత్రభద్ర
యగుసుభద్ర కి ట్లనియె.

11. మ. భవదీయాత్మజునాత్మజుండు కురుభూభారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైనవజ్రునకు నింద్రప్రస్థరాజ్యంబు గౌ
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరిత్రా రక్షణీయంబు లై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధైర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ.

12\. క. విను శేషించినయాదవ
జనులకు నావజ్రనృపతి సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం
బనఘా యది లేమి ధర్మహాని యగుఁ జుమీ.

13\. క. అని తారు గృహంబు దొఱఁగి
చనునెడ నవ్వనిత పిఱుఁదఁ జనుదే కుండన్
జననాథ యతఁడు నియమిం
చినవాఁ డై యూరడిల్లెఁ జిత్తములోనన్.

14\. చ. పదపడి భారతాజిమృతబాంధవకోటికి మౌసలాజి సు
న్మదు లయి పడ్డయాదవజనంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పద కయి చేసె నక్కురునృపాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనకరత్ననయంబులు గా ముదంబునన్.

15\. క. భూదానంబులునుం గ
న్యాదానంబులును జేసె నన్నరపతి వా
సోదానంబులు నత్యం
తాదరమున నాచరించి యరదము లిచ్చెన్.

16\. తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల కెల్లఁ దృప్తి
యెసఁగ బహువస్తుకోటుల నొసఁగి కృపుని
ననమునను బహుమానంబునను బ్రమోద
భరితుఁగాఁ జేసెఁ గురుపతి కురువరేణ్య.

17\. వ. శేషించినకాంచనరత్నాదు లాక్షితిపతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమర్పించి యతనిం గృపాచార్యునకు శిష్యుంగా నప్పగించి పౌరజాన పద ప్రవరజనంబుల రావించి.

18\. సీ. ఆపార్థపౌత్త్రునిఁ జూపి మాయేపుర
మాఱుగా మీ రిక్కుమారవరునిఁ
గైకొని తగ నెల్లకార్యజాతంబును
నడపుచు ననురక్తి నాఁడునాఁటి

కెక్కు డగుచు నుండ నీతనియుల్లంబు
రంజిల్ల సమ్యగారాధనంబు
నందు సంప్రవణుల రగుండయ్య యని పల్కి
తమనిశ్చయంబు నుదాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పుటయు వారు మొగములు చిన్నవోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేఁత సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్యనిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము ధర్మశీల.

19. వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు నమ్మనుజేంద్రుండు దగు తెఱంగున మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు తజ్జనంబుల నియ్యకొల్పి నప్పు డందులోనం గొందఱు గొందఱనివేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తికొనుట కారణంబుగా వివాదంబు వుట్టిన సహదేవుండు కలియుగంబు ప్రవేశించుటంజేసి కాదే యిట్టివి పుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు నవ్వుచు (మన) మనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజినంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్లచేసి రందఱుం దత్కాలోచితంబు లగు నిష్టావిధానంబులాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి మొగంబునందెలి వగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది షష్ఠత్వనిష్ఠం బోవ సప్తమం బై యొక్కసార మేయంబు వారల వెనుకఁ జనియె నప్పుడు.

20. సీ. పౌరజనంబు లాబాలవృద్ధంబుగా
వచ్చి రక్కురువంశవరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలి వా
రరిగెడు నయ్యవసరముఁ బోలె
ఘటనమేతముగ నప్పాండుతనూజుల
తోన యుయుత్సుండు దాను నరిగె
భవదీయజనకుఁ దథ్యాంతరసతు లెల్ల
ననుగమించిరి వారి మనుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడి యేఁగె ధర్మ
తనయుఁ డండఱు నెంతయు దవ్వు గాఁగ
సౌలయ కేఁగి రొకళ్లనుఁ జూచి నిలువు
మనఁడు తలవాంచి యారాజు సనుచు నుండె.

21. చ. తనువులు దూల నందఱుఁ బ్రదక్షిణముల్ వినుతప్రణామముల్
వినయసమేతు లై నడపి వీడ్కొని రాన్నృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లుమ్మలంబు మనముల్ పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చి ర
జ్జనములునుం బరిక్షితుడు సామజపట్టణ మస్ఫురద్గతిన్.

22. వ. ఆసమయంబున.

23. తే. జనకుకడకు నులూచి భుజంగలోక
మునకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద తనతనూజుఁ
డైనబభ్రువాహనుపాలి కరిగెఁ దక్కఁ
గలుగుసతు లెల్ల నీతండ్రికడన నిలువ.

24. వ. అప్పుడు.

25. సీ. కృపుడు ధౌమ్యుండు నాన్నృపతినిఁ దగువారి
నర్థభాషణముల ననునయించి
యెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ
దగఁ జేర్చి పనుల నుత్సాహ మెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వ
భంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున
ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు

తే. నర్జునుఁడు నకులుఁడు దదవరజుండు
ద్రౌపదియు నిట్లు సనుచుండఁ దగిలి వారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్వి
ధమున వారు మహాపథగమనమునకు.

26. వ. పూని యుపవాసవ్రతపరు లై భాగీరథిపొంతకుం జని యంత
నుండియుఁ బ్రాఙ్ముఖవర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరి

సరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి పూర్వసముద్రతీరంబు సేరె రట్టియెడ.

27. క. దిక్కులు మేఘపథంబును
బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కయెడ నగ్నిదేవుం
డక్కౌరవవంశవరులయగ్రతలమునన్.

-:అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతిగాండీవంబు సముద్రంబున వైపించుట:-

సం. 1 -1-33

28. సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబు
కతమున విడువక గాండివంబుఁ
గొని వచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయు
సఖుఁ డోధనంజయా శౌరి చక్ర
మెన్నఁడే దినమున కేఁగె నీవేల గాం
డీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁ గా వరుణదేవునిచేత నేను దె
చ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ

తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన నెవ్వ
యట్లు సేయంగఁగా కని యుక్కిరీటి
యప్రజానుబంధకుఁ జెప్పి యుదధమున
నాతఁ దప్పాప మంబుధియందుఁ బెట్టె

29. వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబు సేసె నయ్యోగపరాయణులు
పసంపది.

30. ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలకుఁ బ్ర
దక్షిణంబు నాఁగఁ దమమనములు
వద్ద ముదము నొంద నద్దెస వార్ధి యు
పాంతమునకు నేఁగి రధికముఖ్యు.

31. వ. అచ్చటినుండి.

క. పడమరమొగ మై పశ్చిమ
జలనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తర మె
క్కుఁడు నియతి నడచి వారధిఁ
బొడ వడఁగినయాదవేంద్రుపురి చేరువగన్.

ఉ. అటఁ జని యక్రమంబున హిమాచలమున్ సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములున్ నదులు నద్రులనుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటదృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుచుఁ గతిఖేదు లై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్.

-:ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట:-

సం. 17-2-3

సీ. చనుచునప్పు డయ్యేడ్వురును నతిస్థిరయోగ
సాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూప పుత్రిక యోగ
మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పవన సమీరణుకొడుకు కనుంగొని
యన్నతోఁ జెప్పి యయ్యతివవలనఁ
గాన మెన్నఁడు ధర్మహాని యి ట్లగుటకు
నరయంగఁ గత మేమి యని విషణ్ణుఁ

తే. డగుచు నడిగిన నాతఁ డిమ్మగువ యింద్ర
తనయుదెసఁ బక్షపాతిని దానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ జూవె దీని
కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె నీద్యచరిత.

క. అని పలికి సమాధానము
దనబుద్ధిం దిరము చేసి ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా
వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేగెన్.

సీ. భూవర యమ్మెయిఁ బోవంగ సహదేవుఁ
డపగతప్రాణుఁ డై యవనిఁ బడినఁ

గని వాయుజుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి
యితఁ డనహంకారుఁ డెపుడు నీకు
నతిభక్తి శుశ్రూష యాచరించుచు నుండు
మాలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలకో యిద్దెస వాటిల్లె
ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ డతనితోడ

తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు లేఁడు జగతి
నెందు నని సంతతమ్ముఁ దా నెద్దఁ దలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నం చుపేక్షానిరూఢ
బుద్ధి నరుగుచు నుండె నప్పురుషవరుఁడు.

37\. క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు
శునకంబును దోన నరుగ సుస్థిరమతియై
మనుజేంద్రవర్యు యట్ల
జ్జనపతి సన నకులుతనువు జగతిం బడియెన్.

38\. క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన
యనుజన్ముఁడు నంత నంత నవనిఁ బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు వ
డిననకులునిఁ జూచి యడలు దెందముతోడన్.

39\. సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి
యవ్విభుతో సుందరాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు సౌజన్యమును గురు
సంఘమునన కాదు జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలె నహీనత మెఱయునే
యెవ్వరికైనను నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యె ట్లొకో పొందె నక్కట
యనవుడు నకౌౕరవాగ్రగణ్యుఁ

తే. డతని కిట్లను నీతండు నాత్మసదృశుఁ
డఖిలజగముల లేఁడు రూపాతిశయము

తనకు కల దని యెపుడుఁ జిత్తమునఁ దలఁచు
నయ్యహంకృతి నిట్టికి డయ్యెఁ జువ్వె.

40. క. అని ధృతిసారం బూఁది య
తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి ధర్మతనూజుం
డనఘ చను చుండెఁ దక్కటి
యనుజులు గుర్కారముఁ దోన యరుగుచు నుండన్.

41. సీ. ద్రౌపదిపాటును దనయనుజన్ముల
పడుటయుఁ గనుఁగొని పార్థుఁ డాత్మ
యలమట మునిఁగిన నిల విగతాసుఁ డై
పడినఁ గుందుచుఁ జూచి బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీయమలచరిత్రుని
యం దెన్నఁడును నసత్యంబు గాన
మిటు వడుటకుఁ గత మేమి నావుడు నీతఁ
డకార్కరవుల నెల్ల నొక్కనాఁడ
తే. యాహవంబునఁ దెగటార్తు ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బ లొక్కొక్కటి సేఁత యొకటి
యగుట చాలదోషము విను మదియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించుచుండు.

42. ఉ. దానను దాన నిట్లగుట తప్పునె యంచుఁ దదీయ మైనయ
మ్మానితదేహమున్ విడిచి మానవనాథుఁడు తాల్మిఁ జేసి బ
ద్ధానిరతాత్ముఁడై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁ డార్తి నెంతయున్.
దీనతఁ బొంది ధైర్యలత ద్రెవ్విన నేలకు వ్రాలి భూవరా.

43. క. అప్పుడు పగ ని ట్లను నతఁ
డప్పౌరవరున కోధరాధిప కనుఁగొ
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం
జెప్పు మెఱుఁగు దేనిఁ గరుణ చిగు రొత్తంగన్.

44. చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నాతనితో భవదీయ మైనభో
జన మతిమాత్ర మద్ధతిఁ బ్రచండుఁడ వై భుజశక్తి నెవ్వరిం

గానక కడంగి రజ్జుపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు పల్కి దెప్పి నీ
పనుపము శౌర్య మొప్పఁ డుట కత్తెఱఁగుల్ గత మెల్లఁ జెప్పితిన్.

45. క. అని పలికి నిరీక్షింపక
చనుచుండె నతండు ధైర్యసారోదారుం
డును నిశ్చలమహితుఁడు నయి
వెనుక కనక మధికభక్తి విడువక చనఁగన్.

46. తే. అనుమంచితసారమేయంబు పాండు
ధరణిరాయకు నగ్రిమతనయు పిఱుఁద
నధికభక్తి యుక్తంబుగ నరుగు చునికి
పలుమఱును నీకుఁ జెప్పితిఁ దలఁచి చూఁడు.

47. వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నట్లు నిష్ఠాగరి
ష్ఠుండయి యుధిష్ఠిరుం డరుగుచుండ.

-: ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదుర్కొనుట :-
సం. 17-3-1

48. సీ. దివ్యదేహోద్ధత దీప్తిసంతానంబు
దశలు సర్వంబు నిండారఁగ
రథనమారుతసంచారంబు మేఘ
ఘోషంబు ప్రతిధ్వనులు నిండ
నప్సరోనికరహావభావ ప్రకారము
లాకాశమార్గంబు మెఱుఁగ
పత్త్రదేశంబు బోధస్ఫురితకల్పవృ
క్షంబు పుష్పవర్షంబు గురియ

తే. నింద్రుఁ డేతెంచె మోదంబు నిండి మెఱయ
నక్కుమారుని తపోమహిమ కగ్రభాగ
వర్తి యగుచు నతఁ డాదరంబు
సేసె సత్కారభక్తి విశేష మొప్ప.

49. వ. అట్లు ప్రణతుండైన ధర్మనందనుం జూచి పురందరుం డతని దివ్యస్యం
దనం బెక్కుమని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని
కిట్లనియె.

50. శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడినయాదుఃఖంబు చిత్తంబు సం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి దప్పిం గూడెఁ బాంచాలి వా
ర్ధోద్దె వచ్చిరి జాడ లేక యిటు మీతో రాను వారెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాధుర్యాత్మ కావింపవే.

51. చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోక మేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితులై తనువుల్ డిగఁ ద్రావి చన్నవా
రనఘ సుపుణ్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదు గాక వారలం
దనుపు బొఱంగఁగా నగుచు ధర్మమయాత్మక నీవు రావనా.

-: ధర్మరాజ సురరాజులకుఁ గుక్కురవిషయముగా జరిగిన వివాదము:-

సం 17-3-7.

52. సీ. అనుటయు ధర్మజుం డమరేంద్రుతో నన్ను
నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పుర మేను వెడలునప్పుడు మొదల్గాఁ దోన
నరుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట రావలదే నామనంబు ని
ష్ఠురవృత్తి కోర్చు దుస్త్రోకపుణ్య
విరతాత్మ నామది దరహాస మొప్ప న
బ్బలవైరి యిట్లంట పాడియే య

తే. మర్త్యభావము కుక్క కేమాడ్కిఁ గలుగు
ననఘ చింతతెఱఁ గరక్యంబు దీని
విడిచి చను లేల నిష్ఠురవృత్తి యయ్యె
నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.

53. వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ ననార్యంబును దుష్కరంబును
నగు కార్యం బేనియు నార్యుండును బ్రభుండును నైననియట్టి సత్పు
రుషుండు సంశ్రితులకై సంఘటింప వలదె భక్తపరిత్యాగంబు చేసి పద
యునిరి నాకు నెంత యింప య్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిష
నాథుండు.

54. చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక విన్ము కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం

గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము కొనంగ నేల శుభసంగమనం బెడసేఁత కృత్య మే.

55. సీ. అనపుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్ముతో
విసుభక్తియుక్తునివిడువు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాప మని చెప్పుదురు పెద్ద
లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట చనదు దివ్యసుఖంబు
నకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నావుడును వాసవుఁడు వ్రతస్థుండు
కుక్క నంటినవారి కోరిచేయు

తే. సుకృతమునకు నాశం బగు సువ్రతాత్మ
యింత యొప్పనినిర్బంధ మేల చెపుమ
విడువు మీశునకము దీని విడువఁబడుట
నాకలోకసౌఖ్యంబు నొనర్చు నీకు.

56. చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెంద కిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేను న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలితి చాలవయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగునీకు నర్హ మే.

57. సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ
బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదునే సదసత్ప్రకా
రము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్మ
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నై
నను విన్నవింపఁ దగినతెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధముగా దనియెడు
బుద్ధి జేసెద నేను బూని విన్న

తే. పంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి
రేను వారల విడువక యేడ్చుచున్న

వత్తురే తోడ వచ్చి చావనిశునకము
విడువ కుండుట తప్పుగా నుడువఁ దగునె

58. చ. అనఘనరేంద్ర విన్ము శరణాగతుఁ జేకొన కున్కి ఘద్దమి
త్రునియెడఁ జేయుద్రోహము వధూటి వధించుట విప్రుసర్థముం
గొనుట యనంగఁ గల్గు నివి గూడ సమం బగు నాకుఁ జూడ భ
క్తు ననపరాధునిన్ విడుచుదోషముతో నిది యోర్వ వచ్చునే.

59. ఉ. కావున నాకలోకపుసుఖం బటు లుండఁగ నిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృపాభరితంబుగ సారమేయసం
భావనసేఁత దోసముగఁ బట్టమి నాకు వరంబు నీవు పొ
మ్మీవనభూమి నుండెద సమిద్ధతపంబుల నిన్న కొల్చుచున్.

60. వ అని పుయిలోడక పలికెఁ బౌరవోత్తమ యాకర్ణింపుము.

-: సారమేయరూపంబున వచ్చిన ధర్మండు ధర్మరాజునకుఁ
ప్రత్యక్షం బగుట :-

సం 17-3-16

61. సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చయంబుగఁ బలికిన
తనపుత్త్రిఁ గనుఁగొని ధర్ముఁ డధిక
సంప్రమోదముఁ బొంది సారమేయాకృతిఁ
బాసి తా నాత్మరూపంబుఁ దాల్చి
పరమసంభ్రమకృతప్రణతియు నానంద
భరితుండు నగు నానృపాలుతోడ
నీ పుణ్యవృత్తంబు నిర్మల మేధయు
నఖిలభూతంబులయందుఁ గలుగు

తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రీనుదమునఁ దేల్చె
పత్స భూలోకమున నెట్టివారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున దోషదూర
నయన నీమనమునతెఱం గరసినాఁడ

62. క. విను నీరు రోసి నీదగు
నసుజులు మృతు లయిన వచ్చి యందఱలో నా

క్కని(గోరుము బ్రదికించెద
నని పలికితి నేను నిర్మలాత్మక నీతోన్.

63. ఉ. దానికి నీవు చిత్తమున(దల్లుల నిద్దఱనుం దలంచి మా
లోన నొకండ(గల్గితి నలుప్తత వారలయందు(గల్మిలో
కానుమంతంబు గాదె నకులార్థిత ధర్మవు నాకు నన్మతిన్
పీనుల కింపుగా నకులు వేడితి తద్విధ మెందు(గల్గునే.

64. క. భీముని నర్జును విడిచియు
నీమది నకులు బ్రదికింప నిగుడుట పుత్రా
నామనమున(బాయదు ని
న్నే మన వచ్చు నఖిలంబు నింద్రుం డెఱు(గున్.

65. క. విను భక్తి యుక్త మిది యని
శునకము(జేపట్టి నీవు సురపతి కొనిన
చ్చినయరద మెక్క నొల్లవ
యనఘా సరి నీకు దివమునందును గలరే.

66. ఉ. ఇంతటి పెంపు గల్గుట మహేంద్రుడు నీదెస గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితో(జనుము సిద్ధపథం బున(బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండ(బృథివీవర నీకు నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నక్షయంబు నగు నందలిమాన్యులు సంస్తుతింప(గన్

67. సీ. అనియె నప్పుడు పరమాహ్లాదమున(జను
దెంచి గంధర్వులు దేవమునులు
మరుదశ్వివసువులు మహితాదరంబున
ధర్మండు నింద్రుండు(దారు నమ్మ
హాత్ముని నెత్తి రథారూఢు(గా(జేసి
తమవిమానములు పార్శ్వముల నడపి
కొని చన నిఖిలదిక్కుల(దనతేజంబు
వెలుగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ

తే. దైవతావాసమునకు నాధర్మజుండు
చనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక

సమ్మతుఁడు బోధఘనుఁడు ప్రసన్నఫణితి
సారతోదారుఁ డును నగుచారదుండు.

68. వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున నిట్లనియె.

69. ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుఁ బేర్కొలయట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మాసెఁ దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తిదీప్తులు సమస్తజగంబులయందుఁ బర్వుట
న్మేనులతోడ వారిటులు నేర్చిరె రా నమరత్వసిద్ధికిన్.

70. చ. అన విని ధర్మరాజసుతుఁ డాతని కిట్లను నాదుతమ్ములం
గనుఁగొనునంతకున్ సుఖముగాఁ గొన నయ్యెద నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడుకును నింద్రసుతుండు మాద్రినం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీన మేనియున్.

71. వ. వారలను మదీయపక్షప్రాప్తులయినభూపతులను జూచువేడ్కయెల్లలో
కంబులమీఁదను గలుగు వేడుకకంటెను మిగిలి యున్నయది యను
టయు నమరేంద్రుండు తనమనంబున నితనితోడ సముచిత సంభాష
ణంబులు చేసెద నివ్విధంబు కటుకవచనత్వంబు గా దని యూహించి
యిట్లనియె.

72. చ. తనువు దొఱంగ కిట్లు సుకృతంబులపెంపున వచ్చి తిప్పదం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమది బాసి మర్త్యతం
బనుపడియున్న నెయ్యము సభాసదులన్ శుభదృష్టిఁ జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగునె యుందఁటిచందము నొంది యుండఁగన్.

73. చ. ఒరులకు నొందరానిపద మూర్జితపుణ్యనిరూఢిఁ బొందఁగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతదూరమనస్కతఁ గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యముం
బొరయునె దేవతాత్మకులబుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్.

74. క. అని యిట్లాడినసర్వభు
వనపతియు బుధుండునైనవాసవుతోఁ దా
ననియెం దగ వెండియు ధ
ర్మనందనుఁడు భరతవంశ మహిమాధాయీ.

75. ఉ. మీ రిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య యే
గారవ మొప్పఁదమ్ములను గాంతను బుత్త్రుల మిత్రకోటిఁ గ
న్నారఁగఁ జూడ కుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్లభోగముల్
వారలఁ జూచి క్రమ్మఱఁగ వచ్చి సుఖస్థితిమై భుజించెదన్.

76. వ. నా కత్తెఱంగు పరమానందకరం బనియె నని యిట్లు మునీంద్రమాన
నీయం బయినపాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు
వైశంపాయనుండు సెప్పుటయు.

77. శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహారా చిన్మయాకార వి
స్తారోదార గుణత్రయస్ఫుటవిశేషా నిర్గుణాశ్లేషమౌ
గారీత్వోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర నిజాగారాత్మకత్రీశ్వరా.

78. క. ప్రణవైకభావ్య సురర
క్షణకేళీసవ్య జన్యసకలద్రవ్యా
గణనాతీతా పోష్య
ప్రణతవ్రాతా నిరీహభక్తిప్రీతా.

79. మాలిని. అమృతవికిరణక్రీడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోత్సాహ విజ్ఞానదేహా
సుమహదుపనిషత్ప్రస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
శమనరమణశీలా సంభృతానందలీలా.

గద్యము : ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునందు
మహాప్రస్థానిక పర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము - ఏకాశ్వాసము

శ్రీవర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహచరణశతపత్ర యమనియమాది
ప్రావీణ్యపూర్ణమిత్ర మ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర హరిహరనాథా.

2. వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహులగు పాండవులును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గం బారోహించి యెట్టెట్టి నెలవుల నిలిచిరెట్లు వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయ చిత్తంబున నుత్తరంగం బగుచున్నయది సర్వవిదుండ వేను భవదీయ సదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞాన మాననీయుండును బరమకృపా విధేయుండును నైనసాత్యవతేయుని సాంద్రకరుణావిశేషంబున సంపోషితం బైనబోధంబున సాధుజన స్తవ్యం బైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కిట్లనియె నట్లు బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజు తలంపున కనుకూలుం డై యాఖండలుండు.

3. సీ. తగువాని రావించి ధర్మనందనునకుఁ
దమవారిఁ జూపఁ జిత్తమునఁ గోర్కి
దనికినయది నీ వితని నట గొని పోయి
యఖిలబంధులఁ జూపు మనుడు నతఁడు
గారవం బెసఁగంగ నారాజసత్తముఁ
దోడ్కొని పోవఁగు తూహలమున
దోడన నారదాదులు కొంద ఱరిగి ర
ట్లేగెడుచోటఁ గట్టెదురఁ దోఁచె

తే. నున్న తాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరసి
జాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు సతత
యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు.

4. వ. ఇట్లొప్పియున్నయతనిం గని ధర్మనందనుండు దేవమునివరుల
మొగంబులాలోకించి.

-:ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుం జూచి యసూయాపరుం డైన నారదుఁ
డతనిం దేర్చుట:-

సం. 18-1-4

5. సీ. ఇతఁ డతిలోభోపహతమానసుఁడు దీర్ఘ
దర్శి గాఁ డితనికతమునఁ జేసి
నిఖిలదేశంబులయఖిలనృపాలురుఁ
ద్రుంగిరి దంతితురంగసహిత
మున ననవద్యాంగి విగతకల్మషధర్మ
చారిణి సాధ్విఁ బాంచాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమాన
పెట్టినతులువ యే నిట్టివాని

తే. తోడఁ గలసి మెలఁగుదునె మహితాత్మకు
లార యెచట నున్నవారు భీమ
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును నన్ను
నచటి కనుపవలయు ననుచు మరలె.

6. వ. మరలిన జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కిట్లనియె.

7. సీ. ఓధర్మనందన యీధరణీవిభుం
డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలింగెడుఁ బుణ్య
కర్ము లెల్లను గడు గారవింతు
రితని నితండు మహీశుల నుజ్జ్వల
క్షత్త్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె

నది పాప మే లగు ననఘ పాంచాలి యీ
తనిచేతఁ బడుటయుఁ దక్కఁ గలుగు
తే. నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప
నిచ్చోటు పుణ్యలోకము మది నీసు రోష
మునుమనోవికృతులు దగు నయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుతచరిత.

8. వ. అని వెండియు

9. క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ
కేదురితంబులు నితాంతహృదయక్లేశా
పాదకములు వాటిల్లె న
నాదృతములు సేయు వాని నన్నిటి ననఘా.

10. చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు నవ్విభుఁ డి ట్లనుఁ బాపశాలి న
జ్జనసతతాపకారి కులసంక్షయకారణరోషభాగి యి
మ్మనుజవరాధముం డితం డమర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మను నటె పుణ్యలోకమున మాటలు వేయును నేల సంయమీ.

11. తే. అతని న ట్లుండ నిమ్ము నాయనుజతనుజ
మిత్రజనములఁ బాంచాలపుత్త్రి నా క
వశ్యమును నభివీక్షింప వలయుఁ జూపఁ
బనుపు వారలయున్నెడ భవ్యచరిత.

12. వ. అని మఱియుం గలుగుమునీంద్రులఁ గలయం గనుంగొని.

-: *ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాది స్వజనులఁ జూపవేఁడుకొనుట* :-

సం. 18-3-6

13. సీ. సంగ్రామమృతులైనసకలబంధులకుఁ ది
లోదకం బే నిచ్చుచుండ వచ్చి
కుంతి కర్ణుఁడు తనకొడుకు కని చెప్పి నా
కతని జన్మముతెఱం గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె నది మొదలుగ నమ్మ
హావీరుఁ దలఁచినయప్పు డెల్ల

సుల్లంబు సంతాప మొందు దదీయపా
దంబు లద్దే పాదంబు లట్ల

ఆ. యని సభక్తికముగ నర్చితంబులు సేయఁ
గాన కుసికి కేను గరము వగతు
నతఁడు నేమునైన నమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ
జెనయునే త్రిలోకసేవ్యులార.

14. చ. అతని నెఱుంగ కుండి విను మర్జునుఁ బంచితి నమ్మహాత్మునిన్
మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నావహించుచున్
మతికి నలంత సేయు గుణమాన్యుని నాతనిఁ జూచు కౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్న యది యాయన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే.

15. వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖ ప్రభృతితదీయజ్ఞాతులును రణా
గ్నికిం బ్రాణహవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకుం జూడవలదే ప్రాణ
సముం డగు జగత్ప్రాణనందనుని సంక్రందనతేజోవిరాజితుం డగు
శ్వేతాశ్వుని నశ్వుల ననుకరించునకులహసదేవులను సహజసద్గుణశాలిని
యగు పాంచాలినిం జూడక నిలువం జాలుదునె వారి కెవ్వరికిని నాక
లోక నివాసంబు లేక తక్కెనేని సోదరరహితస్వర్గంబునందు స్వర్గ
త్వబుద్ధి పుట్ట దయ్యెడు వారలెచ్చోటనుండి రచ్చోట యేను బుణ్య
లోకంబుగాఁ దలంచెద నయ్యెడ కనిచిపుచ్చుం డనిమిషవర్యులారా
యనిపలికిన నప్పాండవాగ్రజుతో నద్దేవమును లి ట్లనిరి.

16. ఆ. అట్లు చేయువార మమలాత్మ నీదుచి
త్తమున నేది దోఁచె దాని నాచ
రింప వలయు నని నిలింపేశ్వరుండు పా
టించి మాకు నప్పగించినాఁడు.

17. సీ. అని దేవదూతునిఁ గనుఁగొని యిమ్మహి
తాత్ముని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్ను మన్న నప్పురుషుఁ డా
దర మెసఁగంగ నాధర్మతనయు

నిందు ర మ్మనుచుఁ దా ముందటఁ జన నమ్మ
హానుభావుఁడు వాని ననుగమించె
నట్లు చనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దుర్గం
ధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ

ఆ. మశకనిబిడమును దమఃకలితముఁ గ్రిమి
కీటరక్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువా
యసరవాన్వితంబు నయ్యెఁ బథము.

18. వ. అప్పథంబునఁ బాండవాగ్రజుండు చని చని యారంగ్రాఁగిననూనియ
వోలెం దెరలుచున్న జలంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగు
చుఁ దటంబున నిశితాసిపత్త్రివనంబు శోభిల్ల వైతరణియనుపేరఁ బర
గినయేఱును దత్ప్రదేశంబున ననేకప్రకారయాతన లనుభవించు పాప
కర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ బోవ వలయుచో టింక
నెంతదవ్వు గల దియ్యెడయును దేవతాధీనంబై యుండునే యని
యడిగిన నప్పురుషుం డతనితోడ.

19. తే ఈ నెలవును బృందారకాధీన మిదియ
మనకు రావలసినచో టనిన నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు
చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁ జేయుటయును.

20. వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్నియెలుంగులు

21. తే. భవ్యజనన నీగాత్రము దివ్యసౌర
భంబు బెరసినగాడ్పు మాపైఁ గరంబు
హృద్య మై వీచుటయు దుఃఖమెల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందుచున్నార మేము

22. క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుయా
తనలం దొఱఁగితిమి పరమధర్మాత్మక నీ
వనయము దయ నిచ్చట నిలి
చిన బ్రదుకుదు మింకఁ గొంతసేపు నిలువవే.

-: ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ముల నెఱింగి పరితపించుట :-

సం. 18-౨-36

23. వ. అని దుఃఖభారకృపణంబు లగుచు వీతెంచినఁ గౌంతేయాగ్రజుం డోహో యెంతబెట్టిదంబు లైనయిడుమలం బడియెదరో వీర లని కారుణ్యం బొలయ నిలిచి వెండియు నత్తెఱంగుమాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసేనుండ నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదిని ధృష్టద్యుముండ ద్రౌపదేయుల మనుపలుకు లెసంగుటయు

24. సీ. ధర్మనందనుఁడు చిత్తమ్మున నుద్వేగ
మావహిల్లఁగ దైవ మకట యిట్లు
సేసెనే కీ దేమి చేసి రొకో వీర
లిన్నరకమునకు నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది వాసవాద్యమరులు
నీచులు వో వీరి నేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపుటిడు
మలఁ బెట్టెడిదె ధర్మమా తెఱంగు

తే. మాలితే నీవు సజ్జనమాన్యు లలము
సత్యపరులు దయాఢ్యులు నిత్యదాన
రతులు బహు దక్షిణాంచితక్రతు వితాన
పాలితాత్ము లనర్హంపు బాటు వడిరి

25. చ. ఒకటను మేలు సేయనిసుయోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁ డై
సకలసుఖానుభూతియు సజస్రము పెంపు వహింప నొప్పి దృ
ష్టికిఁ గడు వ్రేఁక నై తనదు చెల్వొలుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి పుణ్యప దావృతుఁ డై వెలింగెడున్.

26. ఆ. ఈఁగకాలియంత యేనియుఁ బాపంబు
వీరివలనఁ గనుట వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టియుత్తములకు విధి
పాడి మాలి యిట్టి పాటు దెచ్చె.

27. సీ. అని యగ్గలపుఁజింత మునిఁగి కలంక మ
నోవికారము నాకు నావహిల్లఁ
గత మేమియొకొ యిది ఘనమాయయో కల
గనుటయో యరయ నిక్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వివేకింప నేర రా
దయ్యెడు నని పరమాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమయుండు నై కొండొక
ప్రొద్దూర కుండి సద్బుద్ధిఁ దలఁచి

తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన నమ్మహాత్ముఁ
డప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీ వరుగు మార్య.
పర్య యెవ్వరిదూతవు వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెడియు నిట్టు లనియె నధిప.

-: ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్న ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట :-

సం. 18-2-52

28. క. నాయనుజులు దుఃఖార్తితు
లై యున్నా రట్టులగుట నచటికి రా నిం
కీయెడన యేను నిలిచెదఁ
బాయక యని చెప్పు మాకృపానిరతునకున్.

29. చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జర నాథుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పఁ గురుసత్తమ ధర్మజునిశ్చయంబు న
య్యనఘచరిత్ర భాస్వరునియాడినమాటలు నాతఁ డంతయున్
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమదేవయుక్తుఁ డై.

30. ఆ ధర్ముఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ
డగునజాతశత్రు ననునయించి
రక్షణం బొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత
నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్యు

31. వ. అప్పుడు.

32. సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరు లై
యాతనాబాధితు లగుట మానె
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాది పలలాశి
పక్షిపంక్తులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపవ యెఱచి నెత్తురు కేశపటలంబు
లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్ర ఘోరారణ్యయు క్త వై
తరణి లేకుండె సత్పరిమళంబు

తే. నింపుఁ జేయుసోఁకును సొగియించుతనుపు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మిది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించె దిశలు పదియు.

33. వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడఁ జనుదెంచినట్టి.

34. మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వ గరుడ భుజగవ్రాతముల్ వైభవం
బుల్లసనం బొందంగ సిద్ధుల్మనముల ముదము ల్పల్లవింపంగసాధ్యుల్
హసితస్వాంతంబులం బెల్లలమికొనఁగ నత్యాదరోత్కర్షముల్ పాం
డుసుతోపాంతంబునంబిందుగొనినిలిచి చూడ్కులే తదంగంబుగప్పన్.

35. వ. ఒండొరులతో నక్కురుమూర్తి గుణ విశేషంబు లుగ్గడించు చుండ
సంయమి సురసమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయ
శోమండితుం జేర నిజ సాంత్వన స్వరంబున నిట్లనియె.

36. క. నీ విచ్చో నునికికి ని
ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని
పో వచ్చినవారు కినుకఁ బో విడువ వనా.

37. క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస
మృద్ధసుఖావాప్తియును శమితవికృతియు స

ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని
సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషముకతనన్.

38. క. విను మొక్కటి సెప్పెద రా
జనువానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం
గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మీ.

39. సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు జోక లై
యుండుఁ బుణ్యంబుల నొదవు నాక
సుఖము పాపంబులఁ జొప్పడు నరకదుః
ఖము విను మున్ను నాకంబుసుఖము
ననుభవించినయట్టియతఁడు పదంపడి
యధికనారకపీడ ననుభవించు
మున్న నారకదుఃఖమునఁ బడ్డవాఁ డనం
తరమ నాకమునందాఁ బొరయు సౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు తొలితొలి యమరతాసు
ఖంబు గయికొని మఱియు దుఃఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మునుమును ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది వెండి సౌఖ్యంబు లొందు.

40. క. ఇట నేను నిన్నుఁ బుత్రెం
చుట యుత్తరకాలదివ్యసుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గాదే నీకట
కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁగా రా వలసెన్.

41 సీ. కర్ణుఁ డుత్తమసిద్ధిఁ గాంచి వెలింగెడు
నమ్మహాభుజునకు నై కరంబు
దుఃఖింతు నీ వెప్డుఁ దుది ముట్టి యున్నాఁ డ
తుండు నిజోజ్జ్వలస్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నాజలజాప్తనందనుఁ
గనుఁగొని చిత్తంబుకలఁక విడువు

మనిలనందనుఁడు నర్జునుఁడును నకులుండు
సహదేవుఁడును భవత్సైన్యరూప

తే. వర్తి సర్వమహీపతివర్గములును
ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ దేజ మలరి
యుండఁగా జూచి సమ్మోదయుతుఁడ వగుము.

42. ఆ. దైవవిహిత మగుటఁ దప్పింప రాకున్న
యట్టియల్పదుఃఖ మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు లేపార నాతోడ
విహరణం బొనర్పు విమలచరిత.

43. క. మానితసువ్రతములకు
స్నానకరణమునకు ననుగుణం బయిన శుభం
బే నీకుం గావింపం
గా నుజ్జ్వలవృత్తిఁ బరగు కౌరవ ముఖ్యా.

44. తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరముల సంచి
తంబు లయిన యుదాత్తలోకంబు లనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయవిభవ మెసఁగ
నక్షయోదారసౌఖ్యంబు లావహిల్ల.

45. సీ. మహితవర్తను లైన మాంధాతృనలహరి
శ్చంద్రదిలీపదుష్యంతభరతు
లొందిన కీర్తనీయోన్నతి నొందుము
నినుఁ గొనియాడంగ మునినిలింప
గంధర్వగరుడోరగప్రధానులు సిద్ధ
సాధ్యసత్తములును సకుతుకముఁగ
వచ్చినవా రని వారి నెల్లను జూప
నతఁడు వినయసంభృతాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి యాచరింప
వార లెంతయుఁ బ్రీతియై గారవంపుఁ

బలుకు లెసఁగంగ నధికసంభావనంబు
సేసి యాననములు వికసిల్లుచుండ.

46 వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు ని ట్లనియె.

47. క. ఆకాశగంగ యిదె పు
ణ్యాకృతి యున్నదిఁ బరిప్లుతాంగుఁడ వై సు
శ్లోకా నాచెప్పినన్నృప
లోకంబును మిగులు మమరలోక సుఖములన్.

-: యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభాషించుట :-

సం. 18-3-281

48. సీ. అనియె నప్పుడు ధర్ముఁ డభిరామమూర్తి ము
ఖప్రసాదంబునఁ గరము వెలుఁగ
నారాజవర్యునిఁ జేరంగ నరిగి ని
స్సీమగౌరవ పరీక్షింపఁ గంటి
నిన్ను మున్నా ఆరణీప్రసంగంబున
ద్వైతవనంబునఁ దగిలి కుక్క-
తో వచ్చినప్పుడు దైవతగిరిపొంత
ననుజవర్గము విషయంబు గాఁగ

తే. నిప్పు డిచటను జలన మొకప్పుడైన
నీదుమది నించు కేనియు లేదు దమము
శమము సత్యంబు మద్గతసారభక్తి
నీకు నగ్గలములు మహనీయచరిత.

49. వ పరిశోధితుండ వయితి కలంక దొఱంగి నుఖివి గమ్మని పలికె రాజు
నకు నవశ్యంబును నరకంబు సూచుట గలదు గావున న త్తెఱంగున
కయియేనును వాసవుండును నిన్నుంగడుఁ గీ డగునచ్చోటుసొనిపితిమి
సూర్యతనయవననందనాదులకదుఃఖానుభవంబులు మాచేసిన పెద
మాయంబు లగుట నీకుఁ దెలిసె వారు పుణ్యలోకవాసు లయి యుని
కియు వాసవువాక్యంబులఁ దేటపడియె నని చెప్పి.

50. క. నీ వియ్యాకాశనదీ
పావన సలిలముల మునుఁగు భవ్యాత్మ భవ
ద్భావంబు విడుచు మానుష
భావవికారముల శోక బంధము లడఁగున్.

51. చ పరమసుఖంబుఁ జెంది యతిభాస్వరులై విహరించునీదుసో
దరు లగుకర్ణముఖ్యుల ముదం బెసలారఁగఁ జూచె దీమహో
త్తరబహుసౌఖ్యనిర్మలపదంబున దివ్యవిహారలీలలం
బరగెద వేల యిం కిచట బాంధవరక్షక రమ్ము చెచ్చెరన్.

-: ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట :-

సం. 18-3-40

52. సీ. అని పల్కి ధర్ముఁ డత్తనయునిఁ దోడ్కొని
యయ్యందఱును దోడ నరుగుదేర
నాకాశగంగయుపాతంబునకుఁ బోవ
నప్పుణ్యనది నమ్మహానుభావుఁ
డార్యసంస్తవనవాక్యంబులు చెలఁగ భ
వ్యస్నానమంగళ మాచరించి
మానుషతనువు నమ్మాత్రన విడిచి ది
వ్యం బగుమహితదేహంబు దాల్చి

తే. వైరమత్సరసాహసం వాసలౌల్య
గర్వశోకాదులైన హృద్గతవికార
ములఁ దొలంగి నిర్ధూమత్వమున వెలుంగు
పావకుఁడుఁ బోలె శోభిల్లెఁ బౌరవేంద్ర.

53. వ. ఇవ్విధంబున నొప్పి మీతాత ధర్మనందనుండు బృందారక నాయక
నారదా ద్యుదారపురుషుల నభినందించుచు ధర్ముండును దానును దో
నరుగుదేర దివ్యశక్తి నటఁ జని మనోహరం బయినయొక్కయెడ.

54. సీ. విస్ఫురద్బహురత్న వితతికనత్కన
కాత్మకం బయినమహాసనమున

దేదీప్యమాన మై దివ్యావయవదీధి
తిప్రతానం బెల్ల దిశల వెలుఁగఁ
జక్రగదాద్యస్త్రసంతతి నుజ్జ్వలా
త్యంతసుందరపురుషాకృతులును
జారుమౌళిస్థలీసను వేతనిజరూప
ములుఁ గల్గి భక్తిమై బలసి కొలువఁ

తే. దనదుచూడ్కికి నెంతయుఁ దగు లొనర్చి
మున్ను చూచినయ ట్లగుమూర్తి యొప్ప
నరుఁడు కేవలసవినయపరత వెలుఁగఁ
బొలుచునారాయణునిఁ గాంచె భూపవర్య.

55. చ. కని మది నమ్మహాత్ముఁ డధికప్రమదంబు వహించె నొండెడం
గనుఁగొనియెం బ్రియం బెసఁగఁ గౌరవవంశవరేణ్యు దీప్తి ధా
ముని రవిపంక్తిలోనఁ బదమూఁడవమూర్తి వెలుంగుచుండఁ గ
ర్ణుని మఱి భీమసేనుని మరుద్గణమధ్యగతత్వశోభితున్

56. తే. అంగములభంగి తొల్లింటియట్ల యై య
నూనతేజోవిరాజితు లైనవారిఁ
గనియె నశ్వి సమీపవర్తనులఁ దత్స
మానమూర్తుల వీక్షించె మాద్రిసుతుల.

57. చ. ఉదిత రవిచ్ఛవిం దరుణి నుత్పలగంధి నుదాత్తమూర్తి ద్రౌ
పది నచొటెల్లవం దనప్రభన్ వెలుఁ గొందఁగఁ జేయుదాని న
వ్విదితయశుండు చూచి మది విస్మయ; మందఁగ నింద్రుతోడ ని
మ్మదవతి యెవ్వ రార్యజనమాన్యచరిత్ర యెఱుంగఁ జెప్పవే.

-: ఇంద్రుఁడు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందినస్వజనంబులఁ జూపి చెప్పుట :-

సం. 18-4-9

58. సీ. అనవుడు నతనితో నాతఁ డీభామ మ
హాలక్ష్మి ద్రౌపది యనఁగ ద్రుపదు

నికిఁ గూతు రై యయోనిప్రభవం బగు
మానుషరూపంబు మహిత లీల
ముగఁ దాల్చి భవదనుభూతి సెల్లించె గౌ
రీశ్వరునాజ్ఞ వహించి వచ్చె
నని చెప్పి యిల్లర మ్యాకృతు లేవురు
గంధర్వవరులు నిక్కమలనయన

తే. యందు మీకు జన్మించినయక్కుమారు
లల్లవాఁడె మీతండ్రికి నగ్రజుండు
ప్రకటగంధర్వపతి ధృతరాష్ట్రనాముఁ
డిందు నతఁ డంచుఁ జూపె నరేంద్రముఖ్య.

59. వ. ఇట్లు ద్రౌపదీ ద్రౌపదేయాంబికేయుల తెఱం గెఱింగించి వెండియు నాఖండలుండు పాండవాగ్రజునకుఁ గర్ణుం జూపి భవదగ్రజుండు సూర్యునపర శరీరంబు కౌంతేయుం డయి రాధేయుం డనం బరఁగిన వాఁడు సుమ్ము చూడు మని పలికి సిద్ధసాధ్య విశ్వదేవగణంబులతో నున్నవారు తత్తదంశ ప్రభూతులయి వాసుదేవానుచరణపరాయణు లగుచు వర్తించిన సాత్యకికృతవర్మాదియాదవుల నాలోకింపుము.

60. క. అని చెప్పి చూపి యాభిమ
న్యునిఁ జూచితె చంద్రుభంగి నుజ్జ్వలకాంతిం
దనరెడుఁ దదంశజాతుఁ
డనూనధృతిశాలి వీఁడె యంచుం జూపెన్.

61. వ. చూపి తదనంతరం బమ్మహేంద్రుం డమ్మహాత్మునితోడ.

62. ఆ. పాండురాజు వీడె బహురత్నఖచిత వి
మాన మెక్కి గొంతి మాద్రి తనయు
వాంకభాగమున సుఖాసీనలుగ నాదు
వలను వచ్చుచున్న వాఁడు గంటె.

63. క. అదె భీష్ముఁడు వసువులకడఁ
గదిసి యెలమి నున్నవాఁడు కంటే ద్రోణుం

డిదె దివిజగురునిపోలఁ బ్ర
మద మెసఁగ వసించినాఁడు మాన్యచరిత్రా.

వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధర్వయక్షగుహ్యకగణంబులలో ద్రుపద విరాటులను దదీయానుజతనుజ వర్గంబులనుం దక్కునుం గలుగు కేకయపాండ్య ప్రభృతి నానాదేశాధీశులను వేఱువేఱం జెప్పుచుం జూపుచు భవదీయం బగుసమరంబునం బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమ లోకంబులు వడసియున్నవారల సంలోకింపుమని చెప్పె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా యిప్పుడు నీచెప్పిన సుయోధనశకుని సైంధవులను గర్ణుఁడును గర్ణకుమారులును వెండియుం గల తత్పక్షభూపతులును ఘటోత్కచాదులయిన పాండవులవారును నీ చెప్పిన సకలజనంబులు నాకలోకంబున నెప్పుడు నుండుదురో యట్లుం గాక కొంతకాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనుష్యాదిజన్మంబుల నొందుటకై యరుగుదెంతురో యిత్తెఱంగు విన వలతుం జెప్పవే యని యడగిన నమ్మునిపతి యమ్మనుజపతితో ని ట్లనియె.

సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునివరుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ డతులకరుణఁ
జెప్పినయది నీకుఁ జెప్పెద సమవధా
నంబుతో వినుము సనత్కుమారుఁ
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డన్యులకు దురాసదం
బయినకుబేరలోకానుభవము
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను సతియుఁ దానును నింద్రు
భవనంబునన నిల్చెఁ బాండునృపతి

తే. యాంద్రుఁ డిరువురుఁ దో నిల్వ నమృతకరునిఁ
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని నొందెఁ
దత్ప్రతీకాశుఁ డయినకోదండగురుఁడు
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యె గాంధారపిభుఁడు.

క. రారాజు నాకనరకో
దారసుహాత్యంతదుఃఖధామంబులఁ బెం

పొరియు హీనత నొందియుఁ
గౌరవకులనాథ పిదపఁ గలియం దొం(దు)దెన్.

67. వ. అట్ల పోలె నాకనరకంబు లనుభవించి

68. ఆ. అతనితమ్ము లెల్ల యాతుధానావళిఁ
గలసి రాత్మజనకుఁ గలసె సూర్యుఁ
గర్ణుఁ డధిప వసువు గావున వినుము గం
గాత్మజుండు వసువులందు నిలిచె.

69. వ. ద్రుపదుండు విరాటుండు ధృష్టకేతుండును భూరిశ్రవుండును శల్యుం
డును శంఖుండును నుత్తరుండును విశ్వనామదేవతలఁ గలసిరి
ధృష్టద్యుమ్నుండు హుతవహునిఁ గూడికొనియె నని చెప్పి యప్పర
మసంయమి యప్పదమిఙేనితో వెండియు ని ట్లనియె.

70. తే. వినుము ధర్మనందను పుణ్యతనువునంతఁ
దగఁ బ్రవేశించి యున్న విద్యామయాత్ముఁ
డైనవిదురుండు నమ్మహితాత్మబోధ
శాలియును ధర్ముఁ గూడిరి సచ్చరిత్ర.

71. సీ. కమలగర్భునినియోగంబున నిజయోగ
బలము గైకొని బలభద్రదేవుఁ
డంబుధి కరిగి యనంతుఁబరమమూర్తిఁ
గలసె నత్తెఱఁగు ము న్నలఘుకీర్తిఁ
దగ నీకుఁ జెప్పితిఁ దక్కటవృష్ణిభో
జాంధకు లెల్ల గుహ్యకగణంబుఁ
గూడిరి కృష్ణసంక్రీడకుఁ బాత్రంబు
లైనషోడశసహస్రాంగనలును

తే. విధినియుక్తకాలంబున విను సరస్వ
తీజలంబుల మునిఁగి యుత్కృష్ట మగుని
జాప్సరోభావ మొంది నారాయణుని యు
పాంతచారిణు లైరి ప్రహర్ష మెసఁగ.

72. చ. అనుమరణంబునం దగ మురాంతకు రుక్మిణి సెందె లక్ష్మి య
వ్వనరుహ నేత్ర తక్కుఁగలవామవిలోచన లేద్వురుం దదీ
యనుతతనుప్రవేశనసమాచరణం బొనరించి రవ్వరాం
గనలును లక్ష్మియంశముల కావునఁ గౌరవవంశవర్ధనా.

73. వ. అని చెప్పి యమ్మహాయుద్ధంబున మృతు లైనయట్టివారును నేను మున్నుప్రసంగించినయట్టివారును బ్రసంగింపనివారును ని ట్టిట్టిగతిం బ్రాపించి రని నాచేతం జెప్పంబడినవా రెల్లను నిజార్హప్రకారంబుల సురాసురయక్ష గుహ్యకగంధర్వబృందంబులం జెందిరి కురునందనా నీయడిగినతెఱం గెఱింగించితి నని వెండియు.

74. క. వినుము పాండవకౌరవవిషయ మైన
యట్టియితిహాస మే నుపాఖ్యానజాత
సహిత మగునట్లుగా సమస్తంబు మహిత
విస్తరంబుగఁ జెప్పితి విశదభంగి.

75. వ. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు సత్ప్రసాదభరితుం డై యాజ్ఞాపింప నట్లు తదీయానుజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధప్రజ్ఞావిశేషుండ నై యశేషం బును వివరింప నమ్మహాత్మునికారుణ్యంబున నిమ్మహనీయేతిహాసంబు సమాధానమానసుండ వై యాకర్ణించి నీవును బహుళపుణ్యాత్ముండవుఁ గృతార్థుండవుఁబరమార్థవిదుండవునైతి వని యిట్లు సాంద్రానందసం పాదనశీలుం డై.

76 క. శ్రీనిత్యత్వప్రమదా
దానకుతూహలనిరూఢతాస్త్వ్యాపాం
గా నిర్భరవేదవ్యా
సానేకవచోనుషంగ హరిహరనాథా.

77. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పె నట్లు సర్పయాగ సమాగప్రవృత్తం బైనమహాభారతం బంతయుఁ దత్సభాగతుం డైన రోమ హర్షణనామధేయుండును సాత్యవతేయశిష్యుండును బండిత ప్రవరుండును నగుసూతునిపుత్త్రుం డైనయుగ్రశ్రవుం డనియెడుకథ కుండు సమ్యగవధానంబున నాకర్ణించినవాఁ డగుటను సమాశ్రిత

వత్సలుం డైనయాకృష్ణ ద్వైపాయనునను గ్రహంబునఁ దత్కథాసాకల్యవివరణవిశారదుం డై యుండు నతఁడు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రంబునందు శౌనకుం డను కులపతి మొదలుగాఁ గలకొందఱు మహామునులు సత్రయాగం బాచరించుచుండ నయ్యెడకుం జని వారలం గాంచినఁ బుణ్యకథాశ్రవణకౌతుకాధీనమానసు లైనయమ్మాననీయులు పుణ్యాత్మకుం డైనయక్కథకునకు సముచితార్చనంబులం బ్రియం బొనర్చి కథాకథనంబుఁ బ్రసంగించినం బ్రీతుం డై యాతం డేమి తెఱంగుకథ వినం గోరెద రనుటయు నప్పరమార్థపరాయణు లతనితోడ నెయ్యది హృద్యంబును నపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్రదంబును నఘనిబర్హణంబును నైనయది యక్కథ మాకు విన నిష్టం బని పలుకుటయు.

78. క అతఁ డింతటిది మహాభా
రతంబ యనునిశ్చయము తిరంబుగ మతిసం
గత మగుడు నమ్మహాత్ముల
కతివిశదము గాఁగ నిమ్మహాకథ చెప్పెన్.

79. వ చెప్పి యిట్లనియె నట్లు జనమేజయుండు సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ వైశంపాయనువలన నివ్వినుతేతిహాసంబువిని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుండును నయ్యె నక్కాలంబునఁ దదీయయాజకులు యజనసమాపన విధి యనుష్ఠించి రయ్యధిష్ఠిరానుజ పుత్త్రపౌత్త్రిఁ దత్తెఱంగున భుజంగంబులయాపదఁ దీర్చినయస్తికు నభ్యర్చనంబున నత్యంతసంతుష్టునిం జేసి యతని నివాసంబునకు ననిచిపుచ్చి ఋత్విజులాదిగా నఖిలబ్రాహ్మణులకు బహుధనంబు లొసంగి వినయం బెసంగ నామంత్రితులం జేసిన వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి వైశంపాయనుఁ బెంపారుసవిశేషపూజనంబులఁ బరితోషితుం గావించి దేవోపచారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుం బూజించి యజ్ఞనపతి సకలజనంబులు ప్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ బురంబుఁ బ్రవేశించె.

80. సీ. అని చెప్పి యాశౌనకాదిమునీశ్వర
గణముతో మఱియు నక్కథకుఁ డిం పు

మిగులంగ నిట్టను మేటిమునీశ్వర
సంఘంబులో నెల్ల సత్యదర్శి
సర్వవిధిజ్ఞాత సర్వవిజ్ఞాన భ
వ్యాత్ముండు సర్వేంద్రియప్రబోధ
శాలి సర్వజ్ఞుండు శౌచశాంతిక్షమా
దాంతితపోనిత్యతావిభాసి

తే. యాప్తసర్వవిధైశ్వర్యు డఖిలసాంఖ్య
యోగభేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
చతురవాగ్విలాసుండు నిస్తత్వవస్తు
వేది సాత్యవతేయుండు వేదమయుఁడు.

81. వ పాండవులకీర్తిం బ్రకటించుటకును మఱియుం గొందఱు జనపతుల చరిత్రంబులు జనుల కెఱింగించుటకును దేవదేవుం డగువాసుదేవుని సంక్రీడా విశేషంబులు వివరించుటకును సర్వదేవజాతులజన్మంబులును దదీయ సాయుజ్యంబులును దేటపఱచుటకును సకలధర్మంబులునుం దెలుపుటకును గాఁ బంచమవేదం బయి పరఁగునిమ్మహాభారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయకృతంబు దీని విశేషంబు వినుండు

82 తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములగుఱిచి
యొలయుతెరు వెద్దియును నిందుఁ గలుగునదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండఁ జొప్పు
దక్కొకంటను లేదు వేదజ్ఞులార.

83. సీ. పూతాత్ములార యీపుణ్యేతిహాసంబు
జనమేజయుఁడు సేయుసర్పముఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ
డైన వేదవ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ నతనిశిష్యుఁడు లోక
నుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె

నన్న రేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి స
వినయభక్తికముగ వినినవాఁడఁ

తే. గథనశక్తియు నమ్మునికరుణవలనఁ
గలిగె నాకిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెదు మేటిపదము
గాంటి మంటి మీదయ పెంపుకతనఁ జేసి.

84. వ. అని పలికి వెండియు.

-: ఫలశ్రుతి :-

85 క. అలఘుమతులార పర్వం
బుల నీయితిహాసరత్నమును వినిన నఘం
బులు వాయు నాకలోకము
గలుగును సిద్ధించు ముక్తి కాంక్షిత యైనన్.

86. క. ఆద్యంతంబును నీయన
వద్యకథ వినఁగఁ గనినవారికిఁ బాయున్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా
వద్యము మొదలైనపాపవర్గం బెల్లన్.

87. క. సురపితృకార్యంబుల భూ
సురులకు దీని వినిపించు సుకృతాత్ముఁడు త
త్కరణఫలంబుల నధిక
స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా.

88. క. మానసముల నింద్రియముల
నేనియుఁ జేయంగఁ బడినయేనఃపుంజం
బీనిర్మలేతిహాసము
వీనుల నొక్కింత సిలుక విరియు సకలమున్.

89. ఉ. భ్రాజితవృత్తిమైఁ బరఁగుభారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జయనామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబనం

బూజితకీర్తి యై నెగడు భూరిజయోన్నతిఁ గండ్రు దీనిచే
రాజు లీలాసురల్ మఱి యరాతుల గెల్తురు విన్నయంతటన్.

౯౦ ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరియశంబునుం బ్రమదమున్ దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన వేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రినిఁ గాంచు సద్వరున్
గౌరవ మొప్పఁగా బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్.

౯౧. ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మపా
పక్షపణంబునన్ వెలుఁగు భారతసంహిత కెల్లఁ బుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁ గని విన్నమానవుం
డక్షయ పుణ్యలోకములయందు రమించు నిరామయస్థితిన్.

౯౨. ఉ. వ్యాసమునీంద్రసారకరుణాతిశయంబున భారతార్థ ము
ద్భాసిత మైనయట్టినుతభాగ్యునకున్ సకలాగమార్థసం
వాసన మావహిల్లు జనపంక్తులు గీర్తన సేయ శశ్వదు
ల్లాస సుఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు నతం డుదాత్తుఁ డై.

౯౩. వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైనసూతుండు.

౯౪ చ పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగుచొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకు బ్రాంతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్మిలిన్
హరహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁ జూడు మెప్పుడున్.

౯౫. ఉ పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామ కపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వతపః ఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తి విశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా.

౯౬. క. దేవాది చతుర్విధ భూ
తావాసా సుకృతహృదయ హారివిలాసా
కేవల భావానందమ
యావేదవ్యాస వర్ణనారూఢ దయా.

97. మాలిని. అకృతక మధురోక్తి వ్యాప్త సందీప్తసారా
సకల భువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనక మనీషా శుద్ధబుద్ధానుభావా
సకృపకృత విలాసా సంభృతానందభావా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణ పర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

— :(o):—

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము సర్వంబును సంపూర్ణము

శ్లో. యదక్షర పదభ్రష్టం
మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ
నారాయణ నమోఽస్తుతే.